MIHAIL SADOVEANU

• MARI SCRIITORI ROMÂNI •

ZODIA CANCERULUI SAU VREMEA DUCĂI VODĂ

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Coperta de Victor Feodorov

MIHAIL SADOVEANU

ROMANE ISTORICE

★

Neamul Șoimăreștilor,
Zodia Cancerului
sau
Vremea Ducăi Vodă

Ediție de CONSTANTIN MITRU
și CORNELIU SIMIONESCU

Cartea Românească
1980

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

După *Frații Jderi*, apărut în 1979, volumele de față cuprind, în ordinea cronologică a primei apariții, patru dintre cele mai cunoscute romane istorice ale lui Mihail Sadoveanu : *Neamul Șoimăreștilor* (1915), *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă* (1929), *Nunta domniței Ruxanda* (1932) și *Nicoară Potcoavă* (1952). Textul este reprodus după edițiile : *Zodia Cancerului, Neamul Șoimăreștilor*, București, Editura pentru literatură, 1969 ; *Creanga de aur, Măria sa puiul pădurii, Nunta domniței Ruxanda*, București, Editura pentru literatură, 1969 ; *Viața lui Ștefan cel Mare, Nicoară Potcoavă*, București, Editura Minerva, 1970, apărute sub îngrijirea lui Constantin Mitru.

C.M. și C.S.

ZODIA CANCERULUI SAU VREMEA DUCĂI-VODĂ

1929

I

În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o țară depărtată și cum Ilie Turculeț nu-i numai căpitan de steag, ci și cetitor de stele

Era la sfîrșitul lunii septemvrie care, în Moldova, se chiamă brumărel, anul nou de la zidirea lumii 7188, iar de la Hristos 1679. Vara fusese fierbinte și secetoasă. Bucatele puține, cît îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strînse de mult de năcăjiții pămînteni. În podgorii, culesul se isprăvea și roada viilor fusese bogată, — de aceea începuseră tabere de cară să se lase în jos cu poloboace goale, după vin nou, trecînd printre costișe pleșuve și imașuri arse. Măcar mîngîierea aceasta a vinului nu uitase Cel-a-toate-cumpănitor s-o agonisească Moldovei. După cum și norodul cel prost zice : vinul e bun și la bucurie, și la scîrbă. Și cum, deasemeni, psalmistul cel vechi adaogă: vinul veselește inima omului și folosește mădularelor lui.

De cîteva zile trecuse din Țara Leșască hotarul un străin, care venea de mai departe și urma, cu tovarășii, drumul cel mare din valea Siretului. Era un cuvios personagiu eclesiastic din ordinul sfîntului Augustin. Sub mantaua-i largă de postav întunecos se gîcea un trup, de și scund, încă destul de voinic și destul de sprinten ; iar de sub glugă privea o față blîndă cu trăsături fine și spirituale. Și alte semne ascunse ale întregii lui ființi dovedeau că haina aceea umilită nu acoperea un călugăr de rînd. Călărea pe-un murg mărunt bucovinean, împodobit, de-a dreptul pe păr, c-un lăvicer vrîstat, strîns c-o chingă de funie. Calul n-avea alte podoabe, nici scări : călătorul purta însă pinteni și se ținea ca un vechi călăreț.

Într-adevăr, călugărul acesta nu era numai fratele întru Hristos Paul ; ci era domnul abate de Marenne dintr-o familie veche franţuzească, scăpătată şi dăruită de Dumnezeu cu prea mulţi copii, însă şi cu destule protecţii la vremea lor. Domnia sa domnul abate de Marenne, după cît se putuse înţelege de la servii lui aproape muţi, călătorea din Apus spre Răsărit la necredincioşi, ca să le ducă lumina cea adevărată. În realitate, poate, era însărcinat c-o solie tainică. Dar nimeni nu ştia că poartă o asemenea solie. Căci marchizul de Croissy, secretar al Regelui Soare la afacerile străine, îi încredinţase strict personal misiunea în cabinetul său din Paris, la mijlocul lunii august, şi domnul abate de Marenne era obişnuit cu asemenea însărcinări şi ştia să păstreze secretul. Neştiindu-se că-i vorba de un secret, nimeni de altfel nu încerca să-l ispitească ; cel puţin deocamdată. Cei care nu credeau în opera-i de misionar tăceau zîmbind şi credeau ce pofteau. Oarecare greutăţi avusese pe drumurile nemţeşti, greutăţi în legătură mai ales cu poliţia foarte curioasă a măritului împărat Leopold ; de aceea domnul de Marenne umblase încet şi păruse că se duce dintru-ntăi la miază-noapte ; dar, după ce păşise în Republică, leşii îl lăsaseră să treacă fără nici un năcaz, deoarece raporturile lor cu ţara franţuzească erau bune.

Slujitorii care-l întovărăşeau pe domnul abate, călări şi ei pe mîrţoage slabe, erau în număr de patru. Doi erau valeţii lui de credinţă şi de casă, care veneau cu el de la Paris. Ceilalţi doi erau oameni năimiţi, nişte străini pe jumătate clerici dintr-o mănăstire pravoslavnică de lîngă Liov, care se nimeriseră să cunoască puţin limba moldovenilor şi care vorbeau destul de bine tătăreşte şi turceşte. Avea nevoie de ei nu numai la Iaşi şi-n Moldova, ci mai ales la serascherul de la Obluciţa, la Odrii şi la Stambul. De ce neam erau aceşti cunoscători de limbi barbare nu se putea şti bine şi abatele de Marenne, de cînd îi luase cu

el, își bătea capul să descurce această interesantă problemă.

Călăuzul era ostean, moldovan de seminția lui, în slujba leșilor. Era om cunoscut în marginea Țării Leșești și a celei moldovenești : îl cunoșteau și cazacii și mai ales tătarii : aceștia din urmă pentru multe răutăți și pagube pe care le suferiseră de la el. Nici moldovenii nu puteau spune că-l cunosc din faima binefacerilor. Chiar și pentru cei de-un neam cu dînsul, slujba lui fusese de multe ori crudă. Era Ilie Turculeț, — căpitan de steag de strînsură, slujind în amestecurile și războaiele necurmate ale acelor timpuri. Drumurile din Țara-de-Sus erau în bătaia podghcazurilor de mazuri, cazaci și poleci ; cetățuia Neamțu și cetatea Sucevei erau ținute de companii regulate și tari de nemți, pe cînd Cameniţa poloneză căzuse sub domnia Sultanului. Puterea lui Georgie Duca-Vodă, Domn și stăpîn peste Moldova, se retrăsese deocamdată de deasupra acestui drum din valea Siretului.

Mai erau două ceasuri pînă la asfințitul soarelui și drumul către Roman fugea și cotea gol, sub zboruri piezișe de cioare și grauri. Domnul abate de Marenne, întorcînd fața spre slujitorii lui, întrebă ceva într-o limbă leșască încîlcită. Cei doi frați mănăstirești băturâ cu călcăiele în coastele căluților, apropiindu-se.

— Ce dorește sfinția ta ? întrebă unul din ei, uscat și subțire.

Celălalt, balan și bucălat, părea că dormitează. Ridică fruntea și întinse și el urechea.

— Rugați pe căpitan să-mi spuie dacă mai avem mult pînă la Săbăoani, zise abatele.

Căpitanul Ilie Turculeț călărea înainte. Avea ureche ageră. Se opri.

— Mai avem un ceas de drum, vorbi el întorcînd obrazu-i smead, cu ochi împungători și sprîncenați. Ajungem la vreme în astă sară.

— Atunci e bine, încuviință franțuzul.

— E bine din două pricini, părinte, adăogi Turculeț, luînd rînd alături de abate, cu calu-i roib bine încapăstrit și bine înșeuat.

— A ! din două pricini ? Să vedem.

— Da. Întăi, că vremea are de gînd să se schimbe ; și putem să ne punem la adăpost în casa părintelui Ambrozie Ungurul, în Săbăoani. Al doilea, că avem să ne întîlnim, înainte de a ajunge în sat, la Fîntîna Lepșei, cu prietinul despre care s-a vorbit cuviosiei tale și după care am trimes încă de alaltăieri pe cei doi călăreți ai mei...

— Ne întîlnim aici, la fîntîna aceea, cu domnul Alexandru Ruset ?

— Întocmai precum spun.

— Vestea e bună, ca și cea a popasului, a mesei și a odihnei. Mă bucur că mă întîmpin cu acest prietin pe care încă nu-l cunosc și pe care-l prețuiesc din ceea ce mi s-a spus de el. Aș vrea să știu însă, domnule, ce astrolog ai consultat la Liov, de știi că are să se tulbure vremea în ziua de luni 27 septemvrie, la apusul soarelui.

— Cuvioase părinte, n-am cerut sfat nici unui cetitor în stele ; văd însă graurii în cîrduri cu cioarele și cu stăncile, și cunosc mai ales după glasul acelor cioare și acelor stănci că vremea se strică. Pe lîngă asta știu că-n sara asta se pișcă lumina lunii. Și am mai băgat de samă că vîntul, care azi-dimineață ne aburea în față, a stat de la amiază ; s-acum alt vînt, cu alt cîntec și alt ascuțiș, a prins a sufla din spatele nostru, de cătră miezul nopții...

Abatele de Marenne privi zîmbind cu admirație pe căpitanul Ilie.

— Observațiile acestea, zise el, trebuie să le comunic unora dintre prietinii mei de la Academie. Cu cît merg mai spre răsărit, cu atît oamenii sînt mai aproape de natură și de Dumnezeu.

— Așa va fi fiind cum spune cuviosia voastră, îngăimă Turculeț, fără să priceapă comentarul abatelui ; da' de

plouat trebuie să ploaie, ori vine o furtună. Asta poate s-o înțeleagă orișicine. Și dacă întrebi cuviosia ta pe Istratie și pe Afanasie, au să-ți spuie și ei că așa este precum arăt eu.

— Nu mă îndoiesc, zîmbi de Marenne. Să întrebăm dacă dorești ; eu aș fi totuși de părere să ne lipsim de discursurile unor oameni pe care i-am luat pentru altceva. Sînt în stare să găsească un izvor și să adape caii, să-mi aducă un fagure de miere ș-o bucată de pită, să parlamenteze pentru găzduirea într-un bordei de troglodiți, — bănuiesc însă că astrologi nu sînt ca domnia ta.

Se întoarse spre Istratie, cel uscat și subțire :

— Frate Istratie, ce zici, are să se schimbe ori nu vremea ?

Istratie slobozi un glas de bas profund, în desăvîrșită nepotrivire cu ființa lui firavă.

— Cum a vra Dumnezeu, se umili el închinîndu-se pînă pe coama calului ; cum a vra Dumnezeu și cum spune domnia sa domnul căpitan Ilie.

— Dar părerea ta, Afanasie, care este ?

— Bine este, îngînă subțire celălalt frate, și se închină și el cu evlavie ; bine este cum spune dumnealui căpitanul Ilie, și cum are să se milostivească Domnul Dumnezeu.

Valeții franțuji ascultau nepăsători și respectuoși, neînțelegînd absolut nimic. Abatele de Marenne se veseli la răspunsurile ucrainților, aruncînd o privire de înțelegere spre Turculeț. Apoi oftă, privind visător în lungul drumului și așteptînd popasul și odihna.

Peisagiul se desfășura pustiu. În ponoare depărtate abatele bănuia așezări omenești, sub pîcle de fum.

— Crezi că ne întîlnim cu prietinul nostru ? întrebă el după un răstimp, cu oarecare grijă.

— Îl aud venind, răspunse căpitanul Turculeț.

Abatele întoarse urechea, săltînd din umeri. N-auzea nimic. Apoi tresări, înălțînd nasul. De pe-o vale, la o cotitură de colnic, veniră pînă la el tropote grăbite de cai.

II

Apare beizade Alecu Ruset și cetește o scrisoare de la un prietin

În lumina oblică a soarelui de toamnă scăpărară arme. Apăru un pîlc de opt ori zece călăreți, în fruntea cărora se vădea un boier tînăr moldovan pe-un arăbesc roib. Purta cizme roșii, contăș, cu guler și mînicuți de jderi, și gugiuman de aceeași pelcică. Călărea în șa naltă, cu scări scurte, după moda necredincioșilor ismailiteni, ceea ce nu plăcu deocamdată domnului abate de Marenne. Straiul nu-i era strălucit, așa precum ar fi fost de așteptat de la un fecior de Domn desmierdat și fără frică, cum îi mersese numele lui beizade Alecu. Purta puține arme ca și căpitanul Turculeț : junghi la cingătoare în dreapta, sabie în stînga și pistoale la coburi. De și avea nume de bun oștean, se înfățișa palid și subțiratic ; ochii priveau fără nici o strășnicie și avea pe obraz un zîmbet nesilit.

După el veneau cei doi călăreți oșteni ai lui Turculeț ; și-n urmă oameni de țară cu contășuri proaste de suman și căciuli de oaie, în spate însă cu săneţe lungi, lucru pe care abatele de Marenne știu să-l prețuiască precum se cuvine.

— E el, zise căpitanul Turculeț cu mulțămire. Ne întîmpină mai curînd decît credeam. Și vine grăbit : se va fi întîmplat ceva. Prea cuvioase părinte, nu descălica.

De Marenne voise să descalece și se opri.

Beizade Alecu își struni fugarul, apoi se plecă pe coama lui, scoțîndu-și de pe plete gugiumanul și închinîndu-se către străin. Îl salută într-o destul de bună limbă franțuzească, ceea ce făcu o plăcere nespusă abatelui.

— Am cinstea să văd în fața mea pe domnul abate Paul de Marenne ?

— Da, domnule. Cinstea-i de partea mea, căci mi se dă prilejul nenădăjduit să fiu oaspetele şi protejatul unui prinţ.

— Dă-mi voie, domnule abate, să te socotesc prietin şi să-ţi spun de la început că, în ţara asta şi-n împrejurările în care ne aflăm, protecţia mea nu înseamnă mare lucru. Calitatea de francez, strălucirea şi puterea regelui domniei tale sînt un scut mult mai bun.

— Asta se poate, domnule, atît cît nu sînt între duşmani. Şi mi se pare că n-am trecut de locurile primejdioase.

Beizade Alecu Ruset avu un rîs scurt, care nu era tot aşa de plăcut ca zîmbetul.

— E adevărat, domnule abate. Zona e încă primejdioasă. De aceea m-ai văzut grăbindu-mă ; şi Turculeţ poate a înţeles de ce nu v-am aşteptat lîngă Fîntîna Lepşei şi am venit cît am putut mai iute către dumneavoastră.

— S-a întîmplat ceva ?

— Mare lucru nu ; însă ceva s-a întîmplat ; ş-am să fac judecător nu atît pe Turculeţ, cît pe domnul abate.

— Ce este, domnule ? Mă vezi neliniştit, cum eram înainte de a trece graniţa Poloniei.

— Nu-i decît atît, că la Săbăoani în sat, venind slujitorii Domniei pentru strîngerea dărilor, au fost împresuraţi şi loviţi de ostaşi nemţi. Cei care au scăpat au strigat ş-au chemat de la ţinutul Cîrligăturii şi de la scaunul Domniei ajutor. Venind steagul de răzăşi, care e de rînd la slujba domnească, a pus stăpînire pe sat. Dar şi nemţilor le-a căzut ajutor de la margine ; ş-a fost acolo învăluire şi bătaie. Aşa că ungurii din sat au pus mîna pe ce-au avut şi unii stau să-şi apere ce-i al lor, iar alţii, lepădînd tot, vor să fugă ca să-şi scape vieţile... Asta-i.

— Cum ? au pătruns nemţii pînă la Săbăoani ? întrebă surprins de Marenne.

— Au pătruns, şi mă mir. Slujba lor, la leşi, este să ţie trecătorile muntelui şi cetăţile de la poale. Au ieşit în

valea Siretului fără poruncă și cu primejdie, — căci, oricît vor fi fiind de viteji, sînt puțini, și steagurile Domniei îi pot împresura și apuca de grumaz.

— Au atacat Săbăoanii ?

— Da.

— Atunci nu putem trece.

— Ba da ; căci căpitanul Ilie Turculeț e-n slujba craiului leșesc, ca și nemții. Iar din partea steagului Domniei n-ai a te îngriji, căci măria sa Duca-Vodă știe că vii și te-așteaptă, dînd porunci la toate dregătoriile pînă la Iași să fii bine primit și petrecut.

— Totuși, nu putem trece, urmă, neliniștit, abatele de Marenne.

Beizade Alecu avu iar rîsul lui :

— Deci am avut dreptate să mă grăbesc, domnule abate ; și asta să-ți fie cea mai mare dovadă a prietiniei mele.

— Nu înțeleg, prințule.

— Zonele nemțești sînt pretutindeni primejdioase, chiar în afară de hotarele măriei sale împăràtului Leopold. Așa încît aflînd și nemții craiului leșesc de la nemții împărătești că la păgîni umblă misionari franțuji, vor fi cugetat că nu-i bine asta și păgînii să fie lăsați mai bine cu legea și blăstămul lor.

— Se poate.

— O, eu sînt sigur de asta : mai ales că măria sa împăratul Leopold presupune, fără nici o dreptate, că domnia ta duci la Țarigrad un mesagiu al slăvitului crai Ludovic al paisprezecelea, un mesagiu ca multe altele, îndemnînd pe turci să nu mai așeze niciodată pace cu nemții și să ție întru una războiul. Asta-i veche și bună politică franțuzească, rămasă de la un mare om și înțelept cancelar care se chema Richelieu, — ș-atunci nemții, cînd aud de curier de la Paris, văd roș.

— Prințule și prietine, vorbi grav abatele de Marenne, te rog să nu crezi nimic din toate aceste vorbe și fantas-

magorii pe care le întreţine, din motive uşor de înţeles, poliţia împăratului Leopold. N-am nici o scrisoare şi nici un mesagiu şi nu sînt decît un misionar în răsăritul cel întunecat de nourii unor credinţi minciunoase. Asta ţi-o poate dovedi domniei tale şi-o scrisoare pe care o am de la pan Vladislav, castelan de Katowice, prietinul nostru comun.

— Cum, domnule abate ? ai o scrisoare de la pan Vladislav, şi nu-mi spui mai curînd ? Pan Vladislav e un bun prietin al meu, cu care am petrecut ani frumoşi la Cracovia, pe cînd eram acolo amîndoi la învăţătură. Te rog, fă să mă bucur cu o clipă mai curînd.

— Iată scrisoarea şi te bucură, domnule, zise zîmbind abatele de Marenne. Şi de vreme ce eşti de părere că, în orice caz, nu-i bine să trecem printr-o localitate unde s-a iscat tulburare şi unde nu putem avea popas de noapte, mă las în sama domniei tale. Fă cum crezi că-i mai bine, şi porunceşte.

— Da, răspunse cu grabă beizade Alecu, pe cînd desfăcea epistola castelanului leşesc, rupîndu-i peceţile. Domnule abate, cred de mai nainte tot ce-mi poate spune prietinul meu Vladislav în ceea ce priveşte misiunea domniei tale. Nu cred nimic din ce-am spus eu însumi. De căpitanul Turculeţ, aici de faţă, n-ai a te îngriji, deoarece el limba în care vorbim n-o înţelege. Poţi fi liniştit şi dinspre partea asta. Ca să fii şi mai liniştit, lăsăm Săbăoanii, unde n-avem nici o plăcere să stăm de vorbă cu nemţii Crăiei, şi abatem în stînga. Cunosc eu drumuri bune. Mergînd pe ele potrivit, ajungem în locuri sigure şi mă voi simţi fericit să te găzduiesc la o mică şi săracă a mea proprietate cu vie, lîngă tîrgul Hîrlău, aproape de Cotnari.

— A, aproape de Cotnari...

— Da, aproape de Cotnari, rîse beizade Alecu, aproape de acel loc încîntat unde a lăsat Dumnezeu să crească la soare podgorii bune, din vinul cărora a gustat şi pan Vla-

dislav. El îţi va fi vorbit de Cotnari şi-ţi va fi lăudat vinul lui.

— Pare că da, prinţule, mărturisi de Marenne, cu zîmbetu-i fin. De şi-mi plac lucrurile bune — pe care Dumnezeu desigur nu le-a făcut nici pentru proşti, nici pentru nevrednici — totuşi am dreptul să pomenesc localitatea aceea, pentru slujitorii credinţii mele, care se găsesc acolo. La Cotnari se află, după cît ştiu, un abate cu mitră, slujind într-o sfîntă catedrală care ţine de Roma.

— Da, se află, domnule de Marenne, dar Dumnezeu se vădeşte acolo mai mult în podgorii decît în biserici.

Beizade Alecu se întoarse spre Turculeţ; şi de Marenne îl privi cu plăcere oftînd uşor.

— Prietine Ilie, zise Alecu Ruset lui Turculeţ, vorbindu-i moldoveneşte; după cît am înţeles din răvaşul dumnitale, l-ai primit în samă la Liov pe părintele franţuz de faţă şi, fiind încredinţat cinstei dumnitale, răspunzi de el cu capul.

— Nu cumva nu putem trece la Săbăoani? întrebă oşteanul, înălţînd nasu-i ascuţit şi adulmecînd oarecum cu el în depărtare.

— Noi putem trece, căci la Săbăoani au lovit nemţi. Dar nu poate trece părintele franţuz. Căci pe lumea asta totdeauna Franţuzul şi Neamţul au trăit ca mîţa cu cînele. Va fi venit nemţilor noştri vreo ştire şi vreo bănuială de la nemţii cei din lăuntru şi-i bine să fim cu grijă cît purtăm cu noi lucru scump. Domniei tale ţi-a fost încredinţat acest franţuz de un hatman al Coroanei la Liov. Mie mi-l încredinţează cel mai bun prietin al meu din ţara Lehiei. Dumneata şi eu fiind, iarăşi, buni prietini, — uşor ne putem înţelege să abatem la stînga şi să luăm alt drum cătră Iaşi. Iar popasul care va fi să-l facem e locul meu, unde am vremelnică şi proastă aşezare în această ţară a Moldovei, — însă vin bun.

— Măria ta, răspunse Turculeţ, eu fac cum poruncesti, căci înţeleg că aşa-i bine şi ai dreptate. Asta în privinţa

acestui popă. Iar în privinţa popasului de la Hîrlău, ştii că am avut totdeauna bucurie de cîte ori l-am văzut de departe. Şi mai tare m-am bucurat cînd l-am văzut de aproape, căci, ca drept moldovan, dau mare cinste şi laudă vinului de la Cotnari.

— Atuncea-i bine, prietine Turculeţ. Întoarcem în loc fără întîrziere ş-o luăm de-a dreptul prin valea aceasta, pînă ce pălim la Heleşteieni. De-acolo aveam drum curat la Costeşti şi la Hîrlău.

Pîlcul lui de oameni se amestecă cu cel al domnului de Marenne. Lăsînd pe Turculeţ în stînga abatelui, beizade îşi luă loc în dreapta. Franţuzul se împotrivi, din politeţă, pentru atîta cinste cu care-l covîrşea un fecior de domn, însă beizade Alecu îl rugă să primească din prietinie această rînduială. De altminteri protocolul nu putea să dureze mult. După cîteva sute de paşi, locurile se găsiră aşa de strîmte, de rupte şi prăpăstioase, încît fură siliţi să se înşire ca cocorii. Beizade Alecu rămase în frunte şi Turculeţ trecu la coadă. Părintele de Marenne urma îndată după prinţ.

Încă era lumină şi boierul moldovan putu însfîrşit să cetească scrisoarea pe care de un pătrar de oră o ţinea desfăcută în mîna stîngă.

Iată ce-i scria Vladislav, castelanul de Katowice :

«Prea iubitului meu Alexandru Ruset, la Hîrlău, în Moldova.

Eu Vladimir Kaminski, castelan de Katowice, îi trimet frăţeşti salutări.

Întîmplîndu-se să am mare plăcere a trecerii prin munţii noştri a domniei sale domnului abate Paul de Marenne, nobil francez şi persoană de credinţă a unor oameni foarte sus puşi în această lume, am stat cu domnia sa la vorbă şi la petrecere şi foarte mi-a priit. Îţi fac cunoscut că domnul abate de Marenne este un om prea cultivat şi mai ales filosofii cei vechi elini şi latini îi cunoaşte pe cele zece degete ale mînilor sale, la care putem adăoga şi de-

getele mînilor noastre. Foarte în onoare sînt la domnia sa lucrurile cărturărești, dar deopotrivă prețuiește și o masă îmbielșugată cu vin bun. Petrecînd aicea la noi, mîncările i-au plăcut, și aș putea spune că și-a sărutat unele degete pe care a numărat filosofii ; însă în ceea ce privește vinul n-am putut să fim noi, năcăjiții în stînci de piatră, la înălțime. Noi i-am dat ce ni s-a părut că avem mai bun ; — nimerindu-se însă să aibă rămase în buclucurile sale numai două sticle de Burgund roș, domnul abate ne-a biruit, dovedindu-ne că noi ne îndeletnicim cu oțeturi pe care le-am botezat vinuri. Așa rușinîndu-ne și neputîndu-i sta înainte cu nimic, ni s-a mai îndulcit scîrba, aflînd că domnia sa trece la Turc prin țara Moldovei. La care Turc nu se duce pentru trebi politice și diplomatice, ci numai din dragoste creștinească și curiozitate științifică. Aflînd că va trece prin Moldova, mi-am adus aminte de petrecerile noastre cu anume vin, pe care-l aduceai cu mare grijă în butelci pecetluite de la viile domniei tale părintești de la Cotnari, pe cînd eram amîndoi la învățătură ; și de care vin am gustat și cînd am fost în petrecere și desfătare, la Domnia slăvitului tău părinte Antonie-Vodă. Atîta am gustat două zile și două nopți, avînd și lăutari lîngă noi și chipuri de muieri cu slăvită frumuseță, încît acele ceasuri nu le voi uita pînă ce Dumnezeu va hotărî sfîrșitul zilelor mele.

Despărțindu-ne deci de domnia sa domnul abate Paul de Marenne, pe de o parte am închis un ochi cu lacrimi, blăstămînd ticăloasele noastre afaceri și slujbe care ne împiedică să-i ținem tovărășie pînă la domnia ta, iar pe de alta am deschis celălalt ochi cu zîmbet, gîndindu-ne că ți-l putem trimete pe acest oaspete ca să-i dai să guste din acel vin ; să vadă că nu-i pe lume numai Burgundul său roș și că avem și noi macar prietini, în țările cu soare, care pot să-i steie înainte cu ceva tot așa de bun. Adăogînd lăutari, pot spune că-i ceva și mai bun.

Am aflat de războaiele și timpurile neașezate care sînt la Moldova și să nu crezi domnia ta că noi huzurim. Ci și noi trăim întru griji și năcazuri.

E adevărat însă că înspre acel hotar al necredincioșilor acuma s-au stricat de tot treburile. Ș-am auzit că nu sînt numai năvăliri, și tăieri, și robiri, ci și ciumă și foamete, lucru care mult mă întristează, rugînd pe Dumnezeu drept și bun să aibă întru mila sa țările și semințiile creștinești.

Iar pe domnul abate de Marenne ți-l dau în grijă și-n samă ca pe-un prietin.

Fiind și eu al domniei tale, cel mai bun și care te dorește mai mult, frate.»

III

Aici se vede că trecerea Siretului se face într-un chip cu totul deosebit ; se vede și cine-i Vîlcu Bîrlădeanu ; apoi încep să se ivească autohtonii

Dorind să mai cetească o dată scrisoarea și lăsînd în lungul coapsei mîna stîngă în care o ținea, beizade Alecu întoarse spre oaspetele său ochii albaștri, încă înegurați de amintiri

— Rog pe domnul abate, zise el, să binevoiască a mă ierta

— Minunată hrană pentru inimă sînt scrisorile plăcute, îi răspunse de Marenne. Văzîndu-te cu ce luare aminte ceteai, te invidiam. Și mă gîndeam că numai astfel poate

plăti invenţia scrisului veninul pe care-l toarnă în noi misivele cu veşti rele.

— Prea adevărat, încuviinţă boierul cu glas deodată schimbat ; şi, fără voie, ridică în dreptul inimii scrisoarea desfăcută, apăsînd-o asupra contăşului.

Rămase privind în lungul văii cuprinse de umbră În urmă, soarele căzuse în asfinţit şi-n nouri. Abatele, ca om încercat şi bun cunoscător al sufletului omenesc, înţelese, fără să aibă nevoie de întrebări, că la pieptul tovarăşului său, unde se alipise scrisoarea cea bună, sta păturită în haină alta, stropită de slove înveninate.

Beizade Alecu îşi scutură fruntea, părînd a alunga ţînţari nevăzuţi şi strecură în coburul din stînga scrisoarea castelanului de Katowice.

— Încă o dată mă rog de iertare, domnule abate de Marenne ; mai ales că, pe lîngă grosolănia pe care o săvîrşesc, răpesc timp călătoriei noastre şi întîrziem în locuri deşerte. Abia ajungem la malul Siretului şi mai avem încă drum, după ce scăpăm dincolo.

— Avem de trecut apa Siretului ? se interesă domnul de Marenne. Atunci asta-i încă o întîrziere.

— De ce ?

— Pentru că tovarăşul nostru, domnul Turculeţ căpitanul, nu e numai oştean, ci şi cetitor de stele ; şi domnia sa mi-a prevestit schimbarea vremii.

— Cum se poate ?

— Aşa precum am cinstea a-ţi vorbi. Argumentele sale se bazează pe lucruri disparate : paseri, vînt şi lună ; cu toate acestea sînt argumente. Şi dacă prorocirea se împlineşte, de şi voi fi cu totul dezolat, îl voi felicita.

— Atunci greşala mea se agravează, vorbi beizade Alecu încruntînd sprînceana. Cu toate acestea obrazul lui părea că nu poate fi părăsit de zîmbet. Să silim caii şi să ne aducem aminte că majoritatea profeţiilor nu se realizează.

— Doresc și eu domnului Turculeț sa fie profet minciunos ; îți mărturisesc însă că și-a făcut prognosticul într-un chip cu totul impresionant și sigur. De altminteri observ nouri în urmă, la apus, și mi se pare că vîntul sporește.

— Profeția lui Turculeț nu mă miră, domnule abate, căci și oamenii noștri cei proști de la sate pot cunoaște lucruri ale naturii pe care noi le învățăm din cărți ; însă nu-mi place și n-aș voi s-o cred

— Atuncea să n-o cred nici eu, prințule ; dar să grăbim caii.

— Să-i grăbim.

— Hm ! lesne de spus. Încercarea pentru mine prezintă oarecare greutate. Căluțul meu nu-i dintre cei voinici și bine hrăniți. Cînd am pus banul de argint în palma țăranului de la care l-am cumpărat, i-am putut număra coastele. Atunci. omul, rușinîndu-se, a mai adăogit și acest lăvicer. Cu ceea ce mai am dedesubt și mi-a rămas de la șaua furată cu tot cu calul meu și cu ceilalți cai ai slujitorilor mei, — pot călări la pas potrivit. dînd laudă lui Dumnezeu. Ca vîntul care suflă nu voi putea însă merge niciodată. Mai ales că suflă din ce în ce mai grăbit.

— Ce-i de făcut atunci ? vorbi beizade Alecu mai mult către sine-însuși. Iată cum lectura unor scrisori poate înputina inteligența omenească. Rogu-te să mă ierți a treia oară, domnule de Marenne, că n-am înțeles un lucru atît de simplu.

— Care lucru, domnul meu ?

— Am socotit că ții să umbli ca Domnul nostru Hristos pe asinul său și-am scăpat din vedere că un nobil trebuie să călărească altfel. Nici n-am observat că ți-au rămas pintenii și n-ai ce face cu ei. Dar lucrurile se pot drege... Am ajuns la malul apei și am un om pe care-l chiamă Vîlcu Bîrlădeanu, care are să ne scape din încurcătură. Bîrlădene ! strigă el, înălțîndu-se și întorcîndu-se în scări.

— Aici-s, măria ta, tresări cu răcnet unul din țărani, grăbindu-și calul și înfățișîndu-se.

Era un fel de uriaş adus puţin din şale, cu pletele cărunte curgîndu-i pe umeri. Avea sprîncenele groase ca şi mustăţile şi privea ascuţit de după ele ca de după nişte tufe.

— Acesta-i un pădurar al meu, lămuri beizade Alecu. Ascultă, Bîrlădene. Aici părintele descalică şi-l trecem apa.

— Am înţeles, măria ta.

— Şi după ce trecem apa, Bîrlădene, dai sfinţiei sale calul tău, să putem umbla mai repede, căci sfinţia sa nu poate călări cum se cuvine pe mîrţoaga asta fără şa.

— Am înţeles, măria ta.

— Iar tu, Bîrlădene, te vei nevoi pe acest căluţ şi te-i ţinea de noi cum vei putea.

— Mă ţin, măria ta, de ce să nu mă ţin ?

— Cată să ne grăbim, Bîrlădene, căci, după cît spun unii şi alţii, are de gînd să vremuiască.

— Asta-i numaidecît, măria ta. La noapte, plouă.

— Iată o confirmare a profeţiei căpitanului Turculeţ, se adresă către abate boierul. Bîrlădeanul meu prevesteşte şi el ploaia.

— Atuncea nu ne rămîne, prinţule, decît să ne plecăm capetele şi să ne resemnăm ; căci se mai iveşte o greutate.

— Nu înţeleg. Ce greutate ?

— Nu văd, prinţule, nici pod fix, nici pod umblător. Ai cumva de gînd să încercăm o baie în această frumoasă apă ?... Anotimpul mi se pare cam nepotrivit.

— Deocamdată să descălicăm, răspunse beizade Alecu. Mă bucur tot mai mult că am un tovarăş cum îmi place mie şi te rog să ne ierţi pentru mijloacele noastre primitive şi ruşinoase de a trece rîurile.

— După cît înţeleg, sîntem la un vad, oftă abatele de Marenne.

La glasul lui beizade Alecu, pîlcul de oameni se bulucise în marginea luncii de sălcii. Zimţuit şi tulbure, Siretul fugea pe pietrişul vadului, murmurînd uşor în singurătate şi-n pustie. Vîntul scutura asupră-i foiţi galbene.

Căpitanul Ilie Turculeț ieși înainte și trecu cel dintăi. Oștenii și oamenii intrară după el, cu desăvîrșită nepăsare, luînd între dînșii, cu îndemnuri mute, pe slujitorii de limbă străină.

Bîrlădeanu într-o clipă zvîrlise din picioare în năsip ciubotele și lepădase iţarii de lînă. Grămădindu-și bucluciurile în suman, le potrivi și le legă pe căluțul bucovinean al abatelui. Înodă frîul căluțului bucovinean al abatelui de coada calului său. Apoi, gătind toate, se întoarse către oaspetele străin, așteptînd. Ca om deosebit de ager ce se afla, abatele de Marenne înțelese ce i se cere. Se urcă, ajutat de beizade Alecu, în spatele Bîrlădeanului și-și potrivi în echilibru trupul bine hrănit.

— Ține'te vîrtos, îi zise pădurarul, în limba lui moldovenească

Abatele de Marenne înțelese și acest îndemn, nu crezu însă de cuviință să răspundă franțuzește.

Bîrlădeanu apucă frîul calului său și îndată se mișcă și căluțul din urmă. Cu caii după el și cu abatele deasupra, intră în vad și-l trecu liniștit, udîndu-se pînă la brîu. Beizade Alecu veni și el în urmă, călare ca și cei dintăi.

La celălalt mal țăranul intră iar în ciubote și-n iţari, își înfășură pe el sumanul și-și trecu în spate săneaţa. Privi cu mirare cît de ușor încalecă străinul în șaua lui și clătină din cap către stăpînul său :

— Văd că papistașii știu să încalice ca și popii noștri.

De data asta de Marenne nu înțelese și ceru lămuriri lui beizade Alecu :

— Ce spune ?

— Domnule de Marenne, Bîrlădeanu își exprimă admirația pentru felul cum te-ai ridicat în șa.

Abatele se simți cu deosebire măgulit și întoarse o privire prietinoasă către om. Dar Vîlcu Bîrlădeanu sărise pe calul cel mărunt și, bătîndu-l cu călcăiele, îl făcu să zvîcnească într-un umblet iute și șerpuitor. Dintre toate

lucrurile cîte se petrecuseră într-un pătrar de ceas. Aceasta i se păru abatelui de Marenne cel mai bizar.

— Căluţul meu îmi arată că nu l-am cunoscut, mărturisi el, uimit. Sînt nevoit, în această țară, să încep niște tablete nouă ; e vădit că am de însemnat fapte vrednice de amintire. Aş fi curios, prinţule, urmă el puţin maliţios, să cunosc podurile de piatră pe care le aveţi aruncate peste rîuri.

— Domnule de Marenne, răspunse beizade Alecu, la dorinţa aceasta, Bîrlădeanul meu ţi-ar răspunde că aşa ceva nu se poate vedea în ţara noastră. Noi, de la dacii cei vechi, am păstrat mijloace mai simple şi mai sigure de trecut apele. Tot Bîrlădeanu ţi-ar spune, iubite domnule abate, că disprețuieşte orice arhitectură meşteşugită, preferînd bordeiele şi peşterile pe care Domnul Dumnezeu le pune mai cu uşurinţă la îndămîna făpturilor sale.

De Marenne se uită cu îndoială spre boier. Îl văzu serios şi grav, — cu toate acestea era încredinţat că glumeşte.

Privi în urmă, la dunga de nouri a asfinţitului, înflăcărată de soare, apoi la cerul înalt de deasupra şi judecă în sine că sara vine cu liniște şi pace. — «Vorbele acestor oameni înşală, — cugetă el veselindu-se în sine, — numai rînduielile eterne ale lui Dumnezeu sînt sigure. Să grăbim cu încredere spre odihna zilei.»

Pîlcul de călăreţi grăbea într-adevăr, în urma căpitanului Turculeţ, care şi el acuma galopa în urma lui Vîlcu Bîrlădeanu, cunoscător al locurilor. Pădurarul fugea înainte ca o nălucă — deasupra siluetă de uriaş şi jos gînganie cu picioare mărunte. De Marenne îşi sili fugarul cu pintenii, ţinîndu-se alături de Alecu Ruset. Şi după ce sui dealul, privirile-i fură izbite de o priveliște cu totul nouă, ca şi cum ţara, cu lumina şi peisagiul, s-ar fi schimbat printr-un farmec.

Cavalcada fugea cotit, iepurește, pe valea cealaltă — fugea într-o vale de umbră, care părea că nu se mai isprăvește. O pădure începea în dreapta și îmbrăca pămîntul în valuri, spre zări nesfîrșite. Vîntul suna în stejarii din margine. Undeva, în fundul adîncului, în direcția unde se cufundau călărețiî înșirați cîte unul, lucea un lac. Era o fantasmagorie de vis de nespusă frumuseță, ca un pămînt feciorelnic descoperit întăi. Nicăieri nu se bănuia prezența omului.

Lăsînd îndărăt lucirea măreață a asfințitului, abatele de Marenne începu să coboare, întrebîndu-se ce căi minunate și cotite îi rezervă clipa viitoare în aceste singurătăți. Dintrodată, pe neașteptate, într-o rîpă nebănuită, în partea pădurii, îi apăru omul.

Tresări, căci această apariție nu era în armonie cu sentimentul și cu aprecierile sale din clipa precedentă. Nu era în armonie nici cu ceea ce în chip obișnuit cunoștea el despre această nobilă operă a Celui-prea-puternic. Din risipiturile cîtorva colibe acoperite cu stuh, grămădite în rovină, o ființă în zdrențe răsări amenințătoare, înarmată c-un par, rupt din lăstarii de-aproape. Privea spăriată, printre pletele pe care i le zbătea vîntul dinaintea ochilor, încîlcindu-i-le cu barba zbîrlită. O droaie de cîni slabi, — arcuiți și cu cozile subpuse, un fel de lupi ai foametei, — ieșise la cărare, în juru-i, lătrînd sălbatic și urlînd.

Tovarășii dinainte se opriseră. Se opri și de Marenne lîngă beizade Alecu.

— Ce se întîmplă ? întrebă abatele, neliniștit.

Omul răcnea nedeslușit, amenințînd cu parul.

— E un fiu al pămîntului, răspunse rîzînd boierul.

— Ce dorește ?

— Să vedem.

Alecu Ruset își făcu loc. Bîrlădeanu sărise de pe căluț, apucase brațul omului și-i smulsese arma preistorică. Lupii foametei, într-un concert înfricoșat, se împrăștiară loviți

în dreapta şi în stînga. Rămaseră lătrînd şi chelălăind la distanţă.

— Ce vrei, măi creştine ? strigă Vîlcu.

Aşteptînd să fie izbită, arătarea se dădu înapoi.

— N-auzi, măi ? Răspunde ce vrei.

— Oameni buni ! strigă deodată un glas nou : fie-vă milă şi iertaţi-mă !

Omul îşi plecă fruntea. Răspunse numai corul îndărătnic al cînilor.

— De ce să ne fie milă şi de ce să te iertăm ?

Căpitanul Ilie îşi îndemnă calul, care lovi cu capu-n pieptul omului.

— Aici e sat, care se chiamă Năstureni, lămuri Vîlcu Bîrlădeanu.

— Unde-s gospodarii ? Cine-a prădat satul ? întrebă căpitanul Turculeţ.

— Oi, boierilor şi domnilor, se tîngui deodată omul c-o voce nefirească ; parcă eu pot şti cine ne-a prădat ? Zic să fi fost cazaci ori leşi. Alţii socot c-au fost oamenii stăpînirii care împlinesc birul. Acu-i săptămîna, ne-au luat vitele. Şi sculîndu-se satul, s-a bătut cu ei. Aşa că ne-au zdrobit şi ne-au tăiat, prădîndu-ne. Un sat sarac şi mititel ca al nostru nu se poate apăra.

— Unde-s oamenii ?

— Unii au căzut şi nu s-au mai sculat. Alţii s-au îndîrjit cu ce-au putut, ţinîndu-se după dînşii, cum se ţin cînii. Puţini s-au întors, fără izbîndă. S-acu. cei care am rămas ne-am mutat în pădure.

— Unde în pădure ?

— Apoi aici în pădure, în loc afund, unde avem poieni şi locuri ferite. Acolo strîngem ce ne-a mai rămas. De spus nu vă spun unde, căci nu ştiu cine sînteţi. Mie nu aveţi ce-mi lua. Doar viaţa. M-am întors numai după javrele acestea, care or să vrea să meargă. Iar eu pe omul ista nalt îl cunosc a fi din părţile noastre, creştin moldovan ca şi

noi. Dacă nu sînteţi oameni răi ori păgîni, daţi-mi drumul să mă duc.

— Du-te, omule, în drumul tău, la ale tale... vorbi cu dispreţ Alecu Ruset. Slujitorii mei nu ţi-au pricinuit nici o sminteală. De ce ai ieşit cu parul ?

Omul rămase aplecat şi neclintit, proiectat pe lăstari şi părînd, ca şi ei, crescut din pămînt.

— Iată răspuns la întrebările noastre, se întoarse beizade Alecu spre abate. Nici el nu ştie ce vrea.

— Dar ce este ? ce i s-a întîmplat ? Parcă a încercat să spuie ceva.

— Nu-i decît un sat prădat.

— De cine ?

— Nu se poate şti.

— Nu înţeleg Ce face poliţia domnească ?

— Probabil că face ceea ce se vede... răspunse beizade Alecu.

— Dreptatea şi ordinea sînt primele elemente ale unui stat, obiectă abatele de Marenne, jignit de nepăsarea tovarăşului său.

— Se poate, domnule abate, iată însă daruri cu care Dumnezeu ne va face surpriză într-un veac viitor. Am onoarea a atrage domniei tale luarea-aminte că întîrziem şi se întunecă. Avem de făcut încă drum lung. Să lăsăm deci pămîntului pe fiul său şi să ne grăbim.

— Domnul meu, încercă să obiecteze abatele ; datorăm asistenţă unui om care, mi se pare, crede în Isus, ca şi noi.

— O, de asta te rog să nu te îngrijeşti, domnule de Marenne, căci are un protector mai bun.

— Mi se poate explica ce protector poate avea, în afară de Dumnezeu ?

— Nu-i destul ? Dumnezeu a dat pădurea care se vede. Şi-n această pădure fiii pămîntului ştiu să găsească adăpost şi protecţia de care domnia ta se îngrijeşte. Să mergem. Ia-o înainte, Bîrlădene.

Caravana porni cu grabă la vale, lăsînd pe om tăcut şi pe cîni urlînd. Abatele de Marenne se supuse, împotriva inimii lui. Nemulţămirea şi-o manifestă lovind mai tare şi mai îndesat calul cu pintenii.

IV

Urmează alte apariţii din ce în ce mai minunate

Relaţia manuscriptă a domnului Paul de Marenne, abate de Juvigny, rămasă la biblioteca naţională parisiană, cuprinde lungi consideraţii morale şi filosofice asupra acestei călătorii *Vers le grand Turc*. Omul timpului, său pe de altă parte nu putea să nu amestece tot ceea ce era necesar folosului său personal, slăvind epoca Regelui Soare şi adăogînd laude protectorului său domnul Charles Colbert marchiz de Croissy, ministru de externe, fratele marelui Colbert. Toate aceste lucruri acum ne interesează mai puţin. Preferăm să-l urmărim pe călătorul nostru în nişte amănunte de care ne mirăm acum şi care, pe vremea lui, poate păreau ridicole. Îndată după apariţia grotescă a sălbaticului cu parul, abatele, trecînd iarăşi în locuri singuratice cu tovarăşii săi, văzu o fîntînă cu cumpănă. Lîngă ea se înălţa un frumos măr rotat, care mai păstra încă pe smicelele vîrfului cîteva poame roşii ca sîngele. Fîntîna era veche după cît arătau ghizdelele şi furca de stejar ; avea însă cumpănă nouă şi ciutură de curînd pusă. Mai la vale de măr şi de fîntînă, cîteva movili proaspete de ţărînă şi cîteva cruci albe de lemn abia cioplite.

Domnul de Marenne împărtăși tovarășului său impresia și părerea pe care o avea despre mormintele proaspete :

— Fără îndoială că aici au fost îngropați acei oameni sărmani despre care mi s-a vorbit și care au pierit luptînd cu hoții pentru avutul lor.

— Nu rămîne îndoială, răspunse Alecu Ruset.

— Nu înțeleg însă ce rost are o fîntînă construită aici. Cine-a putut avea această idee bizară și la ce i-a folosit osteneala ? Am lăsat în urmă Siretul și se mai vede încă în fundul văii, în ceața amurgului, lacul.

— Odată am avut și eu această mirare, domnule abate, răspunse boierul, și mi-am pus aceeași întrebare. Și am aflat răspunsul de la slujitorul acela al meu care-ți este domniei tale simpatic.

— De la Bîrlădeanu ?

— Da. E fîntînă pentru călători străini, întru amintirea morților. Bînd cei vii, își potolesc și cei morți setea, pe cealaltă lume. O superstiție ca multe altele.

— Cine știe... răspunse visător abatele de Marenne. Atunci și mărul acela cu fructe de sînge este tot al morților.

— Așa se pare. De și mă vezi întrucîtva rușinat, domnule abate, de primele impresii pe care le poți avea călătorind în țara mea, vei întîlni în multe locuri dovezi de circumstanțe atenuante. Trăim timpuri grele și nu înțeleg de ce Dumnezeu a găsit cu cale să ne așeze așa de rău.

— Nu se vede asta, prințule. Dumnezeu a pus aici un paradis.

— E adevărat : un paradis devastat.

— Hm ! crezi că pentru barbarie și devastare e vinovat Dumnezeu ? Domnule, nu blăstăma.

— Poate ai dreptate, domnule de Marenne ; în ce mă privește însă, nu vreau să fiu pus între cei din urmă dintre oameni, căci am avut și plăcerea și fericirea să văd țara domniei tale, să studiez în Polonia, să trăiesc o parte

din timp și la Stambul, între urmași ai Bizanțului. Cîteodată, domnule abate, cuget cu întristare că am avut o soartă vitregă. S-ar fi cuvenit să mă nasc în timpuri de pace — căci țara-i îmbielșugată și grasă. Totuși, prin contrast, odihna poate părea mai bună, mierea mai dulce și vinul mai fin. Să ne plecăm fruntea, căci, după cum spune un compatriot al meu, cărturar ca și domnia ta, nu sînt vremile sub cîrma omului.

— Nu înțeleg, prințule, ce se întîmplă aici, căci populația pămîntului e din familia noastră creștină și găsesc oameni ca domnia ta.

— Nedumerirea domniei tale e justificată, domnule abate ; nu-mi cere însă explicații, căci n-aș putea să le dau. Nu m-am ocupat în viața mea de asemenea studii grave. Constat însă că domnia ta vii dintr-un stat care trăiește rînduit și fericit sub mîna Domnului său. Știu că la răsărit, — începînd de la Țarigrad unde-i în slavă Sultan Mehmet, și sfîrșind la India, unde-i mare împărat și han Aurengzeyb, Dumnezeu a grămădit comori de clădiri, aur și nestimate. Aicea însă, între lumi fericite, Domnul Dumnezeu a însemnat cu degetul hotar. Împărații lui Belzebut și împărații Mielului lumii aici au ales loc al războiului lor. Fiind așa, țara cade și se pustiește de oameni.

Abatele de Marenne călări o vreme în tăcere, gînditor și mîhnit, alături de tovarășul său. Sara acoperise valea și de pe răsărit năștea luna, din nouri și codri.

Alecu Ruset avu rîsul lui pripit.

— Domnule de Marenne, zise el, turcii, care sînt buni oșteni și proști filosofi, au totuși o vorbă potrivită.

— Ce vorbă ? vreau s-o cunosc și eu.

— Toate trec. Deci vor trece și aceste neplăceri.

— Îmi atribui, domnul meu, un sentiment pe care nu-l am.

— Vor trece toate, domnule de Marenne, ca și ploaia care vine.

— Adevărat să fie ? Vine ploaia ? Unde-i adăpostul de care avem nevoie ? Mai este mult pînă la un sat, ori un oraș ?

Beizade Alecu rîse iar.

— Prințule, ai dreptate să tîzi. Am pierdut însă din vedere să complectez descrierea năcazului meu, după ce am rămas fără cai. Furii de la marginea Țării Leșești au găsit de cuviință să ia cu ei și balotul meu de haine, — cu care n-au ce face. Desigur că, după ce au înțeles asta, le-au aruncat. Și eu și ei sîntem păgubași. Ei au totuși hainele lor : eu pe-ale mele nu le am. La vreme de ploaie înțeleg că proasta mea aventură e un adevărat dezastru.

— Mîngîie-te, domnule abate. Căutînd, vom găsi tot ce ne trebuie. Dacă n-avem noi, vom lua de la alții. Aici așa sîntem deprinși.

Abatele de Marenne mormăi cu îndoială o mulțămire. Punînd mîna dreaptă pe crupa calului și sucind capul, văzu nourii care se îmbulzeau deodată din apus deasupra văii. Pe neașteptate, peste vîntul care curgea lin, se prăvăli altul, furios și rece, cu zvon de frunze moarte.

Beizade Alecu se înălță, chemînd :

— Bîrlădene !

— Porunca, măria ta ! strigă pădurarul oprindu-și căluțul.

— Bîrlădene, este moară la helești-eul din vale ?

— Este, măria ta, cum nu ? moara lui Popa Nicoară. Chiar dac-o găsim pustie, putem intra cu caii într-însa pînă ce trece vîntoasa asta. Ca să nu rebegească papistașul. Am înțeles de la slujitorii lui franțuji că i-au furat blana niște ruși calici, la Colomeea.

— Atuncea, Bîrlădene, bate-n cal și chiuie la toți să se lese la vale de-a roata, că iaca, ne-ajunge vîrtej din urmă.

Rupîndu-se de lîngă stăpîn, pădurarul se repezi dînd chiot cu strășnicie. Începu o goană, pe care abatele o socoti sălbatică, totuși, cu mîndria nobleții și tinereții lui

trecute, se ţinu dîrz şi-şi lăsă calul să galopeze pînă ce-l simţi plin de spumă. Atunci începură a bate şi picăturile de ploaie, ca halicele.

— Am ajuns ! se auzi înainte strigătul lui Bîrlădeanu.

Beizade Alecu împărtăşi din fugă oaspetelui său vestea, şi abatele dădu laudă lui Dumnezeu. Pe cînd cu toţii descălecau îmbulzindu-se, furtuna se rupse într-o ploaie compactă.

— Este aici o moară, strigă boierul ; ş-o lumină de jar îi izbi.

Nu era însă nicăieri nici moară locuită, nici moară pustie. Era o bucată de ruină spîrcuită şi pe jumătate arsă : ajungea pînă la dînsa lucoarea unei vetre, în care ardeau în vîlvătăi dărîmături de copaci. Acest foc uriaş pîlpîia într-un fel de colibă naltă, întruchipată între două furci de fagi bătrîni dintr-o plasă de acoperiş de şindrilă a morii stricate. Sub şandrama, un uncheş lucra aplecat, cu barda sub pletele-i albe căzute. În jurul focului, bolovani şi trunchiuri arătau locuri de sfat.

— Aici, cu cîteva clipe înainte de a sosi noi, au stat oameni... observă abatele privind mirat în juru-i.

Şi beizade Alecu, şi Turculeţ căpitanul băgaseră de samă scule de lemnărie şi trăisti risipite pe lîngă locurile de şedere.

Bîrlădeanu ieşi în ploaie şi-n vîntul domolit de pîlcul de pădure şi dădu un chiot :

— Întoarceţi-vă, măi oameni buni, că nu-s tatarii !

— Ce spune pădurarul ? întrebă abatele.

— Chiamă pe locuitorii insulei... răspunse boierul.

Oştenii şi ţăranii îngrămădeau caii în marginea adăpostului. Nimeni nu răspunse la strigătul năprasnic al Bîrlădeanului amestecat cu freamătul ploii.

Bătrînul, care lucra aplecat, se înălţă din locul lui şi rămase într-o atitudine de spaimă holbată. Făcu din gîtlej : Ha ! — şi barda-i scăpă din mînă.

— Ce-i moşule ? întrebă pădurarul.

Înfricoşat, bătrînul slobozi acelaşi sunet răguşit şi dădu înapoi, voind să se mistuie undeva, ca o dihanie.

— Bătrînul e surd... observă, rîzînd, beizade Alecu.

Constatarea aceasta răspundea unui adevăr. Oamenii îl împresurară cu întrebări amestecate. Moşul, văzînd în juru-i rîsete şi feţe fără duşmănie, se îmblînzi şi se întoarse. Căută cu ochii tovarăşii pe care-i ştia în preajma lui şi, negăsindu-i, înţelese. Culese de lîngă lemnul pe care-l cioplea un corn şi, înălţîndu-l, suflă în el de cîteva ori, cu înmlădieri scurte.

— Au s-audă ş-au să se întoarcă, zise el c-un fel de stranie veselie, în care pătrundea încă o rămăşiţă de teamă.

Abatele de Marenne pricepu întrucîtva jocul acesta grăbit de gesturi. Cu milă, văzu apărînd cîteva capete hirsute şi, din umbra de aproape, lucrătorii lemnari intrară înlăuntru, şiroind de ploaie. Se înfăţişară şi se închinară. Văzură că au de-a face cu boieri şi domni străini şi rămaseră în picioare, cu capetele descoperite şi plecate.

— Ce s-a întîmplat aici, oameni buni ? întrebă beizade Alecu.

Ţăranii tăceau. Slujitorii boiereşti îi împinseră de la spate. Bîrlădeanu îi îndemnă :

— Pas la măria sa şi spuneţi.

— Apoi ce să se întîmple, măria ta ? se hotărî unul din ei să înceapă. Nu s-a întîmplat nimica, fără decît a ars moara. I-au dat foc săptămîna trecută, cînd au prădat în sat la Năstureni.

— Cine-a prădat ? Cine-a dat foc ?

— Apoi noi de unde să ştim, măria ta ? Au fost oameni răi şi varvari, care s-au arătat de cîtăva vreme pe lume. Moş Irimia Surdu zice că de-acu iese Antihrist între noroade. Au ars şi moara, şi noi acu ne silim s-o ridicăm iar. Asta-i moara lui Popa Nicoară ş-o stăpînesc răzăşii de la

Costeşti. Ei ne-au trimes s-o tocmim. În două săptămîni cred că-i gata iar.

O clipă vorbitorul se opri şi privi în juru-i. Bătrînul Irimia Surdu îi făcu un semn.

— Aşa-i, reluă omul cu grabă, iaca, şi moşneagul şi noi vă poftim cu dragă inimă la sărăcia noastră : da' n-avem cu ce vă sta înainte ; şi ne rugăm de iertare. Numai socot aşa că, dacă se alină ploaia, numaidecît cade la coliba asta răzăşul nostru pe care-l slujim şi la care lucrăm. El şi-a face datoria, că are de unde.

— Ce răzăş ? Cum îl chiamă ?

— Lăzărel Griga, şătrar, măria ta.

— Ce treabă are aici la vremea asta ?

— Apoi trece către Costeşti, la aşezarea lui, venind din Fundu-Negru. Are el în pădure, depărtare de-aici un ceas, două prisăci în două poieni, în acel loc căruia-i zice Fundu-Negru. Şi s-a abătut să-şi vadă şi vecinii de la Năstureni care-s aşezaţi pe pămîntul Costeştilor : acei vecini pe care i-au farmat şi i-au prădat răii. Acuma s-au tras în pădure şi şi-au săpat în grabă bordeie, într-un loc ferit. Iar dumnealui Lăzărel Griga şătrar s-a dus să-i vadă şi să-i deslege de foame şi de groază.

— Cum să-i deslege ?

— Le-a deschis o groapă de orz, măria ta, ca să se sature şi să aibă şi pe iarnă. Cum stă ploaia, trece pe-aici întorcîndu-se la dumnealui acasă.

Oameni şi animale se liniştiră în adăpost, — caii cu capetele plecate spre umbră, oamenii cinchiţi pe vine în jurul pojarului. Bătrînul cel surd mai zvîrli în foc o creangă de copac, apoi se întoarse la barda şi la lemnul lui, începînd iar a bocăni ş-a ciopli. Beizade Alecu pofti pe domnul abate de Marenne să ia loc pe un butuc de fag şi, după ce-l aşeză ca pe-un jîlţ scump, îi lămuri convorbirea cu oratorul locului.

Oaspele străin privi încă o dată pe sălbaticii pămînteni, cu mare curiozitate, apoi rămase tăcut la locul său, primind în față dogoarea flacărilor, pe cînd deasupra vîntul contenea și rămînea numai ploaia, fremătînd.

V

Domnul abate de Marenne face cunoștință cu dumnealui Lăzărel Griga, șătrar

Cum se potoli deplin vîntul, iată sosi șătrarul, prin ultimele scuturături ale ploii. Oamenii îl vestiră cînd era încă departe și dădea din cînd în cînd cîte un strigăt, înfruntînd singurătatea.

— Aista-i dumnealui răzășul nostru, zise lemnarul, rîzînd.

În revărsarea văpăii, se văzu calul sosind, un cal cuminte și domol, cu botul plecat spre pămînt. În spatele lui, înfășurat în contăș, se cumpănea dumnealui Lăzărel Griga, într-un chip cu totul deșănțat : cînd pe spate, cînd în dreapta, cînd în stînga, cînd spre coama calului. Animalul se ținea bine și liniștit și-și urma poteca, fără să aibă nevoie de frîu. Din cînd în cînd contășul îngheboșat tresărea în sus ș-atunci pătrundea prin noapte acel răcnet întărîtat, împotriva nimănui — ori mai curînd împotriva umbrei ori a duhurilor.

Calul veni la foc și se opri. Șătrarul se cumpăni înainte, mai repezit decît de obicei, și se prăvăli cu umărul pe lîngă coamă, dar nici acum nu căzu, după legea pe care

a rînduit-o Dumnezeu băutorilor. Resortu-i de oțel îl aduse iar la loc. Se răsti mai supărat și mai întărîtat decît pînă atunci.

— Cine-i acolo, măi ?

— Noi sîntem, jupîne șătrarule, răspunse cu bunăvoință oratorul lemnarilor. Descalică și dă-ne pita și brînza : și primește oaspeții care ți-au sosit.

— Ce vorbești tu, măi Bîrliba ? Tu ești, măi Bîrliba ?

— Eu sînt.

— Ce vorbești tu, măi Bîrliba ? Ești beat ?

Bîrliba întoarse un zîmbet plin de admirație spre oaspeți, fără să dea răspuns.

— N-auzi, măi ? Care oaspeți ?

— Au căzut oameni străini la vreme de sară, jupîne șătrarule ; și i-a ținut aici ploaia.

— Care ploaie ? asta-i ploaie ? Eu nu vreau să știu de ploaie. Eu, cu calul meu, mă duc unde-mi place și pe ploaie și pe soare și nu-mi pasă. Tu socoți că dacă-s așa cum mă vezi, măi Bîrliba, poți să-mi vorbești mie astfel ? Să nu îndrăznești a-mi spune minciună, căci îți strămut fălcile. Care-s aceia și unde-s ?

— Aicea-s, jupîne șătrarule.

Atuncea Lăzărel Griga, răzășul de la Costești, făcu o mișcare strîmbă și se prăvăli de pe cal pînă la pămînt ; apoi se înălță, după legea stării lui, — însă nu se înălță mai sus decît urechile calului.

Era un moldovan îndesat și mărunțel. Se scutură cu fudulie, își scoase în afară pieptul și desfăcu în laturi contășul. Mîna dreaptă în care purta harapnicul și-o puse în șold, cu stînga își dădu pe ceafă cușma și privi aprig adunarea de la foc. Gura, împresurată de mustăți tușinate și barbă scurtă căruntă și țăpoasă, rînji cu dispreț.

— Care sînteți voi, măi, și ce căutați aici ? tresări el, ascuțit și semeț.

Bîrlădeanu se puse între el şi foc.

— Tu eşti, măi ?

— Nu-s eu, jupîne Lăzărel.

— Dar cine-i ?

— E măria sa Alecu beizade, jupîne Lăzărel, cu dumnealui căpitanul Ilie Turculeţ şi c-un popă din ţara franţuzească.

— Ce spui tu, bre ? se minună, rînjind, şătrarul.

Mişcîndu-se mai repede decît s-ar fi putut părea că-i îngăduie starea lui, ocoli pe Vîlcu Bîrlădeanu şi veni sub şopron. Calul rămase neclintit şi cuminte în urmă.

Răzăşul îşi sclipi ochii de jur împrejur şi descoperi pe călătorii străini. Atunci tresări şi păru că-şi intră deodată în sine. Rînjetul îi picri. Încruntă sprînceana, înălţă mîna stîngă şi-şi trase în laturi cuşma de pe plete. Zise cu alt glas :

— Buna vremea şi bine-aţi venit la noi !

De Marenne se sculă din locul lui, înclinîndu-se, înţelegînd din glas că era vorba de-o salutare amicală. Beizade Alecu socoti că trebuie să se ridice şi el.

— Care-i Ilie Turculeţ ? întrebă răzăşul. Acela-i mare ticălos şi bun viteaz.

— Eu sînt, jupîne, răspunse oşteanul, cu veselia îngăduitoare pe care o au oamenii mari pentru copii.

— Bun ; mă închin cu plecăciune ! Dumneata eşti omul care-mi place mie. Acu mă uit şi să nu credeţi că nu înţeleg care-i măria sa Alecu beizade. Mă închin şi-l poftesc să-mi întindă mîna, ca să i-o sărut.

Alecu Ruset îi întinse mîna.

— Măria ta, aista-i franţuzul ?

— Acesta-i tovarăşul meu, şătrarule, şi-l chiamă ava Paul.

— Bine-ai venit la sărăcia noastră, ava Pavăle, vorbi răzăşul închinîndu-se iarăşi.

De Marenne salută şi el din nou, zîmbind.

— Sînt surprins şi interesat, se întoarse el către Alecu Ruset. Aş vrea să ştiu ce doreşte.

— Şătrarule, zise beizade, îţi mulţămim pentru închinăciune şi pentru vorbă bună. Află că ne-a apucat ploaia în locuri singuratice şi ne-am oprit la moara dumnitale.

— Nu mai este moară, măria ta, dar se face iar.

— Văd. Ş-acuma, dacă stă ploaia, trecem mai departe către Hîrlău, unde socotesc s-ajungem în noaptea asta.

Răzăşul cel mărunt înalţă iar semeţ fruntea.

— Asta nu se poate ! hotărî el.

— Nu înţeleg. De ce nu se poate ?

— Asta nu se poate ! strigă Lăzărel Griga. S-au desfundat puhoaiele şi s-au astupat drumurile. La vreme de noapte, nu mai puteţi răzbate.

— Avem să trecem, şătrarule.

Griga se dădu înapoi doi paşi.

— Nu se poate ! strigă el iar cu îndărătnicie. Măria ta, dacă eşti subt acoperămîntul meu, mai bine păleşte-mă în frunte şi mă omoară decît să-mi spui asemenea vorbă. Cum pot eu să vă lăs — fără să vă stau înainte cu pîne şi sare, ca un bun creştin ce sînt ? Cum să vă lăs la vreme de noapte în locuri rele ? Mă pun la pămînt şi treceţi peste mine ! Zdrobiţi-mă şi gata !

Nu fără demnitate, şătrarul se dărîmă la pămînt, amestecîndu-se cu contăşul. Abatele de Marenne îl privea din ce în ce mai uimit, fără să înţeleagă nimic.

— E un om cu care greu avem s-o scoatem la capăt, îl lămuri murmurat Alecu Ruset.

— Pot să aflu şi eu ce doreşte ?

— Domnule de Marenne, omul acesta îndărătnic se socoteşte ofensat şi nenorocit dacă nu-l urmăm la casa lui, ca să ne cinstească cu pîne şi sare.

— Hm ! ciudat ! Aş vrea să ştiu dacă locuieşte departe. N-aş dori să-i fiu displăcut.

În realitate, abatele se simțea foarte trudit și foarte flămînd. Beizade Alecu înțelese ușor asta, cugetînd la starea în care se afla el însuși.

Griga se ridică de jos, dîrz.

— Măria ta, vorbi el iar, să nu te uiți că mă vezi băut. Așa-mi place mie să umblu la vreme de noapte și cîteodată și ziua. Am fost de mi-am văzut prisăcile în Fundu-Negru. Acolo, Timofte prisăcarul mi-a dat să cinstesc mied vechi de patru ani. De și mie mai mult îmi place vinul căci e mai cu dreptate, — am cinstit mied. Într-adevăr, am priceput iar că miedul e mai viclean decît vinul. Dar să n-ai măria ta grijă ; pîn-acasă, mă trezesc. Sînt eu în stare să stăpînesc cîteva păcătoase ulcele. Am fost ș-am rînduit și pe mișeii cei de la Năstureni și le-am dat ca să aibă hrană. Acu lăs lemnarilor mei brînza și pita care li se cuvine. Împlinindu-mi datoriile, sînt slobod și am mare plăcere să cinstesc în casa mea oaspeți.

Beizade Alecu zîmbi și se hotărî.

— Bine, șătrarule, mergem, dacă nu-i departe.

— Da' de unde, măria ta ? Nu-i departe.

— Și dacă nu ne ții mult.

— Unde se află, măria ta ! Cît poftești. Cum se face ziuă, vă sînt eu călăuz pînă la Hîrlău.

— De asta nu-i nevoie. Am pe Bîrlădeanu, care cunoaște locurile. El ne duce și prin întuneric.

— Apoi nu, asta nu se poate, măria ta. Pe întuneric nu se poate.

— Bine, fie. Nu te supăra. Mergem.

Obrazul șătrarului se lumină ca de soare.

— Iată, așa îmi plac mie oamenii, se veseli dumnealui. Să se-nduplece pentru un gust și pentru o plăcere. Vă sînt eu mulțămitor și măriei tale și lui ava Paul, popa franțuzesc. Și poftesc și pe toți cîți aveți cu dumneavoastră : tovarăși și slujitori ; iar mai ales pe căpitanul Ilie Turcu-

leţ, cu care am să am eu o vorbă la un pahar de vin. Umilit, vă rog să veniţi după mine.

După ce zvîrli de la oblînc merindea oamenilor şi le lepădă cu asprime cîteva porunci, Lăzărel Griga se aburcă pe cal cu oarecare greutate.

Ploaia contenise.

VI

Vorbeşte tot despre dumnealui răzăşul Griga şi despre un vin de la Matiaş, precum şi despre nişte lăutari şi nişte sarmale, — totul spre desfătarea domnului abate Paul de Marenne

Pîlcul, sporit cu călăuzul cel din frunte, intră dintrodată în codru şi-n întuneric. Caii, cu frîiele slobode, umblau unul după altul în şirag liniştit.

— Măria ta, zise glasul lui Griga, aista-i drum tainic al nostru. Cine nu-l cunoaşte, se duce în prăpăstii ; şi pe cine nu ni-i prietin îl putem vîna ca pe lup. Fără decît noi, nimeni nu îndrăzneşte să intre aici.

— Să nu fie cu înconjur, şătrarule ? întrebă glasul boierului.

— Măria ta, după asemenea ploaie, drumurile cu înconjur sînt cele bune, pentru că cele de-a dreptul vrea Dumnezeu să nu mai fie. Aicea la noi, măria ta, nu-i ca-n ţara acestui avă franţuz : să ai pe drum împărătesc piatră bătută cu ciocanul, şi poştă rînduită, şi toate ca-n palmă. Aici la noi Domnul Dumnezeu ne-a poruncit să n-avem căi

statornice, ca să nu ne găsească dușmanii. Dacă n-avem oștile crailor, ne împresurăm de pustie.

Domnul abate Paul de Marenne era curios să afle ce vorbe pot schimba oamenii pe asemenea drum cotit și pe asemenea întuneric de păcură. Ceru lămurire cu glas scăzut lui Alecu Ruset și beizade îi tălmăci cu plăcere numaidecît observările filosofice ale șătrarului. Toate șoaptele conteniră și urechile se ciuliră, ascultînd fără să înțeleagă limba străină de la marginea pămîntului, care suna în acel colț îndepărtat al lumii, pe tărîmul celălalt.

«Pf ! pufni mai mult în sine și mai mult către urechile calului, cu dispreț, șătrarul Lăzărel ; pe mine nu m-ajunge mintea cum se pot pricepe oamenii cu asemenea vorbe pocite.»

Beizade auzi observarea și, rîzînd singur, voia s-o tălmăcească abatelui. Dar dintrodată, brusc, ca și cum s-ar fi tras o perdea, codrul se desfăcu în dreapta și-n stînga și, în lumina lunii atîrnate în cer, sclipi o poiană largă din toate ierburile ei udate de ploaie. Izbucniră mugete. Umbre se mișcară năprasnic și, cu salturi agile, pieriră sub bolțile de întuneric în partea dimpotrivă.

— Aiștia-s boii pădurii, zise Griga întorcînd capul și sticlindu-și dinții în lună.

— Ce este ? întrebă, mișcat, de Marenne.

— Am tulburat pășunea zimbrilor, răspunse Alecu Ruset.

Abatele se simți pătruns de un simțimînt de evlavie, privind minunea dumnezeirii, într-o clipă strălucită și fără pereche în eternitate. Îi păru că are nevoie de vorbe explicative și de elanuri lirice ; dar tovarășii săi își urmau calea, nepăsători. Dădu și el pinteni calului, înțepat în inimă încă de o nemulțămire. Apoi se mîngîie, cugetînd că-i obosit și-l așteaptă, la capătul acelei cărări cotite, odihna.

În fruntea șiragului, dumnealui șătrarul, pătruns de puterea miedului și de umezeala caldă a contășului, se

aplecase cu totul înainte și abatele nu mai avu îndoială că acel care-i călăuzea prin templul lui Dumnezeu doarme, ori cel puțin dormitează, cu obrazul în coama calului, singura perină pe care o avea la îndămînă. Înțelese îndată însă că nu șătrarul era adevăratul călăuz, ci animalul cel cuminte al șătrarului, care pășea harnic pe drum știut, cumpănindu-și spre pămînt botul și afirmîndu-și la fiecare pas înțelepciunea. Din lumina poienii, dădură iar în întuneric și umblară așa multă vreme. Domnul de Marenne fu și el ispitit să imiteze pe șătrar și, cu greutate mare, izbutea să se ție treaz și dîrz în șa, socotind slăbăciunea cu care lupta drept o înfrîngere a nației sale ș-a regelui său. Biruința-i fu îndoielnică, totuși nimene nu putea să se laude că l-ar fi văzut oscilînd în șa, deoarece toți trecuseră prin eclipsele plăcute ale somnului. Toți se priviră însă treji și semeți cînd Lăzărel Griga, împlinindu-și timpul, se opri în marginea codrului și dădu un strigăt ascuțit și spăriat.

A doua oară bătea luna, și, subt o pîclă argintie, pe-o costișă, se zăriră așezări negre de oameni.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, am ajuns, măria ta... vorbi șătrarul. Acum îmi dai voie, măria ta, să mai răcnesc o dată.

— Răcnește, șătrarule, dacă ai plăcere, se învoi rîzînd beizade Alecu.

Răzășul slobozi încă un chiot ascuțit. Îndată se aprinse o lumină la casele cele mai apropiate, în livezi și între saraiuri.

— Aista-i semnul meu, măria ta, ca să știe baba că nu mă-ntorc singur acasă...

Oftînd cu plăcere, de Marenne se opri la porți. Apoi împreună cu soțiile sale intră în gospodăria șătrarului într-o larmă întărîtată de cîini. În casa cea mare ardeau lumînări. În casa cea mică pîlpîia focul în vatră. În pragul acestei din urmă încăperi, gospodina își aștepta domnul și oaspeții, potrivindu-și cu grabă părul cărunt subt o broboadă neagră de mătasă.

— Avramie ! strigă şătrarul descălecînd şi lăsînd calul să se ducă singur la ale sale ; iată, ţi-am adus oaspeţi de soi. Vină şi te închină în faţa măriei sale beizade Alecu. Şi să ştii că lîngă el se află un popă vestit de la ţara Franţuzului. Fiind papistaş şi iritic, adică nefiind de-o naţie şi de-o lege cu noi şi neştiind nici limba noastră, lui să nu-i săruţi mîna, însă de ospătat să-l ospătăm, muiere, ca să-şi aducă aminte în toate zilele vieţii lui. Aşa doreşte şi măria sa beizade, după cît am înţeles.

— Şătrarule, răspunse Ruset, noi nu cerem decît o fărîmă de pită ş-un ceas de odihnă. Rugăm pe cinstita gospodină să nu se tulbure şi să nu se ostenească.

Gospodina se închină în faţa beizadelei, sărutîndu-i mîna întinsă, fără s-o atingă cu degetele sale.

— Măria ta, zise ea, bine-ai venit la noi şi te rugăm să nu te superi de pat rău şi de hrană puţină. Din ce ne-a dăruit Dumnezeu, dăm şi noi cu dragă inimă.

— Ai spus vorbă potrivită, Avramie, îşi lăudă şătrarul soţia. Măria ta, te rog să afli că această femeie a mea, cu care trăiesc în bună înţelegere de treizeci de ani, cunoaşte slovă şi a primit în pruncie învăţătură la mănăstirea Agapiei. Am fost binecuvîntat cu patru feciori şi două fecioare. Toţi, şi băieţi şi fete, au ajuns cu bine stăpîni în gospodăriile lor. Ş-acuma trăind noi amîndoi singuratici şi aşteptînd sfîrşitul cel de obşte, avem mare bucurie de oaspeţi.

Fără a mai rosti vreo vorbă, jupîneasa Avramia se întoarse către cele două serve ale sale, care aşteptau la uşa casei mici şi, aplecîndu-se spre ele, le şopti porunci pripite.

Pe cînd oaspeţii suiau în casa cea mare, domnul abate de Marenne auzi cîrcîiri de spaimă şi bătăi de aripi în poiată şi-l gîdilă o ascuţită plăcere, uitînd cu desăvîrşire filosofia şi sentimentul milei. Gospodina împresură numaidecît, în odaie, pe cei doi oaspeţi de soi şi pe Turculeţ, oaspetele deosebit al şătrarului, cu care avea el o vorbă : le împinse scaune acoperite cu poclăzi, încărcă pe braţe hainele groase, ca să le usuce de jilăveală la focul de jos ; apoi

se întoarse îndată şi aruncă din fugă pe masă faţă albă de pînză de in. Aşează sfeşnicele de alamă cu lumînări de ceară pe aceeaşi faţă şi, între ele, o pită mare de grîu. Lîngă pită, brînză de burduf în strachină de lut. Lîngă brînză, cepe. Şi lîngă cepe, un ulcior de vin.

— Slujitorii şi oamenii dumneavoastră îşi au rînduiala lor în casa cea mică, lămuri ea cu umilinţă, plecîndu-se către beizade Alecu.

— Dar şătrarul Lăzărel unde-i ?

— Vine şi dumnealui numaidecît, măria ta, după ce tocmeşte cele de cuviinţă. Vă rog să nu vă supăraţi şi să gustaţi puţin din ce se găseşte gata, pînă ce-aducem altele.

Şătrăreasa se retrase cu grabă. Domnul abate de Marenne înţelegea că au loc jertfe şi încep oficii culinare. Îi reveniră mai mult sub limbă decît în imaginaţie savuroase reţete de mîncări care se puteau face din acele jertfe, pe care şi le închipuia jumulite, trecute prin pară de foc, albe şi grase. Ţinînd socoteală însă de acea — după cît se părea — brînză primitiv conservată şi de acele legume usturătoare, bune numai în compoziţii de sosuri, se îndoia că va avea parte să vadă înainte-i o bunătate de pasere domestică măcar străpunsă de ţiglă şi rumenită în ton de aur vechi. Se hotărî să guste întăi vinul. Era un vin acruţ, pe care-l preţui de puţină valoare.

Oftă după obicei, căci avea inima cam grasă, şi se întoarse c-o figură destul de jalnică spre însoţitorii săi. Ei nu păreau impresionaţi de frugalitatea şi lipsa de fineţă a gustării. Căpitanul Ilie Turculeţ, cu gravitate, cuprinsese în mîna stîngă o ceapă, care i se păruse mai în coloarea racului fiert. Potrivind-o la marginea mesei şi ţinînd-o strîns, izbi scurt cu pumnul drept, zdrobind-o. Plecîndu-şi spre ea nasul, alese o bucată albă de miez, o presură cu sare, frînse o margine de pîne şi începu să mestece cu plăcere, din aceste două elemente, adăogind şi brînză. După

ce înghiţi de cîteva ori, îşi turnă o ulcică din vinul acrişor şi-o deşertă pe nerăsuflate, c-o poftă nemaipomenită.

— Domnule abate, îi zise zîmbind Alecu Ruset, care-l pîndea de cîteva clipe cu viclenie ; aşteptînd o mîncare caldă, poate n-ar fi rău să încerci şi domnia ta metoda căpitanului Turculeţ.

— Să încercăm, răspunse domnul de Marenne, după o clipă de şovăire. Într-adevăr, n-avem de-a face cu ceea ce vedem, primitiv, simplu şi gol, ci cu o complicaţie întreagă în care intră şi foamea, setea şi truda.

Pregătindu-şi gustarea după metoda oşteanului, o înghiţi şi se miră : — Pîne, ceapă şi filosofie : bun lucru !

— Cu condiţie să nu fie prea des, adaose Ruset.

De Marenne gustă din nou vinul şi-l aprobă, cu desăvîrşită îngăduinţă. Atunci, păşind cuviincios, se înfăţişă oaspeţilor săi şi dumnealui şătrarul Lăzărel Griga. Era cu capul gol şi cu pletele pieptănate. Ochii şi-i stropise cu apă rece. Se închină către oaspeţi şi le zise :

— Iertaţi-ne şi primiţi ce avem.

Fără să se aşeze, se îndreptă spre boier.

— Măria ta, am două rugăminţi şi te poftesc umilit să-mi îngăduieşti a le arăta. Măria ta, baba mea, ca muiere ce se află şi cum e obiceiul muierilor, nu s-a putut stăpîni să nu înceapă c-un şiretlic, punînd pe masă bucate reci şi proaste înainte de a aduce zama şi sarmalele, pe care le ţinea în spuză, pregătite pentru soţul său. Te rog s-o ierţi.

Cum sfîrşi şătrarul aceste cuvinte, jupîneasa Avramia intră cu zama de găină aburind în străchini, avînd şi pe servele sale după sine, cu alte străchini de zamă şi de sarmale. Domnul de Marenne primi în nări mireasma şi ochii i se înduioşară.

— Poftiţi... şopti gospodina, cu fruntea plecată, împărţind linguri albe de lemn de paltin, şi ieşi îndată cu femeile.

Şătrarul aştepta să-şi vadă musafirii gustînd. Cînd observă pe faţa lui ava Paul ceea ce aştepta şi ceea ce dorea, rînji uşor în colţul stîng al gurii, între ţepii de arici ai băr-

bii, însă nu cu înfruntare. Aşteptă pe franţuz să-şi deie părerea în limba lui străină, către beizade, şi înţelese că se spun lucruri de laudă, de şi puţine, căci lingura nu dădea pas.

Luîndu-şi răgaz, după ce împinse la o parte strachina înflorită cu smalţ, abatele privi curios la sarmale. Ochii nu mai văzuseră aşa ceva, însă nările îi dădeau o bună înştiinţare ; aşa încît urmă pilda boierului ş-a căpitanului Ilie, aducînd cu lingura la buzele-i cărnoase unul din bulzişorii aurii. Îndată ochii îi crescură rotunzi şi sprîncenele i se înălţară.

Şătrarul rîse în sine cu fudulie şi nu-şi uită rînduiala vorbirii lui, înturnîndu-se iarăşi către beizade Alecu.

— Măria ta, grăi el, sînt foarte bucuros că vă plac aceste bucate ale Avramiei, însă ştiu că vinul nostru de-aici nu-i vrednic de obraze ca ale domniilor voastre. De aceea să-mi dai îngăduinţă, măria ta, să fac a doua rugare.

— Slobod, şătrarule ; vorbeşte.

— Măria ta, să dai învoire să spun o istorisire.

Răzăşul aşteptă cu respect pînă ce măria sa mestecă şi înghiţi o sarmală prea fierbinte. Atunci i se rosti învoirea.

— Ascult, şătrarule.

— Mulţămesc, măria ta. Deci dar, ducîndu-mă eu odată la Cotnari, am făcut o petrecere cu unul Matiaş, care — zice el — ar fi fiind strănepot acelui vestit Feltin Sasu, pivnicer al lui Ştefan-Vodă Bătrînul. Macar că-i papistaş, eu cu dînsul m-am înţeles ; ş-am petrecut noi ca fraţii. Acu, la despărţire, zice acel Matiaş că tare i-a plăcut întîlnirea şi lucrarea aceea a noastră şi că el vra să pomenească precum ştie prietinia pe care am legat-o. Am, zice el, în nişte ulcioare bine smălţuite şi bine pecetluite, cu ceară, un vin vechi de la părintele meu, care vin mie foarte mult îmi place. Vreau să-ţi dau din el, ca, gustînd cîteodată, să-ţi aduci aminte de mine. Acesta vin — zice Matiaş — are asemenea putere într-însul încît, cînd vrea vlădica nostru cel bătrîn de la Cotnari să slujească, apoi

bea numai un pahar — şi se poate scula şi poate umbla şi sluji. Altfel nu poate. Deci, iubite al meu prietin — zice Matiaş, — primeşte aceste ulcioare care au rămas de la cei vechi pivniceri şi adă-ţi aminte de mine. — Aşa, măria ta, eu am adus în pivniţă la mine zece ulcioare. Şi patru le-am băut cu oaspeţi pe care i-am avut. Iar cele rămase ţi le închin măriei tale şi acestui popă franţuz, dînd deocamdată la o parte vinul cel tînăr şi fără putere.

— Foarte bine şi foarte frumos ! răspunse cu tărie beizade Alecu. Cum oi spune vestea bună lui ava Paul, el are să te binecuvinteze.

— Întăi s-aduc un ulcior să-l gustăm... răspunse, cumpănit, şătrarul. Iar pentru binecuvîntare să mă leşi, măria ta, s-aduc pe popa nostru Nicoară, moşul meu după mama.

Griga ieşi şi se întoarse curînd c-un ulcior smălţuit verde cu carele împingea dintr-o lature înaintea sa pe părintele Nicoară. Clericii se salutară cu frăţească dragoste, fiind la o omenească îndeletnicire ; şi domnul Paul de Marenne observă cu oarecare mirare, însă discret, coada lungă împletită la spate a popei şi vîrîtă subt anteriu, precum şi barba revărsată în neorînduială, ca un măturoi cărunt, pe pieptul şi pe pîntecele său.

Griga coborî ulciorul cu grijă între ochii aţintiţi, şi de Marenne aşteptă întăi să vadă ce cuprinde, după povestea pe care i-o tălmăcise Ruset. Ulciorul cuprindea bun lucru. Ochii săi se sfinţiră şi se limpeziră.

— Binecuvintează, părinte ! grăbi şătrarul pe popa Nicoară.

— Binecuvintează, Doamne, masa aceasta ! cuvîntă părintele, făcînd cu dreapta semnul crucii asupra bucatelor.

De Marenne înclină o clipă fruntea în faţa semnului ; apoi mai gustă o dată :

— A ! a ! a ! făcu el pe trei tonuri felurite şi binecuvîntă şi el. *Bonum fuit istud, optimum hoc est !*

— Ce zice papistaşul ? întrebă popa Nicoară.

— Zice că n-a fost rău nici celălalt, dar decît aista altul mai bun nu poate fi.

— Bune sînt toate, măria ta, mormăi apăsat preotul, cu privirea piezişă. Toate sînt bune, căci sînt de la Dumnezeu. Spune-i asta, măria ta.

— Părinte Nicoară, răspunse beizade, îi spun orice vrei şi te vestesc că ava Paul nu se dă înapoi să dezbată cu sfinţia ta orice fel de lucruri filosofeşti, căci e barbat învăţat.

— Ba asta nu, căci eu nu-s om învăţat, măria ta. Noi aicea abia ne vedem capul de treburi. Ba cu vitele, ba cu ştiubeiele, ba cu vinul. Ba cu botezurile, ba cu înmormîntările. Fug de colo-colo calare şi nu pot dovedi. Nici n-am vreme să slujesc la biserică. Aşa cîteodată mă opreşte acest nepot, din fugă, la un pahar de vin. Spune-i aşa papistaşului că noi n-avem ştiinţă multă, dar slujba ne-o facem ; şi că nu vreau să mă clănţănesc cu el pentru că Dumnezeu vede şi înţelege.

Ruset tălmăci abatelui această cugetare.

— Foarte adevărat şi adînc spus ! zise de Marenne zîmbind către preot ; şi îşi aplecă spre ulcică ochii înduioşaţi.

— Măria ta, urmă cam înfierbîntat părintele Nicoară ; dacă vra papistaşul să cunoască ştiinţă de învăţătură, apoi, cînd a ajunge la Iaşi, să se înfăţişeze la înalt prea sfinţia sa kirio kir Dosoftei. Acela ştie nu numai sîrbeşte, ci şi elineşte şi latineşte. Să se ieie amîndoi la harţă, să se taie în vorbe ca-n săbii ; ş-apoi a vedea franţuzul pe dracu !

Cu aceeaşi întărîtare, părintele cel zbîrlit se repezi la mîncări şi-şi turnă îmbielşugat din vinul acruţ. El nu voia să ştie de saşi şi de papistaşi, nici de vinuri din alt loc decît din satul lui şi din podgoria răzăşască, pe care le-au băut moşi şi strămoşi. Griga nu era de aceeaşi părere, şi preţuia în vîrful limbii şi-n nări noblеţa anilor vinului de

la Cotnari. Domnul abate de Marenne împingea plăcerea şi mai departe : simţind în el năvală de sentimente de recunoştinţă, şi le înfrîna şi tăcea într-o reculegere pioasă, gustînd necontenit, puţintel şi delicat.

Într-această primă parte a ospăţului, răzăşiţa lui Griga intră cu claponii în ţiglă. Atunci şi Griga se duse la beciul lui şi mai aduse un ulcior pecetluit. Cu rînduială şi domol lucrînd, pricepură atît domnul abate, cît şi beizade, cît şi ostaşul, că la acea gospodărie, din pătrar în pătrar de ceas, toate ale mîncării şi băuturii par mai bune.

Într-o vreme, părintele Nicoară găsi de cuviinţă să cînte ceva. Dar Griga Lăzărel îşi astupă urechile cu spaimă şi, mergînd spre uşă şi dînd-o de părete, făcu semn la lăutarii lui, care de mult aşteptau, să păşească înainte. Strecurîndu-se ţiganii cu diblele şi cu ţimbala lor, începură a cînta o melodie care nu fermecă deloc urechile abatelui ; totuşi, întovărăşind-o cu vinul nepreţuit, o găsi acceptabilă şi în armonie cu pădurile şi cu sălbătăciile săracei Moldove. Mai mult decît suspinurile şi plîngerile instrumentelor îl interesau chipurile negre cu ochi scăpărători ale robilor, şi zdrenţele lor petecite şi felurit colorate şi gurile lacome cu dinţi albi de fiară tînără. — «De ce-or fi suspinînd aşa aceşti ţigani ? se întreba întruna, fără să afle răspuns, abatele ; şi de ce s-au întristat tovarăşii mei ? De ce mai ales plînge acest popă, cu coama împletită şi cu barba fără sfîrşit ?»

— Vinul însă e fără rival... vorbi el către Ruset, cercînd să-l scoată din gînduri negre.

Atunci boierul, fără să mai păstreze nici cel mai mic respect pentru cîntările artiştilor, le făcu semn să tacă şi răcni la ei, zvîrlindu-le cîteva bucăţi de pîne şi rămăşiţi de friptură ; şi ţinu domnului de Marenne un discurs. Întăi crezu de cuviinţă să rîdă zgomotos.

— Domnule abate de Marenne, zise el, bine e să bei vin bun ; rău e să umbli după aceea. Deci, să mai stăm aici, cît avem ulcioare. Bine-i să taci ; dar mai bine-i să

spui prostii. Rău e să nu bei. Şi mai rău e să bei vin prost, după ce ai băut vin bun. Aşa că trebuie să isprăvim ulcioarele pecetluite. Căci vinul ales, domnule abate de Marenne, îmblînzeşte mădularele, mintea şi sufletul. Îmblînzindu-le, face pe om mai bun. Îmbunătăţind pe om, Dumnezeu îl va primi bine la judeţul său.

Abatele ascultă cu luare-aminte şi aprobă. Trei lucruri — susţinu el la rîndul său, — trei lucruri, dacă nu sînt foarte bune, — sînt rele : *carmina, vina, pepo ;* stihurile, vinul, harbuzul.

Ca şi cum s-ar fi înţeles deplin asupra unor grave chestii, amîndoi deodată se îmbrăţişară ; ceea ce văzînd lăutarii, începură din nou să hăulească şi să plîngă. Atunci beizade Alecu, înălţînd fruntea, îi privi crunt şi le porunci să-şi închidă clonţurile.

Jupîneasa gazdă se strecură grăbită pe uşă aducînd veste nouă : plăcintele. Dumnealui şătrarul puse la locul de cinste alt ulcior. Şi de Marenne făcu altă profesie de credinţă în ceea ce priveşte nemaipomenita potrivire între acea băutură veche şi acele lucruri fierbinţi şi picante, cu crusta aurie. Ceru numaidecît reţeta şi începu s-o scrie în tabletele sale. N-ajunse să înţeleagă însă raporturile şi proporţiile, din pricină că toţi din jurul său ajunseseră la o însufleţire înaltă. Îndeosebi căpitanul Ilie avea o figură disperată şi prietinul său şătrarul îl mîngîia sărutîndu-l, îndemnîndu-l să uite toate şi să dea totul la spate în noaptea aceea.

— Prinţule, zise domnul abate, deschizîndu-şi tot sufletul şi tot zîmbetul, către tovarăşul său ; nu mă înşel afirmînd că aceşti doi oameni sînt cu desăvîrşire fericiţi în felul lor. Eu, după cît ai putut să te încredinţezi, sînt în stare să fac faţă celor mai ciudate feluri de bucate şi să le apreciez. Pot să le şi onorez îmbielşugat, udîndu-le în acecaşi măsură cu vin generos ; însă desfid pe oricine în această lume să mă vadă în starea în care se află domniile lor.

— Adevărat, răspunse Alecu Ruset ; și mă mîndresc că-n privința aceasta pot sta alături cu domnia ta. Frăția noastră începe bine și se cuvine să ne îmbrățișăm și noi.

— Nu însă înainte de a istovi cu desăvîrșire ulciorul care ne desparte... încuviință domnul abate.

După ce istoviră ulciorul, binecuvîntînd conținutul lui, domnul Paul de Marenne, avînd spiritul limpede și foarte ușor, își simți deodată picioare de marmură. Primi de la soțul său sărutarea de frăție cu oarecare neliniște ; după aceea se veseli nespus, absolut fără nici o pricină.

Fără îndemn, lăutarii își porniră iar tînguirea lor bizară — ca un freamăt al pădurilor și ca un susur teluric. Dar beizade Alecu zvîrli între ei oala, care se făcu țăndări, și ei amuțiră, plecîndu-și grumazurile.

— O, prietinule al meu neprețuit, zise suspinînd beizade Alecu, plecîndu-se spre abate și cuprinzîndu-i palmele pline și moi ca niște pîniți proaspete ; dă-mi voie să-ți spun că trebuie să aduci laudă lui Dumnezeu că te-a făcut om și nu fiară, — franțuz și nu moldovan, — nobil și nu prost, — abate și nu sfînt... Căci astfel poți vedea mișelia întru care ne nevoim aici, noi desmoșteniții, la hotarul barbarilor...

— Avînd asemenea vinuri și asemenea rețete de plăcinte, puteți fi nefericiți ? întrebă cu nevinovăție abatele, fără să izbutească a se clinti din loc.

— Putem fi, căci nimic nu poate răscumpăra dezechilibrul nostru. Ai putut să te încredințezi că trăim, domnule de Marenne, într-un loc unde nasc și trec vîrtejurile lui Dumnezeu ș-ale oamenilor ; unde calamitățile stau în lucruri ca mierea în flori. Aici ne veselim și în altă parte pier oamenii de ciumă și de sabie. Dumnezeu a îngăduit împăraților, foametei și molimelor să-și aducă aici cortegiul. Aici, pe acest colț de pămînt, care a fost cîndva paradis, nu mai este nimic statornic. Și domniile îndeosebi sînt mai schimbătoare decît toate. Pentru asta mă vezi pe mine, nobil și fecior de voievod, stînd alături de oameni de rînd

și de sclavi, pe cînd părintele meu, care a fost uns cu mir, își pleacă fruntea în pulbere la Belzebut, avînd asupră-i sabie amenințătoare. Vai de noi ! — mai ales cînd se întîmplă să ne lovească și altă nefericire, mai cumplită decît toate !

— Pot să aflu și eu, prințule, ce altă nenorocire mai poate avea loc după atîtea cîte mi-ai înșirat ?

— Pentru mine, domnule și iubite prietine, cea mai crudă este iubirea.

— Ah ! dumneata numești asta nenorocire ? Faci probabil o greșală de dicționar.

— Ba o numesc astfel și am dreptate. Am aici, la piept, o scrisoare de la acea care mă iubește și căreia mă închin. Această scrisoare cuprinde puține cuvinte și multe lacrimi. Stăpînii firești ai aceleia care mi-i dragă, domnule abate, n-ar primi niciodată să mă vadă alături de dînsa.

— De ce, prietine ?

— Sîntem despărțiți cu blăstăm, domnule abate. Părintele meu a căzut, așa cum am avut cinstea și durerea să-ți spun. Antonie-Vodă Ruset e mazil la Țarigrad. Asemenea cădere și soartă — i-a pregătit cel care-a venit la Iași luîndu-i locul, adică Georgie Duca-Vodă. Eu, pe de altă parte, sînt pentru acest Domn nou un spin pe care cu greu îl sufere și pe care ar dori să-l smulgă și să-l calce în picioare. Nu poate face asta pentru unele legături bune ale mele cu serascherul de la Oblucița. Mă îngăduie în țară și deoarece mă socoate nebun și cu puțină minte — căci îmi plac prea mult petrecerile și vinul. Ai să înțelegi îndată de ce-ți spun toate acestea, cînd vei afla că dragostea de care-ți vorbesc o am cu domnița Catrina, fata lui Duca-Vodă.

Domnul de Marenne suspină, neavînd nimic de adăogat acestei catastrofe. Beizade Alecu urmă, rîzînd cu amărăciune :

— Să nu crezi, iubite domnule de Marenne, că nu-mi dau socoteală de ce spun. Dar tocmai starea în care mă aflu îmi îngăduie să-mi deschid sufletul. Pricep că nu te interesează nimic din această complicaţie a vieţii mele. Totuşi şi domnia ta eşti în situaţia de a mă înţelege.

— Sînt ! mărturisi cu nobleţă domnul de Marenne.

— Eşti deci în stare de a mă înţelege şi poţi să mă compătimeşti.

— Pot ! întări abatele, şi vreau să-ţi dau un semn de simpatie şi legătură eternă între noi, însă nu mă pot clinti din locul în care mă aflu.

Se priviră amîndoi ca din depărtări, întinzînd braţele pe deasupra mesei, găsindu-se şi strîngîndu-şi mînile.

— Pot să-ţi povestesc, întrebă cu ochii umezi Ruset, cum s-a întîmplat această nefericire a vieţii mele ?

Blajin şi cu glas dulce, abatele îşi înclină fruntea :

— *Cedamus amori*... Să vorbim de nefericirea domniei tale, prinţule. Mă grăbesc s-o proclam fericire, — orice-ai spune. Aş dori să mai pot suporta şi eu asemenea lovituri, dar nu mai este cu putinţă ; ş-atunci mă mulţămesc să filosofez asupra lor. După cît se pare, prinţule, v-aţi văzut şi v-aţi iubit : povestea nu poate începe altfel.

— Aşa este, domnule abate. Ar trebui să mă mir de unde ai aflat. Totuşi sînt în stare să nu mă mai mir şi să mai bem o ulcică din vinul lui Griga sau mai bine zis al lui Matiaş, nepotul lui Feltin Sasul. Am văzut-o la mănăstirea Neamţului, iubite domnule de Marenne.

— Nu cumva iubita domniei tale e călugăriţă ? Atunci ai duşman pe însuşi Dumnezeu.

— Nu. E fecioară de domn şi-i şi logodită fără voia ei c-un om schilod pe care nu-l poate suferi. E vorba de Ştefan, feciorul Radului-Vodă, — pe care aş dori să-l ştiu mort ori nebun cu desăvîrşire. Am văzut-o prin urmare, la mănăstirea Neamţul. Acolo se dusese cu maică-sa Nastasia-Doamna, de sărbătoarea Înălţării, anul trecut. Ieşind de la

o vizită pe care o făcuseră amîndouă acelei faimoase Ruxanda de care desigur ai auzit, am văzut-o. Prin mulţimea îmbulzită, cîteva clipe copila s-a pierdut de Doamna Anastasia. Privea în juru-i spăriată. M-am apropiat, i-am dat mîna, ş-am dus-o la maică-sa. I-am spus atunci cîteva cuvinte.

— Înţeleg şi ştiu ce cuvinte... oftă abatele. Atîta este ?

— Atîta. Intrînd apoi şi eu la domniţa Ruxanda, care mi-i rudă şi mătuşă, eram aşa de aprins, încît i-am mărturisit mai multe decît se cuvenea. Atunci bătrîna a suspinat şi şi-a adus aminte de iubirile şi nefericirile tinereţilor ei şi m-a mîngîiat, încredinţîndu-mă că va găsi vreme să şoptească fetei ceea ce doream.

— Iată ce se chiamă operă de binefacere. Această domniţă Ruxanda, prinţule, este desigur aceea despre care am auzit în Franţa şi-n Polonia. A fost fiică a Voievodului Vasile Lupu şi soaţă nefericită a lui Timuş Hmelniţki, hatmanul căzăcesc. Am admirat, la Cracovia, un portret al ei din tinereţă şi îţi mărturisesc că am avut obscure păreri de rău...

— Într-adevăr, răspunse Ruset, a fost o minune a lui Dumnezeu şi acum e o biată fiinţă întristată. Ea a fost mesagerul iubirii mele.

În această clipă se înălţă cu putere glasul şătrarului, dînd învăţături căpitanului Turculeţ :

— Să ştii tu, îi zicea, că mie, cînd mă îmbăt, îmi vin felurite gînduri care mă bucură, căci ele mă deosebesc de ceilalţi oameni. Ei umblă pe spatele calului ; eu vreau să umblu cu calu-n spate. Ei umblă pe-o cărare ; eu vreau să umblu pe două.

— Are dreptate, aprobă Ruset, şi începu să explice domnului abate descoperirea răzăşului. Nu izbuti însă deplin ; şi din această clipă, fiind foarte fericiţi amîndoi, zîmbind şi înţelegîndu-se, părăsiră discursurile ca ceva cu totul nefolositor. Curînd se răsuciră în două poziţii felurite

și călătoriră spre visuri. Șătrarul făcu lui Turculeț semn spre ei, cu ochiul stîng și cu colțul gurii încreţit dispreţuitor. Artiștii pămînteni puteau hăuli în voie. Îi asculta părintele Nicoară, mîncînd încă și gustînd cu îndărătnicie din vinul strămoșesc

VII

Unii sfătuiesc, alții dorm

Domnul abate era mai trudit. Cu gura ușor căscată, dădea drumul unei respirații cîntate. Mîna dreaptă îi era pe masă, cu degetele ca o ghiară alături de ulcică, cu stînga căzută în lungul trupului. Cu spatele sta bine rezemat de turnul de perini, poclăzi și lăicere, clădit în fundul patului celui mare, în ungherul de la miazănoapte al odăii. Obrazul lui slobozit din stăpînirea voinții arăta trăsături de bătrînel, muiate și rotunzite într-un fel de bunătate copilărească.

Figura palidă a lui beizade Alecu era concentrată, cu fruntea încreţită între sprîncene. Somnul lui nu era senin ca al lui ava Paul. Boierul nu-și isprăvise neliniștea zilei și urma să trăiască întreg și cu putere în vis.

I se arătă ceva cu totul ciudat, însă aeve. Îi sta înainte Dumnezeu, cărunt și bărbos, cu mînile în șolduri, cu giubeaua fîlfîind, cu ciubote mari în picioare. Îl mustra c-un glas înfricoșat :

— Tu ești acel cocon nebun, carele nu te-ai temut de nimic pe lumea asta ?

— Eu sînt... suspină beizade.

— Nu te-ai temut de nimica și de nimene, căci te-ai știut feciorul lui Antonie-Vodă : și, fiind subt ocrotirea părintelui tău, ai săvîrșit multe blăstămăţii, cu alţi feciori buiaci ca și tine, nărăvindu-te în jocuri și beţii...

— Doamne, sfinţia ta nu osîndeşti pe băutorii de vin. Aşa spun și prietinii mei ava Paul și părintele Nicoară.

— Pentru vin nu te osîndesc. Însă ai furat de prin sate muieri și fecioare, care ţi-au plăcut, ș-ai petrecut cu dînsele în desmierdări. Bătîndu-ţi astfel joc de ele, s-au burzuluit creștinii blăstămîndu-te și pîrîndu-te. Însă Vodă, fiindu-ţi părinte, nu te-a certat precum se cuvenea, nici cu toiagul, nici macar cu vorba.

— Doamne, părintele meu a fost bun, și blînd, și, cît a stătut el în ţara asta, n-a scos rînduieli nouă, și norodul a trăit în bielșug și pace. Dacă a greșit ceva — pedeapsa lui a fost crîncenă, căci necredincioșii l-au muncit ca pe Domnul Hristos. Iar pentru cele care le-am făptuit eu, de care vorbeşti sfinţia ta că sînt rele, de ce să mă pedepsească ? N-au fost rele, ci bune — aşa mărturisind acele cîteva muieri și fecioare cu care mi-am petrecut primăverile.

— Cum îndrăzneşti beizade, a vorbi astfel ?

— Îndrăznesc, Doamne, căci nimeni nu poate petrece cu o femeie fără voia ei. Aşa ai zidit-o sfinţia ta și altfel nu poate să fie.

Atunci Domnul Dumnezeu a zîmbit a rîde. Și beizade văzu în faţa sa pe popa Nicoară, fără a-și mai aduce aminte că era Dumnezeu. Îi făcea un semn cu cana de vin și bău un gît.

— Ascultă, beizade, îi zise, să știi că de acele fapte are știinţă și Duca-Vodă. Și a pus pe unii mazili să facă pîră, cu jalobă scrisă. Vrea să te supuie și să te lovească.

— De ce, părinte ? Eu, lui Duca-Vodă, nu i-am pricinuit nici un rău.

— Nu i-ai făcut nici un rău, zici tu, iar eu nu te cred ; și el te socoteşte printre duşmani. Aflînd și de domniţa

Catrina că ţi-ar fi scris răvaş, s-a încruntat şi-a hotărît să stîngă neamul lui Antonie-Vodă.

— Într-adevăr, părinte Nicoară, mi-a scris domniţa Catrina carte pentru mucenicia vieţii sale. Mărturisind drept, eu pe măria sa Georgie Duca îl socotesc duşman şi varvar — pentru toate cîte-a uneltit împotriva părintelui meu. Floarea pe care o are în grădină n-aş lua-o numai din dragoste, ci şi pentru ura mea împotriva lui. Eu, Doamne, te rog să-mi ajuţi a-mi îndeplini socotinţile şi-ţi făgăduiesc lumînări şi slujbe la nouă sfinte mănăstiri.

Dumnezeu cri popa Nicoară se apropie binecuvîntîndu-l şi-l bătu pe umăr. C-un suspin, beizade Alecu deschise ochii şi văzu lîngă el pe căpitanul Ilie Turculeţ.

Alungînd cu mîna fantoma din faţa ochilor, cercă să-şi aducă aminte de ce i s-a întîmplat c-o clipă mai nainte şi nu izbuti. Întrebă cu tulburare :

— Ce este ?

Apoi zîmbi, privind în juru-i :

— Mi se pare că popa nostru franţuz doarme.

— Doarme de două ceasuri, măria ta.

— Atuncea numai noi doi sîntem treji. Ceilalţi unde sînt ?

— Măria ta, părintele Nicoară şi cu Griga şătrarul, veselindu-se foarte, au luat cu ei lăutarii şi au ieşit în sat pe la prietini, ca să-i scoale din somn, să cinstească cu dînşii. Socot că nu tîrzie vreme au s-aducă aicea tot satul. După cît am înţeles, vor să rînduiască pe loc un botez şi-o cumetrie.

— Atuncea popasul nostru-i cu întîrziere, prietine Ilie. Mie asta-mi place.

— Nici eu nu pot să spun că mă scîrbesc, măria ta. Însă macar că n-am lepădat nici o oală cu care m-a cinstit răzăşul şi vede orişicine că m-am îmbătat şi eu cum se cuvine, — măria ta, nu pot să uit că pe popă mi l-a dat pan Valerie în samă cu poruncă să-l pun viu şi nevătămat pe ziua de mîni în tîrg la Iaşi, la scaunul lui Duca-

Vodă. Aşa că trebuie să porunceşti măria ta ce este de făcut.

Alecu Ruset rămase gîndindu-se. Înlătură cu luare-aminte dopul ulciorului, îşi turnă puţin vin în ulcică şi gustă. Astupă iar ulciorul.

— Asta îţi arată, Ilie, că de şi sînt şi eu într-o stare ca a ta, nu-mi pierd rînduiala. Mi se pare c-am hotărît drum pînă la Cotnari şi Hîrlău.

— Dumnezeu ne-a îndreptat cararea altfel, măria ta.

— Ştiu, Ilie. Nu pentru proastă fală aş vrea să mă abat la casa mea cu ava Paul ; căci după ceea ce am săvîrşit aici, nu mai rămîne bucurie pentru altele. Ca-n dragoste, — cele de pe urmă par sarbede pe lîngă cele dintăi. Aşteptam o carte de la Iaşi. Răvaşul tău m-a pornit de acasă înainte de a primi ce aşteptam. Aflînd şi cele întîmplate la Săbăoani, am vrut să abat din nou la Hîrlău, ca să văd dacă nu s-a întors călăreţul care ne slujeşte.

— Răvaş de la domniţa Catrina ? întrebă şoptit căpitanul Ilie.

— De la ea. Am nevoie să ştiu dac-a pleçat din nou ştafetă către Balaban, la Liov.

— Alta, măria ta ? Poate-i nevoie s-o prind şi pe asta ?

— Nu. Ai prins pe una şi-i destul. Nici nu visează Duca-Vodă cine i-a robit sluga. Şi nici prin minte-i trece că cel care a cetit răvaşul a înţeles ce scrie în el. Acuma, dacă trimete alt răspuns acelui om al său de încredere Balaban, eu pricep că n-are linişte, şi pune preţ de moarte pe anume cărţi cu iscălitura şi pecetea sa, aflate la Liov.

— Acestea-s treburile şi socotelile măriei tale, zise cu nepăsare Turculeţ. Dacă ce-am făcut eu ţi-a folosit, mă bucur.

— Acuma, căpitane Ilie, dacă am vestea pe care o aştept, apoi eu mă pot înfăţişa fără grijă la Iaşi şi pot chiar sta de vorbă cu luminăţia sa Vodă.

— Măria ta, acest gînd e cam cu primejdie. Eu dau pe ava Paul pe samă şi mă întorc la ale mele. Duca-Vodă e om cu toane.

— Cu toate acestea, zîmbi beizade, eu am să fac ceea ce spun.

Turculeţ clătină din cap, aşteptînd ziua şi trezia, cu alte gînduri mai cuminţi. Ruset îl pricepu.

— Prietine Ilie, mi se pare că mă cunoşti. Mintea asta n-o strică niciodată petrecerile şi vinul. M-am fudulit c-aş fi stat treaz. Dar dac-am dormit două ceasuri, mi-am venit în fire pe jumătate. Jumătatea cealaltă rămînînd neatinsă, mă pot socoti om întreg.

— Aştept ceas fără laudă, măria ta.

Beizade rîse şi-şi bătu tovarăşul pe umăr.

— Adevărat, Ilie, că cu tine nu mă pot măsura într-acestea. Tu eşti din seminţia celor de fier şi nu te-am văzut căzut la beţie niciodată. Sînt şi alţii însă, care, umblînd pe arcuri moi, se cufundă şi se înalţă fără a cădea. Aşa-i acest şătrar care ne-a cinstit cu bun vin. Mai sînt unii care la vin bun îşi ascut judecata şi înţelegerea. Aşa sînt eu. Însă cel mai vrednic e ava Paul, care doarme.

Domnul abate de Marenne oftă prelung prin somn.

— Atuncea ce facem, măria ta ? întrebă Turculeţ.

— Iată ce facem, Ilie. Dai din partea mea poruncă lui Vîlcu Bîrlădeanu să pornească pe loc la Hîrlău. Dac-a sosit răvaş ori răspuns, îmi aduce răvaşul ori răspunsul, — aici, ori pe drum spre Iaşi. Cînd Dumnezeu a binevoi să ne descurce de-aici, plecăm şi ducem pe ava franţuz la scaun. Acolo, Ilie, ai să afli că m-am înfăţişat lui Vodă, ca să mă cunoască şi să se teamă de mine. Să se teamă de mine, ca să mă lese să trăiesc la pămîntul meu — şi să fie cu frică să nu mi se clintească un fir de păr din cap. Să-mi văd de ale mele petreceri, pînă ce va veni vremea să îndeplinim fapta de care am vorbit.

— Asta o putem face şi mai degrabă, măria ta. O domniţă nu-i mai greu de furat decît o fată de rînd.

— Nu, Ilie, nu-i vremea. Aştept mazilia lui Duca. Vreau să aibă două bucurii.

— Cum socoţi, măria ta, şi cum porunceşti. Eu mă duc să trimet pe Bîrlădeanu.

Beizade Alecu rămase cîtăva vreme singur şi privi neliniştit în juru-i. Abatele se lăsase treptat în ungherul patului celui mare. Îşi urma cîntarea uşoară a respiraţiei şi trupul i se odihnea bine. Pe cînd în sine, cu toate că n-avea oboseală, Ruset simţea un painjeniş ghimpos. Visul i se ştersese, veninul lui îi rămăsese însă în inconştient, şi-i pătrundea şi-n ceasul de trezie prin preocupări nouă care-l chinuiau. Printr-o hotărîre pe care ştia s-o ia în împrejurări deosebite, cerca să se scuture de ultimele fumegări ale beţiei. Obrazu-i rămăsese dungat în frunte şi-n ochii aţintiţi se perindau icoane care nu erau decît răsfrîngeri ale judecăţilor, prepusurilor şi planurilor lui.

«Trebuie să fim totuşi cu luare-aminte...» murmură el.

În tăcerea odăii, răzbătură trîmbiţările cucoşilor de-afară.

«Cîntă cucoşii straja a treia, socoti beizade în sine : nu mai avem decît două ceasuri pînă la ziuă.»

Alte glasuri de cucoşi răspundeau din satul risipit pe vale. Un tropot de cal dudui în bătătură.

«Pleacă Bîrlădeanu», gîndi Ruset şi-şi înălţă ochii spre ferestre, unde bătea încă lumina lunii pline.

— Am trimes pe Vîlcu, grăi Turculeţ intrînd. Şi-ţi mai dau, măria ta, o veste bună. Gospodina de gazdă pregăteşte potrocul cel de cuviinţă.

— Toate sînt bune, prietine Ilie, şi vom gusta acel potroc, după cum e datina, ca să risipim fumurile vinului. Să ne nevoim a deşerta şi ulcioarele care au mai rămas şătrarului. Vom face tot, ca oameni cumsecade, care nu dispreţuiesc petrecerile. Nu uităm însă ale noastre.

— Măria ta, văd că te gîndeşti bine la ceea ce trebuie.

— Nu se poate, prietine, să nu ne gîndim. Mai știu, Ilie, că nu-i înțelept acel care se bizuie pe zile frumoase de april, pe desmierdările femeilor și pe mila celor mari. Așa că am a fi cu mare băgare de samă la Iași, la Duca-Vodă.

— Precum am avut cinstea să spun și eu măriei tale.

— Ale mele gînduri și judecăți sînt mai tari, căci eu cunosc mai multe decît tine, prietine Ilie. Totuși, bine cumpănind toate, văd că pot îndrăzni mult.

— Măria ta, oare este într-adevăr nevoie să îndrăznești ?

— Este nevoie, Ilie, să ajung la Iași și să mă aflu macar o noapte acolo. Și-n sara ori noaptea cît voi sta în Iași, am nevoie să văd numaidecît pe domnița Catrina.

Turculeț clătină din cap.

— De ce clatini din cap ? Mă socoți nebun și prăpădit de dragoste ? Am nevoie s-o văd, nu ca să-i spun vorbe deșarte, ci ca s-o leg prin jurămînt. Nu-s destul cărțile mele ; trebuie să ajung și eu lîngă dînsa.

Beizade avu rîsu-i scurt, c-o încrețitură răutăcioasă a buzelor și c-o privire piezișă. Abatele de Marenne se suci o clipă în locul lui și deschise ochii. Ruset se înălță în picioare și-l salută ceremonios.

— Ce este ? plecăm ? întrebă zîmbind domnul de Marenne și apoi căscă prelung. Mi se pare c-am dormit puțin. Sînt gata să continui, dacă se poate. Mă scol numaidecît să încalic, dacă e nevoie.

— Plecăm, răspunse grav beizade.

De Marenne se ridică din colțul lui și privi cu luare-aminte pe tovarășul său.

— Ce s-a întîmplat, prințule ? nu cumva vinul îți conferă o severitate hursuză ? Eu, dimpotrivă, mă simțesc ușor și bine și marmura picioarelor mele s-a topit. Dacă dorești, plecăm pe loc la Iași.

— Mai întăi la Cotnari și la Hîrlău... sugeră cu glas serios beizade.

— A da, uitasem. Vinul vechi şi petrecerea ne-au ieşit însă în drum pe neaşteptate. Aş prefera să isprăvim aici ceea ce avem datoria să îndeplinim acolo. Două împrejurări fericite nu pot avea loc în acelaşi ceas. Mă mulţămesc cu aceasta, dacă nu te superi. Dacă însă porunceşti altfel, nu mă împotrivesc, căci am descoperit în mine, în puţină vreme, o mare iubire ş-o mare admiraţie pentru domnia ta.

— Fie, răspunse zîmbind Ruset. Îmi rămîi însă dator, domnule de Marenne, cu satisfacţia şi plăcerea la care deocamdată am renunţat.

— A, ştiam că am de-a face cu un prietin nepreţuit...: cîntă înduioşat abatele. Am dat o luptă, prinţule, cu acest şătrar, şi-mi recunosc înfrîngerea. De mai mult nu mă simt în stare. Îţi mulţămesc că hotărăşti plecarea la Iaşi. Probabil că şi domnul Griga doarme. Vom avea grijă, luîndu-ne rămas bun de la doamnă, să-i lăsăm salutări şi mulţămiri. Nu-l mai tulburăm. Aşa cere buna-cuviinţă.

— Să plecăm, hotărî beizade. Nimic mai uşor. Dar, mai întăi, să ne supunem legii.

— Este o lege ?

— Este : legea pămîntului, care aici e absurdă, de şi se chiamă tot bună-cuviinţă. Trebuie să sorbim tot în acest loc o zamă acră care se chiamă potroc. Din punct de vedere medical, se pare că-i folositoare deoarece alungă nourii vinului.

— Cum se chiamă ?

— Potroc.

— Curios ; trebui s-o însemn ; şi dacă-i bună de ceea ce spui, mă interesează foarte mult reţeta. Între lucrurile bune ale vieţii, fără îndoială vinul trebuie foarte sus pus, dacă n-ar avea inconvenientul unei deşteptări penibile. Corectivul de care-mi vorbeşti e vrednic să fie cunoscut. Eu mă supun. Şi pe urmă, imediat, plecăm.

— Desigur, domnule de Marenne, — după ce vom bea cu răzăsul ulcioarele hotărîte. Mai avem cîteva.

— Dar domnul Griga mi-ai spus că doarme.

— Rog să fiu iertat ; eu n-am spus asta. Nu doarme ; s-a dus să deştepte prietini şi neamuri, ca să-i aducă, aici, la ivirea zorilor, să dea mai multă amploare serbării sale. S-a dus să deştepte satul cu muzică. E un luptător, pe cît se vede, remarcabil.

— Hm ! îngînă de Marenne ; bătălia încă nu s-a isprăvit. Curaj. Să primim provocarea.

— Cu toate acestea, domnule de Marenne, astăzi ar urma să fim la Iaşi. Măria sa Duca-Vodă ne aşteaptă, după răspunsul care i s-a trimes.

— Atunci cum facem, prinţule ? După ce mi-am pierdut toate ale mele la graniţa polonilor, ar fi posibil să rămîn şi eu pierdut pe drum ? Asta ar fi mai presus de orice închipuire. Dă-mi voie să declar că solul regelui Ludovic trebuie să fie strict la datoria sa. Pe cît se poate... adăogi el blînd, destupînd şi el cu grijă ulciorul început şi turnîndu-şi un strop de vin rozalb.

Domnul abate de Marenne înghiţi picăturile de soare lichid cu delicateţă, cum avea obiceiul, şi, înviorat, se săltă şi începu să facă cîteva mişcări prin odaie, ca şi cum în urechi i-ar fi sunat un accent de menuet. Apoi rămase ascultînd. Muzica închipuită urma să se audă într-adevăr, înăbuşită şi de departe.

— Mă înşel ? întrebă el, ascultînd cu capul plecat. Vine domnul Griga ? Prin urmare e adevărat ?

Ruset rîdea, însă cu dunga din frunte nedescreţită.

— Prietine Ilie, zise el către oştean, ava franţuz e un om de care cu greu am să mă despart ; căci, pe cît văd, lipsea vieţii mele. Aştept de la dînsul, cînd vom ajunge la Iaşi, o slujbă pe care nu mi-o poate face nimeni altul. Cu atît mai vîrtos cată să nu întîrziem mai mult decît trebuie. Rînduieşte deci să fie oamenii gata.

VIII

Moldovenii cunosc leac pentru mahmuri, ori de ce naţie ar fi

Cînd gospodina lui Lăzărel Griga, cu aceleaşi mişcări de servă supusă, intră şi aşează pe masa ospăţului potrocul bun pentru mahmuri, abatele ceru reţeta.

— Întăi gustă, domnule abate, îl îndemnă rîzînd Alecu Ruset.

Abatele de Marenne gustă şi-şi simţi coroana de păr din jurul tunsorii monahale zbîrlindu-se. Închise ochii şi strînse fălcile. Apoi aşteptă atent să vadă ce i se întîmplă. Sorbitura acră şi fierbinte îi răcori deodată arşiţa lăuntrică, ş-atunci simţi nevoia să mai guste o lingură. Cercă ş-a treia oară, uitînd de reţetă. Însă Ruset i-o dădu cu bunăvoinţă.

— Asemenea preparat, domnule de Marenne, nu vei întîlni nicăieri, în cuprinsul lumii civilizate. Carnea de pasere bine îngrăşată nu-i gătită cu apă, care, după o zicală a breslei noastre, nu-i vrednică de nimic. Moldovenii, oameni cu imaginaţie, adaogă că nu-i bună de pus nici în ciubote. Dacă vrei, notează ş-acest dicton. Apa acestei fierturi e înşelată şi prefăcută printr-o fermentaţie de tărîţă de grîu şi mei. I se adaogă o creangă de cireş. Şi după ce-i aşezată pe cuptor, la căldură, gospodina care a oficiat, după un ritual străvechi, asmuţă glas de ceartă asupra cuiva mai tînăr. Îl asupreşte şi-l loveşte chiar. Numai astfel fermentaţia capătă aciditatea necesară. Eu bănuiesc că se spun şi vorbe de descîntec, dar le ştiu numai femeile...

De Marenne înţelegea cum stau lucrurile şi afirma că înregistrează bine în memorie ce i se spune. N-avea însă vreme să întrebuinţeze tabletele, căci mînile îi erau ocupate cu lingura de lemn.

— În orice caz, se întoarse el mirat către Ruset, zama asta nu m-aşteptam să-mi pară aşa de rea la început şi aşa de bună pe urmă. E o chimie pe care noi n-o cunoaştem şi reţeta, mărturisesc cu ruşine, am uitat-o îndată ce mi-ai comunicat-o. Am reţinut numai cearta şi bătaia ; desigur însă că nu sînt îndestulătoare.

Pe cînd îşi urma iar cu hărnicie sorbiturile, se auzi afară glasul lui Griga, în zvonul lăutarilor. Venea cu prietini şi neamuri. Larma rămase afară ; el intră semeţ înăuntru, dar se închină cuviincios.

— Cinstiţilor oaspeţi, zise el cu tărie, am venit să isprăvim ce-am început.

— Se poate, răzăşule, se învoi Ruset. Noi ne facem datoria ; şi la răsăritul soarelui încălicăm şi pornim la drum.

— Mă supun şi încuviinţez, măria ta, răspunse Lăzărel Griga, închinîndu-se iar. Caii au fost scoşi, slujitorii aşteaptă şi nu rămîne decît să isprăviţi această sorbitură şi vinul care ne-a rămas în acele ulcioare vechi pe care le am dar de la prietinul meu Matiaş. Domniilor voastre au fost juruite. Cu alţii nu mai pot gusta din ele. Iar dacă veţi binevoi a gusta şi din cofăielele pe care le-au adus stăpînii acestui sat şi ai acestor podgorii, venind cu mine şi cu lăutarii, ei foarte mult s-or bucura. De nu veţi putea, s-or mîhni şi pe urmă le-a trece. Însă ce-i legat cu jurămînt nu puteţi lepăda. Aşa că, cele rămase ulcioare în număr de două, stau după uşă şi aşteaptă să fie uşurate, ca să răsufle şi ele şi să meargă la hodină.

— Doresc să cunosc discursul acestui om detreabă... vorbi de Marenne, împingînd strachina la o parte şi întorcîndu-se către tovarăşul său. Beizade Alecu îl vesti despre primejdia care-i ameninţa afară. Abatele rămase gînditor.

— În privinţa vinului din ulcioare, cinstitul şătrar are dreptate... hotărî el. Ruset se veseli şi simţi şi-n el, cum simţea şi-n oaspete, aţiţarea de viclean îndemn a drojdiilor nopţii. Hotărîrea lui totuşi era mai dîrză şi mai trează.

Gustă din potrocul gospodinei Avramia, se înălţă şi se încinse. Zîmbetul obişnuit al feţei lui era o mască, după care se încîlceau preocupări subtile.

— Domnule abate, sînt la dispoziţia domniei tale, rosti el, curtenitor.

— Într-adevăr, e nevoie de atîta grabă ? oftă de Marenne, găsind iarăşi plăcere în ulciorul lui Matiaş. E ciudat, ce bun pare iarăşi vinul după această zamă neaşteptată. Surprizele pe care le rezervă Dumnezeu oamenilor sînt nesfîrşite. Prinţule, cît avem de umblat pînă la capitala Moldovei ?

— Domnule de Marenne, avem de făcut ceva mai mult de două poşte. Umblînd bine şi fără întîrziere, la ceasul al patrulea din zi după modă orientală, cînd Vodă se aşază la masă, putem intra la Curtea Domnească.

— Să dăm laudă lui Dumnezeu. Avem vreme destulă.

Griga, oficiind, deşertă urciorul în ulcele. Luă pe-a sa, puse pe-ale cinstiţilor săi oaspeţi în mînile lor şi, deschizînd uşa, dădu un răcnet către neamuri şi prietini. Ruset ieşi în cerdac. Odihnind o clipă ulcica, trăgîndu-şi mantia în grabă şi apucînd iarăşi ulcica, de Marenne îşi urmă soţul. Griga veni şi el, cu vinul înălţat, jucîndu-l în lumina rece a dimineţii. Larmă sălbatică îi întîmpină. De Marenne văzu feţe felurite de bărbaţi, — prea vesele pentru acel ceas. Iertă însă acea izbucnire distonantă gîndindu-se şi la omeneasca sa îndeletnicire din vremea nopţii. Un orator ridicase glasul cu o silinţă nefirească, din pricina răguşelii, şi cu un nas care-i dădea drept să iasă în fruntea tuturor prin mărime şi coloare.

— Ce doreşte ? ce doreşte ? se interesă abatele cu bunăvoinţă.

— Ne explică, domnule de Marenne, pricina nefericirii lor.

— Care nefericire ? Nu înţeleg nimic. Îi văd într-o stare care exclude acest cuvînt.

— Domnule abate, răzășul cel cu nasul roș ne informează textual că altceva n-a mai rămas oamenilor, în zilele acestea rele, decît să plîngă ori să petreacă. Ei preferă a doua alternativă. Aici, în țara asta, zice el, nu-i sigur nimic decît birul și moartea. De aceea veselia lor e fiică a disperării. Mai cer, domnule abate, să bem din cofele cu vin nou pe care le-au adus — fiecare din via sa.

Abatele de Marenne se simți tulburat, nu atît de acest din urmă îndemn, pe care nu-l socoti decît o glumă, cît de asociația de idei și tablouri, care îi apăru deodată în contrast întunecos, unind apariția trogloditului în această deșartă larmă care-l împresura. Îi sîngeră inima, împunsă de-un spin, și-și plecă fruntea aburită. El se lăsase întreg și docil prietiniei și petrecerii, pe cînd în cei din juru-i ora era picurată de venin. La lumina zilei, Turculeț îi apăru sumbru și aspru ca un simplu mercenar de jaf ; Lăzărel Griga, c-un rînjet strîmb ; pînă și figura simpatică și nobilă a lui beizade Alecu părea a avea altă mască și zîmbea în altă lumină. Se îndoi totuși de sine însuși și de propria-i judecată, umilindu-se și socotindu-se și el altul decît în zilele în care nu avea a-și face nici o mustrare.

Încălecă, alături de Ruset. Iar șătrarul, rămînînd neînduplecat în hotărîrile și jurămintele luate, aduse două ulcioare rămase de la Matiaș. Au trebuit amîndouă deșertate, stînd călare, cu armele puse și cu frîiele strînse. Griga fu însfîrșit mulțămit și rînji. Abatele fu mai puțin mulțămit, însă zîmbi.

— Prințule, vorbi el în clipa din urmă, te rog transmite șătrarului și doamnei sale cele mai calde mulțămiri pentru acest ospăț, pe care nu-l voi uita. Trebuie să-mi însemn asupra lui mai multe lucruri, între care, mai ales, două rețete. Și te-aș ruga stăruitor să-mi comunici în taină partea mea de contribuție bănească, pentru această găzduire, care, drept vorbind, nu poate fi plătită.

— Domnule de Marenne, răspunse Ruset, țara n-are oteluri și hanuri și particularii nu cunosc altfel de răsplată

decît aceea pe care o vezi. Dacă observi. nu numai Griga, dar și părintele Nicoară sînt foarte întristați de plecarea domniei tale și nu m-aș mira dacă i-aș vedea plîngînd.

Avînd încă generozitatea vinului lui Matiaș în partea cea mai delicată a ființii sale, abatele nu se putu opri, auzind aceasta, să nu descalece pripit. Se lăsă spre Griga, îmbrățișîndu-l. Se întoarse spre fratele său întru Hristos, preotul Nicoară. Și crezu de cuviință să nu uite nici pe jupîneasa Avramia, care se retrase îndată rușinată și uimită, cu mîna la gură. După această din urmă ispravă, încălecă iar, ajutat de zeci de brațe. Zvonind cu glasuri felurite, răzășii cu vinul, deșertară cîte o leacă din cuprinsul cofelor în pulbere, întru pomenirea morților lor trecuți la hodină și în cinstea oaspeților străini. Și abatele de Marenne, împresurat de larmă și țipăt de strune, putu însfîrșit pleca spre Iași, cu tovarășii săi.

IX

Drum spre Iași

Drumul cel mare spre scaunul țării trecea și într-acea vreme prin valea Bahluieților ș-a Bahluiului. I se zicea drum mare pentru că era drum vechi de cînd lumea. Nici unui rînd de oameni, însă, nu-i trecuse prin minte, în curgerea anilor mulți, să facă din această cale veche un drum adevărat. Era o urmă cotită de cară, copite și pași, bătută bine și lucie ca o curea în vreme de secetă, mlaștină cleioasă în vremea ploilor. Apa cerului o pătrundea în scurt, vîntul și soarele o zbiceau cu grăbire.

Părea a merge la întîmplare șovăind spre Tîrgul-Frumos ori Podul-Iloaiei, da într-o rîpă, suia într-un deal ; isprăvea însă bine, împlinindu-și destinul. Bahluiul curgea leneș prin păpurișuri. De la păpurișurile lui se desfășurau fînațuri pe care brumele și omăturile le dărîmau necosite. Pe dealuri, la dreapta și la stînga, creșteau pădurile lui Dumnezeu, în care putea intra cu barda orișicine. Lupii se mutau, cînd venea vremea, de la pădure în stuh, ori din stuh la pădure și căutau mai ales preajmă de sate, ca să poată da război vitelor omului. Rămăseseră însă, în Domnia lui Duca-Vodă, puține așezări de creștini pe acea vale bogată, căci, cu puțini ani înainte, iernaseră tatarii fărîmînd și spîrcuind, urmînd după dînșii răutățile prădăciunilor leșești, foametea neașezării și ciuma lui Dumitrașcu-Vodă. Iazurile Bahluiului se potmoliseră, morile stătuseră, hanurile se cumpăneau în trei pereți cu acoperișurile arse, — locurile satelor pustii se cunoșteau abia, în dudaie nalte ; fîntîni spurcate de leșuri, cruci însemnînd morți năprasnice, toată privelișteа fericitelor așezări de odinioară arăta mila domnilor și-a împăraților, precum și binefacerile năvălirilor și războaielor care nu mai aveau contenire. Părinții călugări de la sfînta mănăstire Neamțu dăduseră veste pretutindeni în Țara-de-Sus că se vor arăta și alte semne cumplite, nefiind departe sfîrșitul lumii. Așa că nu era alta de făcut pe acest ticălos pămînt decît să se întoarcă omul cătră sufletul său la rugăciune și post, lepădînd tot, îmbrăcăminte, podoabe și bani, spre a se afla gol, curat și în rugăciune, atunci cînd va suna trîmbița de aramă a judecății. Un călugăr adusese ș-o scrisoare de la sfîntul mormînt din Rusalim, găsită sub piatră de altar și avînd iscălitura și pecetea Prea-Curatei, îndemnînd lumea la pocăința din urmă.

Moldovenii ascultau cu luare-aminte aceste istorisiri și vești. Femeile suspinau cu amar și se gîndeau pentru întăia oară la păcatele lor. Plănuiau rugăciuni și daruri preoților și monahilor. Dar bărbații, după ce aflau, își trăgeau

căciula deasupra nasului şi cugetau că, dac-a fi să fie sfîrşitul, apoi are să fie al tuturor şi nici cuvioşii părinţi de la Neamţu ori de la alte mănăstiri nimic n-or folosi din jertfele cerute. Nici Sfînta Fecioară nevoie n-are de bucate, vin şi undelemn, fiind în lumină veşnică lîngă Tatăl Ceresc. Mai bine încarcă ce au şi trec hotarul, oploşindu-se undeva, în nişte munţi ori în nişte pustietăţi, la un liman de linişte.

Astfel Moldova se găsea în mare parte goală pe fracturile cele mari şi cinstiţii părinţi ai mănăstirilor se tînguiau cu drept cuvînt, în toate rugăciunile şi slujbele lor, de puţina credinţă a proştilor pămînteni. Asemenea batjocoritori ai poruncilor sfinte îşi meritau într-adevăr osînda la care erau supuşi.

Pe acest drum mare, în cele dintăi ceasuri de dimineaţă, călăreau beizade Alecu şi abatele Paul de Marenne. Boierul dădu străinului toate aceste lămuriri şi altele. Ajunşi apoi de truda nopţii, rămaseră tăcuţi şi părură a dormita o vreme în şa, lăsîndu-şi caii la pas.

De Marenne fusese bucurat de numele oraşului, pe care-l auzise rostit şi prin care aveau a trece. Dar Tîrgul-Frumos era departe de a răspunde imaginii zîmbitoare pe care o evoca. Puţine dugheni cu frică şi prevedere deschise, subt un fel de şoproane de şindrilă, un han cu bolţile dărîmate şi cîteva căsuţe nu de mult înălţate şi gata de a cădea în risipă. Bordeie de ţigani robi, în jurul unor şandramale mai răsărite. — Acolo stă boierul, adică nobilul locului — lămurea beizade Alecu, nemărturisind anume că acelea erau curţi domneşti. Abatele de Marenne încerca să înţeleagă ceea ce nu se poate înţelege. De cîteva zile văzuse destule şi auzise deasemeni — ca să se convingă că toate în acest hotar barbar au o pulsaţie proprie şi o lege a vieţii anumită.

— Hotărît, prinţule, acest tîrg, oricît ar fi de frumos, e cu totul altceva decît îmi închipuiam, zise el, încercînd să

se trezească deplin. Nădăjduiesc în altă întîlnire. Ce localitate deosebită ne mai aşteaptă ?

— Celălalt loc, domnule abate, pe care văd că-l aştepţi cu nerăbdare, poartă numele unei femei care se zice că a fost deosebit de frumoasă.

— Podul-Iloaiei ! se miră abatele, după ce auzi tălmăcirea numelui. Iată însfîrşit un pod în ţara aceasta.

Domnul abate de Marenne avu într-adevăr o surprindere. Mai întăi nu era nici un pod. Al doilea, nu era nici un oraş. Era o imagine repetată a tîrgului cu nume pompos, şi-n preajma lui bălţile Bahluiului răsfrîngeau, pe lîngă subiecte de pictură, acelaşi cer verziu de toamnă, în strălucirea calmă de aur vechi a soarelui.

Făcură un popas la o filosofică fîntînă cu cumpănă, care li se închină şi-i cinsti cu apă. După aceea porniră iar.

— Prea iubite domnule de Marenne, zise beizade Alecu, după o lungă tăcere, dă-mi voie să mă folosesc încă o dată de prietinia pe care binevoieşti să mi-o arăţi. În vremea prea scurtă de cînd ne aflăm împreună, am avut puţin prilej să ne cunoaştem într-adevăr.

— Prinţule, protestă de Marenne, prietinia mea îţi este definitiv asigurată, mai ales că, pe lîngă alte multe lucruri simpatice, am găsit în domnia ta un om în desăvîrşit dezacord cu ceea ce îl înconjură. Domnia ta eşti mai mult al nostru decît al Orientului.

— Mulţămesc, domnule abate, pentru aceste cuvinte. Ţin totuşi să-ţi dovedesc şi mai mult, că nu te înşeli acordîndu-mi încredere şi amiciţie. Vreau să-ţi spun o poveste.

Abatele de Marenne privi zîmbind spre boier :

— Calitatea mea, domnule Ruset, se pare că-mi dă dreptul s-ascult confesiuni. O parte din mărturisire ai început-o astă-noapte. Să nu crezi c-am uitat.

— Cu atît mai bine. Acuma vreau să mă întorc ceva mai în urmă. Nu prea mult însă. N-au trecut doi ani, iubite domnule de Marenne, de cînd peste această ţară şi peste acest popor stăpînea părintele meu Antonie-Vodă.

Nu vreau să-l laud pentru că-i sînt fiu. Îl laudă faptele lui şi amintirea care a rămas după el. Eu, domnule de Marenne, n-aş putea spune că am umblat în viaţa mea pe calea adevărului : am greşit mult, mai ales am făcut destule prostii, şi ai să fii mirat poate cînd îţi voi declara că nu simţesc nici o mustrare de conştiinţă. Faptele părintelui meu au fost însă altfel şi poporul a simţit într-atît blîndeţa lui, încît pot circula fără grijă prin lume, ocrotit de lumina amintirii lui. Nebuniile mele au făcut vîlvă ; sînt însă feciorul lui Antonie-Vodă. Legi n-au fost să mă pedepsească, iar oamenii m-au iertat. N-aş putea spune că nu mi-au rămas duşmani destui de rangul meu, dar aceia îşi au şi ei ale lor greşale şi toleranţa este reciprocă. Vorbesc de prostime ; primirea de astă-noapte, din care te-ai împărtăşit şi domnia ta, stă dovadă.

Ceea ce ai văzut domnia ta în aceste cîteva zile, domnule abate, de cînd ai intrat în domnia războiului şi a invaziei, a molimei şi a foametei, acum doi ani nu exista. Antonie-Vodă. a fost om cu noroc. Şi ţara asta, cînd Dumnezeu se milostiveşte asupra ei, înfloreşte de azi pe mîni, ca o grădină în primăvară după urgia iernii. Toate în Moldova, domnule de Marenne, sînt scurte, trecătoare şi viforoase : şi cele bune şi cele rele. Acum doi ani aceste locuri erau înflorite şi populate. Acum nu mai sînt.

Vina, pe lîngă toate cele pomenite, o are omul care ocîrmuieşte acum ţara. Tuturor răutăţilor pomenite, se adaogă şi calamitatea unui jaf fiscal pe care, socot eu, nici o regiune a pămîntului n-o cunoaşte. Acest sistem propriu al Voievodului cade, din nefericire, în împrejurări cu deosebire excepţionale. Antonie-Vodă, părintele meu, n-a înţeles să adune comori, după moda tiranilor orientali ; a zîmbit bielşugului public şi a fost mazilit sărac. Duca-Vodă însă a organizat hoţia domnească.

La toate acestea, iubite prietine, se mai alipeşte o consideraţie. Surparea părintelui meu se datoreşte măritului Domn de astăzi. În ţara aceasta tronul se cîştigă de la ti-

ranii agareni, obijduitorii creştinătăţii, prin intrigă şi bacşişuri. E adevărat că aceeaşi soartă îl aşteaptă şi pe Duca-Vodă ; dar eu nu pot uita că el a pricinuit căderea părintelui meu. Mai ales că rechemarea diplomatică, — cum aţi spune domniile voastre în Franţa, — a lui Antonie-Vodă a fost însoţită de lanţuri şi închisoare. Nu pentru vreo vină, pentru plîngerea norodului, ori trădare. Stăpînii de la Stambul l-au schingiuit, l-au împuns cu ace de foc, i-au bătut pene de trestie subt unghii, l-au pus să înghită tulpane de matasă şi i-au tras intestinele la gură. Au făcut toate acestea ca să-l facă să mărturisească unde are ascunse comorile sale. Era o sugestie binevoitoare a lui Duca-Vodă, nemărturisită şi neştiută, — dar eu o cunosc.

Părintele meu, domnule de Marenne, n-a murit. A fost iertat şi trăieşte liber şi sărac la Ţarigrad. Cu mila lui Dumnezeu, se va întoarce poate iar domn. Aici vine cheia mărturisirii mele, făcîndu-te să înţelegi că de aceea trăiesc eu aici.

De şi nimene nu crede că mă pot îndeletnici cu lucruri serioase, eu totuşi, în ceasurile cînd nu petrec, mă ocup şi cu de-acestea. Aşa se face că mi-am agonisit pe de o parte bune prietinii la scaunul necredincioşilor. Am fost chemat de cîteva ori la Ţarigrad ; ca fiu de domn am fost mustrat şi pentru unele fapte de care s-a dus vestea pînă acolo — însă turcii; domnule de Marenne, asociază uneori o ciudată toleranţă cruzimii lor. Am găsit în serascherul Şişman Ibraim paşa, care atuncea era la Obluciţa şi-acum e la Juravna, un admirator şi mai ales un prietin. E un barbat care preţuieşte foarte mult vinul şi petrecerile.

— Prinţule, întrerupse abatele, mă îndoiam că necredincioşii pot avea asemenea destoinicie.

— Au, domnule abate, spre norocul binecredincioşilor. Pe lîngă această prietinie şi altele, am legături în ţara leşilor. De la aceşti prietini creştini am aflat un lucru surprinzător. Duca-Vodă, după căderea din a doua a sa domnie, într-un moment de răzvrătire, a căutat sprijin de la creştini.

Toţi cei îngenunchiaţi de hanger, domnule abate, nădăjduim biruinţa crucii ; şi o nădăjduim cît mai grabnică. Deci şi Duca-Vodă a scris cărţi — două — unui castelan de margine, apropiat mie prin prietinul meu Vladimir Kaminski.

— Îmi dai voie, prinţule, întrerupse iar abatele. De şi însărcinările mele n-au nici o legătură cu politica, pot să-ţi confirm că am luat şi eu cunoştinţă de aceste documente prin domnia sa pan Nicolaus Zaborowski, mare demnitar în cancelaria Republicii şi socru al amicului nostru comun pan Vladimir Kaminski.

— Domnule abate, reluă Ruset, confirmarea domniei tale îmi pricinuieşte o deosebită bucurie. De şi nu te ocupi de asemenea chestii, mi-am închipuit totuşi că poate, din întîmplare, între ştirile adunate din Polonia, să se găsească şi aceasta. Aveam nevoie să mă încredinţez că scrisorile există. Ele alcătuiesc pentru mine o armă dublă.

Abatele de Marenne privi pieziş pe boizade Alecu şi-şi muşcă buzele.

— Să nu fii supărat, iubite prietine, urmă Ruset, că mi-ai trecut un mic secret diplomatic. E o binefacere creştinească. Pe lîngă acele scrisori, mai am cunoscuţi boieri fugiţi de binele Ducăi-Vodă, fie în Lehia, fie la munteni, care lucrează aşa cum se obişnuieşte în ţările noastre cîrmuite de capriciile vremilor, ale turcilor şi, aş putea zice, ale lui Dumnezeu. — Deci iată, domnule de Marenne, că te întovărăşesc la Iaşi punîndu-mă puţin şi sub protecţia domniei tale — căci îţi închipui că Duca-Vodă nu mă poate privi, în oraşul său de reşedinţă cu prea mare simpatie. Am şi-n Iaşi prietini care-şi mai aduc aminte de Antonie-Vodă şi care nu iubesc pe stăpînul de azi. Am nevoie să cunosc veştile pe care le au ei. Mai sînt însfîrşit şi altele, care poate nu te interesează. Lucrul cel mai de căpetenie însă, domnule de Marenne, după toate acestea,

e legătura mea de iubire, pe care ţi-am povestit-o bînd vin în casa cinstitului nostru prietin şătrarul.

— Într-adevăr, găsi de Marenne prilej şi timp să-şi arate mirarea stăpînită, doresc foarte mult să mă faci a înţelege, domnule Ruset, cum împaci domnia ta acest sentiment cu toate cîte mi-ai spus acum.

— Domnule de Marenne, domniile în Moldova sînt trecătoare. Duca-Vodă, nădăjduiesc că va pleca. Domniţa Catrina va rămînea aici. Şi vom aştepta amîndoi timpuri mai bune. Vom ierta atunci poate de o parte şi de alta. Deocamdată, mă apăr de războiul pe care mi-l poartă bătrînul, — nu făţiş, ci încurcat în reţele suprapuse, după metoda strămoşilor noştri de la Bizanţ. Am făcut acest lung ocol, iubite domnule de Marenne, ca să isprăvesc printr-o rugăminte.

Abatele îi cuprinse mîna în tăcere.

— Îndrăznesc să te rog, vorbi cu voce mai scăzută Ruset, să spui, dacă ai prilej, un cuvînt de mîngîiere şi de încurajare aceleia pe care o iubesc. Din toate cîte se petrec, suferinţi şi catastrofe, poate nu va supravieţui decît acest sentiment.

De Marenne oftă.

— Prinţule, sentimentul acesta l-aş dori pur. Să nădăjduim că va urca deasupra, ca un ulei fără prihană. Îţi făgăduiesc ce-mi ceri, numai să am prilejul să văd pe stăpîna inimii domniei tale.

— Domnule abate, vei vedea-o dacă-ţi vei exprima dorinţa către Domn. Vei cunoaşte astfel şi pe Doamna Anastasia, care este o sfîntă şi nobilă prinţesă.

Părerea lui Ruset despre Doamnă s-ar fi putut exprima în cuvinte mai mici ; însă boierul simţea că abatele are nevoie de un accent mai înalt. Într-adevăr ava franţuz păru convins.

— Dacă într-adevăr mă pot bizui pe asemenea sprijin pe care niciodată nu-l voi uita, sfîrşi beizade Alecu, atunci

nădăjduiesc că, știindu-mă aproape, domnița Catrina va încerca să mă vadă.

— E foarte cu putință, zîmbi abatele. Din toată povestea, prințule, am înțeles multe și triste lucruri. Voi vedea pe Antonie-Vodă la Constantinopol și, cine știe, poate-i voi fi de folos. Voi vedea pe domniță — și doresc iubirii să biruiască tot ceea ce nu-i iubire. În sfîrșit, cu puțină rușine, trebuie să mai adaog că acum regret și mai mult despărțirea noastră care se apropie. Nu sînt diplomat, dar mi-ar fi folosit lecțiile domniei tale.

Beizade oftă — strîngîndu-și și el buzele subțiri, o clipă. De Marenne îi văzu fața palidă ușor însuflețită și-i strînse mîna, corectînd în chip delicat ironia sfîrșitului său de frază.

Tăcerea se statornici iar între ei, despărțindu-i oarecum, și-n acest răstimp sosi din urmă Bîrlădeanu, pe-un cal proaspăt din grajdurile de la Hîrlău. Din fugă se alătură de Russet și-i trecu, aproape neobservat, o tășcuță de piele cuprinzînd poate scrisorile așteptate.

X

Scaunul țării Moldovei, măria sa Georgie Duca-Vodă și curtea sa

Iașii era și-n vremea aceea un oraș vechi și cu faimă. De o sută și mai bine de ani aflîndu-se capitală statornică a Moldovei, mahalalele i se umflaseră, ulițile din mijloc i se îmbulziseră de case nouă ale negustorilor și boierilor, iar Curtea Domnească își înoise turnul, rîndurile de sus și

odăile oştimii. Totuşi, cu tot sporul lui şi mai ales cu toate strălucitele-i lăcaşuri dumnezeieşti, rămăsese o aşezare a Orientului. Nu se cunoştea, în rînduiala sau mai degrabă în neorînduiala uliţilor lui, nici un plan. Fiecare pămîntean, aşezător în el, fie boier, fie prost, punea să i se clădească, rareori cu mistria, şi mai ales cu toporul, acaretu-rile şi casa după fantazia momentului, avînd chiar o deosebită plăcere să întoarcă dosul ori coasta către alţii, ghiontindu-i, aşa că, fiind casele ca de un vînt vesel semănate, în chipul cel mai capricios, în grădinile şi ogrăzile lor, trecătorul se rătăcea, ca să găsească ce-i trebuia, în uliţi, ulicioare şi fundacuri cotite, printre garduri de nuiele, zaplazuri dărîmate, ziduri risipite, bălţi urît mirositoare şi mlaştini de cişmele, urmărit de urlete şi zăpăituri întărîtate. Lîngă o curte de cărămidă şi piatră de Orhei boierească răsfăţată, se tupila o căsuţă strîmbă de bîrne acoperită cu paie ori cu stuh. De multe ori căsuţa avea o podoabă de flori înaintea uşii, pe cînd curtea de alături, pustie, lăsa să-i cadă tencuielile şi olanele şi să-i atîrne ca aripi moarte ferestrele. Asemenea mărit şi slăvit tîrg părea că nu ţine să fie curat şi spălat, nici să-şi arate faţa : dimpotrivă. Şi nici voia să amăgească pe străinii iubitori de forme goale. Gunoaiele şi hoiturile stăteau aruncate pe toate drumurile şi-n toate medeanurile şi cînii dădeau lupta în jurul lor cu porcii. Aceşti cîni, de la zăvozi pînă la cotei, înfăţişau varietăţi şi măşti extraordinare. Luptătorii ceilalţi păreau nişte mistreţi degeneraţi ; grozav de slabi, însă de-o îndîrjire nespusă. Războiul lor prezinta întrucîtva, pentru tîrg, un avantaj sanitar.

Ondulînd ca pe valuri, căruţele şi chervanele negustorilor şi prostimii străbăteau acele locuri primejdioase numite uliţi şi făceau popas în medeanul cel mare de lîngă Beilic. Acolo, în zile de sfîntă duminică şi-n sărbători, erau deschise crîşme, cîntau lăutari, hăuleau cerşetori schilozi ori orbi, şi negustori din toate breslele îşi aveau înşirate tărăbi, aşteptîndu-şi cu răbdare muşteriii.

Mănăstirile cele mari, Golia, Sfîntu-Sava, Trisfetitele, precum și altele mai mici, stăteau închise în zidurile lor ; și bine-credincioșii egumeni grași își rînduiau gospodăriile pline ca stupii, deosebind partea cuvenită Atonului, Rumeliei și Rusalimului. Sub bolțile luminate cîntau slăvi elinești sfinți părinți, legănîndu-se în strane, vițînd cele cerești într-un veac de apoi și cele pămîntești în acea zi și-n acel ceas.

Acest amestec de chinovii, de curți, de căsuțe, de dugheni, gloduri, toloace și medeșnuri ținea din ulița de sus de la Sfîntul-Neculai cel Sărac pînă-n Căcaina și Bahlui și pînă la Cetățuia Curții Domnești. Acolo, în preajma Curții, era temeiul negustorimii, cu carvasaraua și hanurile. Iar în rîpa Bahluiului se prăvăleau bordeiele țigănimii, a breslei calicilor și lăutarilor pînă-n iazul cel mare de la Frumoasa, în luciul căruia se oglindeau, între scai voinicești, furcile spînzurătorii răilor. Peste Bahlui se vedeau poduri spre Repedea, Hlincea și Bîrnova, către popasul domnesc de la Șanta. Și pe țanc, deasupra Frumoasei, mănăstirea cea nouă cu ziduri albe a Cetățuii. Tot peste Bahlui, la asfințit, mănăstirea Galatei, între alte ziduri. Iar către miazănoapte viile din preajma cișmelei Păcurarului și dealul și pădurile Copoului.

Aici stăpînea Duca-Vodă cu topuzul său și cu cele două tuiuri în a treia a sa domnie. Lîngă biserica cea veche de la Ștefan-Voievod Bătrînul, a Sfîntului-Nicolaie cel Bogat, în capătul uliții mari, se înălța poarta cu turn și paraclis, păzită de slujitori armați. De la turn, zidul mergea în patru laturi, avînd la colțuri turnulețe cu meterezuri. În cuprinsul acestor ziduri, casa cea mare a Domnului, a spătăriei și a divanului era deosebită de casele cele mici ale Doamnei. Spre Sfeti-Neculai mai era o poartă joasă, cu odăi, a drăganilor, și spre Bahlui alta, cu alte odăi, a siimenilor. Mestecate în neorînduială, se înșirau către ziduri chilii de slugi, grajduri de bîrne, acareturi, cămări, lagumuri și beciuri. Era o forfotă neîntreruptă în toate, căci de

la întâiul ceas din zi Vodă era sculat, după obiceiul său, şi coborîse în divanul cel mic, ca să cunoască treburile zilei, să ieie socotelile vistieriei şi să împărţească dreptate norodului. Porţile cele mari erau deschise ; deasemeni uşa divanului ; şi o samă de prostime aştepta în genunchi, cu căciula alături, cu fruntea plecată, cu pletele în ochi. Se aflau alţi pricinaşi care aşteptau în picioare, însă cu prea multă cuviinţă, strigarea aprozilor. Erau răzăşi sosiţi călări ori cu căruţele încă de cu noapte, pentru înfăţişarea sorocită de luminatul Divan. Aducînd, în tăşti de piele, îndreptări şi mărturii, urice şi ispisoace, veneau pentru vechi procese, — cu multă îndoială faţă de judecăţile vremelnice şi cu o nedesluşită credinţă în judecata fără greş, cea din veci şi de obşte. Întâi mîncaseră de nădejde în chilnele căruţelor ori la coburul calului, de cum răsărise soarele ; ş-acuma puteau aştepta şi pînă în sară pe lîngă ziduri şi pe sub streşini.

Mai erau şi alţii care nu stăteau cu fruntea în pulbere. Aceia veniseră cu jalobă cumplită împotriva starostelui lor. Erau o samă din mişeii tîrgului, unii calici de-o mînă ori de-un picior, alţii chiori şi orbi, alţii în plină şi înfloritoare sănătate — şi mai cu samă aceştia aveau glasuri frumoase de cîntăreţi. Pentru nedreptăţi de împărţire a vadurilor de cerşit se înfăţişaseră buluc, cu straşnică scîrbă şi îndîrjire. Aşteptau la cerdacul cel clădit de Antonie-Vodă, către odăile Doamnei. Nădăjduiau să-şi poată răcni plîngerile lor către Vodă Georgie însuşi, cînd va trece la Doamna sa Anastasia, ori către Doamnă, cînd, lăsîndu-şi o clipă gospodăria, s-ar îndupleca să s-apropie de ei. Lor le trebuia alt staroste — căci al lor, Agapie Chioru, nu era beteag numai de ochi, ci şi de minte. Ş-atîta răutate a stîrnit în breaslă, cît nu-i chip altfel decît să-l bată măria sa cu buzduganul, ori mai bine să puie pe nişte siimeni să-l zvîrlă în Bahlui, dacă nu cumva luminata socotinţă gospod n-a găsi că-i mai potrivit juvăţul şi furca pentru asemenea puturoasă dihanie.

Boierii soseau la divan, cei mai mulţi călări. Cel dintăi, înaintea tuturora, se înfăţişase Sandu Buhuş, hatmanul. Cum descălecase, trimesese cuvînt de veste grabnică lui Vodă, şi măria sa îl şi primise, în chilia lui de taină, lîngă divanul cel mic.

Buhuş era cărunt, mai înalt decît Domnul şi tot aşa de gros. Avea ochi bulbucaţi şi vorbirea repezită.

Duca-Vodă îl cercetă ager. Înţelese că hatmanul Sandu plesneşte de-o veste deosebită, deci s-a petrecut ceva peste noapte în ţara Moldovei. Voi să-şi cuprindă barba, căutînd ori aşteptînd cele dintăi vorbe, dar îşi stăpîni gestul obişnuit, pentru că de abia îşi cănise această parte a obrazului. Naramzi grecul, bărbierul lui, întrebuinţase un ceas la această lucrare, în dimineaţa aceea.

— Ce ai a-mi spune dumneata, hatmane ? întrebă Domnitorul, încruntînd puţin sprînceana şi micşorîndu-şi privirile. Nu cumva s-a întîmplat ceva acelui sol de la Franţuz, pe care-l aşteptăm ? Ar fi într-adevăr lucru urît asta.

— Măria ta, nu numai urît, ci şi păgubitor pentru noi. Mai ales acuma, cînd craiul franţuzesc arată mai mare prietinie lui Mehmet-Sultan, vrînd să-l îndîrjească pe cît a putea mai rău împotriva Împăratului. Pătimind ceva solul, s-ar burzului agarenii şi noi cei credincioşi măriei tale am avea mare mîhnire. Dar franţuzul n-a pătimit nimica. Am bună veste, poţi fi măria ta fără grijă dinspre partea asta.

— Prin Săbăoani cum a trecut ?

— Putea trece ; însă n-a trecut. Turculeţ, care-l întovărăşeşte, a înţeles se vede că este ceva înaintea lor ; şi-au ocolit. Acel Turculeţ este vrednic oştean şi eu l-aş dori în slujba măriei tale.

— Bine ; om vedea. Mie nu mi-s dragi pămîntenii care se bagă slugi la străini.

— Măria ta, trebuie să căutăm la braţul, nu la mintea lor. Aşa am făcut ieri cu Constantin serdarul, care, în vremea lui, a fost rohmistru la Craiul. Cum am oblicit că la

Săbăoani s-a schimbat vremea, l-am trimes pe el cu steag de slujitori, după porunca măriei tale. Le-a dat nemţilor mare dezghin ; pe unii i-a tăiat ; ş-a prins şi limbă. Apoi măria ta ai avut dreptate să te gîndeşti c-ar fi nişte lotri şi nişte derbedei, scrisoarea de la Leah dînd bună credinţă de pace. Nu putea pune pan Valerie pe de altă parte nemţi să prindă ori să prade solul, — cunoscînd noi prea bine pe pan Valerie ca un şleahtic cu credinţă şi dreptate. Ca dînsul sînt puţini leşi ; şi-i şi prietin măriei tale, nu pe faţă, aşa cerînd vremurile, dar bun prietin. Aşa, de la neamţul prins, Cantemir a înţeles că acei nebuni care au năzuit pînă în valea Siretului n-au fost cu ştirea leşilor. Vor fi fost împinşi de o tainică poruncă dinlăuntru, de la comisarii împărăteşti ? Socot că asta este.

— După cum ţi-am spus ieri... amestecă Vodă cuvînt.

— Întocmai după bănuiala măriei tale ; aşa este. Mare lucru să fi scăpat vreunul pînă la margine. Dacă s-au împrăştiat, îi omoară ţăranii. Pe cel viu l-am vîrît la beci. În privinţa franţuzului, nu-i un ceas de cînd am primit răspuns printr-un călăraş al lui Turculeţ, că ei au pălit pe la Tîrgul-Frumos. Au mas acolo într-un sat. Înaintea amiezii au să intre în Iaşi — aducînd pe sol în bună stare la scaunul măriei tale. Cu dînşii vine şi Alecu Ruset beizade.

— Cum ? Am auzit bine ? tresări Domnul, fulgerînd cu ochii în laturi. Dar hatmanul nu-şi slobozea nici acum vestea. Se ţinea încă.

— Da ; am cercetat pe om. Vine pîn-aici din prietinie pentru franţuz. Ar fi cunoscînd pe popă de mult ; şi vorbesc ei cu mare dragoste pe limbă latinească. Dar de la Alecu Ruset supărare nu mai putem avea, măria ta. Şi dinspre partea asta sînt bune toate, măria ta.

— Hm ! cu acel nebun mai am eu şi altele. Să-l poftească să se înfăţişeze aici, la porunca mea.

— Va veni, măria ta, să n-ai grijă. Trebuie să se supuie puterii. Macar că are bun prietin cu trei tuiuri pe serascher Şişman, înţelege că trăieşte cu noi, nu cu acela.

Măria ta, am a-ţi pune la picioare alte veşti, pe care mi le-a adus căpitanul de Orhei Decusară.

— Ce veşti ?

— Veşti rele, măria ta ! se dezumflă Buhuş, holbat.

Fără să se clintească, Vodă privi ţintă, cu luare-aminte, pe marele hatman. Îşi scutură capul.

— Hatmane, dac-ar fi fost ceva într-adevăr aşa de rău, mi-ai fi lepădat vestea cum ai intrat şi n-ai fi aşteptat nici o clipă.

— Nu-i ceva care să privească de-a dreptul pe măria ta, răspunse Buhuş. Priveşte ţara.

— Vorbeşte ! porunci Domnul, cu linişte prefăcută.

— Măria ta, orheienii şi lăpuşnenii umblă să se burzuluiască iar.

— Ha ! vor să-i mînînce iar corbii şi viermii ? Spune ! Cine zici că ţi-a adus vestea ? Căpitanul Decusară ? Ce ştie el ? Vor să se burzuluiască ? Cum vor să se burzuluiască ? Nu s-a mîntuit neamul răzvrătiţilor ? Au uitat patimile celor care s-au potrivit lui Mihalcea Hîncu ?

Începu să umble deodată prin chilie cu mînile la spate şi cu barba-n piept. După ce trecu de două ori pe dinaintea lui Buhuş, se opri făcîndu-i faţă şi pufnind cu supărare :

— Ei ?

— Măria ta, răspunse bătrînul hatman, am spus că au de gînd. De la sfat şi vorbă pînă la faptă, — mai este cale. Decusară, ieri chiar, a prins cărţi la mîna orheienilor. I le-au adus cunoscuţi ai lui. Acele cărţi, din partea lui Dumitraşcu Cantacuzin-Vodă, făgăduiesc unele şi altele răzvrătiţilor, îndemnînd să se mişte, să iasă cu zurbale şi pîri...

— Cum din partea lui Dumitraşcu Cantacuzin ? Se poate asta ? Vorba nu este de crezut.

— Măria ta, cu toate acestea Decusară mi-a adus cărţile. Iată, le pun subt ochii măriei tale. Le-a înfăţişat răzăşilor şi mazililor orheieni Lupul sulgerul.

— Ha ! Lupul sulgerul ? se veseli, mînios, Vodă, şi smulse scrisorile pe care le scotea de sub contăş hatmanul. Adă-le încoace. Lupul sulgerul pe care l-am miluit şi l-am pus în pîne ? Se vădeşte ş-acum ca totdeauna, hatmane, că binele n-are niciodată răsplată. El a dus cărţile şi le-a dat ?

— El, măria ta. Aşa spune Decusară.

Vodă, tăcînd şi gîfîindu-şi mînia stăpînită, desfăcu pripit hîrtiile şi le cercetă în fugă. Îşi apropie ochii de iscăliturí şi de peceţi, amirosi oarecum asupra lor şi înălţă fruntea, privind ţintă spre Buhuş.

— Ce zice Decusară ?

— Măria ta, el a încălicat şi a ţinut o fugă pînă aici, oprindu-se numai ca să schimbe caii. În urma lui a lăsat încă linişte ; dar în acel ţinut răzăşii şi mazilii s-au dovedit în multe rînduri vicleni.

— Te întreb ce zice Decusară de cărţi. Le-a văzut şi le-a înţeles ?

— Bag de samă că măria ta eşti cu îndoială, ca şi mine. Decusară, care-i om ascuţit, deasemeni a stat ş-a cugetat. Nu poate fi un ţărigrădean aşa de lipsit de judecată încît să deie în lume scrisori cu iscălitură şi pecete. Poate trimete vorbe, dar nu slove. Întocmai aşa precum socoteşte măria ta. Aşa au socotit şi mazilii care au adus lui Decusară scrisorile, temîndu-se de-o capcană.

— Nu înţeleg.

— Măria ta, pe nişte oameni ca aceia îi poţi ierta. Au îndrăznit a-şi închipui că aceste cărţi sînt minciunoase şi că ele vin, nu de la Ţarigrad, ci de la Domnie, ca să-i mişte pe dînşii şi să-i facă vinovaţi, — pentru ca să poată intra apoi slujitorii în ei cu sabia. De cum te-ai întors iar în ţară, se tem de mînia măriei tale. Ştiu că i-ai urît de cînd s-au sculat cu Hîncu. Li s-a părut că răsuflă cînd a vrut Dumnezeu să ne părăseşti. Acuma iar stau cu frică, de

cînd a vrut Dumnezeu să te așezi de iznoavă cu bine în sçaun.

— Nu judecă rău, răspunse încruntat Duca ; de ceea ce se tem, nu scapă. Avem să vedem degrabă dacă aceste cărți au purces de la Iași. Ascultă. Porunca mea este astfel : pe loc, în acesta ceas, să plece un om harnic, cu slujitori destui, aleși dintre siimeni, să prindă pe Lupul sulgerul, credincioasă a noastră slugă, oriunde l-ar găsi și să-l aducă în taină, fără oprire, la Domnie. Cum îl aduce, intră în zidurile curții, îl închide în beciul de sub casa cea mică, singur, și mă înștiințează. Dacă-i noapte și dorm, mă trezește din somn. Iar alt om de credință și viteaz să ia cu sine alți kefegii două sute si răzăși vasluieni, care intră în slujba rînduită, și să steie pe hotarul zurbagiilor : ca să-i ieie de grumaz cum s-ar mișca. Cel dintăi cap care se ridică îl taie și mi-l trimete să-l cunosc și eu.

— E bună rînduiala, măria ta, și tare, dacă încuviințezi să te slujească întru aceasta oamenii cei mai harnici pe care-i cunosc eu de cînd hătmănesc. Unu-i Gheorghiță Ciudin : el e cel mai sprinten, ș-a aduce pe Lupul. Al doilea-i Constantin serdarul Cantemir : el e cu mintea mai coaptă și cu mîna mai grea. Îl întorc de cătră nemți și-i poruncesc să meargă la Orhei, dîndu-i și spor de săbii.

— Bine.

După acest schimb de vorbe, tăcură, fiecare mai avînd ceva după perdea. Toată întortocherea fusese pricinuită de bătrînul curtean, care, ca om încercat, voia să aibă deplină credință că nu încurcă vreo rînduială tainică a Domnului. Acuma lucrul fiind dat pe față și pe jumătate înțeles, vestea avea mare greutate ; la asta cugetau amîndoi. Lupul nu putea fi decît o uncaltă. Capetele vicleniei se vor fi găsind între veliții din jurul scaunului, ca totdeauna, așa fiind blăstămatul obicei al boierilor pămînteni, totdeauna tresărind și împungînd în toate părțile, cu inimă ușoară și cugete nestatornice.

— Prietine și cumnate Sandule, zise blînd Duca, eu în puțini am credință, și domnia ta esti dintre aceia. Ca și mine, domnia ta ai un Dumnezeu, ș-un jurămînt.

Amîndoi se întoarseră cu frunțile plecate spre candela care ardea la răsărit subt icoana lui sfîntul Neculai, mare episcop al Miralichiilor.

— La ce te gîndești, măria ta ?

— Mă gîndesc că dincolo, la divan, poate au intrat făptașii pe care nu-i cunoaștem. Fii deci mut. Nimeni să nu simtă nimic, pînă ce nu deslegăm, cu cheie de foc, limba sulgerului Lupu. Du-te, și, după ce slobozi poruncile, întoarce-te dincolo, dîndu-mi răspuns cu glas, despre sosirea solului franțuz. Văzîndu-mă pe mine vesel și nebănuind nimic, dacă sînt lîngă noi, unii din vinovați nu vor scăpa.

— Măria ta, voi face precum poruncești. Iar franțuzului îi iese înainte Fliondor armașul cu douăzeci de coconi, pe care mi i-ai spus măria ta. L-or duce în grabă la popii unguri, ca să fie el cu papistașii lui. Și mîni îl înfățișăm măriei tale.

— Așa este ; bine este, prietine. Du-te.

Hatmanul ieși pe ușa cea mică, trecînd prin ea pieziș. Duca rămase o vreme cugetînd, cu mînile împreunate sub pîntece și cu grumazul aplecat. Apoi își înălță fruntea, își netezi cu palmele părul pieptănat lins în două părți și-și făcu semnul crucii, înturnîndu-se iar spre sfînta icoană. Deschise ușa cea mare cătră divan și intră cu bucurie, zîmbind zilei și oamenilor.

Boierii se închinară adînc și Vodă-i pofti pe scaune. Îi întrebă pe unii și pe alții de treburi ale lor, de jupînese și coconi, cu o blîndețe pe care o arăta destul de rar. Fără să pară, cercetă cu luare-aminte neadormită fiecare chip, fiecare mișcare, fiecare schimb de priviri. Erau totuși în juru-i oameni care-i dovediseră credință în două domnii și de care-i venea greu să se îndoiască. Erau unii care fuseseră fugari și-i iertase : aceia erau acum cei mai harnici în slujba lui.

Se aflau în divan boieri mari ca Miron logofătul, Neculai Racoviţă, vel-spătarul Ion Milescu, Tudose Dubău, Toderaşu Cantacuzin feciorul lui Iordachi cel bătrîn, Savel Zmucilă vel-medelnicer, Ion Paladi, Ion Moţoc, Ilie Ţifescu, Vasile Gheuca vel-vistiernic, Gheorghe Bogdan vel-jitnicer şi alţii mai mărunţi, dieci şi boieri tineri de la logofeţie. La aceştia din urmă Domnitorul nici nu catadicsi să-şi alunece privirile. Pe cei mai de frunte, mai bogaţi şi mai cu neamuri îi cernea ca printr-un ciur, aducîndu-i către sine necontenit cu privirea. Cel mai cu grea avere dintre toţi, Ursachi bătrînul, nu se afla de faţă. «Nu mi-ar părea rău să fie acela amestecat, gîndea Duca-Vodă, căci are atîtea prisăci, herghelii, cirezi şi hanuri şi mai ales atîtea pungi de aur, încît ar avea cu ce-şi plăti viclenia.»

— Iubiţi ai mei boieri, vorbi el, privind cu plăcere în juru-i, ca şi cum ar fi vrut să îmbrăţişeze acel cinstit divan, mîni este rînduită, în spătărie, masă întru cinstea acelui prea învăţat boier şi popă franţuz, care trece pe la noi la împărăţia slăvitului stăpîn al nostru, biruitorul tuturor limbilor, Sultan şi Padişah Mehmet. Vă poftesc pe toţi cîţi vă aflaţi aici.

— Vom fi aici, măria ta, răspunse logofătul Miron.

— Mai ales de domnia ta am nevoie mare, iubite jupîne Miroane, ca să ne fii tălmaci, deoarece nu cred să cunoască franţuzul altă limbă decît lătinia lui. Nici elineşte, nici turceşte, nici leşeşte nu cred să ştie.

— Dumnealui logofăt Miron e bun pentru lătinie, se amestecă Ţifescu, boier dintre cei mai tineri şi falnic din firea lui. Iar dacă domnia sa are cumva altă socotinţă, aş putea şi eu, măria ta, să mă înţeleg cu acel străin, ca să cunoască toate cele slăvite ale noastre. Învăţînd şi eu în Lehia, ca şi jupînul logofăt Miron, am văzut multe şi cunosc lumea, putînd să încredinţez pe măria ta si pe cinstiţii ceilalţi boieri că, oricît ar fi alţii, la alte neamuri, de bogaţi şi de mîndri, nici la avere, nici la ştiinţă şi deşteptăciune nu pot întrece pe unii dintre ai noştri.

— Se îndoiește cineva de asta ? întrebă zîmbind Miron. Cunoaștem toți vrednicia întru toate a domniei tale. Sînt gata să te lăs pe domnia ta, Țifescule, să ispitești și să descoși în amănuntul pe ava Paul de Marenne, franțuzul.

— Așa-l chiamă ?

— Da.

— Și-i avă ?

— Se-nțelege, adică stareț de mănăstire, prea-învățat, — iar de neamul lui boier, cum îl arată alcătuirea numelui.

— Apoi atuncea rămîi tot domnia ta, cinstite logofete Miroane, că eu nu vreau să mă-ncurc în vorbe c-un călugăr. Poate să-mi spuie ceva care nu înțeleg ori ceva care să mă supere. Eu sînt om iute. Altfel însă îmi trece repede. Așa, vorbește domnia ta, ș-apoi ți-a spune el toate cîte sînt pe la dînșii. În privința boierilor lor, îi cunosc eu și-i știu. Au: ale lor, dar și noi le avem pe-ale noastre...

— Cinstite boier Țifescule, îl întrerupse Duca-Vodă, zîmbind ; ai să fii și domnia ta mîni ș-om vedea ce-om face cu franțuzul.

— Numaidecît, măria ta.

— A ști ale noastre, bine. N-a ști, iarăși bine ; căci va ști logofătul Miron ale sale.

— Știu și eu, măria ta, dar e adevărat că dumnealui logofătul Miron le știe mai bine.

— Mulțămesc domniei tale pentru vorbă bună... răspunse Miron.

Boierii rîdeau în bărbile lor, și-și aruncau priviri, plăcîndu-le foarte semeția Țifesculuí, care nu se socotea întru ale sale mai prejos decît nimeni și avea hîrtii bine alcătuite, dovedind că se trage din oameni tot așa de aleși ca și dînsul, împărați vechi țărigrădeni.

— Să ne începem divanul pentru pricinile sorocite astăzi... hotărî Vodă.

Ridicîndu-se, trecu în ușa deschisă asupra curții, unde așteptau oamenii. C-o mînă în șold, aruncă o privire mîn-

dră și posomorîtă asupra lor. Apoi își luă locul în jîlț și spătarul Ion Milescu se așeză îndărătul său cu spada și buzduganul.

Atunci intră și hatmanul Buhuș.

— Măria ta, vorbi el, toate ale oaspetelui franțuz sînt bine puse la cale. Armașul Toader a pornit chiar acum să-l aștepte la cișmeaua Păcurarului.

Duca privi în juru-i încă o dată, fără să poată ceti nimic prin măștile care-l înconjurau. Oftă, înghițind veninul care i se suise în fundul gurii și ridică degetul arătător al mînii drepte lîngă barbă.

Aprodul de la ușă porni atunci să răcnească, după izvodul pe care-l ținea în mînă, niște nume de răzăși și de mazili. Parcă era supărat pe ei așa-i răsucea, îi trîntea și-i lepăda. La răcnetele lui începură s-alerge oameni, îmbulzindu-se la ușă, cu căciulile în mîni.

Judecata divanului începu ; dar Duca-Vodă nu era cu luare-aminte decît la judecățile dinlăuntrul său.

XI

Popas la Iași

În ziua de 28 septemvrie, marți, înainte de amiază cu două ceasuri, părintele abate Paul de Marenne intră în Iași printre vii și făcu popas la cișmeaua Păcurarului. Aici îl întîmpină armașul Toader Fliondor cu cîțiva oșteni călări și cu ceva mai mulți feciori de boieri dintre Racovițești și Buhușești, care erau în cinste mare la Duca-Vodă, avînd între ei ca mai de frunte, de și mai tînăr, pe feciorul ma-

relui logofăt Miron Costin. Neculăieș Costin n-avea decît optsprezece ani și de abia prindeau să-i deie tuleiele bărbii ș-ale mustăților ; venise însă de la leși cu multă învățătură cîștigată în școlile lor cele mai înalte. Se aflau și între Mulești, ca și între alte neamuri, băieți învățați, dar feciorul logofătului Miron venise c-o mare faimă ; lăudat și slăvit de dascălii lui, așezat mai presus decît toți coconii Lehiei, prin agerimea pricoperii. Țiere de minte ca dînsul n-avea nime și putea să numere pe rînd toate neamurile, seminţiile și împărații, de la Adam pînă în zilele lui Mehmet și Leopold. Avînd ș-o limbă mlădioasă, el fusese hotărît de Buhuș hatmanul să iasă alături de Fliondor, pentru oraţia de bunăvenire.

Ava Paul se opri, contemplînd acel tineret care își strunea în frîie caii, jucîndu-i cu neastîmpăr. Prețuia în sine nu numai bogăţia podoabelor ș-a straielor, nu numai rasa harmasarilor arăbești și asturcani, ci mai ales scînteierea din acei ochi copilărești și trufași în același timp.

— Și cai și călăreți par animale de rasă... vorbi el încet, către beizade Alecu.

— Recunosc cîțiva pui de șerpe... răspunse pe același ton Ruset. Unul mi se pare că-și ascute limba.

Fliondor armașul se descoperise, c-o închinăciune. Din ochi, c-un zîmbet prietinesc, salutase și pe beizade Alecu. De Marenne descălecă îndată. Într-o clipă și coconii puseră piciorul pe pămînt, zvîrlind drăganilor frîiele. Neculăieș își rosti oraţia cu patos și gesturi în cîteva fraze pe care i le ascultase și tatăl său. De Marenne mulţămi cu potrivite vorbe, preamărind pe renumitul și binecredinciosul prinț creștin Georgie-Vodă, care avea bunătatea să-i trimeată o escortă așa de aleasă, condusă de un armaș atît de simpatic și rostindu-se printr-un interpret așa de tînăr și așa de savant.

Ascultă atent numele tuturor tinerilor, fără să ție minte nici unul. Găsi prilej să întrebe îndată după aceea despre armaș și vorbitor, pentru însemnările din tablete.

Beizade Alecu îl servi îndată, dîndu-i şi celelalte veşti de care avea nevoie şi pe care i le trecuse, în şoaptă, Toader Fliondor.

Măria sa Duca-Vodă a crezut de cuviinţă, ascultînd rugările părinţilor catolici din capitală, să lese în această zi, întăia, pe oaspete, să se odihnească între ai săi, la gazda misiunii franciscane. Aşa că armaşul şi coconii au să-l petreacă acolo. Bătrînul pater-praefectus Guido Celesti îl aşteaptă cu mare nerăbdare, părîndu-i numai foarte rău că slăbăciunile vîrstei l-au împiedicat să-i iasă înainte.

Miercurea, a doua zi, măria sa îl roagă pe ava Paul să i-o deie lui, poftind la curte, unde va sta de vorbă cu măria sa şi va ospăta cu măria sa, văzînd şi cunoscînd pe toţi boierii măriei sale şi ascultînd şi meterhaneaua măriei sale, întocmită tot aşa de bine ca a lui Mehmet, Sultan şi Padişah. După ce-l va şti cu plăcere oaspete în al său scaun domnesc, atît cît va binevoi să steie, îi va da strajă care să-l întovărăşească pînă la hotarul Dunării, spre Împărăţie, unde ştie că i-i drumul şi solia.

— Comunică, te rog, domnului armaş, iubite prinţule, că nu am nici o solie deosebită către turci, vorbi zîmbind abatele.

Ruset îşi făcu datoria către armaş. Tinerii coconi ască nu am nici o solie deosebită către turci, vorbi zîmbiră, fără să creadă nimic.

Locul consacrat popasurilor, vechi şi celebru, cişmeaua aceea a Păcurarului, era un monument alcătuit dintr-o lespede de piatră cioplită în patru muchi şi străpunsă de o ţeavă de aramă prin care se arunca, într-un arc, izvor limpede. Ca la toate monumentele similare ale pămîntenilor, nici o inscripţie trufaşă nu arăta numele binefăcătorului creştin care, anonim, ţinuse numai să-şi aibă asigurate ale sale şi în lumea de pe tărîmul celălalt. Apa se aduna, cu sunet cristalin, într-un jghiab de piatră spre potolirea arşiţei animalelor. Oamenii aveau dreptul să se

îndestulezc de-a dreptul din țeavă. În jurul lespedei ș-a jghiabului o mlaștină bine frămîntată de copite și picioare era dovadă a tractului bogat și neîntrerupt către luminatul scaun al Moldovei.

Cît oaspetele schimbă vorbe tălmăcite cu armașul și coconii, caii trecură pe la jghiab ; căci nu se putea să intre în Iași cal neadăpat la cișmeaua Păcurarului. Își făcură datoria și oștenii. Apoi, încălecînd și ocolind mlaștina, alaiul se grăbi spre turlele bisericilor și mănăstirilor, care scînteiau în pîlcuri de verdeață. Împresurat strîns, ava Paul n-avu putința să vadă toate cîte-ar fi dorit să vadă din marginea acelui renumit oraș. I se păru totuși că locuințile mărginașe dovedeau aproape pretutindeni nestatornicia timpurilor ; în schimb, între gardurile căzute, se răsfățau la soarele de toamnă minunate canafuri roșii ale unor plante fantastice, spinoase și decorative, cărora localnicii le zic ciulini.

— Frumos nume și frumoasă plantă ! observă de Marenne către beizade Alecu.

Pe uliți întortochiate (din dibăcie strategică probabil) ava Paul ajunse la gazda lui într-un galop falnic și-ntr-un mare nimb de pulbere. Acolo se despărți de tovarăși mai mult cu complimenturi și surîsuri decît cu vorbe. Beizade Alecu se descoperi și el și de Marenne îi strînse mînile.

— Prin urmare, ne despărțim, prințule ? Așa de curînd ?

— Domnule abate, trebuie să te las la odihnă, răspunse Ruset, privindu-l drept, c-o prietinie de care ava Paul nu se mai îndoia. De altminteri, nu s-ar putea spune că n-avem amîndoi nevoie de așa ceva, după încercările prin care am trecut astă-noapte. Dar ne vom vedea cît de degrabă și voi avea bucuria să aflu și unele vești bune de la domnia ta în ce privește năcăjita mea soartă și bietul meu suflet. Mai adaog că astăzi, cît de curînd, am poruncă să mă înfățișez la măria sa Georgie-Vodă să dau

samă de purtările mele, mai ales de cele neştiute decît de cele ştiute.

— E adevărat asta ?

— Precum am avut cinstea să-ţi lămuresc, iubite domnule de Marenne ; însă fii fără grijă şi nu mă visa rău.

Beizade Alecu aşteptă şi pe căpitanul Ilie, să-şi arate dorinţa lui pentru o scrisoare, că l-a pus pe ava Paul cu bine în scaunul Iaşilor, ca s-o arate stăpînilor săi, la Liov. Încălecă, despărţindu-se cu oamenii săi şi de franţuz şi de Turculeţ şi de părinţii minoriţi.

De Marenne îmbrăţişă ca pe nişte fraţi buni, de şi acum îi vedea întăia oară, pe cei trei călugări ai misiunii. Erau cărunţi şi cu înfăţişare tristă în hainele lor sărace. Locuiau într-o căsuţă joasă, împresurată de zaplaz. După obiceiul pămîntului, aveau gospodărie puţină şi un cerdac frumos de lemn, încununat de viţă. O bisericuţă pitică, fără podoabe şi turnuri, cea mai umilită dintre toate casele închinate lui Dumnezeu, se înălţa alături. Acolo, servea, pe cît îl ţineau puterile, bătrînul Guido Celesti, ajutat de fraţii Ludovic şi Laurenţiu, încărunţiţi şi ei în această slujbă anevoioasă, departe de civilizaţie şi de alma mater. Nu mai văzuseră Roma de ani lungi şi uitaţi.

— Iubite al nostru frate, îi zicea bătrînul pater-praefectus conducînd pe oaspete cu paşi mărunţi în cerdac şi aşezîndu-l la loc de cinste, în singurul jîlţ care se găsea în toată casa ; binevoieşte a lua loc şi a gusta din puţinul pe care-l avem. Vei fi fiind ostenit de cale şi flămînd. Avem aici puţină brînză şi fructe ş-un pateu rece de pasere, după reţeta bucătăriei franceze. Ş-un pahar de vin bun. Încercînd a te restaura, te rog să binevoieşti a asculta unele din plîngerile şi suferinţile noastre, dîndu-ne şi frăţia ta veşti din lumea cealaltă.

— Am părăsit de mult Franţa, pater Guido, răspunse abatele, şi n-aş putea spune că am părăsit-o cu părere de rău, avînd prilej să călătoresc în ţări pe care nu le cunoşteam.

— A, suspină bătrînul, călătorul se întoarce, pe cînd exilatul are puţină nădejde. Trăim aici, iubite frate, într-o ţară pe care Dumnezeu a alcătuit-o îmbielşugată, dar oamenii se silesc s-o strice.

— Am început a o cunoaşte, confirmă oaspetele. Îmi vorbise de ea monseniorul episcop de Leopol, cît am stat în Polonia, şi mi-o vestise ca pe-o curiozitate. Am vrut să văd şi pe părinţii de la Cotnari, şi n-am avut putinţa. Mă bucur că mă pot întreţine cu cîrmuitorul misiunii de la Iaşi, ca să aflu ceea ce nu sînt în stare să înţeleg eu singur.

— Treci, iubite frate, printr-o ţară vrednică de luare-aminte, zîmbi cu tristeţă bătrînul pater Guido. De pildă, în ţara aceasta, după vechi tratate, turcii n-au drept să-şi clădească moschei. De şi sînt deplin stăpîni, ţinînd deasupra acestui pămînt sabia lor, nu îndrăznesc să-şi calce legea, pe care au sigilat-o acum un veac şi jumătate În schimb dau din cînd în cînd poruncă tatarilor lor din Bugeac ori din Crîm să vie să ardă şi să dărîme lăcaşurile lui Hristos de aici. Aşa, nu de mulţi ani, am văzut noi cu groază pe acei nomazi. Aveam o bisericuţă a noastră din vechi clădită. Au ars-o ş-au dărîmat-o subt ochii noştri, de şi îi imploram în genunchi s-o cruţe. Rînjind, au sărit peste noi cu caii, lăsînd în urmă mirosul cojoacelor lor şi pojarul. Cu greu am putut înjgheba, peste cenuşa veche, o altă căsuţă umilită lui Dumnezeu, din nuiele împletite pe stîlpi şi lipite cu lut ; asta-i bisericuţa pe care o vezi. În ea ne nevoim, primind şi mîngîind pe credincioşii noştri şi temîndu-ne de ziua de mîne. Căci trăim, iubite al nostru frate, la hotarul lumii barbarilor.

În anii din urmă am avut invazii şi molime şi oamenii săraci s-au risipit cu spaimă. Iar dacă vrei poate să cunoşti rînduiala curţii ş-a nobililor, unde urmează să te afli mîni, apoi te înştiinţez că, în aceasta, lumea de aici

nu se deosebește de cea apuseană. Ș-aici, ca pretutîndeni, nobilii au aceleași vițiu ; lene, trufie, dorința de a se îmbogăți fără muncă. Întorcînd adevărului spatele, zîmbesc acelor femei care se numesc lingușire, viclenie, uitarea angajamentelor. Folosul țării e cel din urmă lucru la care se gîndesc ; li-i frică de virtutea Domnului lor, nădăjduind ocrotire de la slăbăciunile lui. Și rîd de săraca onestitate văduvă, împingînd-o la o parte cu cotul.

— Dar despre Voievodul țării ce mi-ai putea spune, pater Guido ? întrebă abatele. Se simțea profund înduioșat de mîhnirea acelei firave jertfe a creștinătății.

— Pe-acest Voievod de-acum Dumnezeu îl va judeca, pentru omenești scăderi, respectabile frate. Eu nu-mi permit asta ; căci prețuiesc la el unele virtuți pe care le poartă ca pe niște diamante. Pietatea lui Duca-Vodă se vădește în lăcașurile dumnezeiești pe care le-a clădit și le-a împodobit măreț. Aș putea să mai adaog viața severă și castă pe care-o impune familiei sale. În privința asta mi-a făcut revelații înalt prea sfinția sa Dosoftei mitropolitul, prea învățat bărbat care binevoiește a ne primi din cînd în cînd, și cu care discutăm, în mod delicat, lucruri ale credinții. Între Voievod și Doamnă se poate arde smirnă sub sfîntul crucifix. Odaia lor e-o chilie de monahi care viețuiesc fără prihană, ca odinioară fericiții Andronic și Anastasia.

— E foarte interesant, murmură de Marenne, căscînd.

Urma să guste din cele de pe masă, ascultînd vorbirea însuflețită a bătrînului minori. Franțuzeasca lui, cu puternic accent toscan, se dovedea fluidă și bogată, după legea singuraticilor condamnați îndelung la muțenie. El vorbea încă, explicînd și altele, cînd observă că oaspetele său, pătruns de zdrobitoare trudă, dormita în jîlț, aprobîndu-l cu clipiri din ochi și cu zîmbete pierdute... Atunci tăcu și-l lăsă să-și plece cu liniște, într-o parte, fruntea, sub cununa de viță ruginită de toamnă și-n mîngîierile soarelui palid.

XII

Beizade Alecu Ruset dovedește deodată o putere tainică

În vremea aceasta, beizade Alecu, hotărînd slujitorilor săi gazdă vremelnică la hanul turcesc din Beilic, grăbi singur la Curtea Domnească, ajungînd din urmă pe Toader Fliondor. Armașul tocmai descăleca în ogradă și arunca frîul. Ruset coborî lîngă el și-l cuprinse de braț.

— Cinstite armașe Toadere, îi zise el cu glasu-i prietinesc, arată-ți față de mine bunătatea, vestind pe măria sa Vodă că am lăsat pe ava franțuz și am dat fuga fără întîrziere la poruncă, după cum mi-a hotărît prin domnia ta.

— Te poftesc, beizade, să intri după mine, răspunse Fliondor.

Erau amîndoi oameni cam de-o vîrstă și n-aveau unul impotriva altuia pricină de zavistie. Cu toată amenințarea care părea că înourează asupra lui Ruset, Fliondor nu-i arăta obraz neprietinesc. Lucrurile sînt schimbătoare în țara asta și oamenii sînt deprinși cu amestecurile de soare și zloată ca în zilele de aprilie.

Ruset urmă pe Fliondor pînă în cămara cea mică de taină a Domnului, unde fusese dimineață sfat pentru vestea de la Orhei. Armașul îl lăsă singur. El stătu în picioare atent, ascultîndu-i un răstimp pașii. Apoi, aruncîndu-și cușma pe divanul acoperit cu macat roș, își trecu palmele peste plete și răsuflă prelung, încet și stăpînit, părînd gînditor. Ochii lui însă se furișau în toate colțurile și urechea căuta să prindă cel mai ușor zgomot. Era poate cineva în dosul ușii celeilalte, care dădea în odăile Domnului ? Sub divan nu putea să steie nimeni ; el cunoștea casa și lucrurile, căci fusese stăpîn acolo, nu de multă

vreme. Toate păreau neschimbate ; numai candela de argint de la icoana sfîntului Neculai era a altui închinător.

Auzi paşi pe sala unde ieşise armaşul, — paşi grei şi rari. Fără voie îşi pipăi jungherul scurt pe care-l avea ascuns la piept, sub contăş. Altă armă nu-şi păstrase. Şi sabia o lăsase în mîna curteanului, care-i păzea jos calul.

Duca-Vodă intră, privindu-l posomorît. Îl observă că n-are arme şi asta nu-i displăcu. Ruset înaintă domol şi se plecă, cu braţul întins, cerînd Voievodului mîna dreaptă, pentru sărutare. Duca păru a sta o clipă la îndoială, pe urmă i-o dădu.

— Vra să zică, beizade, după atîtea vorbe, amestecuri şi fapte, care nu-ţi sînt de laudă, ai îndrăznit însfîrşit să te înfăţişezi Domnului tău. Mi se pare că faci asta cu semeţie şi ca să mă înfrunţi.

— Măria ta, răspunse Ruset cu supunere, cu ţara n-am părăsit-o. N-am socotit că trebuie să pribegesc, ca unii duşmani ai măriei tale. Nu m-am înfăţişat la Iaşi pentru că nu se cădea să fac asta, ca fecior de domn mazil ce mă aflu. Am aşteptat porunca şi voia-bună a măriei tale. Pentru schimbările care au fost, eu nu m-am socotit vrednic a mă face judecător. Aşa au voit stăpînii, aşa a încuviinţat Dumnezeu a toate văzător şi ştiutor, şi eu m-am supus. Iar acuma, nu ca să înfrunt Domnia am intrat în Iaşi, ci ca tovarăş şi călăuz al părintelui abate de Marenne, solul franţuz, care se duce la Împărăţie. .

— E sol într-adevăr ?

— Măria ta, el nu mărturiseşte. Pare să fie deci un sol de samă.

Duca tăcu, fără să-şi descreţească sprînceana. Apoi, făcînd cîţiva paşi, ocolind şi revenind, se aşeză în jîlţ, lîngă fereastră, ţinînd pe Ruset în picioare în faţa sa, cu obrazul în lumină. Toată această mişcare a Domnului, ocolită şi zgomotoasă, nu împiedicase auzul fin al lui Alecu Ruset să deosebească alţi paşi afară, în sală, la uşa

cămării. Erau paşi de slujitori înarmaţi de bună-samă, care aşteptau numai bătaia din palme a stăpînului. Obrazul lui rămăsese însă neclintit şi zîmbitor.

— Ştii dumneata, beizade Alecu, vorbi Duca-Vodă, cu glas deodată aspru, că am primit din nou plîngeri pentru nebuniile pe care le-ai săvîrşit ?

— Măria-ta, nebuniile mele au contenit de cînd Dumnezeu a apăsat asupra noastră mîna sa. Pentru ceea ce am săvîrşit cînd eram buiac şi fără grijă, m-a judecat la Stambul vizirul şi n-a socotit că trebuie să-mi ieie capul. Omeneşti greşale au fost, măria ta. Dumnezeu le iartă. E adevărat că oamenii cei proşti nu sînt atît de iertători ; dar măria ta vei lua pildă de la acel care stă asupra noastră, a tuturora.

— Să iau pildă de la necredincios, beizade ?

— De la Dumnezeu, măria ta. Necredincioşii să zicem că-mi sînt prietini şi nu pot să-i dau pildă măriei tale.

— Într-adevăr, serascher Şişman şi marele vizir te-au acoperit. Dar zîmbetul pe care l-au avut pentru blăstămăţiile tale trece, şi de la ei se poate întoarce cu aceeaşi uşurinţă urgie — precum ştii că se întîmplă ades. Te-au iertat şi te-au uitat ; ş-acuma se cade să te judece Domnul ţării, atît pentru acele fapte cît şi pentru altele. Deci teme-te, beizade Alecu, de supărarea mea...

— Doamne, mă tem, căci viaţa mea este în mîna măriei tale. Dacă slobozi un strigăt, ori dai un semn bătînd din palme, ştiu că uşa asta se poate deschide. Slujitorii, intrînd, mă iau de grumaz şi mă vîră la închisoare, unde un vinovat, ca şi un nevinovat, poate găsi cazne şi moarte.

— Nu eşti nevinovat ! strigă Duca fulgerîndu-l cu privirea. Eşti viclean, amestecat în toate uneltirile duşmanilor mei.

— Măria ta, ştii bine că în privinţa asta sînt fără de nici o vină şi n-ai nici o dovadă. Eu îmi cunosc mai bine ale mele. Voi fi avînd scăderi dar de prostie Dumnezeu a

binevoit să mă lipsească. Căzut şi sărăcit cum sînt, avînd ochi de bănuială asupră-mi, cuminte ar fi să mă amestec în uneltiri ? Afară de asta, zîmbi el subţire, îndulcindu-şi glasul, socotinţa cea fără de greş a măriei tale înţelege că nu-i nevoie să mă mişc şi să uneltesc eu. Fac alţii asta Nu-i nevoie nici de alţii, căci aşa-i obiceiul ţărigrădenilor : lăcomia lor nimene şi nimic n-o poate istovi.

— Strici liniştea casei mele ! strigă Duca iarăşi mai întărîtat.

— Măria ta, ştiu ce vrei să spui. Domniţa Catrina m-a cunoscut într-o împrejurare, care a fost plăcută şi pentru mine atunci. Dar vremurile s-au schimbat, şi nici măria ta nu poţi privi bine, ca părinte, visurile unei copile ; nici eu nu pot fi neînţelept, ca să nu mă trag în năcazurile mele, ca melcul în găoacea lui. Măria ta, — adăogi îndată Ruset, c-un glas mai repede şi mai hotărît, — eu ştiu că poţi pune mîna pe acel buzdugan la care priveşti. Înainte însă de-a pune mîna pe el, ori de-a da strigătul, ori de-a bate din palme, îndură-te şi ascultă puţine vorbe de la supusul măriei tale. E adevărat că prietiniile mele cu unii şi cu alţii, mai ales cu serascher Şişman, pot să treacă, nefiind nimic neschimbător. E adevărat că măria ta poţi găsi iertare dacă scurtezi pe un fiu de voievod. De şi-i cu primejdie dacă-i iei capul, dar poţi găsi iertare. Ştiu că măria ta eşti prea înţelept ca să faci singur asta. Poţi pune pe alţii, — şi poţi face ca aceia să fie iertaţi, ori să nu fie iertaţi. Toate sînt cu putinţă la Turc. La Dumnezeu însă nu. După credinţa mea, Dumnezeu vrea altfel, cruţînd pe măria ta de primejdie.

— Îndrăzneşti a-mi vorbi astfel ? rînji Duca şi se îngrămădi în scaun, întinzînd asupra buzduganului mîna. Poate ridica duşmanul meu fruntea, fără pedeapsă ?

— Măria ta, mă grăbesc a te linişti. Dacă aş fi într-adevăr duşman măriei tale, atunci aş fi sporit şi eu cu îndemnul pe prietinii mei de la Liov şi de la Varşovia, ca să trimeată, cu sol, anume cărţi pe care le au ei, scrise de

măria ta, cînd ai fost supărat pe necredincioşi la a doua mazilie. Atunci, în acele cărţi, ai arătat leşilor că eşti gata a-i sluji, punîndu-le în cunoştinţă şi unele lucruri tainice ale agarenilor. De atunci, măria ta împăcîndu-te cu Stambulul, ai stricat prietinia cu leşii. Iar eu, fiind de-aproape prietin cu acei care au în mînă cărţile măriei tale, i-am oprit de-a le vădi.

Duca stătuse neclintit, ascultînd cu uimire. Deodată prinse a se frămînta în scaun, crîşnind.

— Ştii asta ? gîfîi el. Şi vii aici, sub mîna şi sub buzduganul meu ?

— Vin, măria ta, răspunse liniştit Ruset, căci ştiu că n-ai să loveşti ; şi dimpotrivă, ai să mă ocroteşti cu mila măriei tale. Făcînd altfel, cărţile de care am vorbit se mişcă şi purced la Ţarigrad. Asta poate fi primejdie, nu însă pentru acest cap al meu.

— Nebune ! strigă Duca, află că noi am scris şi altora asemenea cărţi. Am scris, în a noastră întăie domnie, lui Mehmet Gherei, hanul de la Crim, însă, precum se ştie, cu îndemnul lui Ahmed Paşa vizir. Tot asemenea şi cu cărţile la leşi.

— Măria ta, eu ştiu că în Liov trăieşte un negustor, om de credinţă al măriei tale, cu numele Balaban. În cîteva rînduri acest Balaban a primit poruncă, fie vorbită, fie scrisă, de la măria ta, ca să dobîndească îndărăt, prin orice mijloace, acele cărţi scrise leşilor într-un ceas de scîrbă. Este un răvaş către Balaban, care stă lîngă acele cărţi de care vorbim, întărindu-le.

Duca se zvîrli în sus pufnind şi începu să se plimbe cu mare tulburare prin cămară. Trecu de două ori prin dosul lui Ruset, privindu-l piezîş, cu ură. Apoi se întoarse şi se aşează iar în scaun, c-o răsuflare prelung oftată.

— De ce nu trimeteţi cărţile ? întrebă el, întunecos. Dacă-mi sînteţi duşmani, asta trebuie să faceţi. Poate nu le mai aveţi.

— Doamne, eu stau la sfat cu sufletul meu și nu găsesc în el atîta dușmănie pentru măria ta, încît să-ți vreau pieirea. Afară de asta, eu fiind trăitor în Moldova, sub brațul măriei tale, avînd atîția dușmani și înconjurat de-atîtea prepusuri, cum aș putea viețui, dacă nu mi-aș fi agonisit o ocrotire ca aceasta ? Cărțile stau acolo, în mîna lui Dumnezeu. Nu se slobod decît atunci cînd s-ar clăti asupra mea o primejdie. Măria ta însă vei ști să mă aperi.

Domnul împinse brusc buzduganul pe masă, spre părete. Stăpînindu-se, holbă ochii și privi lung pe feciorul cel nebun al lui Antonie. Încercă să zîmbească.

— Numele pe care l-a purtat părintele tău ți s-ar potrivi mai bine ție...

Lăsă să cadă aceste cuvinte ca o glumă acră. Lui Antonie-Vodă îi zicea, înaintea domniei, Chiriță Dracu. Beizade Alecu crezu potrivit să zîmbească și el, însă cu mîndria biruinții.

— N-aș putea într-adevăr să spun, beizade, că am dovezi de viclenia ta, ci mai mult unii, pe care ni-i socotim prietini, au pus vorbe rele între noi. Văzînd pe de altă parte că nebuniile ajung să se cumințească, țin socoteală de cîte mi-ai spus și te lăs în pace. N-ai să ai din partea nimănui nici o sminteală atît cît vei dovedi înțelepciunea pe care-o arăți acuma. Altfel, mila domnească are margine și mînia omului poate covîrși toate.

— Măria ta, înțeleg. Mai ales voi fi mut, ca și pînă acuma. Îți mulțămesc umilit că te milostivești asupra mea.

— Bine, beizade. Dumnezeu e martor și vede aici. Nu din vreo proastă teamă mă înduplec, ci pentru a nu supăra mai mult pe Cel Prea Înalt. Nu-l supăra nici domnia ta. Pasă, te rog, și deschide ușa aceea, poruncind slujitorilor să meargă la ale lor.

Ducă-Vodă mai aștepta o șovăire de la potrivnicul său. Dacă ar fi șovăit, i-ar fi dat a înțelege că nu-i stăpîn pe

toate armele. Însă beizade Alecu păşi liniştit pînă la uşă, o deschise dintrodată şi dădu poruncă celor patru slujitori care aşteptau acolo.

«Mai avem vreme să cugetăm şi să vedem ce-avem de făcut», se gîndea Duca-Vodă, măcinînd în minte gînduri amare şi izbutind a se potoli deplin.

— Mîni, beizade, poftește şi domnia ta la masa pe care o dăm în cinstea călugărului franţuz, adăogi el trecînd spre divan, aşa încît să audă slujitorii şi unii din boieri.

Ruset se închină şi sărută mîna Domnului ; apoi trecu mîndru la ieşire. Fliondor îl păşi din urmă şi porunci unui aprod să vadă numaidecît unde se află calul lui beizade Alecu şi să-i fie adus îndată de comişel la scară.

«Pînă în sară au să afle toţi boierii de această minune a lui Duca-Vodă, cugetă în sine Ruset, rîzînd către armaş, ca şi cum i-ar fi arătat aceluia prietinie. Să mergem acuma fără întîrziere la lucrurile noastre, — cu mare băgare de samă însă, căci supravegherea ne împresoară de aproape.»

— Unde socoteşti să-ţi alegi gazdă, beizade ? întrebă Toader Fliondor.

— Tocmai la asta mă gîndeam şi eu, cinstite armaşe, că stăpînirea poftește să-mi cunoască locul unde mă aşez. Casa noastră din Iaşi e pustie şi-n risipă ; aşa că, două-trei zile, cît va fi să stau aici, am să rog pe-un creştin bun să mă primească ; dumneata, ori Abăza clucerul, ori altcineva.

— Mai am musafiri, beizade, şi casa mi-i cam strîmtă. Am să poftesc eu singur pe clucer, ca din partea măriei sale. să-ţi deschidă aşa cum se cuvine casa.

— Îţi mulţămesc, cinstite armaşe... răspunse beizade, înălţîndu-se în scări.

Fliondor îl privi cum pleacă şi nu-i venea a crede că asemenea om a putut ieşi întreg din cămara domnească.

Se petrec, poate, gîndea el, lucruri mari în ţara Moldovei, pe care încă nu le cunoştea. Intrînd în divan, cercetă furiş cu ochii pe Domn, şi-l văzu mai obosit şi mai gînditor ca de obicei.

XIII

Se vede că şi cei doi lioveni nu sînt nişte nevrednici

Duca-Vodă avea obicei să mînînce înaintea amiezii, îndată ce ieşea de la divan. Trecea în casa cea mică, unde îl aştepta Doamna Anastasia. Fără ceremonie deosebită, numai între copii şi soţie, îndeplinea această slujbă a vieţii cu gravitate şi-n tăcere. Mînca însă bine feluri moldoveneşti îmbielşugate şi grase, isprăvind cu sarailii şi baclavale turceşti. Îi plăcea să şi beie cîteva cupe de vin. Stolnicii şi cuparii mici slujeau în puţin număr, după rînduiala condicei. Avea însă o dată pe săptămînă, duminica, şi cîteodată şi-n alte zile de sărbătoare, mese mari în casa de sus.

Odăile Doamnei erau pline de scorţuri şi horbote ; unele pe divanuri şi măsuţe, altele închise, cu argintăriile, în lăzi ferecate. Vădite erau şi icoanele cu candelile. Măriţii soţi erau plini de osîrdie, începînd şi isprăvind toate ale vieţii, ca şi hrana cea de toate zilele, cu rugăciunile creştineşti. Despre treburile ţării, la această masă mică, nu se rostea nici o vorbă. Despre ale gospodăriei lor particulare îndrăznea să vorbească Doamna Anastasia, care era cea mai vrednică gospodină a Moldovei. «Al-

bină harnică», îi zicea Georgie-Vodă. De cum se zărea de ziuă, era şi ea în picioare, primind daruri, îndatoriri şi puţine cumpărături de băcănie, pe care le rînduia singură în camară, avînd sub mîna ei cîteva slujitoare şi roabe de credinţă. După cum însemna tot ce-i intra, ţinea deasemeni catastif de tot ce ieşea pentru masă domnească, pentru cuhnia slujitorilor, pentru daruri de mănăstiri şi pentru toate celelalte nevoi, întru care de altminteri nu făcea nici un fel de risipă. Cămările Doamnei şi beciurile ei din Curte cuprindeau şi lucruri care se vindeau cu ban bun. Ştiinţa şi grija ei se întindeau şi asupra moşiilor, hanurilor, morilor, stînilor şi tamazlîcurilor — din care iarăşi, cu chibzuinţă şi asprime, se scotea destulă folosinţă. Duca-Vodă el însuşi apleca fruntea zilnic asupra acestor socoteli, adăogind şi veniturile vistieriei domneşti, împovărat fiind de groaznică nevoie de bani, ca să plătească mucaremeaua, adică înoirea domniei, şi ca să strîngă putere pentru zile grele. La vîrsta la care se găseau, şi el şi Doamna, se înţelegeau deplin în evlavia şi smerenia pe care le arătau sfintei biserici răsăritene, în curăţenia şi simplicitatea vieţii lor şi în această aprigă strădanie de agonisire.

Îndată după prînz, Domnul îşi bău cafeaua în iatac şi se lăsă într-un cot, pe divan, ca să-şi facă odihna. Era însă neliniştit şi gînditor. Aţipeala care-i întovărăşea totdeauna mistuirea nu venea ca de obicei să-l cuprindă într-o moleşire plăcută. Stătu treaz şi aţîţat. Avea nevoie de cel mai de aproape şi mai de credinţă sfetnic. Se gîndea să trimeată după Buhuş, deşi veşti nouă încă nu-i putea aduce, cînd hatmanul îşi vesti sosirea singur.

Domnul îi auzi în odăile de aproape glasul, amestecat cu al Doamnei. Atunci se sculă gemînd uşor, îşi încheie haina, îşi frecă fruntea şi tîmplele cu palmele şi deschise uşa, trecîndu-şi prin ea cu oarecare silă trupu-i scurt şi gros.

— Ce este, cumnate Sandule ? întrebă el.

— Socoteam că hodinești, măria ta.

— Nu. Astăzi văd că nu este ceas pentru asta. Ai vreo veste nouă ?

— Încă nu, măria ta, dar va veni. Am despre altele a-ți vorbi.

Doamna Anastasia, în picioare, învălită în cataveica-i ușoară, îl împunse pe rînd cu ochii și-și subție buzele, închizînd întrebări curioase.

Domnul trecu îndată spre cămara lui de taină, în care ținuse sfat cu hatmanul și dimineață. Sandu Buhuș îl urmă. Cuprinsul Curții Domnești era pe deplin liniștit. Slujitorii intraseră și ei în aceeași slujbă pe care își închipuiau c-o îndeplinește și stăpînul. Doi oameni numai, cu spinările încovoiate și cu frunțile plecate, așteptau la scara casei mari. Îi vedea și Anastasia-Doamna, privindu-i pe geam și ferită după perdea, din casa cea mică.

— Măria ta, zise Buhuș, intrînd după Domn și închizînd ușa ; au venit acești doi oameni la mine, spunînd că astfel le-a poruncit să facă jupîn Balaban, îndată ce vor ajunge la Iași.

— Veste de la Balaban ? strigă Duca, tresărind. Chiamă-i îndată aici.

— I-am adus, măria ta, prin poarta cea mică de la siimeni, ca să nu fie cumva văzuți intrînd la Curte.

— Am a mă teme oare de cineva în scaunul domniei mele și la curtea mea ?

— Sînt oameni a lui ava franțuz, măria ta.

Domnul privi cu mirare pe Buhuș, neînțelegînd.

— Solul, măria ta, a avut nevoie de oameni de la Liov, care să știe a grăi turcește și tătărăște. Ș-atunci s-a nimerit așa, cu voia lui Dumnezeu și prin alte împrejurări, să cadă alegerea pe acești doi frați rusnaci, oameni, pe cît văd, destoinici. Astfel, Balaban a putut trimete, cu primejdie mai puțină decît oricînd, răvașul său.

— Este răvaș ?

— Este.

— Atunci să vie să-l deie.

— Îndată, măria ta. Pe lîngă răvaș, ei și-au luat datorință pentru dînșii singuri, plătită cu bune parale, ca să cerceteze. îndată ce vor putea, dacă nu cumva se găsesc cărți și hîrtii în buclucurile franțuzului.

— Înțeleg. Și ce-au făcut ?

— N-au făcut nimic. Oameni răi, cu totul alții decît dînșii, au prădat la marginea Lehiei pe ava franțuz. I-au luat cai, șăi și agarlîc, atît al lui cît ș-al slujitorilor ; dar se vede că nu s-a găsit în toate nici o hîrtie de trebuință. Trebuie să-l urmeze și să-l împresure mai departe acești frați de la Balaban, ca să înțeleagă dacă n-are chiar asupra sa acele hîrtii și răvașe.

— Socoți că vor cuteza să-l cerceteze și să-l prade chiar pe popă ?

— Acești frați, măria ta, sînt în stare să facă multe, cu atîta bună chibzuință, încît, după aceea, oricine ar putea fi bănuit, ei însă nu.

— Să-i văd. Adă-i aici. Să-mi deie scrisoarea pe care au adus-o.

Buhuș deschise ușa și făcu semn cu mîna. Cei doi așteptau și se strecurară îndată pe ușă unul după altul, întâi cel uscat, pe urmă cel bucălat și rumân. Amîndoi, plini de umilință, îngenunchiară, bătînd mătanie.

Duca-i privi sever.

— Cum vă chiamă ? Știți moldovenește ?

— Pentru măria ta știm. Pe mine mă chiamă Afanasie, glăsui cel mare și dolofan c-o voce femeiască. Pe istalalt îi chiamă Istratie.

— Pe mine mă chiamă Istratie, confirmă gros cel firav.

Duca rîse de-această descumpănire.

— Ar trebui să vă cheme altfel, ori să vă schimbați glasurile.

Rîseră și ei, cu frunțile plecate și cu ochii holbați în sus.

— Aţi adus răvaş de la Balaban ?

— Da, măria ta, răspunse glasul subţire.

— Adă.

Afanasie se răsuci, aşezîndu-se pe duşamea. Cu repeziciune, îşi trase din piciorul stîng ciubota enormă de iuft şi, scoţînd de sub rantie jungher, o crestă în tureatca răsfrîntă şi cusută. Din crestătură, cu unghii lungi, desprinse o hîrtie îndoită, întinzînd-o.

Duca-Vodă o smunci şi-o desfăcu.

Răvaşul cuprindea puţine vorbe, scrise greceşte :

«Cu umilinţă, al măriei tale rob, fac cunoscut că aceşti doi oameni sînt credincioşi ai mei. Cu cărţile pentru care de mult mă străduiesc, încă nimica n-am putut isprăvi. Dar am nădejde bună, rugînd pe Dumnezeu să mă pot bucura şi de-acuma înainte, ca şi pînă acum, de mila măriei tale, mai ales în privinţa pricinei pe care o am la divan cu acel boier al măriei tale, Ursachi.»

— Hm ! mormăi Domnul, această hîrtie nu-mi aduce nimic. Voi ştiţi ceva ?

— Nu ştim nimic, măria ta, scînci Afanasie, cu mare umilinţă. Ştim numai atîta că, dacă ne-a ajuta Dumnezeu, avem să prădăm pe franţuz şi de cele ce are asupra lui. Şi dacă găsim, în ce are el asupra lui, şi cărţi, apoi le-om aduce tot aici, la picioarele măriei tale ca să alegi pe acele de care ai nevoie.

— Ce cărţi ?

— Cărţi cu iscălitura măriei tale. Cu altele n-avem ce face. Poate nemţilor să le folosească. Dar noi mai mult pentru cele cu iscălitura măriei tale ne străduim, nădăjduind de la măria ta multă milă.

— Balaban e om cu minte şi cu grijă, vorbi Domnul către Buhuş. Duşmanii mei s-ar putea folosi de sol străin, ca să treacă prin ţara mea, Turcului, scrisorile mele, însă am ştiinţă că ele stau unde sînt.

Se întoarse spre rusnaci.

— Plecaţi !

— Da, măria ta, ne ducem degrabă la franţuzul nostru.

Bătură iar mătanie, se ridicară şi se strecurară pe uşă.

— Putem avea credinţă în asemenea oameni ? murmură Duca-Vodă pe gînduri.

— Eu i-am cercetat mai de-aproape, măria ta. Cel puţin, par foarte îndămînatici.

— Se poate. În privinţa acelor scrisori, eu am primit veşti şi din altă parte. Am avut tot aici subt ochii şi sub braţul meu pe feciorul lui Chiriţă Dracu. Şi el mi-a arătat că scrisorile stau ş-aşteaptă.

— Ştie el asta ?

— Ştie, cumnate hatmane, şi s-a şi pus subt ocrotirea lor. Am să-ţi spun cum înţelege acel ticălos să înfrunte mînia mea şi să mă facă nu numai să-l sufăr, dar să şi am grijă de el, ca de un ou de preţ. Dar asta cît poate dura ? Spune, hatmane, cît poate dura ? Cînd am să pot avea linişte, să-l miluiesc cum se cuvine şi unde se cuvine, cu acest buzdugan ? Acum îmi scapă ; dar nu se poate să nu mă izbăvească mila lui Dumnezeu de toţi duşmanii pentru jertfele mele, pentru osîrdia şi credinţa mea ! Au să ajungă şi rugăciunile noastre la scaunul cel prea înalt, cu luminile pe care le aprindem, cu tămîia pe care o ardem, între zidurile pe care le înălţăm !

Buhuş privea şi asculta uimit. Tulburarea Domnului izbucnise deodată. Cu ochii usturaţi de lacrimi de înfrîngere şi mînie, Duca se îndreptă spre icoana lui ocrotitoare, în faţa căreia ardea steluţa neclintită a candelei. Îşi făcea încă a treia sau a patra oară semnul crucii, pe cînd gura-i încreţită de rînjet povestea lui Buhuş convorbirea cu Alecu Ruset.

Tulburările lui Duca erau însă trecătoare. Îndată îşi dobîndi stăpînirea de sine. Întorcînd spatele marelui episcop al Miralichiilor şi coborînd glasul, ca sfîntul să nu-i vadă obrazul şi să nu-i audă şoaptele, isprăvi printr-o poruncă plină de cumînţenie.

— Trebuie să-l apărăm, adevărat este, căci deocamdată n-avem ce face. Să nu uităm însă a pune în preajma lui bună priveghere pentru folosul nostru. Cată să știu cum se mișcă și cu cine se adună, hatmane ; și mai-ales vreau să știu dacă intră la el ori ies de cătră dînsul răvașe în privința unei înțelegeri pe care domnia ta o cunoști ca și mine. Nebunul a vrut să mă încredințeze că a fost un vînt care a suflat ș-a trecut. Dar eu nu pot crede în ce spune el și am datorința să fiu cu grijă.

— Măria ta, asta o poți afla cercetînd și priveghind și-n altă parte. Ești Domn și părinte și copila măriei tale nu poate a-ți ascunde nimic.

Vodă oftă.

— Ea nu-mi ascunde și se supune ; cel puțin așa arată. O știi însă pe Catrina ce inimă dîrză are și cît samănă cu bunică-sa, Dafina-Doamna.

— Mama într-adevăr a avut în ea criță și știa să plece lumea din jurul ei ; numai vremurile au fost potrivnice și țara prea mică, suspină hatmanul Sandu.

— Așa, copila noastră, știind cît țin la dînsa, îmi arată și ea dragoste și supunere. Însă pot eu ceti în sufletul ei ? Și supunerea aceasta nu știu eu că nu însemnează nimic, în ceasul cînd va hotărî ea să fie nebună ?... De aceea, nebizuindu-mă nici pe cumințenia ei, nici pe firea femeiască, bine este să priveghem și-ntr-o parte și-n alta.

— Vom face cum porunceşti, măria ta. Am să chem la mine pe aga Bucșan ș-am să-i rînduiesc ce să facă. Va întrebuința pe cei mai ageri oameni pe care-i are, înștiințîndu-mă de toate, în orișicare ceas din zi și din noapte.

— Foarte bine, prietine, îți mulțămesc, vorbi Domnul, iarăși cu glas întreg și mișcîndu-se din locul său. Acuma putem grăi și despre altele.

Cu Anastasia-Doamna m-am înțeles pentru masa de mîne, la care am poftit pe solul franțuz. Va face ea astfel încît ava să-și aducă aminte de bunătățile casei noastre.

— Își va aduce aminte, Doamne. Din cîte am înțeles de la rusnacii care au stat mai înainte îngenunchiați la măria ta, apoi popa acesta se pricepe nu numai la lătinia lui. Știe să și mînînce, și mai ales să beie bine. S-a luat pe cale, într-un loc, la întrecere cu feciorul lui Chiriță Dracu și măria ta știe cît poate beizade Alecu.

— Știu și bine ar fi fost să rămîie numai la faima asta. Atuncea fiind și ava franțuz om din bună tagmă, să-i dăm luptători lîngă el, ca să cunoască ce pot și boierii noștri.

— Măria ta, grăi Buhuș, cu mîndrie, întru această treabă nu cred să fie boierii lor mai vrednici decît ai noștri.

Domnul, uitîndu-și năcazurile, rîse cu mulțămire.

— Atuncea, hatmane, adunîndu-te cu logofătul Miron, rînduiți izvodul. Iar țeremonia să fie cum îmi place mie. Să nu uitați pe lîngă luptătorii de care am vorbit, să-i puneți aproape pe înalt prea sfinția sa Dosoftei și să stea într-ajutor însuși dumnealui Miron logofăt, ca să cunoască franțuzul că nici într-ale duhului nu stăm prejos.

XIV

Veste de la domnița Catrina

Alecu Ruset bătu la poarta lui Abăza clucerul pe ulița Socolei, de la vale de palatul domnesc. Acolo boierul avea gospodărie bine sprijinită cu zaplaz înalt de scînduri : căci înspre Galata șesul Bahluiului era pustiu, iar înspre Podul Roș viermuiau țiganii și mișeii. După

zaplaz, hămăiau dulăi ciobăneşti, care ziua stăteau în lanţ iar noaptea umblau slobozi : atunci se aţineau în toate colţurile ogrăzii unde se simţea mişcare dinafară şi se izbeau cu mînie crîncenă în străini.

Slujitorii îi dădură drumul, deschizînd în două laturi canaturile porţii şi cunoscură pe beizade. Jupîn Neculai Abăza, om bătrîn, de sama mazilului Antonie-Vodă, îi ieşi înainte şi se arătă bucuros de musafiri, însă foarte mirat. După ce-l pofti în cerdac, apoi în iatacul său, această mirare nu şi-o putu tălmăci în vorbe şi aşteptă lămurirea oaspetelui său.

— Cinstite jupîn Abăza, îi vorbi Ruset, privindu-l pieziş ; nu mă îndemni să stau ? îndeamnă-mă, căci sînt trudit. Şi nu poruncești să-mi aducă şerbet şi apă rece ? căci sînt însetat. Aş dori mai ales să beau din acea apă, care a fost adusă pe olane la cişmeaua sfîntului Neculai, din porunca şi cu cheltuiala măriei sale Antonie-Vodă, părintele meu, om de credinţă şi privighetor al lucrării fiind boierul şi prietinul său Abăza clucer...

— Pofteşte pe divan, beizade, răspunse boierul, încurcat. În casă la mine n-ai nevoie de îndemnul meu, căci eşti stăpîn măria ta.

— Îţi mulţămesc, cinstite jupîne, şi aştept apa.

Abăza bătu din palme şi o roabă ţigancă, tînără şi cu ochii iscoditori, se înfăţişă ca să primească porunca. După ce se retrase, gazda rămase tăcut şi oaspetele urmă a-l privi lung, c-un zîmbet îndoielnic.

— Văd, jupîne, că trebuie să vorbesc eu ca să-ţi liniştesc grija. De ce nu mă întrebi de unde vin şi cum îndrăznesc să intru aşa, în scaunul măriei sale Duca ? Şi mai ales de ce aduc primejdie într-o casă de creştin cu frică de Dumnezeu şi de Vodă ?

— Beizade, nu cutez să te întreb nimic.

— Ba întreabă-mă, căci am să-ţi răspund. În această clipă eu vin de la Curtea Domnească.

Clucerul îşi pocni palmele, cu mare nedumerire :

— Să fie cu putinţă ?

— Este cu putinţă, de vreme ce-i aşa cum îţi spun. Şi chiar cu ştirea măriei sale am bătut la domnia ta în poartă. Dumnezeu vrea ca Vodă să nu-mi puie suliţă în coastă şi buzdugan în piept. Dumnezeu binevoieşte mai mult, hotărînd să am de la Vodă ocrotire.

Abăza dădu din cap.

— Eu te-am ştiut, beizade, se hotărî el a vorbi, te-am ştiut totdeauna cu gluma pe buze, dar şi foarte cu grijă pentru afacerile măriei tale. Bănuiesc c-or fi pricini ascunse care au adus asemenea schimbare. Poate mai bine făceai stînd departe.

— Cu toate acestea, am venit aici.

— Văd, măria ta.

— Cu toate acestea am stat mai înainte de vorbă cu măria sa Duca-Vodă ; şi ne-am despărţit cu blîndeţă, dacă nu cu prietinie. Şi ştiu că nu se va clăti un fir de păr din capul meu, cum nu se va clăti nici dintr-al domniei tale. Fii fără teamă şi dă-mi şerbetul cel mai bun pe care-l ai.

Abăza oftă.

— Bătrîne prietine, urmă Ruset, nebuniile mele, pentru care am fost certat destul, nu mă pot duce pînă la orbire, ca să nu fiu bine înarmat făcînd asemenea pas. Deci crede fără a cerceta şi fii încredinţat că ai să-ţi păstrezi cu bine şi cu sănătate şi de-acum înainte capul.

— Ştiu, beizade, că te bucuri de prietinia lui Şişman Paşa şi de-a vizirului.

— Nu-i destul, jupîne Abăza. Nebunii găsesc puteri şi mai mari, ca să-şi apere pielea.

— Le va fi venit înţelepciunea... zîmbi bătrînul.

— Aşa este, jupîn Abăza, înţelepciunea lucrurilor ş-a împrejurărilor, de care au învăţat a se folosi...

— Atuncea-i bine, măria ta, şi să îndulcim acest ceas cu şerbetul cel mai bun de naramze pe care-l am ; iar după aceea să te ospătez cum se cuvine unui fecior al Domnului meu, pe care l-am iubit.

Abăza se retrase peste puţină vreme, iar Alecu Ruset rămase singur, cugetînd că totuşi gazda sa a rămas în îndoială. El însuşi fiind, însă, fără nici o grijă şi cu sufletul întărit de izbîndă, se desfăcu de contăş şi de arme şi se răsturnă pe divanul moale c-un oftat de mulţămire.

După şerbet şi după masă, după ciubuc şi cafea, Abăza şi-aduse aminte că are de rînduit cîteva grabnice afaceri care nu puteau suferi întîrziere. Beizade Alecu îl lăsă să plece, ştiind că acele afaceri sînt la agie şi la Curtea Domnească mai ales, la Buhuş hatmanul şi la Fliondor armaşul. Prietiniile acelui timp erau primejdioase şi amestecate. Binefacerile domnilor cădeau în adîncul unei mări furtunoase şi nu se aflase încă peştele de aur care să iasă din întunericul fundului să înghită vreuna, ca să se împlinească sub soare o singură dată minunea recunoştinţei. Ruset zîmbea amintindu-şi de această parabolă arăbească şi încercă, întins pe divanul moale, să găsească un ceas de odihnă în somn. Gîndurile însă nu-l lăsau. Aţîţate, umblau pe drumul pe care-l străbătea Abăza şi, mai înainte decît el, ajungeau la Curte, pătrunzînd într-o chilioară albă, unde bănuia că stă domniţa Catrina, neştiutoare cu totul că dorinţa şi dragostea se apropiaseră şi-i ard în preajmă. Ruset cugetă multă vreme cum ar face să poată da o veste la Curte cît de curînd. În făgăduinţa abatelui de Marenne n-avea încredere şi pînă a doua zi i se părea prea mult. Nădăjduia numai în vîntul întîmplării, care poartă veştile ca frunzele, şi-n zvonul fără odihnă al neamului femeiesc.

«Cine ştie !»

Aceste două vorbe tresăriră în el cu nădejde şi cu mîhnire. De şi nu-şi amintea, în toată viaţa lui, să fi păcătuit prin slăbăciune faţă de această mare patimă a neamului omenesc, de şi desmierdările şi nebuniile lui n-avuseseră o ţintă unică şi iubea femeia ca un bun al vieţii ; de şi în acest început de legătură urmărea ceva tulbure în care se amestecau porniri împotriva bătrînu-

lui Georgie Duca, — totuşi, în adîncimea fiinţii lui, ca-ntr-o prăpastie de zări cu nouri, părea că clipeşte o stea.

În jurul lui era tăcere şi întreaga casă ţîrîia, pustie. Între somn şi trezie îşi auzea, în tîmpla rezemată de pumn, bătaia inimii, ca un ornic al vieţii. Încerca, fără izbîndă, să-şi întruchipeze, în pleoapele închise, imaginea Catrinei Duca. Nu i se vădea, din înfăţişarea ei de umbră, decît ochii negri şi tari sub sprîncenele jos arcuite asupra lor. Într-adevăr, ochii aceia îl izbiseră întăia oară cînd o văzuse. Prin ochii aceia îi plăcuse. Şi pentru prima oară îl străpunsese, prin ei, de la umbra-i nedesluşită, un fior necunoscut. Descoperi în el o jumătate de adevăr : a venit la Iaşi s-o vadă. A venit totuşi pentru altele ; dar hotărîrile mărturisite chiar cătră tine însuţi pot fi înşelătoare. Ajuns aici, nu se poate să n-o vadă. Altfel ar suferi. Descoperirea aceasta în el îl făcu să se mire, ca de ceva străin. Zîmbi ochilor umbrei şi hotărî în sine să-i păstreze înaintea lui, stînd aşa, cu pleoapele închise şi izgonind încleştarea moale a divanului.

Abăza clucer îl găsi încă dormind. Sosise vesel, cu ştiri destul de bune, şi-şi lăsă oaspetele să doarmă. Apoi — cînd îl simţi că s-a trezit, îi trimese, fără nici o întîrziere, pe roaba care slujea la iatac să ducă alt şerbet şi altă cană de apă proaspătă. În vremea şerbetului intră şi el, tot aşa de dulce.

Beizade Alecu zîmbi, văzîndu-l.

— Jupîn Abăza, îi zise el, văd că treburile ţi s-au întocmit bine şi mă bucur, ca prietin ce-ţi sînt.

— Măria ta, te rog să ierţi, răspunse clucerul, pe acelaşi ton vesel. La Moldova noastră treburile sînt totdeauna încurcate. Dar pe ziua de azi Dumnezeu m-a izbăvit. Şi te rog frumos, măria ta, să fii aşa de bun, a da poruncă unde să trimet un om de credinţă al meu ca să-ţi aducă slujitorii. Trei zile, cît vei sta în Iaşi, eşti musafir al meu, cu toţi oamenii măriei tale ; şi te poftesc să te socoteşti ca-n casa părinţilor măriei tale.

— Îţi mulţămesc, jupîne Abăza. Cei care ţi-au rînduit pricina ţi-au arătat deci că n-am a sta mai mult decît trei zile în scaunul Domniei ?

— Aşa mi-au spus, măria ta. Am greşit-întrebînd ? Mă rog să fiu iertat.

— N-ai greşit întrebînd, prietine. N-ai greşit nici neîncrezîndu-te în mine, căci deprinderile şi vorbele mele n-au fost totdeauna prea statornice. Dar suferinţa învaţă ; şi se pare că am gustat şi eu din această doftorie. Aşa că trimete la hanul turcesc. Acolo să întrebe omul dumnitale de credinciosul meu Vîlcu Bîrlădeanu. Or veni şi ceilalţi oameni, dar acesta îmi trebuie mai mult decît oricare şi numaidecît.

Abăza, părînd iar în îndoială, ieşi să împlinească porunca.

Cînd sosi Vîlcu, înserase. Găsi pe stăpînul său după perdele trase cu îngrijire, gînditor, între două lumînări de ceară, care ardeau în sfeşnice de alamă, pe masa de lîngă divan.

— Vîlcule, îi zise beizade Alecu, rînduieşte-ţi oamenii. Mîncaţi mult, însă beţi puţin.

— Am înţeles, măria ta.

— Vorbeşte încet, Vîlcule. Porţile fiind închise şi cînii slobozi, tu stai treaz şi să bagi de samă ca şi cum am fi împresuraţi. Pe cei care ne priveghează dinafară lasă-i în pace, căci, priveghind numai, nu ne pot face nici o stricăciune. Bagă de samă numai cine intră. Îndată să ştiu şi eu. Iar la o nevoie, calul meu du-l la portiţa de dindos dinspre Bahlui şi voi, la cuvîntul meu, ieşiţi cu zvon pe porţile cele mari, ca să mă pot strecura eu nesupărat în calea mea. Aceste toate, Bîrlădene, ţi le spun pentru că n-am a mă teme de nimica.

— Ştiu, măria ta, n-avem a ne teme de nimic, dar ceasul care vine nu-l cunoaştem. Cît te-am slujit, măria ta, am învăţat asta, şi învăţătura ne-a fi ş-acuma cu priinţă. Grija — după vremi.

— Și după oameni, Vîlcule. Du-te, — și vorbește încet. Baga de samă că-ți poruncesc asta a treia oară.

Bîrlădeanu ieși, fără să mai crîcnească nici o vorbă.

La al treilea ceas al nopții, casa clucerului dormea, ca și tîrgul, ca și Curtea Domnească. De nicăiri nu răzbătea foc, uliţile și fundacurile zăceau în întuneric; numai deasupra clădirilor, din văzduhul răsăritului, plutea slabă lumină de la fînarul lui Dumnezeu, fulgerînd în clopoţniţile mănăstirilor. Străjerul din turnul de la poarta Curții strigase din surla lui astuparea focurilor: Vodă trecuse la hodină.

Abăza, înainte de culcare, se tînguise puțin cătră soția sa despre neplăcuta întîmplare a zilei și despre oaspetele nepoftit care le căzuse în casă. Suspinînd, se mîngîiase, apoi, închinîndu-se fierbinte la icoana Maicii Domnului, avînd tovărășie la mătănii pe jupîneasă. Clucereasa, mai grasă și mai greoaie, rămînea necontenit în urmă și, cînd se ridica ea, gîfîind, Abăza se apleca. Din cînd în cînd o aștepta, certînd-o nemulțămit pentru încetineala ei. Maica Domnului îi privea nedumerită, din dosul candelii. În patul larg se așezară spate la spate și adormiră îndată.

În această vreme, Alecu beizade se pregătea de somn, ca pentru o plecare. Spălase de pe el colbul la ligheanul de alamă și se pieptănase. Își așezase armele la îndămînă și sta descins la marginea divanului, însă încălțat. Privea cu ochii ațintiți înainte-i, așteptînd de la noaptea aceea ori o tulburare năprasnică și fugă, ori o izbăvire.

Deodată veni altceva: un zgrepțănat ușor la ușă, ca și cum s-ar fi cerut o mîță înăuntru.

Ruset puse mîna pe jungheru-i scurt și păși pe scoarța de lînă. Întinse urechea și auzi șoaptă cunoscută. Desfăcu ciempușul și dădu drumul lui Vîlcu. Slujitorul purta o furcă scurtă cu colți de fier. Era îmbrăcat, însă desculț, ca să nu i se simtă umbletul.

— Ce-i, Bîrlădene ? întrebă Ruset. În noaptea asta te-ai făcut stafie ?

— Da, măria ta, şopti pădurarul. Şi-ţi aduc la scaunul judecăţii un suflet de dadacă ţigancă.

— Ce ţigancă, Vîlcule ? N-am nevoie de nici o ţigancă.

— Măria ta, o ţigancă de la Curtea Domnească.

Ruset tresări, aprins.

— Nici n-am simţit-o cînd şi pe unde a intrat [illegible] a şopti Vîlcu, nici n-am auzit cînii bătînd. Pe urmă am înţeles că a vîrît-o în ogradă, pe la cuhnii, cămărăşiţa de-aici. Cînd şi cum s-or fi răspuns, n-am cum pricepe Aşa, — cămărăşiţa de-aici numai mi-o aduce. Zice că are de spus puţine vorbe, însă în taină, mărici sale lui [illegible]zade Alecu.

— E aici ?

— Da, măria ta.

— Spune-i să intre şi stai tu de pază în tindă.

Bîrlădeanu se feri şi se retrase. Pe uşă intră [illegible] curat îmbrăcată, în straie cerniţe. Era foarte grasă şi revărsată din sîni şi şolduri, însă, păşea sprinten, învăluindu-şi abia simţit fusta des încreţită. Făcu plisc, ca şi cum ar fi vrut să ciocnească mîna întinsă a lui Ruset. I-o sărută. Şi deodată zîmbi larg cu obrazu-i unsuros, ajutînd cu îndrăzneală pe boier.

Ruset scoci orî în punga împletită, trase un zlot [illegible]gint şi i-l aruncă. Ea îl prinse ca pe-un fluture din zbor şi-i dădu drumul în sîn, printre mărgelele de la gît.

— Banu-i al tău, îi zise Ruset, dacă vii de [illegible]tept veste.

— De-acolo vin, măria ta cu veste bună.

Ruset se aşeză pe marginea divanului şi o privi [illegible]rind în sine felurite întrebări, care năşteau în el [illegible] solie de la domniţă dar se putea să fie şi-o ispită, [illegible] neprietini.

— Măria ta, nu te îndoi, se grăbi să-l încredinţeze ţiganca. Nimene pe lume nu cunoaste semnele şi vorbele

care s-au făcut şi s-au spus între măria ta şi domniţa Catrina. Eu le ştiu, căci în mine domniţa are credinţă mai mult decît într-o mamă, eu fiind aceea care am adăpat-o cu laptele meu. Am hrănit-o, ş-am crescut-o, ş-am scăpat-o de boli, descîntîndu-i; şi i-am dovedit în bobi şi-n ghioc această dragoste, cînd i-a venit ceasul. Nimene nu ştie de scrisori, iar eu ştiu ; căci eu le-am repezit în cinci rînduri la Hîrlău, printr-un nepot al meu, Nastratin, căruia măria ta i-ai dat cîte cinci zloţi, nu cîte unul.

— Atuncea-ţi mai datoresc şi ţie patru, dacă spui adevărul.

— Eu ştiu de ce te temi, măria ta, urmă în şopot ţiganca ; şi-ntr-adevăr venind aici, am văzut iscoada rînduită în preajma casei clucerului. Dar măria ta n-ai de ce ieşi, căci te ştii sub priveghere ; iar aici la măria ta n-are cine intra, căci măria ta n-ai venit pentru prostiile altor oameni. Pentru ce ai venit măria ta în Iaşi, dacă nu pentru dragostea pe care o ai ?

— De unde ştii asta ?

— Ştiu, pentru că te-am chemat. Domniţa întăi m-a rugat, pe urmă mi-a poruncit şi nu s-a putut să nu mă înduplec, de şi vraja nu se face, măria ta, fără primejdie.

Ruset se descreţi, vesel.

— Cum te chiamă ?

— Măgdălina, măria ta.

— Vra să zică tu m-ai adus la Iaşi, Măgdălină ?

Dadaca se posomorî şi făcu iar clonţ.

— Măria ta, faci rău că n-ai credinţă. Ţi s-a părut măriei tale că vii c-un popă franţuz, care va fi fiind nebun de vreme ce umblă aşa prin lume, fără treabă. Ţi s-a părut poate că vii pentru alte pricini. Dar eu ştiu că ai venit pentru noi. Şi astăzi, stînd singur aici, m-ai aşteptat s-aduc veste. Şi aşteptînd, ai văzut înaintea ochilor pe domniţă, şi ţi-ai adus aminte de cele două dăţi cînd v-aţi întîlnit la mănăstirea Neamţului. Întăi în mijlocul norodului. Şi pe urmă, la trei zile după aceea, în casă la mă-

tușa măriei tale, domniţa Ruxanda. Atuncea ai spus copilei mele că ţi-i dragă. Şi ea te-a crezut.

— Mi-i dragă, dadacă.

Ţiganca nu răspunse.

— Măgdălină, ai auzit ce-am spus ?

— Am auzit, măria ta. Cunosc eu dragostele măriei tale. Su nu te superi; dar asta-i meseria noastră, s-auzim despre toate şi să cunoaştem toate. Dar, aici, măria ta, nu-i măr să-l muşti şi să-l lepezi. Eu te-am adus, — dar eu îţi spun că dragostea asta, fiind cu primejdie, nu-i ca celelalte.

Alecu Ruset zîmbi şi trase din punga-i de horbotă ceilalţi patru zloţi. Ţiganca-i strecură iar printre mărgele.

— Spune-mi de ce-ai venit, o îndemnă beizade. Acuma te-am cunoscut şi poţi vorbi. Am înţeles şi eu că mărul acesta are venin. Îl preţuiesc însă mai mult decît viaţa.

Ţiganca se apropie de el, învăluitoare, ca şi cum ar fi vrut să-l cuprindă şi să-l desmierde între sîni.

— Beizade, şopti ea, descîntînd parcă iubirea ei ; domniţa vrea să te vadă şi trebuie să vă întîlniţi.

— Se poate asta, Măgdălină ? Atuncea, peste zloţi cade-un venetic de aur.

— Se poate, măria ta, căci sînt eu la mijloc. Pe copilă am învăţat-o să se supuie părinţilor cu vorba şi să nu te vreie şi să nu te ştie. Cunoscînd noi cîte-au fost de la măria sa Vodă Duca împotriva părintelui măriei tale, am înţeles că ne împresură osînda şi că nevoite sîntem să închidem în noi toate, ca într-o peşteră. Nimeni să nu vadă, nimeni să n-audă, nimeni să nu simtă carte scrisă şi repezită ; toate să fie făcute cu mare meşteşug şi-n taină. Căci celui tare nu i se poate împotrivi decît cel viclean. Aici nu se poate să vă vedeţi, măria ta, căci ar fi ca şi-n mijlocul uliţii. Nu se poate nici la Curte, căci ai intra ca guzganul în capcană.

— Atuncea cum ?

— Nu se poate, măria ta, decît altfel de cum s-așteaptă oamenii. Ei știu că șopîrla nu zboară și niciodată nu s-așteaptă s-o vadă zburînd. Noi însă s-o facem să zboare. Așa că fiind și domnița Catrina o fată cum puține se află pe lume și binecuvîntînd-o Dumnezeu cu destul vicleșug, asta se poate. Numai să fii și măria ta întru toate următor la cele ce ți-oi spune eu.

— Vorbește ! porunci, nerăbdător, beizade.

Atuncea roaba se lăsă în genunchi la marginea patului și se alătură de Ruset, învăluindu-l c-un miros tare de busuioc și cu șoapte care i se strecurau în ureche, ca niște puișori de viperă Cu ochii pe jumătate închiși, urma să vorbească pentru domnița Catrina, ca și cum ar fi vorbit pentru sine

XV

Despre tulburări în țară și vicleșia unor boieri divaniți

La Curtea Domnească trîmbițau cucoșii la ceasurile cunoscute lor, dînd veste străjerilor să se cheme și ei și să se deștepte unii pe alții din covruri. Pe cucoși n-avea nimeni putere să-i oprească, fiind din firea lor ornice ale lui Dumnezeu, după cum luna era fînar. Pe străjeri îi opreau însă porunci, ca să nu facă larmă și să tulbure pe măria sa din somn. Căci măria sa avînd grija unei țări întregi, atîtea pricini judecînd, atîtea biruri ridicînd, atîtea podvezi rînduind, atîtea pedepse dînd și atîția sfinți slujind într-atîtea dumnezeiești lăcașuri, era totdeauna

trudit foarte şi, cum se făcea sară, urma pilda găinilor. Ziua-i pentru muncă ; noaptea pentru hodină. Deci, lepădînd straiele măririi sale şi rămînînd numai într-o cămaşă lungă şi-n papuci, se înfăţişa la sfintele icoane pentru rugăciunile obişnuite. După aceea, cînd se hurduca şi suna duşameaua, slujitorii din odăile de dedesubt ştiau că măria sa Vodă s-a suit în pat şi se răsuceşte, căutînd starea cea mai potrivită pentru somn.

În noaptea aceea, din partea slujitorilor n-avea pricină de supărare. Dar după cîteva ceasuri de somn, iată îl deşteptară cucoşii. Îl deşteptă poate şi lumina lunii, care se înălţase la miazăzi şi împrăştia asupra tîrgului şi asupra curţii painjeniş de argint. Uliţile, casele şi bisericile dobîndiseră deodată o înfăţişare de taină şi de frumuseţă, pe care nu le mai avuseseră nicicînd şi pe care, în afară de acest ceas, nu le-a mai avut nici de-atunci vreodată ; căci fiecare oră îşi are fiinţa sa scrisă deosebit în veşnicie. Dar poate nu numai luna şi nu numai cucoşii îl scoseseră din visuri pe Vodă, ţinîndu-l cu ochii treji spre sîmburele de aur al candelii ; ci gînduri lăuntrice care aţipiseră numai pe jumătate şi tresăriseră singure din sămînţa lor ca nişte flori ale grijii.

Vechi scîrbe şi mînii se întovărăşeau cu gîndurile nouă ale lui Georgie-Vodă. Ţara aceasta neaşezată, cu oamenii aşa de răi şi de schimbători, cu boierii vicleni, stînd iepureşte pe două hotare, cu pîră, cu bunturi, nu-şi simţea îndeajuns blăstămul lui Dumnezeu în bolişti, războaie şi secete, — i se cuvenea un spor de pedcapsă şi din partea lui. Căci a avut mai ales el a suferi în două domnii. Ş-acuma sufere şi-n a treia. Cu dreptatea lui tare şi cu sprijin de la Dumnezeu, pe care l-a cîştigat cu atîtea lăcaşuri şi daruri, trebuie să izbească înfricoşat în cuibul răilor, să-l spargă însfîrşit. Şi trebuie să-i urmărească pe toţi aceia care-i vicleneşc vistieria — lăsîndu-l răspunzător cu viaţa lui în faţa ismailitenilor şi a cămătarilor de la Ţarigrad, care sînt mai păgîni decît ismailitenii. Au să cunoască ei

toţi braţul lui Duca-Vodă, împlinindu-şi drepturile sale. Căci un domn are două datorii : să judece pricinile bine şi să urmeze legea pravoslavnică ; şi două drepturi : să urmărească birul său şi să sfărîme fălcile viclenilor.

Cucoşii cîntau cu dărăbăni de aripi afară, la găinăriile Doamnei Anastasia, slăvind aceste drepte cugetări. Vodă căscă prelung şi se întoarse pe cealaltă coastă, cu faţa către părete, cerînd în gînd, de la Maica Domnului, linişte. Pentru atîtea daruri şi binefaceri i se cuvenea macar atît în acest pătrar al nopţii ; rămîind celelalte la vremea lor, fiecare pedeapsă, fiecare lovitură la ceasul său.

Însă nu putea să doarmă. Avea acum şi alte griji, de care, în asemenea timpuri grele mai bine ar fi să fie scutit Ce căuta acel popă franţuz, tocmai acum, la scaunul său — pentru a se jertfi, întru îndestularea lui, claponi graşi şi iezi tineri şi miere şi unt din cămările Doamnei Anastasia ?

Dar lăsînd acestea şi ridicîndu-se în capul oaselor, se întreba mai ales, muşcat de-o supărare proaspătă, ca de un purice, de ce strigă străjerul din turnul de la poartă, cînd cunoaşte că Domnul său are nevoie mai mult decît oricînd să-şi odihnească oasele ?

— Cine-i ? striga prelung străjerul, a treia oară.

Un glas depărtat răspunse. La porţi sunară zăvoare şi lanţuri.

Bănuind ce poate să fie această mişcare, Domnul săltă cu hărnicie din chilota de puf şi-şi căută încălţările. Trase în grabă pe el straiele şi-şi acoperi pletele cu comanac La lumina candelii pipăi buzduganul şi-l strînse cu tărie în dreapta. Apoi îşi aţinti urechea. Paşi furişaţi se apropiau. Aprodul de rînd bătu la uşă. Vodă îl cunoştea după glas.

— Tu eşti, Constandine ?

— Eu, măria ta. S-a întors dumnealui Gheorghiţă Ciudin serdarul şi poftește pe măria ta să te cobori jos.

Fără a întreba mai mult, Domnul deschise ușa și trecu suflînd prin tinda îngustă, apoi coborî scările. Jos, în laturea caselor Doamnei, la ușile deschise ale beciului, așteptau siimeni descălecați. Gheorghiță Ciudin păși înainte și i se închină. După aceea, ferindu-se în laturi, descoperi la pămînt, ghemuit și legat în funii, pe Lupul sulgerul.

— Aha ! scrîșni Duca. Încep a cădea răii la judecată ! Coborîți-l jos și aprindeți făchii. Slujitorii să treacă la hodină. Să nu rămîie cu mine decît serdarul ; și să fie adus pe loc Buga Sîrbul, carele are de împlinit slujbă în noaptea asta. Du-te, Constandine, și mi-l chiamă.

Oștenii se retraseră, cu cai de căpestre. Numai doi din ei, rînduiți de Ciudin, prăvăliră pe scări, în beci, pe boierul legat. Coborî și Vodă după dînșii tocmai cînd aprindeau beți de pucioasă și ațîțau de la ele flacări în rășina făchiilor. Umezeala neagră sclipi, apoi se tulbură de un abur roșcat.

Punîndu-și barba în piept, Duca-Vodă privi crunt pe Lupu, frămîntînd în dreapta mînerul buzduganului. Porunci cu glas repezit :

— Deslegați-l !

Cei doi slujitori înțepeniră mînerele făchiilor în năsip. Grămădindu-se asupra prizonierului, îl răsuciră, frămîntîndu-l. Traseră cuțitele și tăiară funiile. Sulgerul rămase în genunchi, cu fruntea plecată spre Duca.

Amenințînd spre el cu buzduganul, Duca începu a-i pune întrebări, căutînd a-și înfrîna mînia.

— Tu, viclene, ești acel care ai dus cărți la Orhei ?

— Am greșit, măria ta, neștiind ce duc și îndemnat fiind de alții.

— Tu ești cel care-ai dus cărțile ?

— Eu, măria ta.

— Cărți minciunoase, nemernicule, îndemnînd norodul să se rocoșească împotriva Domniei !

Sulgerul își pleacă fruntea în tină, tăcînd.

— Ai muțit ?

Sulgerul nu răspunse Pe treptele beciului sunară paşi amestecaţi şi hatmanul Buhuş se înfăţişă gîfîind în fumegarea luminii Se închină către Domn şi veni alături de el. În urma lui Buhuş, un om mare, cacheş şi buzat, cu nădragi roşii şi cu mînecile cămeşii suflecate pînă la cot, se opri cuviincios, cu fruntea încruntată, aşteptînd poruncile Domniei.

— Credinciosul nostru sulger, zîmbi Duca întorcîndu-se către Sandu Buhuş, a uitat dintrodată moldoveneşte. Ori a amuţit. Cu toate aceste, limba încă nu i-i tăiată.

Păru atunci a vedea pe gîde

— Tu eşti, Buga ? Ai venit ?

— La porunca măriei tale.

— Îţi sînt ascuţite bricele ?

— Am tot ce-mi trebuie, măria ta

— Atunci să încercăm a face limba aceea să grăiască. Buga Sîrbul făcu un pas.

— Milostiveşte-te, Doamne ! strigă dintrodată cu groază sulgerul, apărîndu-se cu palmele de către gîde.

— Atunci vorbeşte şi spune că ştiai ce cuprind cărţile.

— Ştiam, măria ta.

— Şi cunoşteai că a fost plăsmuită iscălitura lui Dumitraşcu-Vodă mazilul ?

— Am ştiut şi asta, măria ta. Dar am greşit, ca un nebun ce-am fost. Să ierţi, măria ta, aducîndu-ţi aminte că pînă acum te-am slujit cu credinţă.

— Bine. S-auzim numai cine a pus acea iscălitură minciunoasă pe cărţi şi cine te-a trimes la orheieni.

— Măria ta, nu-i cunosc. Dar neizbînda lor li-i destulă pedeapsă.

— Hm ! Aşa crezi tu, cinstitule şi credinciosule al meu sulger ? Buga, tu ai meşteşug să faci pe îndărătnici să cînte. Îi poţi ş-acestuia face slujbele cele de trebuinţă, ca să-şi aducă aminte. Crestează-i limba cu briciul şi presară-i-o cu sare. Gătеşte spini şi aşchii ca să i le baţi subt unghii, pedepsind degetele care au păcătuit. Sucеşte-i şi

desfă-i picioarele care au alergat împotriva stăpînului său! Şi numai după ce va birui toate aceste încercări, taie ce-ai sărat şi pune la fum. Atuncea, poate să tacă.

— Spun tot, spun tot ce poftieşti, măria ta! urlă cu spaimă boierul.

— Auzi tu, gîdea? Eu îi cer să-mi spuie numai adevărul.

— Aud, măria ta, răspunse cu umilinţă şi cu liniştе Buga. Înainte de a-l lăsa să mărturisească, se cuvine să-l răcorim, ca să nu spuie decît adevărul, avînd pe Dumnezeu martor.

Păşind în întuneric, Buga Sîrbul trase din hruba uneltelor lui un ciubăr cu apă, pe care-l împinse între făchii. Cu braţele-i cu vine ca de frînghie apucă pe sulger. Îi răsuci la spate mînile şi i le cuprinse în laba lui stîngă. Cu dreapta îl încleştă de după grumaz şi, încălecîndu-l, îl cufundă în apă cu capul. Ţinu trupul strîns ca-n minghinele pînă ce-l simţi că se cutremură şi slăbeşte. Atunci îl trase în sus şi-l scutură spre Domn.

— Aşa începe a cunoaşte durerea, măria ta, lămuri el, privind cu luare-aminte la sulger, care se zbătea pe jumătate înăbuşit, trăgînd cu răget în piept un fir subţire de aer. Pe urmă îi împlinesc şi toate celelalte, după meşteşugul meu şi după porunca pe care am primit-o.

— Spun! izbuti să scuipe glas sulgerul.

— Atunci să ascultăm, se amestecă deodată hatmanul. Măria ta, porunceşte tuturor, după rînduiala ştiută, să se suie sus în capul scărilor. Mărturisirea se face numai către Domn şi către Dumnezeu.

— Hatmane Sandu, porunci Duca, poţi sta şi tu aici ca s-asculţi şi să fii martur. Ceilalţi, vă pogorîţi cînd vă dau semn.

Slujitorii şi gîdele suiră treptele. Lupul gemea jos, opintind încă apa din măruntaie.

— Vorbeşte

— Măria ta, întreabă. Spun tot, numai cruță-mă și aibi milă de soția mea și de copiii mei.

— Spune cine te-a trimes !

— Milostive Doamne, m-au trimes la Orhei doi boieri ai măriei tale : dumnealui vel-vistiernicul și dumnealui vel-jitnicerul.

Domnul se dădu doi pași înapoi ca izbit în piept.

— Cum ? Oamenii mei de credință, pe care i-am oploșit în slujbe și mînîncă pînea mea ? Gheuca și Bogdan ?

— Da, măria ta, domniile lor m-au trimes.

— Cu jurămînt mărturisești asta înaintea lui Dumnezeu ?

— Mărturisesc cu jurămînt, milostive Doamne.

Sulgerul își făcu semnul crucii și, aplecîndu-se, sărută pămîntul.

— Ei au alcătuit cărțile și au plăsmuit iscălitura ?

— Asta nu pot ști cu adevărat, luminate Doamne, și n-aș putea pune mîna pe cruce, arătînd pe cineva anume. Poate tot ei să fi săvîrșit și asta. Ori poate să fie amestecați și alții, după cît am înțeles și bănuiesc. Iscălitura poate s-o fi alcătuit dumnealui Ion Milescu, spătarul, care-i bun meșter cu pana. De știut anume însă nu știu. De ce să-mi încarc sufletul ?

Duca duse mînă dreaptă la frunte, apoi, coborînd-o, strînse cu tărie brațul credinciosului său Buhuș.

— Ai auzit, prietine ?

— Am auzit, măria ta.

— Ai auzit care-i credința, în această țară blestămată a Moldovei ? Liniștea apei și-a vîntului — asta-i partea lor ; și credința demonului Belzebut ! Hatmane, trebuie să spargem casa răilor și s-o curățim de spurcăciune. Să coboare slujitorii ! înălță el glasul, cu mare mînie. Aduceți-i lanțuri acestui nemernic. Puneți-i mînile în belciug la zid și picioarele în butuc. Nimene, afară de gîde, să nu-l vadă. Nimene să nu-i lepede cuvînt, pînă ce va hotărî asupra lui divanul judecății...

Izbi în prins cu piciorul, apoi cu buzduganul și se întoarse spre ieșire.

— Buga, cheia beciului rămîne în mîna ta și-mi răspunzi de acest rob cu viața.

— Am înțeles, Doamne, răspunse gîdele înălțînd ochii holbați de deasupra păcătosului, pe care-l răsucea și-l fereca, smuncit și cu grabă.

XVI

Mare masă domnească

După poruncile cu strășnicie date și după înțelegerea dintre Domn și hatmanul său, a doua zi, nu părea nimic schimbat în Curtea Domnească. Toate întîmplările nopții rămăseseră parcă ale altei lumi, într-un domeniu de lună imaginară Rămăseseră mai ales în mintea lui Duca-Vodă ; dar pe chipul lui nu se putea cunoaște nimic. Ținînd și respingînd în el orice semn al supărării, se îngriji dis-de-dimineață și de aproape de tot ceea ce privea ospățul întru cinstirea solului franțuz.

În al patrulea ceas, armașul, adunîndu-și iarăși slujitorii și coconii cei tineri, porni spre gazda minoriților arătînd tîrgoveților fantazia și încurînd caii cu meșteșug, stîrnind deasemeni multă pulbere, cît părea că ninge cu cenușă pe unde treceau acei călăreți. Iar mai ales muierile bătrîne, spăimîntate ca la o zi de apoi, stupeau după dînșii și-și făceau cruce.

La umilita gospodărie a părintelui Guido se opriră, înconjurînd butca de mai înainte adusă, cu patru cai și cu

slujitori robi. Slujitorii purtau straie după moda ţarigrădeană, cepchene cu ceaprazuri şi şireturi, iar caii, hamuri împodobite cu sîrmă de argint. Domnul Paul de Marenne ieşi cu gravitate din cerdacul încununat cu viţă, avînd alături, în dreapta sa, pe pater-praefectus. Îi erau straiele scuturate de colb şi călcate cu îngrijire ; şi împrumutase ceea ce-i lipsea în îmbrăcămintea de ceremonie, un guleraş şi mînicuţi de horbotă, de la gazdele sale. De şi călugăr închis în mantie şi rînduieli aspre la mănăstirea sa, abatele era şi om de lume şi, neuitînd pe Dumnezeu şi jurămîntul, ţinea socoteală de oameni. Ţinea socoteală şi de plăcerea sa. De aceea, se bucură văzînd şi pe Alecu Ruset, care tocmai atunci se arăta, cînd cuvioşia sa ieşea în uliţă. Şi zîmbi, luminîndu-i-se ochii şi aducîndu-şi aminte de noaptea petrecută la Griga şătrar. Trecătoare ceasuri — pe care le-ar fi dorit să steie.

— A, nu se poate ! şopti el lui Ruset, întîmpinîndu-l, strîngîndu-i mînile şi aducîndu-i aminte cu melancolie de ulcioarele lui Matiaş. *Fugit irreparabile tempus...*

— Adevărat... oftă cu nevinovăţie bunul pater Guido ; am îmbătrînit, respectabile domnule abate, în această datorie a credinţii mele şi am nevoie de braţul unui tînăr, ca să mă pot urca în butcă, lîngă domnia ta.

Alaiul se mişcă la pas, pe uliţile cotite, şi în curînd fu înconjurat de o droaie de copii, unii desculţi, alţii cu capul gol, cei mai mulţi cu obrazurile şi cu boturile nespălate. Fiind vremea poamelor ş-a nucilor, stigmatele acestea erau firești şi nu dovedeau atît neîngrijirea mulerilor, cît lipsa de garduri la livezile din apropiere, ori bielşugul acestor livezi şi nepăsarea stăpînilor lor. La copii se adaoseră şi oameni mari, în straie nu tocmai întregi, însă într-o deplină veselie, de şi era un ceas de dimineaţă. Erau nemernici fără căpătăi, ori mişei ai tîrgului, care se luau aşa, din obicei, după adunare de oameni, nădăjduind într-o îngropare ori într-un praznic.

La porți ieșeau în rînd mahalagii, oameni așezați și gospodari, cu muieri și copii, privind neclintiți și cu ochii rotunzi butca și ceata de călăreți. După ce-și strîmbau capetele multă vreme, își închipuiau c-au lăsat-o să treacă și-și făceau felurite întrebări, răspunzînd cu felurite presupuneri. Cea mai bună, mai sigură și mai potrivită judecată a fost a femeilor, căci soarele nu suise încă la amiază și prin tîrg începu să umble zvon despre pețitori pentru domnița Catrina.

Desfăcînd de mișei și de copii alaiul cu ajutorul harapnicelor, slujitorii îl lăsară să intre pe poarta cea mare și-l primiră, înșirați pe două rînduri, pînă la scara casei Domnului. Acolo Duca-Vodă însuși coborî trei trepte, avînd în urma sa boieri, și primi cu bunăvoie pe ava franțuz și pe însoțitorul său.

Domnul avea în spate cabaniță și în cap cucă cu întreit surguci. La cheutorile straiului îi sticleau bumbi împodobiți cu rubinuri. Se purta falnic și cu mișcări cumpănite. Logofătul Miron porti bună-venire oaspetelui străin pe latinie, avînd și el în glas și-n înfățișare semeția cuvenită celui mai mare boier al țării, de și era încă tînăr.

Urcînd scările, de Marenne găsi sus binecuvîntarea înalt prea sfinției sale părintelui Dosoftei. I-o dadu înălțînd brațul drept, fără mîndrie. Se simți deodată cîștigat de figura aceea cu ochii mari, cu obrazul smead și pălit de vegheri, umbrit de camilafca neagră ca de o întristare. «Iată un lucru la care nu m-așteptam, cugetă domnul de Marenne, căci mie îmi plac prelații dîrzi, care știu să poarte sabie pentru Hristos. Sînt însă primejdioși la discuții. Într-o țară străină, mai ales, îl prefer pe acesta.»

Părintele Dosoftei era îndeosebi bucuria lui pater Guido Celesti. Adeseori mitropolitul îi îngăduia intrarea la el și amîndoi se pierdeau în grădinile credinții, oprindu-se la izvoarele de adevăr ale trecutului și adăpîndu-se îndelung.

— E o băutură ascetică, spuse enigmatic de Marenne.

— Într-adevăr, răspunse cu căldură părintele minorit. Şi beţia ei ne încîntă aşa fel, încît sfinţia sa rosteşte şi stihuri ale regelui David, tălmăcite de el în limba ţării.

— E curios, într-adevăr ; mie îmi plac însă mai mult ulcioarele.

Acest răspuns rămase cu totul întunecos pentru blajinul franciscan Nu pricepea la ce carte şi la ce pasagii fratele său întru credinţă făcea aluzie şi se simţi umilit, păstrînd, ruşinat. tăcerea.

Domnul pofti pe oaspeţi la masă. Aşezîndu-se la locul de cinste, arătă abatelui scaun la stînga sa Mitropolitul i se aşeză la dreapta. Logofătul cel mare Miron Costin fu rînduit lîngă franţuz, ca să-i deie lămuriri şi să-l încînte cu vorbe meşteşugite, cercînd a-i pricepe din subînţelesuri solia tainică. Iar pater Guido. avînd încă o dată bucurie de vecinătatea mitropolitului, se fericea ca de-o rînduire cerească şi ca de-o răsplată a muncilor şi a jertfelor sale în slujba Mielului lumii.

Ospăţul avea loc în odaia cea mare a spătăriei Era o sală împodobită c-un mic iconostas şi cu trei candele în colţul răsăritului şi cu mărcile ţinuturilor Moldovei zugrăvite de jur împrejur pe pereţii albi. În dosul jilţului lui Vodă, unde se ţinea spătarul Ion Milescu, se afla încă o zugrăveală proaspătă a armelor lui Duca. pe scut rotund. Alte podoabe nu mai erau, afară de perdele de buhur roş la ferestre şi la uşă Masa era însă foarte bine împodobită cu blide şi tacîmuri de argint. Lui de Marenne îi plăcură îndeosebi furculiţele cu doi colţi, — lucru nu prea obişnuit la prinţii timpului. Stolnicul începu a servi şi cuparul a drege, — ajutaţi de boierii lor de al doilea şi al treilea rang.

Între bucate, de Marenne regăsi cu plăcere sarmalele, care atît îi plăcuseră la gospodăria răzăşului Lăzărel. Vinul nu i se păru tot atît de bun.

Stolnicul punea înaintea lui Vodă vasul de argint, cu felul de mîncare rînduit, ridicînd capacul, şi cu lingura

lui gusta. în văzul tuturora. Deasemeni cuparul, dregînd, sorbea credința din cupa aurită și pe urmă o așeza înaintea stăpînului său. La cea dintâi cupă pe care Duca-Vodă o înălță la slăvitele lui buze, trăsni un sacaluș sub ferestre, cutremurînd încăperea. De Marenne tresări și boierii se veseliră în bărbi, privindu-se cu coada ochiului.

Îndată după ce Vodă gustă din vin a treia oară, la al treilea rînd de mîncări, alt zgomot porni, c-o larmă amestecată de tunete și fluiere.

Erau țipete de disperare parcă ale unei dihănii, în care cineva dădea lovituri de buzdugan cu înverșunare. Fu rîndul abatelui de Marenne să zîmbească, recunoscînd faimoasa meterhanè țarigrădeană, cu tobe și multe flaute.

Boierii mîncau bine, ca și Vodă, și se pricepeau să ostenească brațele cuparilor. Asta-i plăcea lui de Marenne. Îi plăceau și straiele de modă leșască de catifea și matasă. Armele erau însă orientale, cu încrestături de sidef, argint și aur. Îi plăcu fala Țifesculuí, care, adresîndu-i peste masă cîteva vorbe grecești, păru a-l întreba dacă-i place junghiul lui cu mănunchi de fildeș și teacă de piele de șarpe. Era într-adevăr o lucrătură delicată și de preț, pe care abatele o cîntări în vîrful degetelor.

— Prea cinstite logofete Miroane, se bucură boierul Ilie, văd că-i zîmbește lui ava lucrul pe care i-l arăt. Într-adevăr, mă costă preț de doi harmasari. Spune-i pe latinie că i-l dăruiesc lui. — Memento ! memento ! îngînă și el cu patos, în urma logofatului Costin, privind cu fudulie în jurul său.

— E un dar regesc, răspunse de Marenne, atins. Ce dar aș putea întoarce acestui nobil, eu, care am fost prădat de toate și mă găsesc sărac ca Iov ?

— Plăcerea mea e destulă răsplată, răspunse Țifescu c-un ton care amintea, în închipuirea lui, pe strămoșii săi de la Bizanț.

— E un bărbat încîntător, mărturisi zîmbind abatele lui logofătul Costin.

— Negreșit, domnule abate. Avem și lucruri care plac, în biata noastră țară.

— Le știu prețul pe toate, domnule logofăt

— Nu mă îndoiesc. Ar fi trebuit să cunoști între noi, domnule abate, pe acel moldovan care a dovedit o ambiție necunoscută la alte neamuri. La hotarul țării către munteni, la un pod peste o apă care se chiamă Milcov, s-a întîlnit cu un cunoscut al său din țara vecină, pe care l-a provocat la un duel ; nu însă cu spadele, ci cu oalele de vin...

— Asta și mai mult îmi place, se grăbi să-l încredințeze de Marenne. Și care a fost rezultatul ? Mă interesează nespus

— Biruința a fost de partea noastră, domnule abate S-au luptat din oale, bînd cu putere, pînă ce dușmanul a căzut înlemnit și l-au dus soții săi pe brațe. Iar pe omul nostru l-au lăudat toți și Vodă l-a făcut nobil. Avem slăbăciunea să ne mîndrim și cu asta, domnule abate

— Aprob că a fost făcut nobil, se bucură de Marenne. Fapta lui e o virtute

— Epigrama domniei tale o primesc cu fruntea plecată, domnule abate. Am ajuns într-adevăr aici. Odinioară, părinții noștri au ținut sabia în mînă și au fost destul de vrednici să biruiască pe necredincioși. Pari a mă privi cu mirare, domnule abate, neputîndu-ți închipui o măreție trecută, cînd ai în față cele de azi. Totuși saraca această țară a avut cîndva oameni care n-au rușinat-o, fiind cu adevărat urmași de descălecători de la împărăția Romei.

Deodată acel boier mîndru, înfierbîntîndu-se, intră în istorie, știință și teorie, ca să pună probe înaintea nedumeririi nobilului francez. De Marenne nu era numai nedumerit, ci cu totul neîncrezător. Nimic în acest hotar barbar nu putea aminti măreția fiilor lupoaicei. «Manie de savant și basme de necrezut», cugeta el, ascultînd distrat pe tovarășul său.

Adevărat, vremea a arătat că învățatul logofăt avea dreptate ; însă mai multă dreptate avea abatele, căci chestia nu-l interesa deloc. Mai avea dreptate din pricină că logofătul nu-i era tocmai simpatic, pentru o pricină de care se năcăjea să-și aducă aminte. Însfîrșit, întîlnind privirea lui beizade Alecu, se lămuri. Acesta-i arătase pe Miron drept unul din uneltitorii căderii lui Vodă Antonie. Iată, ș-aceasta i se părea cu totul deosebit de năravurile apusene. La aceeași masă erau așezați și alții care uneltiseră acea dușmănoasă lucrare. Era Buhuș hatmanul ; era însuși Vodă Duca. Totuși beizade Alecu stătea în fața lor, zîmbind prefăcut. Și nici în taină n-avea braț înarmat pentru moartea lor. Acțiunea acestor discipoli bizantini era mai puțin directă și mai puțin brutală ; însă veninoasă și ascunsă, țintind să se asimileze lui Dumnezeu și destinului.

Logofătul Miron, văzînd că străinul se interesează de Buhuș, i-l înfățișă drept unul dintre cei mai viteji oameni ai timpului. Încălecînd pînă la acești ani ai bătrîneții și bătînd tare cu sabia, era în renume mare la turci. Făcuse isprăvi de mirare în războiul leșesc și-n cel căzăcesc. Așa i-a fost dată lui vitejia, ca un dar al firii. Unii poartă în ei o inimă de leu ; alții de iepure.

Meterhaneaua izbucnindu-și iarăși tunetele și larma un răstimp, logofătul Miron putu lăsa în pace pe ava franțuz, dîndu-i răgaz să observe în voie pe Domn, care de cîtva timp îi atrăgea luarea-aminte. Fără să pară, de Marenne înțelegea că se petrece ceva, de și nu știa bine ce. Domnul, grav de obicei și încruntat, avea către unii boieri ai săi o nuanță de bună dispoziție și deosebită bunăvoință. Se întorcea des către spătarul său, care-i stătea îndărătul jilțului, apoi spre vistiernicul Vasile Gheuca, pe care și-l așezase în față, de cealaltă parte a mesei. Părea a le adresa și glume, ceea ce mira și pe Miron logofătul. Iar cei doi boieri schimbau priviri, din care nu radia bucurie pentru o atît de înaltă favoare.

Într-această bună dispoziție, Duca rosti cuvînt de salutare pentru oaspete și ascultă cuvîntul de răspuns. Și, fără să se grăbească, mîncă pînă la cea din urmă îmbucătură baclavaua sa cu miere și cu migdale. Apoi sparse ospățul, poftind pe musafiri la cafea, în divanul cel mic.

La ușile odăilor și la intrarea cea mare păzeau siimeni, în frumoase straie roșii cu brandenburguri albastre, avînd sabia la mînă și pistoalele în soleafuri. Măria sa schimbă puține cuvinte cu Toader Fliondor armașul ; apoi veni către mitropolit.

— Înalt prea sfinte, dacă dumnealui ava franțuz dorește, după cît mi-ai spus, și are plăcere să vadă pe Doamna Anastasia, să trecem cu el în casa cea mică, luînd cu noi numai pe înalt prea sfinția ta, pe Miron logofătul și pe pater-praefectus. Noi bem cafeaua acolo. Doamna ne-așteaptă. Iar cinstiții boieri, ridică el glasul, au să binevoiască să adeste aici, îndeletnicindu-se, pe lîngă cafea, c-o vutcă tare bună de vișine, pe care le-o trimite Doamna. Poftesc pe cinstitul vistiernic să fie el mai mare peste acest mic divan, pînă ce ne-ntoarcem noi. Nu lipsim decît un pătrar de ceas ; și întorcîndu-mă. am să dau o veste.

— Vodă are bun chef astăzi, observă dumnealui Țifescu. Trebuie să-i fi venit plăcut răvaș. Și nu m-aș mira aflînd că se va fi rînduit ceva de către capuchehaia măriei sale, la Țarigrad, pentru hătmănia Ucrainei.

— Ești aproape de adevăr, Țifescule, răspunse pe jumătate serios hatmanul Buhuș. Cazacii de peste Nistru, cît i-a cuprins Împărăția după războiul din urmă, cer la Înalta Poartă hatman.

— Știam eu că altceva nu poate să fie.

— Totdeauna m-am mirat, Țifescule, de repeziciunea cu care pătrunzi treburile politicești.

Rîzînd grav numai el singur, hatmanul se grăbi să urmeze pe Domnul său. O clipă se opri în foișor, amintindu-și că mai are o datorie. Cu rîsul pierit, coborî el însuși

la slujitorii care ţineau porţile şi dădu căpiteniei lor, în patru ochi, cuvenita poruncă.

Vodă intră la Doamna Anastasia cu tovarăşii săi şi cu oaspetele. De Marenne se văzu într-o odaie destul de joasă, cu divanuri acoperite de scorţuri şi măsuţe înflorite cu sidef, pe care abureau cafelele, în filigene turceşti. Doamna, gătită cu rochie lungă de catifea, în roşul grenadelor, cu blăniţă de samur la gît şi la mînici, dreaptă, albă la faţă şi încă frumoasă şi cu părul lung negru, îşi primi cu fruntea plecată musafirii.

Sărută mîna lui Vodă şi-a părintelui Dosoftei, se înclină în faţa lui de Marenne şi-a celuilalt papistaş, fără să-i privească. Abatele făcu asupra ei, c-un gest plin de nobleţă şi cuviosie, semnul binecuvîntării, înturnîndu-l apoi, deosebit de afabil şi zîmbitor, către domniţa Catrina.

Era cam micuţă domniţa, însă bine legată în formele-i rotunjoare. Purta un costum ca şi-al Doamnei, şi, ca şi maică-sa, avea o pieptănătură bogată, sporită, peste cununiţa de mărgăritare, c-un puf de struţ. «Ochi dulci», aceasta fu caracterizarea pe care-o găsi în prima clipă de Marenne. Ochii erau dulci şi umezi, însă gura era senzuală şi voluntară. «Adevărul e aici, judeca abatele, nu în ochii înşelători.»

Glasu-i avea un sunet îndrăzneţ. De Marenne fu surprins auzind-o că-i vorbeşte în limba lui. Vodă încruntă sprîncenele. Copila nu rostise însă decît cîteva cuvinte de salutare. Nu mai spuse nimic, tot timpul cît se bău cafeaua. Era însă în ochii aceia ceva deosebit, care scînteia spre străin, intermitent, ca şi cum s-ar fi închis şi s-ar fi deschis pleoape de pisică. «Interesanţi, aceşti ochi de smoală lucie», zîmbea în sine de Marenne, contemplîndu-i prin aburul parfumat al cafelei.

Se sculă de la locul său, ca să admire, pe-un scrin, o răcliţă persană de fildeş, lucrată mărunt şi filigranat. Cînd îşi plecă nasul asupra ei, simţi în nări mireazmă de ulei de dafin. Domniţa Catrina era alături.

— Frumos lucru, zise el, privind mai mult spre fată decît spre răcliță.

— E un odor vechi al meu, răspunse domnița. Îl am dar de la bunică-mea, Doamna lui Istratie-Vodă.

De Marenne aprobă din cap, cugetînd cum să întocmească fraza lui meșteșugită, în serviciul lui Alecu Ruset.

— Cum o chema ?

— O chema ca pe floarea al cărei parfum îl simțim. Eu îi spun mamei că aici e închis sufletul bunicăi și ea rîde. Domnia ta ce spui ?

— Pot spune, prințesă, că ai mai multă dreptate decît îți închipui.

În aceeași clipă ochii fetei se înăspriră. De Marenne, foarte atent la ce se petrecea în juru-i, înțelese pricina Domnitorul se aplecase spre Anastasia-Doamna și-i șoptise cîteva cuvinte, îndată ce observă pe străin trecînd spre Catrina. Se întorsese apoi spre urechea lui Buhuș cu alte șoapte. Hatmanul se ridicase greoi din jilț și venise la spatele Doamnei. Poftită să se scoale, Anastasia-Doamna se mișcă zîmbind spre franțuz, urmată de fratele său. Ca și cum ar fi voit să se răcorească mai la o parte, se așezară oftînd în scaune, de o parte și de alta a fetei. Îndată, la spatele lor, sosi și Miron logofătul, iar Domnul se pregăti și el să se alăture acestui sfat nou.

— Ce zice domnul abate ? întrebă cu interes Anastasia-Doamna.

— Vorbim despre sufletul bunicăi... răspunse Catrina.

Doamna rămase cu gura deschisă și cu ochii holbați.

— Mai am de la bunică-mea un dar, se întoarse Catrina către oaspete.

— Într-adevăr ? se crezu dator franțuzul să se mire, amuzat de comedia care se juca.

— Da. Am o icoană veche ferecată în argint. A fost adusă de Istratie-Vodă de la locurile sfinte. Știu ș-o istorioară frumoasă, cum a dobîndit această icoană Istratie-

Vodă de la un necredincios, căruia i-a fost oaspete într-o noapte cu furtună.

— Cum se poate ? Doresc prea mult să cunosc întîmplarea.

— Dar icoana nu te interesează, domnule de Marenne ?

— Ba da ; vreau să văd şi icoana.

C-o înclinare rotunjită de bărbie, domniţa pofti pe oaspete s-o urmeze, şi-l duse în colţul de la răsărit, unde ardea candelă. C-un deget cu unghioară trandafirie, îi arătă iconiţa de argint vechi. De Marenne se înclină spre ea şi simţi îndată cum rămăşiţa adunării se mişcă şi-i împresură şi-n colţul acela. Nu văzu nimic din ce era înainte, căci atenţia îi era legată de ce se petrecea îndărăt.

— Istorisirea ? întrebă şoptit de Marenne, zîmbind pieziş.

— Vei sta mult la Stambul, domnule ? întrebă ea, părăsind deodată firul convorbirii.

— Nu pot răspunde, domniţă. Atîrnă de felurite împrejurări.

— Te vei întoarce însă pe la noi ?

— Aşa nădăjduiesc.

— Dacă vei întîrzia, urmă Catrina, se poate să venim noi acolo. Îţi rămîn oricum datoare c-o frumoasă istorisire.

Îl salută învăluindu-l cu privirea, apoi îşi înălţă gîtul şi bărbia şi trecu dîrză pe lîngă ceilalţi, părăsind odaia.

De Marenne rămase încîntat ; şi era încredinţat că şi-a împlinit misiunea pentru care-l rugase Ruset.

Astfel se încheie această sărbătoare, la al şaptelea ceas din zi. Tot cu ceremonie, după închinăciuni şi vorbe alese, de Marenne fu petrecut la gazda sa. Şi nu trecu decît jumătate de ceas de cînd sta de vorbă cu părintele Guido, care era fericit şi mulţămit îndeosebi, cînd beizade Alecu, intrînd în cerdacul încununat de viţă, îi aduse lămurirea bunei dispoziţii a lui Vodă către credincioşii săi boieri de aproape. La ieşirea de la cafea, cîteva clipe în urma ple-

cării lui de Marenne, Ion Milescu mare spătar, Vasile Gheuca mare vistiernic și Georgie Bogdan mare jitnicer fuseseră înconjurați de slujitori, izbiți în laturi și închiși : Gheuca în vistieria lui din turnul porții, Bogdan la siimeni și Ion Milescu în beciul casei celei mari.

XVII

Întîlnire de dragoste, cu care prilej dadaca Măgdălina își dovedește meșteșugurile

— Iubite domnule de Marenne, zise Ruset, după ce ascultă părerile asupra domniței ; dacă n-ar fi fost această copilă ceea ce este, nu mi-aș pune capul ca să mă întîlnesc cu ea. De astă-noapte trăiesc subt această hotărîre. Pentru asta m-am și grăbit să vin la domnia ta.

Abatele începu a rîde.

— Te așteptai s-o găsești aici ? E la Curtea Domnească, sărmane prietine, sub puternicul braț al părintelui său.

— Cred că nu-i la Curtea Domnească, iubite domnule de Marenne. Soarta hotărînd de la începutul lucrurilor s-o caut în această zi și-n acest ceas, plec s-o caut. Drumul meu trece pe-aici. Doi destoinici slujitori ai agiei s-au ținut de mine, adulmecîndu-mă ca pe un vînat. Eu am intrat aici, ei s-au oprit în apropierea porții și dormitează, așteptîndu-mă să ies. Eu însă voi ieși pe dindos, prin grădină și pe cararea care dă înspre cîmp. Acolo m-așteaptă un om al meu, pe care domnia ta îl cunoști. Îmi aruncă în spate o burcă, îmi așează în cap o căciulă ; și ne ducem în

treaba noastră, fără să ne cunoască nimeni. După ce am îndeplinit misiunea acestei zile, mă întorc pe acelaşi drum, cu acelaşi om. Şi ies pe poartă, ca să se bucure copoii care-aşteaptă, căscînd. Stăpînii copoilor au să afle că am stat cîteva ceasuri la sfat cu domnia ta şi au să se bucure şi ei.

— Atuncea, prietine, să mergem în livada acestor buni părinţi. Mai au cîţiva meri şi cîţiva peri tîrzii, care aşteaptă să fie culeşi, şi cîteva tufe de viţă. După o masă ca aceea la care am stătut, un fruct ori un strugure nu strică.

Pater Guido îşi făcea siesta în jilţul lui, cu bărbia în piept şi cu mîinile împreunate pe genunchi. Bielşugul prînzului îi pusese plumb în picioare şi-i rumenise nasul. Cei doi tovarăşi trecură din tindă în grădină, ca doi oameni fără grabă, care vor să-şi omoare vremea. Peste puţin, abaţele rămase singur sub meri.

Întovărăşit de Bîrlădeanu şi ascuns în straiu prost, Ruset ieşi prin ulicioare strîmbe, la ripa Bahluiului Acolo, printre rogozuri şi gunoaie, trecu o punte dintr-un lemn îngust, aruncat din mal în mal peste apa scăzută. După ce intră în mahalaua ţigănimii şi o străbătu, se opri o clipă, căutîndu-şi calea spre Bucium Atunci îi apăru în cărare o fată smolită, cu picioarele desculţe şi cu capul gol, purtînd în braţe un paner de mere roşii ca şi fusta ei Ruset o întrebă de drumul cel mai scurt către vii. Fără să-i răspundă cu glas, ţigăncuşa o luă pe cărare, repegior, înaintea celor doi. Printre şanţuri şi valuri de cătină, într-o mare singurătate de toamnă cu funigei, fata trecea fără să întoarne capul şi Ruset o urma de departe, ca şi cum era străin de ea. Sări un pîrleaz după dînsa, coti pe cărări ascunse ; şi deodată se trezi într-o gospodărie ferită, cu căsuţă şi cu cramă, cu soare în bătătura curată şi c-o mîţă neagră care dormea pe prispă. Ţigăncuşa le arătă obrazul, c-o dungă albă de rîs, şi dispăru. Bîrlădeanu trecu pe urma ei, în casă. Curînd se strecură afară şi făcu semn stăpî-

nului. Ruset intră şi el. Ograda îşi reluă un timp singurătatea ; apoi ţigăncuşa apăru cu cofa şi trecu la fîntîna de la poarta dinspre drum, în partea din potriva cărării pe care sosise. Rămase sub cumpănă, aşteptînd parcă un ceas de tainică rînduială, cînd izvoarele din fundul pămîntului împing spre lumină anume apă. Ieşi, plecîndu-şi fruntea la prag, şi Vîlcu Bîrlădeanu cu capul gol şi c-o bardă în mînă, ca un slujitor care şi-a făcut somnul ş-acu se îndură să urmeze lucrul stăpînului său, ascuţind haragi, sub şopronul de lîngă cramă. Îi lua dintr-o stivă, îi cioplea pe-un trunchi şi-i zvîrlea la altă stivă, în cealaltă parte.

Soarele cobora spre clipa cînd şi pe monahi îi scoală din somn osîrdia lor către Domnul Dumnezeu, către Isus Hristos şi Maica Fecioară. Deci în liniştea zilei se auzi sunînd slab toaca de la Cetăţuia ori de la mănăstirea Balicăi. Se opriră în două răstimpuri şi porniră ş-a treia oară ; apoi rămaseră numai spiralele ecourilor, pînă ce se stînseră şi ele, la poarta cerului.

La acest ceas, domniţa Catrina, cînd era vremea frumoasă, avea obicei să purceadă la plimbare către verdeaţă, într-un rădvan descoperit. Dadaca Măgdălina o întovărăşea totdeauna, stînd cinchită pe-un scăunaş dinaintea ei, cu spatele la surugiu. Iar doi drăgani ş-un armăşel îi făceau pază şi cinste. Drăganii călăreau înainte, deschizînd drumul şi întrebuinţînd la nevoie şi biciul, împotriva prostimii ; iar armăşelul. fecior de boier, avea rînduit să umble într-o lature a trăsurii.

Fiind însă drumurile foarte strîmte, de cele mai multe ori călărea în urmă. Ca să nu se înece şi să nu se prăpădească în colb, domniţa, cînd îl ştia în urmă, poruncea să se domolească fuga cailor : şi umblau mai mult în pas.

În ziua aceea domniţa Catrina, cînd se urcase în rădvan la scara caselor maicei sale, poruncise cu glas tare plimbare spre pădurea de la Copou. Atunci Doamna Anastasia, cu cheile de la cămări în mînă, se aplecase pe fereastră ş-o îndrumase în altă parte.

— Măria sa dorește, zise Doamna, să umblați astăzi mai bine spre viile noastre de la Socola.

Domnița își subție buzele în semn de împotrivire și nu răspunse. Armășelul Ioniță Corjescu făcu semn c-a înțeles porunca. Rădvanul ieșind pe porți, armășelul veni în aripa dreaptă, cu cușma în mînă, temîndu-se de mînia domniței.

— Măria ta, nu ne putem împotrivi poruncii lui Vodă.

— Fă atunci după poruncă, armășele Ioniță, raspunse dîrz Catrina, încruntînd sprîncenele-i subțiri.

Ioniță oftă, așteptîndu-se la vreo poznă. Deocamdată se socotea mulțămit că macar începutul era bun. Supărarea domniței fu în curînd pentru el vădită. Cînd coborîră în colbăria dinspre Bahlui, la locuri strîmte, unde el nu putea călări decît în urma rădvanului, Catrina, posomorîtă, nu-și descleștă gura ca să deie obișnuita poruncă. Ioniță începu a tuși, abia trăgîndu-și sufletul și simțind că intră, cu ochii holbați, într-un ceas de mucenicie.

Colbul se domoli la opustul iazului de la Frumoasa Acolo Catrina porunci surugiului să puie caii în pas, ca să poată privi imaginea tremurată a mănăstirii celei de sub luciu. Dincolo de opust, caii porniră iarăși repede și armășelul se întreba cu ce-a greșit înaintea lui Dumnezeu, de-i începe iarăși osînda. Însfîrșit, la un colnic, domnița dădu iar porunca din zilele bune și se milostivi să întoarcă un zîmbet spre Ioniță Corjescu.

— Bine c-a dat Dumnezeu ! răsuflă el alinat.

Locul era singuratic și numai ici-colo, în dreapta și-n stînga drumului, se deschideau ogrăzi de vii și înegreau căsuțe după valurile de cătină. Din cînd în cînd se deschideau hudiți și fundacuri. În aerul liniștit plutea un miros de fum și-n niște nuci bătrîni cîrcîiau țărci. În acest loc, și-n această clipă, de la un bordei de sub nuci și de sub țărci, o dihanie răsări cu mormăiri grozave, năzuind la drum înaintea cailor. Era un urs țigănesc. Atîrna după el lanțul aninat în zgardă și-n veriga buzei.

Caii drăganilor și caii de la rădvan, fornăind cu spaimă, se prăvăliră în laturi, apoi, strînși în frîie, se azvîrlură în două picioare, bătînd în aer cu copitele de dinainte spre fiară.

Stăpînul ursului, un țigan bătrîn și mărunt, se și repezise din urmă, de la bordei. Apucase lanțul și-l smuncise, pusese și ciomagul cu clonț în verigă, și trăgea dihania îndărăt după el. Ursul îl urmă ; dar, la fiecare smucitură, slobozea răcnete de mînie și durere. Atît drăganii cît și surugiul fură nevoiți să cîrmească la dreapta în deschiderea unei hudiți. În vălmășeala cailor, în zguduirea aproape de răsturnare a rădvanului, domnița Catrina dădu un țipăt. Părea mai mult de mînie decît de spaimă. Dar era de spaimă, căci se făcu palidă și se lăsă moale într-o parte. C-un alt țipăt, acesta grozav și sfredelitor, dadaca Măgdălina se aruncase asupra ei, sprijinind-o.

— Staţi ! răcnea prelung țiganca dadacă. Pentru numele lui Dumnezeu, staţi ! Jupîne Ioniță, nu ne lăsa !

Armășelul sărise sprinten din șa. Lăsînd calul să se ducă, se aruncase la scară, către femei. Drăganii făcuseră același lucru și se întoarseră asupra cailor de la rădvan, oprindu-i și abătîndu-i unul peste altul.

— Slavă Domnului, strigă armășelul, nu s-a întîmplat nimic !

— Vai de mine ! vai de mine ! se tînguia dadaca, încercînd să-și smulgă părul de la tîmple de sub broboadă. Ce ne facem noi acuma ? Unde-o ducem noi acuma, ca să-i descînt de spaimă și să se liniștească ?

— Este-aici o casă, dadacă ; s-o coborîm și s-o ducem.

— Numaidecît, jupîne armășele ; iaca închide ochii și abia mai cască pliscul, ca o păsărică.

Ioniță Corjescu privi năucit în juru-i și văzu o țigăncușă cu fusta roșă, care sta cu cofa la fîntîna de lîngă poartă și privea, fără să se clintească.

— Fată hăi ! vină-ncoace ! strigă el cu oţărîre holbîndu-se la dînsa. Păşeşte mai repede, că altfel te iuţesc cu harapnicul !

Fata puse jos cofa, se izbi în portiţă şi ieşi în drum. Săltînd ca o mîţă cu picioarele-i goale într-o clipă fu lîngă dadacă şi amîndouă prinseră de subsuori pe domniţă. O coborîră domol. Armăşelul feri portiţa şi se răsti iar către ţigăncuşă :

— Aveţi, fată hăi, o încăpere curată, ca să se hodinească un sfert de ceas măria sa ?

— Avem, boierule. Aici e via Gheuculesei...

— Bine ; atunci, dadacă, ai unde-o duce pe măria sa. Poate nu s-a întîmplat nimic Eu mă-ntorc s-apuc de gît pe ticălosul acela de ursar, din pricina căruia ni s-a iscat asemenea lucru, care pot zice că-i primejdie de moarte. Unde-i ? Să mi-l prindeţi ! răcni el după drăgani.

Dar drăganii fugeau după caii slobozi. Iar dadaca prinse a se tîngui ascuţit :

— Unde se află, jupîne armăşele, să ne laşi singure aici şi dumneata să te duci ? Ai mare răspundere în faţa lui Vodă. Dă-i pace ursarului, bată-l Dumnezeu să-l bată, că nici el n-a fi bucuros că i-a scăpat ursul ; şi pentru asta Vodă îl spînzură şi ne încărcăm sufletele de pacat. Stai colea la poartă şi ne-aşteaptă, rînduind rădvanul, ca să ne întoarcem înapoi cînd a hotărî domniţa Eu intru cu ea aici, s-o liniştesc puţintel. Fată ! îndemnă ea pe ţigăncuşă, scoate degrabă din fîntînă apă neîncepută şi vină după mine.

Ioniţă Corjescu, descumpănit, începu a se învîrti pe loc. Apoi se repezi la surugiu, cu mînie.

— Nici eu nu-s vinovat, boierule ! se apăra vizitiul, ţinîndu-şi caii şi rînduind hăţurile.

Dadaca şi ţigăncuşa ajutară domniţei să intre în căsuţă Omul care cioplea haragii sub şopron, lîngă cramă, se ridicase din locul lui, privind, cu barda în mînă. Apoi

iar se așezase la lucru. Fata veni în fugă, lepăind pe cărare cu tălpile goale, întorcîndu-se ca în bătaie de vînt.

Drăganii aduseră caii scăpați, apoi ajutară surugiului să îndărăpteze rădvanul pînă la drum. Armășelul, întorcîndu-se iar, ca-ntr-un cerc, la gîndul și la supărarea dintăi, se abătu la bordei, ca să apuce de gît pe ursar. Dar și țigan și urs se făcuseră nevăzuți. Erau undeva, pe cărările întortochiate dintre vii. Nu putea să-i mai urmărească, datoria lui nefiind asta. La urma urmei, dac-a fi nevoie, i-or descoperi alții, de și poate-i mai bine să nu se știe nimic despre întîmplare. Dă-i dracului, și urs și țigan ! Dac-a hotărî domnița tăcere, ca să nu-și mai supere părinții și ca să nu i se oprească plimbările, dă el poruncă drăganilor să nu sufle o vorbă, ș-au să tacă, fiind toată lumea la curte cu dragoste către copilă și cam cu împotrivire ascunsă spre Vodă, din pricina asprimilor lui.

Ioniță Corjescu se întoarse la via Gheuculesei și intră în ogradă. Țigăncușa sta în ușă ; slujitorul cioplea haragii. Deci e bine și nu s-a întîmplat nimic rău. Tocmai cînd ajungea el în mijlocul ogrăzii, dadaca Măgdălina îl întîmpină veselă :

— Jupîne armășele, am scăpat amîndoi de scîrbă și de grijă. Cum i-am descîntat, parcă i-am luat cu mîna. A rămas liniștită, s-a luminat. Acuma hodinește puțintel ; după asta plecăm. Cred că ticălosul cel de țigan cu ursul s-a dus.

— S-a dus, dadacă.

— Bine că s-a dus. Domnița se îngrijea să n-audă iar mormăind. Asta mai ales i-a pricinuit mare tulburare... Mulțămesc lui Dumnezeu că s-a întîmplat numai atîta. Doamne, păzește de mai rău !

Dadaca își făcu cruce. Armășelul se simți pe deplin liniștit.

În umbra odăiții, domnița Catrina sta pe patul din fund. Ferit puțin mai la o parte, în picioare, către sobă, beizade Alecu o privea încă uimit, neîndrăznind a crede

că i-a sosit deodată, ca prin farmec, acel dar rîvnit. Aşteptase şi nădăjduise, nădejdea şi aşteptarea lui fuseseră însă întunecate de o mare îndoială.

Dadaca stătuse o vreme de pîndă în tindă. Cît stătu ea, Ruset nu socoti potrivit să rostească vorbe fierbinţi. După ce-o văzu plecată întru întîmpinarea armăşelului, beizade, simţind o primejdie în preajmă, nu mai găsi în el cuvintele pregătite.

— Îţi mulţămesc, domniţă, c-ai venit

— Mi-ai mai spus o dată asta, beizade Alecu, îi răspunse zîmbind Catrina şi privindu-l fix. Am venit nu pentru că m-ai chemat, ci pentru că am dorit eu să ne vedem De aceea ţi-am trimes pe dadacă.

— Aşa este ; mie mi-a fost greu să te pot vesti din cel dintăi ceas.

— Eu însă am simţit, ş-am aflat. Răvaşele noastre, beizade Alecu, le socotesc lucruri moarte ; numai vorbele sînt vii. Unul totuşi mi-a adus ştirea bună, că ai găsit putinţă şi deslegare să intri în Iaşi. Am stat cu grijă şi pîndind, pînă mi-a căzut în poală bucuria. Iar acum aştept să-mi spui ce nu se poate scrie şi ce ai început a şopti odată, în fugă

Ruset tăcu Ea scutură din cap, încruntîndu-se uşor la el.

— Cu toate acestea, beizade, domnia ta ai obiceiul vorbelor acestora. Le-ai spus în multe rînduri şi multora

— Au fost vorbe deşarte, domniţă Catrină. Nu îndrăznesc a le mai rosti. Acuma stă înaintea mea altcineva.

— Le-ai spus prea des ? Eram doritoare să le aud şi eu. Un om despre care a vorbit toată ţara şi împotriva căruia s-au burzuluit toţi, mie mi s-a părut că nu-i un om de rînd. De aceea am plecat urechea, cînd s-a apropiat de mine, la mănăstire la Neamţu, în chilia domniţei Ruxanda Dar mi-a spus puţin lucru ; nu era vreme ; mama era la doi paşi. Ai mărturisit Măgdălinei că se află un mai — pe care-l preţuieşti mai mult decît viaţa

— Am mărturisit, domniţă Catrină. De cînd sînt aici bag samă că încep a amuţi. Toate ale mele prostii şi nebunii s-au risipit ca un fum. Le cunoşti şi totuşi nu te depărtezi. Sînt duşmănit şi prigonit de măria sa Georgie-Vodă şi totuşi vii către mine. Ce pot să-ţi spun eu, decît că-ţi pun viaţa mea la picioare ?...

Catrina clati capul, cu împotrivire.

— Pune-o, dar nu cu întristare, căci n-ai s-o pierzi. Eu, beizade Alecu, astăzi nu mă simţesc deloc mihnită ca domnia ta şi sînt cu inima veselă, de şi m-a spăriat ursul. Defăimat eşti, prigonit deasemeni, însă asta-i spre folosul domniei tale, căci altfel aş fi trecut pe lîngă domnia ta fără să te bag în samă. Ştiu că eşti ş-un om cu vorbă ascuţită, beizade, deci să nu socoteşti că mă înşeli oftînd în faţa mea. Puţintel dragă ştiu eu că-ţi sînt, de aceea îţi dau voie să-mi spui cît de multe.

Alecu Ruset tăcu iar. Desprinzîndu-se deodată de la locul lui, făcu un pas, îngenunche repede, se aplecă şi sărută pe rînd picioarele domniţei, încălţate în conduri de marochin roş. Rămase jos, cu fruntea plecată.

Catrina Duca tresări într-un ţipăt uşurel spăriat ; apoi rîse, retrăgîndu-se în fundul patului.

— Vino lîngă mine, beizade, zise ea. N-aş putea spune că nu-mi place obiceiul acesta leşesc, dacă arată, într-adevăr. ceea ce socotesc eu. Grăbeşte-te, nu pot sta mult.

— De-abia te-am văzut şi iarăşi te pierd, oftă el, luîndu-i o mînă.

Ea şi-o dădu şi pe-a doua.

— Ne mai vedem, să n-ai grijă. Am eu lîngă mine un demon, care m-ajută. Pe de altă parte, mă rog şi Maicii Domnului şi sfintei Paraschiva de la Trisfetite.

— Dar trebuie să mă depărtez de Iaşi.

— Ştiu ; aşa va fi fiind rînduiala lui Vodă. Dar dacă ţi-s dragă puţintel, beizade, aşa cum bănuiesc eu şi te îndărătniceşti a nu-mi spune, atuncea ai să fii aşa de bun

să vii din cînd în cînd într-ascuns, în locul acesta unde ne aflăm acum. Vii noaptea și-n mare taină. Aici ai să găsești pe Zoița, țigăncușa pe care-ai văzut-o și care te-a adus într-acoace. E-o nepoată, din multele nepoate ale dadacei mele. Cum vii, într-același ceas Zoița vestește pe Măgdălina și primești îndată răspuns. Așa poate vei ajunge să fii mai vesel. Vreau să știi, beizade, că asta am rînduit-o eu, în capul meu, cu mare hotărîre. Eu, dacă vei fi băgat de samă, sînt o ființă cam rea și aspră, neascultîndu-mi părinții și neiubindu-i îndestul. Nici cămărășiță ca mama, cîntărind și drămuind, nu vreau să ajung, nici roabă a lui Ștefan, feciorul Radului-Vodă, după porunca tatei...

— Într-adevăr, de copilă ești juruită urîtului și nebunului aceluia.

— Așa. Crezi că m-am zbătut ș-am plîns numai cît ți-am spus ? Am plîns mai mult. Pe urmă am tăcut, și, închizîndu-mă în mine, am luat hotărîre să trăiesc singură între ai mei. Nu mă-mpotrivesc poruncii lor, dar făptuiesc ce cred eu. Sufletul meu al meu fiind, nu vreau să-l dau decît celui pe care-l aleg. Să fie însă vrednic de mine.

— Domniță, șopti Ruset, privind-o ca și cum abia atunci o vedea întăi ; poruncește și voi face întocmai.

— Îți poruncesc să lești deoparte acum vorbele pe care vroiai să le spui la început și nu le-ai spus.

— Acelea, murmură Ruset, au fost flori pentru altele și s-au veștezit. Pentru acelea, iartă-mă. Cresc altele în mine, care sînt fără moarte.

Catrina închise pe jumătate ochii, lunecînd spre Ruset scînteierea lor de smoală topită. El întinse brațul, s-o cuprindă.

— Sărută-mi mîna, zise ea zîmbind. Nu face decît ce-ți poruncesc.

El îi sărută mîna.

— Trebuie să ne despărțim. Pleacă din Iași, și, după ce vei fi departe, întoarce-te, căci eu te-aștept.

Săltînd ca pe teluri de oţel, copila trecu pe dinaintea lui, foarte aproape, foşnindu-şi fustele, şi ieşi, fără a întoarce capul.

Ruset rămase ameţit şi străpuns. Abia într-un tîrziu îşi dădu samă că afară au sunat voci şi duruiri de roate. Într-adevăr plecase şi trebuia negreşit s-o mai vadă, căci începea a o simţi în inimă şi-n sînge, parcă i-ar fi dat să beie un venin de dragoste.

XVIII

Hotărîrile cinstitului divan al măriei sale

În cămara de taină intrînd şi Miron, logofătul, chemat în pripă joi dimineaţă, găsi pe Vodă, plimbîndu-se încruntat cu mînile la spate, de la uşă la fereastră şi înapoi. Buhuş, în picioare, mai la o parte, cu braţele subpuse, urmărea pe gînduri această mişcare. Cînd păşi Miron pragul, Duca se opri şi se întoarse repezit.

— Logofete Miroane, strigă el înălţînd braţele, mulţămesc că te-ai grăbit să vii. Te aştept de jumătate de ceas. Nu mi-aş fi închipuit niciodată că cei în adevăr vrednici de credinţă sînt aşa de puţini în jurul meu. Mă mîngîi totuşi că te afli şi domnia ta între dînşii. Mai presus însă decît toţi vă preţuiesc pe aceştia care sînteţi aici. Îmi pare rău că lipseşte din Iaşi postelnicul Ciobanu, căci l-aş fi dorit şi pe dînsul alăturea de domniile voastre.

Costin privi pe Sandu Buhuş, apoi pe Vodă.

— Măria ta, ce te face să vorbeşti astfel ?

— Miroane, se tîngui Vodă cu glas prietinesc, sînt împresurat de înşelăciune şi viclenie.

— Care cap încununat n-a suferit de boala aceasta, măria ta ?

— Ţi-ai fi putut închipui că se află atîţia vicleni în jurul scaunului lui Duca ?

— Să fie într-adevăr aşa de mulţi, măria ta ? Eu nu cred.

— Îi spuneam şi eu asta măriei sale, cinstite logofete Miroane, se amestecă Sandu Buhuş, dar măria sa e prea tulburat de întîmplare.

— Nu sînt tulburat ; nu sînt tulburat, cît mîhnit. Mîhnit de moarte este sufletul meu, cum zice cartea psalmilor. Cercetînd pe vinovaţii care stau închişi, am bănuit că fapta lor e ca un izvor din care s-au adăpat mai mulţi. Aducînd pe Buga Sîrbul ca să vadă şi el mai de aproape acea apă şi acel izvor, iată că şi-au deschis gurile şi Bogdan, şi Gheuca, şi Milescu.

— Au arătat şi pe alţii ?

— Au arătat, logofete Miroane.

— Însă, măria ta, se poate ca vorbele lor să nu fie toate adevărate. Pot arunca năpăşti asupra altora din răutate, ori din prostie, socotind a-şi uşura vina lor. Firea boierilor noştri, măria ta, aşa de mult s-a coborît, încît amestecă adevărul cu minciuna fără frică de Dumnezeu şi fără o lege a dreptăţii.

— Nu te teme, cinstite logofete Miroane, căci toate au o margine. Nu îndrăzneşte nimeni cu uşurinţă să amestece pe un nevinovat, căci eu îi cer dovadă. Şi chiar acea dovadă eu o cern de două ori, căci nu vreau să-mi încarc sufletul. Şi se află, cinstite logofete, şi oameni pe care nimic nu-i poate stropi, stînd prea sus. Pe aceia îi chemăm la sfatul nostru.

Logofătul Miron se închină către Vodă şi aşteptă lămuriri.

— Descoperirea a dovedit amestecul celor mai de aproape boieri veliți ai mei, urmă Domnul. Căci spătarul meu Milescu îmi ține semnele puterii mele, și Gheuca îmi ține vistieria și se întîmplă să fie și soț unei vere primare a Doamnei mele, dar aceasta nimic nu-i va folosi. Stînd astfel șerpii în camara mea, la patul meu, mai pot avea odihnă ? Iată că aceștia arată pe alții tot așa de apropiați mie. Au rostit numele Racoviților, logofete Miroane. Iar Buhuș întoarce capul și nu vrea să creadă.

— Măria ta, grăi cu întristare Buhuș, mîni au să mă arăte pe mine.

— N-am să-i cred, prietine.

— Dacă n-ai să crezi mîni despre mine, nu crede astăzi despre alții.

— Logofete Miroane, și eu și domnia ta îl știm pe hatman prietin cu Racoviteștii. Crezînd a le face lor bine, poate strica Domnului său. Domnia ta ce zici ?

— Nu știu ce pot spune, măria ta. Cei prinși îi arată într-adevăr cu dovadă că-i au amestecați în fapta lor ?

— Vor aduce dovezi.

— Eu de mai înainte nu vreau să cred în ele, măria ta. Chiar ieri, după masa măriei tale, am stat de vorbă cu Neculai Racoviță. Și el îmi arăta că bine a făcut măria ta vîrînd în beciuri pe vinovați și supunîndu-i la pedepse. Căci fiecare, după faptă, urmează a-și primi plata.

— Ți-a vorbit el așa ?

— Întocmai, măria ta. Acuma, dacă am învoire, am să mă străduiesc a chibzui ce-ar fi de făcut. Să zicem că nici Neculai Racoviță, nici ceilalți Racovitești n-au amestec în faptă. Năcăjindu-i, mi-i fac dușmani, și sînt destul de mulți. Dar să zicem că ar fi cunoscînd și ei cele puse la cale și chiar s-ar fi amestecat întrucîtva, după obiceiul pămîntului. Bine este oare a-i zădărî ș-a-i împunge, a-i închide ș-a-i tăia, fiind boieri de țară, așa de mulți, cu atîtea neamuri și încuscriri ? Dacă ei grăiesc toți la fel cu Neculai Racoviță, atuncea-i lăsăm în pace, și nu

mergem mai departe cercetînd ; şi eu, măria ta, chiar îi pun să steie la divan şi ei, să judece şi pe Bogdan, şi pe Milescu, şi pe Gheuca, şi pe Lupul.

— Să-i judece ei ? Îi judec mai bine eu. Şi nu numai pe aceştia, ci pe toţi cei vinovaţi. Fiind domnul lor al tuturora, le pot lua capetele.

— Măria ta, bine este să fie o pedeapsă drept pildă. Prea multe capete, nu-i bine să cadă. Am avea să dăm samă, şi să nu fie prea tîrziu, căci înapoi nu le mai putem pune pe umerii care le-au purtat. Aşa, ei judecă, ei hotărăsc şi armaşul împlineşte. Pedeapsă este, pildă se dă, iar răspundere noi n-avem. Această învăţătură diplomaticească. măria ta, eu socot că nu ţi-a aduce decît folos. Eu zic nici pe Milescu să nu-l scurtezi, căci e un barbat prea dibaci, care ştie să scrie şi să iscălească frumos precum ştia şi unchiul său Neculai Cîrnul, credinciosul lui Alexei ţar. Credinciosul unui ţar rosienesc ne poate aduce un folos, ne poate aduce o pagubă, cunoscîndu-ne şi fiind de-o lege şi de-o limbă cu noi. După ce i s-a tăiat lui nasul într-o împrejurare la fel, bine este să i se cruţe acuma nepotul. De care nepot se poate măria ta să aibă nevoie, plătindu-şi el o parte din greşala de-acum. Iar pentru cealaltă parte îl ţinem închis : astfel îl şi avem la îndămînă.

Ascultînd, Duca-Vodă începu iar să se plimbe. Buhuş îi urmărea mişcarea feţei. Îl cunoştea de mult şi i-o cetea lesne. Sugestiile lui Costin aveau asupra lui Duca o înrîurire vădită ; îi descreţiră încet-încet fruntea. De cîteva ori ridică ochii, ca şi cum ar fi căutat deasupra lui o hotărîre. Aplecîndu-i, observa furiş pe boieri. Nu le împărtăşi însă ideea care-l fulgerase deodată, în legătură cu grija lui necontenită pentru cărţile aflate în Lehia, la mîna duşmanilor lui. Se putea într-adevăr încerca ceva cu acest dibaci nepot al Milescului, ori pentru dobîndirea acelor cărţi, ori pentru cufundarea feciorului lui Chiriţă Dracu. Va vedea el ce este de făcut,

— vremea aduce învățăminte. Iar pentru Racoviteşti, sfatul este bun.

— Ai dreptate, cinstite logofete Miroane, ai dreptate, îngînă el. Cu cît cuget mai mult, cu atît văd că asta-i calea cea bună. Mai ales cu Racoviteştii.

Miron înțelese că lui Vodă îi plăcuse mai mult sfatul în privința Milescului. Nu stărui să afle şi să înțeleagă ce pricini ascunse îl cîştigaseră pe Duca. Ştia că asta nu se poate c-un bătrîn încercat şi fin, şi pe lîngă asta, ascuns în sine întru toate ale lui.

— Măria ta, mă bucur că nu m-ai chemat zadarnic, zise el închinîndu-se.

— Îți mulțămesc, cinstite logofete Miroane. Îți mulțămesc şi ție, cumnate Alecu. Şi domnia ta ai văzut bine, ceea ce mă întăreşte mai mult în judecata mea. Sînteți prin urmare de părere să facem divan cît de degrabă şi să judecăm pe făptaşi. Aşa îngrozim pe cei care nu s-au dat încă pe față şi mai cu samă dăm veste de puterea brațului nostru la orheieni şi la lăpuşneni.

— Pentru asta are acolo grijă Constantin serdarul, adaose Buhuş. Are să le deie strînsoare mare, ca să le vie la loc cumințenia.

— Deci, dacă facem divan, urmă Duca, — la acel divan vinovații vor fi aduşi şi-i vom întreba de ce-au viclenit pe domnul lor şi țara. Şi ei vor arăta ce-au scris şi răzăşilor şi mazililor, că pentru dări şi prigoniri s-au scîrbit. Asta a mărturisit în fața mea şi Gheuca. El fiind vistiernic mare, fiind sluga mea şi avînd a-mi sluji mie cu credință, în loc să împlinească poruncile mele, le judecă. Jurămîntul pe care l-a făcut îl calcă. Sînt eu oare aşa de tiran şi sărăcesc norodele ? Vistieria mea e goală şi datornicii mei țipă. Domniile voastre ce spuneți ?

— Norodul a fost lăsat de Dumnezeu ca să plătească bir... răspunse sibilic Miron logofătul.

Duca se mulţămi cu acest răspuns.

— Atunci să plătească, hotărî el. Să plătească deasemeni cu capul şi cei care tulbură liniştea ţării, viclenind. Veniţi deci la divan mîni dimineaţă. Mai ales pe domnia ta, logofete, te rog să poftești mai devreme, ca să am cu cine mă sfătui înainte de a deschide ușile. Şi să nu uiţi să aduci şi pe Neculai Racoviţă cu toţi ai săi, încredinţîndu-i de mila noastră.

Logofătul se retrase. După el veni îndată şi Buhuş, ca să nu i se pară lui Miron că Domnul îl socotește pe hatman sfetnic mai de taină. Amîndoi, avînd multe de spus unul altuia, umblară totuşi tăcuţi, apăsaţi de cugetări mîhnite ca de un nour de vreme rea.

Cei închişi nu erau oameni de rînd din prostime. Rar, urgia care-i aştepta cădea asupra unor boieri, căci așa sînt lucrurile rînduite în astă lume şi mai ales în această țară, că cei din oase sfinte nu cunosc moarte ruşinoasă. Ori cad în război, ori îi blagoslovește şi-i împărtăşește un slujitor al lui Dumnezeu, poftindu-i cu cinste pe calea raiului. Ocna şi pieirea blăstămată sînt pentru ţigani şi mojici ; pe aceştia-i bat pravilele ; pe aceştia-i bat hîrtiile vistieriei.

Pe asta se putea cunoaște cît s-a stricat țara şi cît s-au înrăutăţit vremurile.

Vinovaţi sînt acești bieţi boieri, cugeta logofătul ; minciunoşi însă nu sînt. S-au făcut vinovaţi pentru că s-au ridicat asupra Domniei. Iar Domnia fiind de Dumnezeu rînduită, trebuie s-o răbdăm. Nu sînt însă minciunoşi, pentru că pricinile pe care le pun ei sînt vădite şi ştiute.

— Ce hotărîre poate să iasă de la divan, logofete Miroane ? întrebă hatmanul Sandu.

— Nu poate ieşi decît hotărîre bună, cinstite hatmane, răspunse Costin ; căci pe fiecare dintre judeţi are să-i cerceteze la noapte Dumnezeu în somn.

Acest Dumnezeu, urma a cugeta în sine logofătul, cuprinde în ființa lui frica, interesele, zavistia și toate mărunțele patimi omenești.

Cei doi boieri se despărțiră fără a-și încredința unul altuia gîndurile cele mai dinlăuntru. Fiecare se duse la gazda sa, unde-i așteptau adunați prietini și rude. În fiecare casă mare boierească, în acea zi, avea a se aduna sfat al îngrijorării.

Numai prostimea, care nu cunoaște decît cele ale pîntecelui, nu părea supărată pentru surparea unor case boierești. Bînd vin nou în crîșme și împungînd Domnia pentru nesățioasele dări, se credea totuși mai ușurată așteptînd privelișteа pe care în curînd avea să le-o deie vel-armașul Toader Fliondor.

Divanul se deschise în ziua următoare, vineri, între obraze care se cercetau cu luare-aminte. Cinstiții boieri apărători ai Domniei își înfățișară unul altuia bărbi prin care-și treceau cu neliniște degetele. Așteptau pe Vodă ca să vadă care li-i hotărîrea, și părură a se bucura cînd auziră pe dumncalui Neculai Racoviță pecetluind cu fier roș fapta ticăloasă și nevrednică de boieri și creștini a celor închiși în beciuri. Înțeleseră mulți atunci că pot rîvni la caftanul vistiernicului, jitnicerului și spătarului, dacă se vor scîrbi și se vor supăra mai tare decît alții.

Cînd Vodă și înalt prea sfinția sa mitropolitul intrară, găsiră liniște ca înaintea unei furtuni. Duca, încruntat și cu barba în piept, își luă locul în jîlțul său și privi în jur cu luare-aminte, cercetînd rînd pe rînd fețele. Buhuș și logofătul Miron își dăduseră de mai înainte samă de însărcinările lor și Domnul putea ceti pe multe obraze ceea ce dorea el.

— Înalt prea sfinte, grăi el cu blîndeță, și prea cinstiților și credincioșilor ai mei boieri, v-am chemat la un județ care mie îmi sîngerează inima. Iată, pe masa divanului, dovezi fără greș a unor dregători ai noștri,

pe care i-am pus în pîne şi care ne-au jurat credinţă. De trei ori ne-a rînduit Dumnezeu păstor în această ţară a Moldovei şi într-atîţia ani, cît am avut mila sfinţiei sale asupra noastră, nu ni s-a mai întîmplat decît o dată asemenea ruşine, atunci cînd Hîncu şi Durac s-au sculat asupra noastră cu armele. Dar Cel ce judecă bine a pedepsit bine, şi făptaşii şi-au primit osînda. Acum a doua oară Domnul Dumnezeu dă în mîna noastră pe alţi nelegiuiţi. Urmînd pilda Hîncului şi a lui Durac, au purces pe aceleaşi căi. N-au apucat însă a făptui şi Dumnezeu i-a pus sub judeţul şi sub buzduganul nostru. Cercetaţi, vă rog, cărţile acestea pe care le-a dus la orheieni Lupu sulgerul. Aceste cărţi îndeamnă la răzvrătire şi la moartea noastră. Lupul sulgerul mărturiseşte fapta fără nici un înconjur. Va mărturisi cu gura lui şi în faţa cinstitului domnici voastre judeţ. El arată că a fost trimes de vel-vistiernicul nostru Vasile Gheuca şi de vel-jitnicerul nostru Georgie Bogdan, care şi ei au mărturisit. Cumpăniţi domniile voastre cum poate fi plătită asemenea faptă. Dumnezeu luminîndu-vă, ei vor primi osînda pe care o veţi hotărî.

Domnul îşi opri cuvîntarea, oftînd. Diacul cel mare se sculă şi înfăţişă înalt prea sfinţiei sale cărţile vinovate. De la înalt prea sfinţia sa trecură subt alte bărbi, care le măturau cu uimire ca şi cum ar fi vrut să le cureţe de colbul păcatului. Nu mai rămînea nici o îndoială ; fapta era vrednică de grea osîndă.

Domnul porunci vel-armaşului Fliondor să aducă pe Lupul.

Îndată sulgerul fu împins înlăuntru de doi slujitori siimeni cu săbiile scoase. Îl ţineau între ei cu mînile legate la spate şi cu fruntea adînc plecată. Era plin de tină, cu straiele rupte, cu barba încîlcită şi cu obrazul palid.

Înalt prea sfinţia sa mitropolitul îi porunci să vorbească. El ridică ochii fulgeraţi de groază, slăbi din mijloc şi căzu în genunchi.

— Sulgerule Lupu, întrebă cu glas blînd prea sfinţitul Dosoftei ; mărturiseşti fapta ta, în faţa lui Dumnezeu şi a măriei sale ?

— Mărturisesc, înalt prea sfinte. Am greşit.

— Ai dus cărţile plăsmuite ?

— Le-am dus. Nu le-am ştiut a fi plăsmuite.

— Cine te-a trimes ?

— Am mărturisit şi întăresc din nou. M-au trimes dumnealui Georgie vel-jitnicer şi dumnealui Vasilie vel-vistiernic. Mi-au dat şaptezeci de zloţi cheltuială şi mi-au poruncit unde să mă duc. Mi-au dovedit că ţara are să se scoale la îndemnul lui Dumitraşcu-Vodă, căci nu mai poate răbda asupririle şi birurile măriei sale. Eu m-am supus. Însă acuma înţeleg că am făcut rău. Pentru copiii mei care rămîn cruzi şi fără ajutor, nu mă osîndiţi să pier tînăr. Pentru dragostea de Hristos, iertaţi-mă !

Cinstiţii boieri nu se priviră. Părintele mitropolit plecă fruntea.

— Duceţi-l, vorbi el apoi lui armaş. Şi aduceţi pe biv spătar Milescu.

Slujitorii săltară de subsuori pe Lupul şi-l traseră după ei. Aprozii ţinură uşile deschise pînă ce intră Milescu, tot între săbii, însă cu braţele slobode. Era un bărbat uscat, cu nasul ascuţit şi barba roşcată. Aruncă o privire iute spre adunare, aţinti o clipă pe Vodă, apoi rămase palid, cu mînile căzute.

Prea sfinţitul Dosoftei înălţă iar cuvînt :

— Boier Milescule, răspunde cinstitului acestuia divan ce ştii despre cărţile care au fost trimese la orheieni în chip viclean, ca fiind din partea lui Dumitraşcu-Vodă ?

— Am aflat că au fost trimese, înalt prea sfinte, de doi boieri ai noştri. Nu ştiu cînd şi cum, căci eu n-am nici un amestec.

— Nici unul ?

— Nici unul.

— Cunoşti această iscălitură ?

— O cetesc, înalt prea sfinte, şi văd că este a lui Dumitraşcu-Vodă.

— Ş-o cunoşti drept a lui ? Se spune că ar fi alcătuită de altcineva.

— Se poate, înalt prea sfinte. Se zice, pe cît am înţeles, că ar fi alcătuită de mine. Într-adevăr, avînd pană dibace, m-am îndeletnicit uneori, la petreceri, cu asemenea jocuri ; însă nu ca să stric stăpînului meu şi ţării. Ca să fiu vinovat, trebuie să am ştiinţa lucrului. Iar eu mă jur pe sufletul meu şi pe al copiilor mei, ca şi cum aş fi faţă la judeţul cel înfricoşat de apoi, că n-am pus cu ştiinţă asemenea iscălitură pentru a vătăma stăpînului meu.

Logofătul Miron privi zîmbind spre hatmanul Sandu, apoi îşi înălţă privirile în bagdadie. Prea sfinţitul nedumerit de asemenea încurcată mărturisire se întoarse către Domn, aşteptînd.

Duca-Vodă nu părea nici mişcat, nici atins, nici mînios. Îşi păstra stăpînirea de sine.

— Bine, zise el, cinstitul divan va judeca şi va chibzui. Să-l duceţi pe acesta la locul său şi să aduceţi pe fruntaşii faptei. Într-adevăr, adăogi el, în parte, către înalt prea sfinţitul ; nici Lupul nu-l arătă şi nici nu-l ştie pe Milescu. Vinovat pare să fie, dar este şi îndoială. Vom face cum e drept şi bine.

De mult Neculai Racoviţă se frămînta în locul său, dorind cuvînt. Acuma găsi prilej să se desfacă în sus, greoi şi pletos.

— Luminate Doamne, se grăbi el, se cuvine să lăudăm blîndeţa măriei tale. Te rugăm însă noi toţi, care

ştim cită scădere aduc ţării asemenea răutăţi şi zurbale; să dai o pildă neînţelegătorilor. Mai cu samă, măria ta, alegînd grîul de neghină, pe lîngă viclenie, trebuie să loveşti şi răutatea, care cearcă să amestece pe cinstiţi oameni nevinovaţi într-o faptă ca aceasta. Se poate ca Milescu să n-aibă vina care se spune : măria ta vei socoti. Iar dacă nu va fi fiind vinovat, pedeapsa celor care-l amestecă pe nedrept să fie mai aspră.

Domnul încuviinţă din cap, liniştit şi posomorît.

— Mulţămesc, grăi el, cinstitului boier pentru luminatele sale cuvinte.

Fliondor armaşul aduse între slujitori pe ceilalţi doi vinovaţi. Erau ş-aceştia cu mînile la spate. Pentru boieri, aceasta era semn fără sminteală, arătîndu-le de mai nainte înţelesul judeţului.

Gheuca era un om mai mult bătrîn, firav, slăbănog şi spînatic. Georgie Bogdan, vel-jitnicerul, înfruntă pe cei de faţă cu privirile lui negre şi-şi repezi înainte barba scurtă şi creaţă c-o mişcare de dispreţ a buzelor. Era un om cunoscut pentru tăria şi semeţia lui şi avea mulţi duşmani.

— Da, am trimes cărţile, răspunse el cu hotărîre la întrebare.

— Pentru ce ai săvîrsit această rătăcire ? întrebă părintele Dosoftei, privindu-l cu mîhnire.

— Înalt prea sfinte, iartă-mă dacă-ţi întorc vorba şi-ţi spun că n-a fost rătăcire. Căci fapta mi-am cugetat-o. Acest tovarăş de osîndă al meu mi-a arătat în mai multe rînduri care sînt rînduielile pe care le scoate Domnia pentru pieirea acestei sărace ţări. Tablele vistieriei se lungesc şi se umplu ; zlotaşii se pregătesc să cuprindă lumea şi s-o stîngă cît a mai rămas, mai rău decît păgînii. După ciumele care au fost, asta-i una nouă. Şi ne-am gîndit la această nebunie, să sculăm pe acei pămînteni care au mai rămas cu inimă şi cu ruşine. Cei

fără inimă și fără rușine pleacă nasul și ne judecă acum. Dar eu nu cunosc alt județ decît al lui Dumnezeu, și la el mă înfățișez cu inima dreaptă.

— Și cu scrisori plăsmuite, sărace Bogdane... adăogi cu voce moale Duca.

Jitnicerul încruntă sprînceana si rămase privind în gol, fără a răspunde.

— Ce ai de mărturisit domnia ta, boierule? se îndreptă mitropolitul către Vasile Gheuca.

— Inalt prea sfințite, eu cunosc prea bine pe Domnul meu și știu care va fi milostivirea lui, răspunse cu prefăcută umilință vistierul. Eu sînt un biet om care le-am isprăvit toate. M-am spăriat de o pedeapsă mai cumplită, cînd va fi să mă înfățișez la judele meu cel mare, care este și al înalt prea sfinției tale, și al lui Vodă și al tuturor. Văzînd că mi se pune în mînă cuțit ca să belesc țara, l-am lepădat.

Privi spre toți cu umilință, dar fără frică,

— Judecați-mă și veți da socoteală.

Vodă făcu semn. Slujitorii plecară săbiile și luară în piepturi pe vinovați, scoțîndu-i afară și lasînd în urmă o tăcere înlemnită.

Duca-Vodă suspină amar.

— Iată răsplata bunatăților mele, șopti el, ca și cum ar fi vorbit sufletului său. Cinstiților boieri, urmă el, chibzuiți cum veți socoti că-i mai bine.

Atunci crezu de a sa datorie să se mai salte încă o dată dumnealui Neculai Racoviță, unul dintre cei mai mari și mai grei oameni ai Moldovei. Casa lui de lîngă carvasara, la Sfîntul Lazăr, era din piatră de Orhei zidită, cu pivniți afunde. Și credincioși ai lui țineau vama, cu condici, și bună rînduială, întru folosul Domniei.

— Slăvite Doamne, grăi el închinîndu-se, și înalt prea sfinte, am auzit cu toții cele mărturisite și ne-am întristat. După cum și dumnealui marele logofăt Miron, prea învățat și cuminte barbat, îmi spunea, îna-

inte de a intra aici la divan, — ușor este a făptui, mai greu este a osîndi, — văd că măria sa, înainte de a pleca asupra acestor vinovați buzduganul său, cugeta cu creștinească milă. Fiind către măria sa vinovați acestia, eu socotesc, boieri dumneavoastră, să-i dam în mîna măriei sale.

Duca-Vodă, cu capul plecat pe-un umăr, privea zîmbind pe Racoviță. În cugetul său, da dreptate logofătului Costin. Racoviță i se vădea cu mare ajutorință și supus, deci nu putea să aibă amestec în prostiile altora. Pe lîngă asta Racoviță avea foloase de la vămile domnești, foarte bine înmulțindu-și starea. Deci nu putea să aibă amestec în faptele prostilor.

Boierii încuviințară cu mare grabă propunerea, descărcîndu-se astfel de-o răspundere. Miron, de altminteri, și prea sfințitul Dosoftei arătară în cuvinte meșteșugite că așteptau mult de la îndurarea domnească și se alăturară și ei părerii. Obștească hotărîre statornicindu-se astfel, diecii logofeției o scriseră cu pene de gîscă în condica cea mare, și asupra vinovaților rămase atîrnată sabia Domniei.

Încă nu se știa ce hotărîre va lua Vodă, si pe fața lui închisă nu putea încă nimeni ceti. Mulți din cei mai tineri erau încredințați că vinovaților viața le va fi lăsată. Are un domnitor destule pedepse cu care poate certa pe boierii săi. Înclina și mitropolitul după inima sa blîndă. Miron logofătul clătină din cap : nu se putea ști nimic.

După-amiaza aduse oarecare bucurie la curte. Toderaș Cantacuzin se înfățișă ca să primească din mîna Domnului caftanul de vel-vistiernic și Tudose Dubău pe cel de vel-spătar. Duca părea mai luminat la chip ; pofti pe noii săi dregători și pe ceilalți boieri în spătăria cea mică la cafea și ciubuc ; se bucură de vremea bună și de scrisorile de la capuchehaia sa din Țarigrad, Cuparul cel bătrîn, care-i aduceau dorite vorbe

de pace, dar nimene nu-l putu face să-şi descopere gîndul ascuns, în privinţa vinovaţilor.

Erau încă la acel sfat, în jurul filigenelor, cînd aprodul cel mare vesti că ava Paul franţuzul vine la scaun, ca să-şi ieie rămas-bun, avînd a-şi urma chiar de a doua zi drumul său la Împărăţie.

Îndată Domnul îşi părăsi jilţul şi pofti şi pe boieri să vie cu el pentru a face cinste solului. Îi ieşiră lui de Marenne întru întîmpinare la scară. Duca făcu semnele de prietinie, poftind atît pe ava de Marenne cît şi pe soţul său franţuscanul părintele Guido, să binevoiască a se osteni pînă în spătăria mică. Vorbele acestor îndemnuri cuviincioase le rostea Miron logofătul, şi Duca zîmbi aşezîndu-şi oaspeţii în scaun, ca şi cum le-ar fi rostit el.

— Trebuie numaidecît să plece cinstitul sol ? Se grăbeşte aşa de mult ? Vremea nu-i împotrivă şi ar mai putea petrece în Iaşi, unde şederea sa face deosebită plăcere Domniei.

— Mulţămesc luminatului şi binecredinciosului prinţ... întoarse cuvînt abatele. Nu-mi pot prelungi şederea mai mult. Am să am încă poate bucuria să văd pe măria sa la Constantinopol, unde ştiu că se duce din cînd în cînd.

— Mergem într-adevăr din cînd în cînd, pentru nevoile ţării. Însemnează, prin urmare, că cinstitul sol are să petreacă mai multă vreme la Ţarigrad ?

— Da, se poate să steie mai multă vreme. Socoate însă de a sa datorie să atragă luarea-aminte binevoitoare a măriei sale asupra împrejurării că el, umilit soldat al lui Hristos, de şi nobil de veche viţă, nu s-a bucurat de o anumită însărcinare diplomatică din partea marelui rege Ludovic, care l-ar îndritui să se cheme sol, ci se duce mai mult pentru treburile sale ştiinţifice, avînd a face anume comunicări Institutului.

— Într-adevăr, aşa este, încuviinţă zîmbind Duca-Vodă, acest lucru ne-a mai fost spus o dată de prea cin-

stitul avă franţuz ; dar noi avem atîtea treburi, atîtea griji şi mai ales atîtea mîhniri în slujba ţării, încît ne poate fi îngăduit să uităm.

Domnul oftă şi privi întristat pe oaspeţii săi.

De Marenne înţelese că poate pleca. Se sculă în picioare şi ură prosperitate şi sănătate îndelungată slăvitului Domn.

— Rămîn îndatorat prea cinstitului avă, răspunse Domnul, şi-l poftesc să-şi aducă aminte de noi şi să ne ierte dacă i-am greşit cu ceva. Să afle cuviosia sa că ne-am îngrijit de plecarea cuvioşiei sale şi-i dăm slujitori care să-l petreacă pînă la Dunăre, pe unde va porunci cuvioşia sa, pe drumul care-i va plăcea ; iar noi l-am îndemna să apuce drumul domnesc către Galaţi. Căpitan Brahă, cu cincispre zece slujitori, e rînduit pentru asta, avînd scrisoare domnească la mînă, oriunde va ajunge să poată porunci găzduire pentru cuvioşia sa, spre a nu-i lipsi nimic. Ajungînd la Împărăţie, să nu uite ava de toate acestea şi să binevoiască a pomeni de ele unde va socoti de cuviinţă.

Cu ceremonie, de Marenne se despărţi de curte. Se închină el, se închinară boierii şi iar se închină el. Pînă la calul său, din proaspăt împodobit de sahaidacarul domnesc, îl petrecu Miron, căruia îi strînse mînile, încredinţîndu-l, cu ochii în lacrimi, că nu-l va uita în rugăciunile sale niciodată, pentru serviciul pe care i l-a făcut tălmăcindu-i sentimente şi gînduri nobile ale unui aşa de slăvit şi cuminte prinţ, cum se arată a fi Georgie Duca-Vodă.

Însfîrşit plecă.

Domnul păru ostenit şi boierii se retraseră şi ei. Se mai întrebau care va fi hotărîrea lui Vodă în privinţa vinovaţilor şi mai ales în privinţa contăşului de veljitnicer, pe care nu-l pusese încă pe umerii nimănui.

Înainte de a se întinde la hodină pe divanul său, în chilia din casele Doamnei, Vodă stătu de vorbă puțintel cu soția sa.

Doamna îl ruga pentru o pricină. Slujitorii n-auzeau bine despre ce-i vorba, dar bănuiau că poate să fie în privința lui Gheuca, deoarece Gheuculeasa, vara măriei sale Doamna Anastasia, intrase la măria sa dis-de-dimineață. Doamna îndrepta o rugăminte repede și moale către măritul său soț; la care Vodă răspunzînd aspru, ea începu a se tîngui ș-a plînge cu lacrimi. Atunci Vodă o liniști cu vorbe blînde. Totdeauna acest mărit Domn și acea bună Doamnă aveau obiceiul înțelegerii și se închinau unul către altul cuviincios, chiar cînd nu-i vedeau slujitorii și boierii.

— Se poate să le ierte capetele... murmurau cei care judecau împrejurarea cu urechile lipite de uși, la pîndă.

Măria sa hodini puțină vreme, căci nu-l iertau treburile. Chemă la sine pe unii din diecii vistieriei dîndu-le porunci tari. Apoi trimeșe răspuns armașului să se înfățișeze.

Fliondor veni numaidecît, căci își păzea necontenit ceasul și porunca în odaia lui de sus. Dar Domnul nu-i vorbi despre ce se aștepta.

— Vel-armașe Toadere, îi zise Vodă cu glas netulburat, dă poruncă să fie gata butca și slujitorii, căci doresc să ascult în astă-sară sfintele rugăciuni la mănăstirea Golici. Vestește pe cuvioșia sa Nectarie arhimandritul. Și să mă întovărășești și domnia ta, stînd lîngă mine pînă ce ne întoarcem la Curte.

Cu slujitori și facle de rășină, marele armaș duse pe Vodă pînă la mănăstirea cea mare a Golici. Se grăbiră a veni și unii din boierii care aflaseră de acest ceas de rugăciune al măriei sale. Domnul stătu neclintit în strana sa aurită, cufundat în rugăciune și-n gînduri. Cuviosul Nectarie slujea cu înalt glas, avînd în jurul său sobor și cadelnițînd cu mirezme proaspete. Măria sa se

umili în genunchi la cetirea sfintei evanghelii şi credinciosul său Fliondor şopti unora din preajmă că l-a auzit pe măria sa suspinînd de trei ori.

În zvon de clopote, Domnul ieşi de la Golia la ceasul al treilea. Caii, purtaţi de paici, îl duseră în pas pînă la Curte, între făchii, avînd în jur slujitori şi îngrămădire de norod prost.

Porţile se închiseră cu zgomot în urma alaiului. Domnul însă nu trecu la somn ca-n alte zile. Atît la casa cea mare cît şi la cea mică, rămaseră lumini lucind prin perdele. Măria sa pofti pe armaş în odaia lui obişnuită de taină.

Slujitorii aşteptau în tindă. Dumnealui Toader Fliondor ieşi de la Vodă c-un obraz destul de mulţămit şi dădu poruncă să fie adus Ion Milescu.

— Să fiţi gata, adaose el, să-mi aduceţi şi pe ceilalţi.

Duca se plimba, după obiceiul lui, cu mînile la spate prin chilie şi era plin de năcazurile zilei pe care le pufnea din cînd în cînd în barba-i cănită. Sfîntul Ion Gură de Aur, cătră carele Vodă se legase să-i clădească bun lăcaş în Beilic, nu-i îndeplinise încă slujba lui cătră Dumnezeu, pentru care fusese fierbinte rugat în sara aceea. Fără îndoială acolo în cer, în palatul de olmaz din grădinile raiului, el se înfăţişase la Marele Stăpînitor a toate şi sprijinea cu limba-i dulce-meşteşugită pe bine-credinciosul ctitor al mănăstirii sale. Curînd bătrînul are să-şi încline barba şi are să deie deslegare : să fie după dorinţa robului nostru Georgie şi să nu i se scrie păcat în catastifele noastre !

Armaşul ciocni la uşă.

Vodă se opri şi se întoarse.

— Deschide, strigă el, încruntîndu-şi sprînceana şi rezemîndu-şi în piept barba. Lasă-mi aici pe vinovat, armaşe, şi aşteaptă dincolo poruncile mele.

Milescu intră slobod şi rămase la uşă cu fruntea coborîtă, în pîlpîirea lumînărilor.

Vodă tăcu o vreme, privindu-l. După aceea făcu un pas spre dînsul și se opri iar.

— Milescule, îi zise cu glas domol, însă foarte hotărît ; am stat și am cugetat la fapta ta, punînd-o în cumpănă înaintea lui Dumnezeu care ne vede, și n-aș putea spune că nu te găsesc vinovat.

— Luminate Doamne, nădăjduiesc la bunătatea măriei tale, răspunse cu umilință boierul. Mila măriei tale se va sui ca o tămîie la scaunul dreptului județ și va fi bine primită.

— Vom vedea, răspunse Domnul. N-am hotărît încă nimic.

Milescu se lăsă în genunchi, fără să înalțe ochii, și păru copleșit de înfrîngere.

— Ascultă, grăi Domnitorul, se poate ca în noaptea asta să nu te visez sub brațul lui Buga Sîrbul și soarele de mîini să-ți lumineze ziua cu pace. Dacă va fi așa, să te bucuri ; dar să știi că n-ai scăpat cu desăvîrșire. Deasupra ta va urma să atîrne sabie, pînă ce Dumnezeu va hotărî să-mi fii de folos și să te pot deplin ierta.

— Maria ta, îngînă Milescu îndrăznind pentru întăia oară a-și ridica pleoapele, ceartă-mă cum vei socoti, numai dăruiește-mi viața. Dac-am păcătuit din prostie ori neștiință, pune-mă să răscumpăr.

Vodă trecu gînditor spre sfeșnice.

— Iată ce se poate întîmpla, se întoarse el deodată cu glas schimbat și aproape șoptit. Se poate întîmpla să avem nevoie de pana ta care s-a dovedit dibace ; să avem nevoie nu pentru fapte rele ca acelea în care ești amestecat, ci pentru izbînda dreptății. Avem prietini în care nu ne putem pune credința ; avem dușmani pe care dorim să-i cufundăm : s-ar putea să fii cîndva de folos.

— Luminate Doamne, poruncește. Viața mea-i în mîna măriei tale și-ți sînt rob.

— Încă n-a venit vremea, răspunse Duca. În această clipă îngroapă în tine ce-ai auzit ; şi uită, dacă doreşti să uităm şi noi. Să nu-ţi aduci aminte decît cînd va veni ceasul cu porunca ; şi după aceea să uiţi iar. Altfel primejdia nu te ocoleşte.

— Cuvintele măriei tale au intrat într-un mormînt... vorbi repezit Milescu, bătîndu-şi pieptul. Doamne, mă rog să tinzi dreapta care m-a cruţat s-o sărut, mulţămind ca lui Dumnezeu.

Domnul îi atinse buzele c-un deget, apoi bătu în palme. Vel-armaşul deschise uşa.

— Ia şi trimite pe acest boier la locul său, porunci Duca, şi să se ştie că viaţa i-a fost cruţată. Dar rămîne închis pînă ce-i va veni altă îndurare a noastră.

Toader vel-armaş se retrase cu robul, îl încredinţă slujitorilor. apoi se-ntoarse pentru alte porunci. Vodă îl primi în picioare, cu braţele încrucişate pe piept, cu privirea-i posomorîtă din zilele cele rele. Fliondor înţelese că ceilalţi boieri zadarnic aşteaptă să urce treptele beciurilor. Totuşi mai rămînea o nădejde : să plătească numai unul pentru toţi, cu sînge. Acela putea fi Georgie Bogdan vel-jitnicerul, căruia semeţia nu se putea să nu-i doboare la urma urmei căpăţîna în pulbere.

— Vel-armaşe Toadere, zise Duca cu glas foarte liniştit ; prin rînduiala cinstitului divan fiind hotărîtă pedeapsa cea mare vinovaţilor, noi ne-am milostivit pentru unul, a-i lăsa deocamdată viaţa. Pe ceilalţi sîntem supăraţi că nu-i putem ierta. Să facem altfel, nu ne îngăduie grija de această sărmană ţară. Ai să-i scoţi deci mîni dimineaţă între slujitori la cişmea, în faţa porţii domneşti, şi acolo le vor cădea capetele pentru fapta lor. Iar ca să fie şi pentru alţii îngrozire şi norodului pildă, şi leşurile şi căpăţînile să rămînă lepădate acolo pînă în sară. Atunci să îngădui neamurilor să le ridice spre a le îngropa la bisericile lor. Mă voi ruga şi eu pentru sufle-

tele lor nădăjduind de la Dumnezeu deplină iertare pentru cealaltă a lor viaţă. Aşa.

Vel-armaş se închină în tăcere. Domnul trecu pe dinaintea lui. Păşi printre slujitori fără a-i privi şi se duse la odihnă. Curtea se cufundă în linişte. Tîrgul dormea fără lumini, subt un cer perdeluit de nouri. Dar de la Curte, prin întuneric şi tăcere, vestea tresări ca o dihanie zbîrlită cu ochi de fosfor. Începu a alerga din uliţă în uliţă, din ogradă în ogradă, pufnind în geamuri, ciocănind la uşi. Trecerea ei era semn de moarte răscolind casele şi tulburînd somnul binecredincioşilor fraţi creştini.

La al doilea ceas al dimineţii de sîmbătă, la poarta Curţii şi la Sfete Neculai cel Bogat era mare îmbulzeală, nu numai de norod prost, ci şi de neamuri. Veniseră în privelişte toţi, cu frică şi curiozitate. Stătea mai la o parte, în laturea bisericii, dar văzînd toate, şi Alecu Ruset, cu Bîrlădeanu în preajmă.

Bătură clopote în paraclisul turnului domnesc. Răspunseră celc de la Sfîntu-Neculai, apoi se auziră şi altele mai depărtate, la Golia, unde Domnul era în rugăciune.

Siimeni stătcau înşiraţi în patru laturi împrejurul cişmelei de la poartă. Era o hazna de piatră, cu trei colţuri, avînd în trei feţe şuruburi de aramă prin care scînteia cîte un arc de apă.

Vel-Armaş dădu poruncă înălţînd toiag şi daulgiii bătură din tobe. Atunci ieşiră din Curte pe sub bolta turnului alţi slujitori, ducînd între săbii pe cei trei osîndiţi. Înaintea lor umbla părintele Petre. duhovnicul cel bătrîn de la biserica Dancului, în odăjdii. În urmă cu paloşul la umăr, Buga Sîrbul, în straі roş.

Cum ajunseră la cişmea, părintelc Petrea dădu osîndiţilor crucea s-o sărute. Îndată ce-o sărutară, slujitorii îi cuprinseră şi-i dărîmară în genunchi. Buga îşi lepădă tunica şi rămase cu braţele goale. Cu mişcări iuţi se dădu în dosul şi-n laturea lui Bogdan jitnicerul, cumpănindu-şi fierul. Era un gealat meşter, cunoscut şi la

Țarigrad. Ca și cum ar fi fulgerat un disc, paloșul căzu descăpățînînd pe osîndit. Trupul se prăvăli într-o parte țîșnind și bulbucind sînge. Capul merse de-a dura de cîteva ori și se opri cu ochii fioroși clipind în soare.

Gîdea șterse repede fierul cu postav cîrmîz și-i cercetă de aproape ascuțișul. Trecu la vistiernicul Gheuca pe care-l desfăcu, într-același chip și îndată, de capu-i palid și mîhnit. Sări fără a mai cerceta paloșul, și la Lupul, care se zbătea și plîngea în legături.

În această clipă două muieri începură a vorbi în apropiere de Ruset.

Una din ele, sprintenă și cu fustă vișinie, avea a încredința celeilalte o taină.

— Ascultă și bagă de samă, îi zicea ea ; nu întîrzia mult în Iași. Du-te la ale tale și stai totdeauna cu pază. Nu mă uita și vină cît de degrabă, dar să nu te știe nici pămîntul.

XIX

Abatele Paul iese din tîrgul Iașilor, urmînd calea spre Împărăție, pe alte drumuri fără pereche în lume

Abatele Paul de Marenne urma să iasă din Iași chiar în acea sîmbătă dimineață și dăduse oamenilor săi ordin de plecare. Se înfățișase și căpitanul Brahă cu cei cincisprezece călăreți ai săi. Din porunca Domnului, o căruță ușoară trebuia să-l încarce pe franțuz cu lucrurile lui și, cu cai de menzil, schimbați la poștele rînduite, avea să-l

ducă și să-l puie, cu ajutorul lui Dumnezeu, la Dunăre în mîna oamenilor Împărăției, dîndu-l pe samă în bună stare. Nu se știa de ce Vodă își schimbase gîndul în privința drumului și trimesese rugăminte lui ava să nu se supere și să pornească pe tractul tătărăsc, în lungul Prutului.

— Care să fie pricina acestei schimbări ? se întreba beizade.

Era și el de față, gata să întovărășească pe prietinul său o parte din cale.

— Nu-mi închipuiesc să fie altă pricină decît schimbul cailor, răspunse de Marenne, mirîndu-se mai mult de întrebarea lui Ruset decît de rînduiala lui Duca.

— Poate fi și asta. Noi sîntem însă obișnuiți a ceti altfel poruncile domnilor. La noi, bănuiala stă totdeauna ca o fantomă nevăzută lîngă Vodă și-i șoptește la ureche vorbe de îndoială. Pe drumul celalalt, trebuie să fi repezit o ștafetă mai grabnică, hotărîndu-i să ajungă la Țarigrad mai curînd decît domnia ta.

— De ce ?

— Nu se știe de ce. Orice semn din cer și de pe pămînt devine o amenințare. Stăpînii noștri turci sînt, pe de altă parte, oameni cu rele naravuri. Pentru cele mai neînsemnate pricini, schimbă domnii. N-au încredere în noi și au nevoie de paralele noastre. Căci trebuie. să-ți spun dacă nu știi, iubite domnule de Marenne, că la Moldova, această domnie slăvită, pe care ai prețuit-o cu laude, se dobîndește cu multe intrigi, dar mai ales cu mult aur.

— Ș-atunci ?

— Ș-atunci ștafeta lui Duca se grăbește, pe drumul cel mai bun, la capuchehaia țarigrădeană a Moldovei, ca să-l puie în cunoștință că vine un sol franțuz la Poartă. Nu se știe cum, nu se știe de ce. Acest sol stăruiește să declare că nu-i sol, dar tocmai de aceea noi îl credem sol. A trecut pe la nemți, a trecut pe la leși. Vine cu știri

de la stăpînul său, ori de la aceşti duşmani ; ori nu vine cu nici o ştire şi nu duce nici o primejdie ; bine este să aflăm. Dacă este ceva, să avem apărarea de mai nainte întocmită. Dacă nu-i nimic, să dăm slavă lui Dumnezeu şi să mai clădim o sfîntă mănăstire.

— Poate să fie şi aşa, prinţule. Nouă nu ne pricinuieşte nici o neplăcere.

— Mai ales mie nu, domnule de Marenne. Îngrijorările acestea mie nu-mi displac. Deci te însoţesc pe orice cale, rugîndu-te să primeşti tovărăşia mea.

— O primesc cu recunoştinţă, căci o preţuiesc şi o ştiu fără interes.

— Mulţămesc. Eu sînt gata. Mi-am trimes oamenii la Hîrlău şi nu ţin cu mine decît pe Bîrlădeanu, prietinul nostru. Domnia ta ai pe cei doi slujitori de-acasă şi pe cei doi lioveni. Ţi-ajung. Căpitanul Brahă îţi face alaiul. E un om prea cuminte însă, care nu se pricepe la mîncări şi vinuri. Asemenea om, oricît de vrednic, face ruşine Moldovei. Iartă-l şi primeşte-l aşa cum este. Cît despre interes, dă-mi voie să-ţi spun că te înşeli întrucîtva.

— Nu înţeleg.

— Ai să înţelegi uşor, căci n-am a-ţi ascunde nimic. Vreau să-mi fac din domnia ta un aliat şi un protector. Nu protesta. Convin şi eu că n-ai însărcinări oficiale şi că te grăbeşti a te duce la Stambul pentru a cunoaşte cu o oră mai înainte o mulţime de lucruri pe care omenirea civilizată nu le ştie, şi, neştiindu-le, se simte nenorocită. Totuşi fiind acolo şi avînd prilej să admiri bărbile măriei sale strălucitul şi întocmai ca soarele Padişahul şi a luminăţiei sale vizirului, vei binevoi să-ţi aduci aminte de nefericirile singurului prietin al domniei tale din această ţară. Nu e nevoie să vorbeşti, nu e nevoie să stăruieşti, ci numai adă-ţi aminte şi mi-i destul.

— Totdeauna am ştiut să-mi aduc aminte de prietini, răspunse de Marenne, închinîndu-se.

— Nu mă îndoiesc. Şi puteam să mă bizui pe prietinia domniei tale chiar neţinîndu-ţi înainte tovărăşie. Însă vreau să adaog interesului meu un excedent, în care nu se găseşte decît prietinie pură.

— Prinţule, răspunse de Marenne, rîzînd, observ că domniei tale îţi place a complica lucrurile. Cu toate acestea eu te iubesc aşa cum eşti. Probabil că şi oarecare domniţă, pe care am admirat-o alaltăieri, face ca mine.

Ruset se mulţămi şi el să rîdă, fără a răspunde.

În clipa aceea Bîrlădeanu vîrî capul pe uşă.

— Măria ta, zise el clipind din ochi, a venit un boier care vrea să-ţi spuie două vorbe. Dumnealui aga Bucşan.

— Aga ? răsări neliniştit beizade. Ce poftește ? Să intre. Rămîi şi domnia ta, domnule de Marenne. Pentru prietini n-am secrete. Afară de asta, sînt sigur că nu vei înţelege nimic din ce se va spune.

De Marenne rîse iar, clătinînd din cap, şi se cufundă mai bine în scaunul său.

Slujbaşul domnesc intră pe uşa rămasă deschisă. Se întoarse ş-o închise el singur, cu grijă. Se ploconi în faţa abatelui ş-a lui beizade. Îşi mîngîie barba şi se îndreptă privind cu mulţămire. N-avea nimic duşmănos în înfăţişare. Dimpotrivă.

Ruset îl aţinti cu luare-aminte.

— Prea cinstite agă Bucşan, îi zise el, noi ne cunoaştem mai de demult. Înţeleg că vii să-mi aduci o poruncă din partea măriei sale.

— Aşa este, beizade, răspunse aga. Te-am căutat la gazda domniei tale ş-am înţeles că te găsesc aici. Văd că nici nu era nevoie să vin ; erai gata de plecare.

— Da. Întovărăşesc pînă la Huşi pe cuvioşia sa. Ai venit să-mi aminteşti că petrecerea mea în Iaşi se isprăveşte ?

— De asta am venit, beizade, rugîndu-te să nu-ţi fie cu supărare.

— N-am nici o supărare şi sînt următor poruncii. Mai este şi altceva ?

— Din partea măriei sale nu mai este, fără decît să-i vesteşti măriei sale cînd ai mai avea treburi, ca să-ţi învoiască intrarea.

— Voi face întocmai, cinstite agă. Atîta este ?

— Atîta, beizade, şi te rog, beizade, să-ţi aduci aminte de mine ca de un prietin supus.

Ruset privi iarăşi pe musafir. Zîmbea mîngîindu-şi barba.

— Asta, cinstite agă, tot din partea măriei sale mi-o spui ?

— Nu ; o spun din partea inimii mele, beizade.

— Hm !

— Vreau să-ţi adaog cîteva lucruri, beizade, ca să înţelegi că porunca măriei sale e una şi ale mele sînt altele. Eu pricep că eşti cu bănuială ; şi ai dreptate. De şi eu am fost, beizade, bun slujitor al slăvitului domniei tale părinte Antonie-Vodă, primind de la el multă milă, poţi să n-ai credinţă, căci oamenii sînt de obicei înşelători şi răi. Eu totuşi îmi aduc aminte de stăpînul pe care l-am avut şi de la carele am mîncat pită. Văzînd că îndrăzneşti a intra în Iaşi, m-am temut să nu ţi se întîmple ceva rău. Am băgat de samă cu bucurie că nimic nu ţi s-a întîmplat. Am băgat de samă şi mai mult : că Vodă, dîndu-mi poruncă în privinţa măriei tale, posomorît şi aspru cum are el obicei, mi-a hotărît să fiu cu mare grijă spre a nu ţi se întîmpla nici o supărare. M-am mirat, şi chiar din acea zi, de marţi, am înţeles că măria ta vii aici fără frică, avînd sprijin tare la alţii mai sus decît Vodă.

— A ! îl întrerupse zîmbind Ruset ; şi domnia ta înţelegînd că-s tare, te-ai gîndit că n-ar strica să cheltuieşti o vorbă bună pentru a-ţi agonisi în viitor răsplată, cine ştie !

— Întocmai așa m-am gîndit, beizade, aducîndu-mi aminte și de dragostea pe care o am pentru părintele măriei tale.

— Se poate, cinstite agă. Dar deocamdată slujești pe măria sa Georgie-Vodă.

— Îl slujesc, beizade ; asta-i adevărat. Am să-ți dovedesc, însă, că știu să te slujesc și pe măria ta. Ți-am spus de-a dreptul cugetul meu. Ți-am arătat că, văzînd la măria sa o slăbăciune ca asta, mi-am adus aminte că domniile sînt schimbătoare. Acuma, beizade, să-ți arăt alta. Știu că miercuri ai ieșit de aici, ferit și-n strai schimbat, și te-ai dus spre vii, peste Bahlui.

Ruset lasă să cadă asupra agăi o privire tăioasă Răspunse cu liniște :

— Boierule, te înșeli.

— Nu mă înșel, beizade. Nimene, afară de mine, nu știe ; așa că să n-ai grijă.

— Încă o dată îți spun că te înșeli.

— Beizade, întări cu umilință aga, nu mă înșel. În fața porții, aici, au stat doi slujitori mai proști ai mei, care îmi închipuiesc că au dormit, după obiceiul slujbei lor. Iar dindos, ca și la jupîn Abăza, stătea unul care nu dormea. Aici am avut pe oarecare Arvinte, un mișel calic de picioare, pe care nici nu l-ai băgat în samă. L-am pus pe acesta anume, ca să nu te poată urmări ; dar despre ieșirea măriei tale am aflat. Acuma, dacă mă întrebi măria ta de ce-am făcut așa, eu am să-ți răspund că am avut poruncă să te priveghez. Te-am privegheat, însă ce-am aflat am ținut pentru mine. Am ținut pentru mine, ca să dovedesc lui beizade că n-am uitat bunătățile de care m-am bucurat în vremea domniei slăvitului Antonie-Vodă. Drept aceea, anume punînd așa privighetor, care nu s-a putut lua după măria ta, nici eu n-am vrut să știu mai mult. Acuma, urmă Bucșan, șoptit, folo-

sindu-mă de porunca lui Vodă Duca, eu vorbesc şi despre ale mele. Iar ca să dovedesc şi mai mult că cele ce spun eu sînt fără viclenie, am să mai aduc una, pentru acest avă franţuz. Are el doi slujitori străini, pe lîngă franţujii lui. Să ştii, beizade, că acei slujitori au fost la Curtea Domnească.

Ruset tresări şi se întoarse spre de Marenne ; apoi veni iar, cu prefăcuta-i linişte, spre Bucşan.

— Spui că i-ai văzut ? Pentru asta sînt şi mai cu luare-aminte, căci e vorba de acest bun prietin al meu.

— Da ; nu înţeleg ce au căutat ; dar i-am văzut.

Ruset se întoarse iar spre de Marenne şi abatele înţelese că s-a petrecut ceva care-l priveşte. Avu în ochi un fulger, care nu scăpă lui beizade Alecu.

— Ce este, prietine ? întrebă el. Pari neliniştit din pricina mea.

— Aflu cu mirare, răspunse beizade, că cei doi călugări ai domniei tale de la Liov au fost chemaţi la Curtea Domnească. Ţi-au spus ei ceva despre asta ?

— Nu mi-au spus nimic.

— Atunci n-au fost chemaţi. S-au dus ei singuri.

— Să fie cu putinţă ?

— Este cu putinţă, domnule abate. Să n-ai însă grijă prea mare. Deoarece ştim asta, vom fi în stare să aflăm şi altele. Cinstite agă, urmă el, răsucindu-se spre Bucşan, mai ales pentru această ştire îţi sînt mulţămitor. Aşa încît cred şi celelalte. Dumnezeu va ţine samă de toate cele bune cîte le faci şi-mi voi aduce aminte la vreme de prietinia domniei tale.

Aga se bucură cuviincios, mîngîindu-şi barba. După aceea, închinîndu-se, ieşi grăbit, ducîndu-se să deie samă Domniei de însărcinarea ce avusese.

De Marenne se despărţi, cu mulţămire şi delicate cuvinte, de pater Guido. Îmbrăţişîndu-l, îi simţea lacrimile

şi-i înţelegea întristarea. Era un ascet slăbănog, pus într-o răscruce de furtuni. Nu nădăjduia decît în alinarea morţii. Cu totul altfel se înfăţişau ceilalţi doi fraţi franţuscani, tovarăşii părintelui Guido. Erau încă în puterea vîrstei, cu nasurile prea rumene, cu mijlocurile prea umflate şi cu rasele pătate de grăsimile mîncărilor. Nădăjduind totdeauna în mila şi bunătatea lui Dumnezeu şi a sfintei Fecioare, nu găseau viaţa rea nici în acest colţ de lume. Le păruse bine de sosirea abatelui şi nu le părea rău de plecarea lui. Întru această cumpănă a vieţii, ştiind a găsi ce-i bun atît la bucurie cît şi la întristare, urmaseră o bună învăţătură şi pildă a pămîntenilor. Astfel se învăţaseră a preţui vinul Moldovei.

Abatele de Marenne îi binecuvîntă, dorindu-le izbîndă asupra diavolului şi asupra necredincioşilor, şi se aburcă în vehiculul pe care i-l trimesese Domnia. Era o căruţă uşoară, avînd părţile şi fundurile zăbrelite cu speteze subţiri de paltin. N-avea arcuri, dar era plină de fîn bine îndesat, aşa încît călătorul, de şi stînd cu genunchii cam sus, se afla destul de apărat de zdruncin. Patru căi mărunţi erau înhămaţi doi cîte doi şi avea stăpînire asupra lor un surugiu ţigan, îmbrăcat cu zăbun albastru înflorit roş, călărind pe telegarul din stînga de la roate. Cu o mînă ţinea hăţurile şi cu cealaltă o puhă de cînepă cu mînerul scurt, dar cu şfichi lung şi subţire de matasă.

Cînd ava franţuz mormăi ceva în limba lui şi beizade strigă de pe cal hai ! — ţiganul slobozi un chiot şi, învîrtind puha pe deasupra capului, pocni din şfichi ca din pistol, de două ori. Zvîcnind în gurile lor de ham, căluţii smunciră căruţa şi dômnul abate avu o clipă impresia că are să se întoarcă prin aer între părinţii franţuscani, care-i făceau saluturi şi semne prietineşti din poartă. Îşi căută un sprijin, se înţepeni în mîni cuprinzînd loitrele şi se întoarse în poziţia cea bună, încredinţînd, c-un oftat, lui Dumnezeu, zilele şi oasele sale.

Durund, săltînd şi stîrnind colb, căruţa trecu în goană, urmată de alaiul căpitanului Brahă. În ulița boierească, spre Curtea Domnească, bubui cu adînci tunete pe podul de lemn. Trecu în vederea palatului şi a cişmelei de piatră, unde zăceau în sînge trupurile descăpăţînate ale celor trei boieri. Călăreţii lui Brahă învăluiră laturea dreaptă a căruţei, ca s-astupe acea crîncenă vedere, cruţînd ochii străinului. După ce răzbiră în ulița Rusească, surugiul mai dori fuga căluţilor. Apoi, cînd coborîră în rîpa Căcainei, îi lasă la pas prin hîrtoape şi făgaşuri de glod vechi. Abia dupa ce scăpară la cîmp, pe drumul de ţărînă neted şi luciu ca o curea, o luară iar în trap iute.

Funigei de toamnă începeau a pluti, pe adieri de vînt, în valea Jijiei. În dreapta, aveau dealuri cu podgorii şi păduri ; în stînga, întinderile Prutului, cu revărsări de ape. Stoluri de gîşte sălbatice treceau din cînd în cînd prin înălţime, chemîndu-se cu găgăiri muzicale. Aici, la confluenţa Jijiei cu Prutul, erau stuhării şi păpurişuri nestrăbătute, gîrle nenumărate şi cotloane încurcate de bălţi : unele convoiuri de gîşte poposeau, altele se ridicau, urmînd calea sudului. Sub zborurile gîştelor, se încrucişau grăbit cîrduri de raţe, de nagîţi, de grauri. Era un început din sălbatica domnie a apelor şi mlaştinilor, ţinut pustiu, necunoscut şi nestrăbătut ca si codrii cei mari de la munte. În toată regiunea aceasta, abatele de Marenne nu văzu sate ; şi beizade Alecu îi lămuri că şi mai către miazăzi nu va vedea decît foarte putine în tot lungul drumului, deoarece calea pe care o urmau era un drum de oşti turceşti şi tătăreşti, deci un drum de pradă.

De Marenne găsea întruna prilej să-şi fixeze în minte lucruri şi împrejurări vrednice de tabletele sale. Ochiul lui curios era necontenit satisfăcut. Aici era o dezolare a singurătăţilor, pe care amicii săi rămaşi în Franţa nici n-o puteau bănui, ori de cîtă imaginaţie ar fi fost înzestraţi ; căci la antipodul civilizaţiei se găsesc uneori asemenea

lucruri, rămase neschimbate dintru începutul creaţiei, păstrîndu-şi frumuseţa lor misterioasă. Drumul însă era în asemenea stare, încît domnia sa îşi punea cîteodată întrebarea dacă nu plăteşte prea scump privilegiul de a admira privelişti unice. Cu tot fînul meşteşugit aşezat în căruţă, anume părţi ale trupului său erau necontenit în suferinţă. Surugiul din cînd în cînd pocnea din harapnic şi trecea fără păsare prin hîrtoape. Atunci tendinţa vehiculului era cînd să-l trimeată spre zborul gîştelor sălbatice, cînd să-l proiecteze spre păpurişul mlaştinilor.

Trecură însfîrşit într-o regiune de dealuri. Abatele dădu laudă lui Dumnezeu fără a-şi muşca limba, căci caii nu puteau umbla aici decît în pas. Dealurile erau foarte pieptişe şi văile abrupte. Ciudată i se păru împrejurarea că nu erau un deal ş-o vale, ori două dealuri şi două văi, ca în toate ţările cunoscute lui, cuminte şi fără exces rînduite ; ci erau dealuri şi văi fără întrerupere şi fără logică, unele mai sălbatice şi mai absurde decît altele. E adevărat că de pe fiecare ţanc regiunea avea un aspect nou şi-n fiecare vale se dezvolta o reşedinţă de nimfe şi de fauni cu dumbravă şi pîraie ; însă, socotind şi cumpănind în sine, călătorul le găsea mai potrivite pentru poeme cetite în fotoliu dinaintea unui cămin, decît pentru o călătorie. Erau contraste ascuţite, în armonie numai cu firea acestui popor primitiv.

Întîlni cîteva tabere de cară cu mărfuri, înjugate cu cîte patru şi şase trăgători. Erau producte ale Asiei, a căror mişcare înceată, pe drumuri lungi şi cotite, o supravegheau, de săptămîni şi luni, neguţători turci şi armeni. Ţăranii pămînteni îndemnau cu strămurări boii şi bivolii la dealuri, răcnind, blăstămînd şi stupindu-şi sufletul. Era cu neputinţă să se treacă pe acolo cu asemenea poveri. Cu toate acestea treceau.

— Cum e cu putinţă aşa ceva, prinţule ? întrebă abatele, uimit.

— Oamenii de aici au un meşteşug al lor, domnule de Marenne, răspunse Ruset. Cu el pot trece prin complicaţiile oricărei călătorii. Mai întâi se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu şi-şi fac cruce, plecînd cu bine la drum drept. Cînd ajung la dealuri imposibile ca acestea, înţeleg că au nevoie şi de al doilea ajutor. Atuncea, invocă pe diavol. Toate răcnetele furibunde pe care le-ai auzit să ştii că sînt sudălmi — adică chemări ale puterii necurate. Punînd pe lîngă acestea bicele şi strămurările, izbîndesc şi ajung sus. Acolo iar se împaca cu Dumnezeu şi-şi fac cruce.

— Dacă nu mă înşel, acesta e un fenomen de magie.

— Nu te înşeli, aşa este, domnule de Marenne. Fără o forţă ca aceasta ar fi greu pentru oameni în asemenea timpuri şi pe asemenea drumuri.

— Greu, prinţule, mai ales pentru bietele animale, care nu cunosc formulele magice.

— Greu pentru toţi, domnule de Marenne ; şi unii şi alţii stau pe acelaşi plan ; şi asupra unora şi asupra altora apasă acelaşi destin al ticăloşiei. Numai acest pact cu demonii mai ajută pe bietul pămîntean să poată trece punţile nenorocirii. Şi la asta, precum vei fi observat, se adaogă şi vinul foarte bun al podgoriilor. Iar Dumnezeu, fiind milostiv, îi iartă toate şi-i dăruieşte după năcazuri o inimă uşoară şi grabnică uitare.

Aceste privelişti şi impresii care se ciocneau aşa de viu isprăviră într-o deplină împăcare, atunci cînd alaiul făcu popas la un corn de pădurice, într-o vălcică, lîngă un izvor. Oamenii descălecară, abatele coborî din căruţă, — îşi pipăi şi-şi mîngîie încheieturile şi gustă apa în pumni, aşa cum făceau toţi. Erau lacrimi ale pămîntului, limpezi şi reci ca cristalul de ghiaţă.. Adăogind îndată un foc năprasnic, căruia Bîrlădeanu îi înfăţişă un hartan de berbece în ţiglă, adăogind şi vinul în ulcioare puse la bătaia rece a izvorului, viaţa păru iarăşi bună lui ava franţuz.

XX

Îl întîmpină pe domnul abate o mică ploaie de început de toamnă

La acest popas Alecu Ruset dădu a se înţelege, mai mult printre închinări, cîteva lucruri, pe care căpitanul Brahă, om blajin şi cuminte de şi încă tînăr, le primi cu deplină nepăsare.

Era vorba întăi de tovărăşia pe care o făcea domnia sa beizade părintelui abate. Socotise să meargă numai pînă la Huşi. Pe drum, avînd bucuria unui soare de toamnă aşa de frumos, s-a răzgîndit, şi s-a hotărît să meargă mai departe, pînă la Galaţi. N-a văzut de mult apa Dunării şi vrea să se încredinţeze că nu şi-a schimbat faţa.

Lucrul al doilea privea celelalte tovărăşii ale părintelui abate. Toate se opresc la hotarul Împărăţiei. Părintele abate se desparte acolo şi de drăgani, şi de căpitanul lor Brahă, şi de cei doi slujitori lioveni ; şi nu mai rămîne decît cu franţujii lui. Au să-l primească ş-au să-l ducă mai departe oamenii seraschcrului de la Babadag, care a fost din vreme înştiinţat şi care îi va fi trimes fără îndoială la locul lor, pe celălalt ţărm dunărean. Astfel au fost totdeauna rînduielile Împărăţiei.

— Iubite prietine, zise în franţuzeşte beizade către de Marenne ; te rog să observi, fără a avea aerul, pe cei doi slujitori cu care ai venit de la leşi. Au înţeles, din ce spun eu căpitanului, că nu vor merge decît pînă la Dunăre. Mai înţeleg ei că-ţi voi ţine şi eu tovărăşie pînă acolo. Stau atenţi, cu capetele înălţate, şi se uită din cînd în cînd unul la altul. Dacă te-au întovărăşit în Moldova c-un plan, atuncea trebuie să păşească la îndeplinire şi să se dea pe faţă ; ceasurile sînt numărate. Astfel vom afla şi noi ce legătură este între ei şi Domn.

— Mă întreb, domnule Ruset, ce legătură poate fi. Nu înțeleg nimic. Nici n-aș crede că m-au întovărășit pînă aici cu gînduri ostile. Și-au făcut necontenit datoria supuși și în tăcere, pîndind în ochii mei mulțămirea, ca niște cîni.

— Domnule de Marenne, să nu intrăm în acest întuneric. Să stăm la intrarea peșterii și să așteptăm pînă ce dușmanii singuri se vor vădi la lumină.

— Bine, prințule, să așteptăm, încheie abatele oftînd cu nemulțumire. — Căci ora aceea așa de plăcută, cu friptură așa de bună și cu vin așa de gustos, îi era tulburată de viermele unei griji.

Așezîndu-se iar în căruța cu fîn, abatele își trecu ziua între aceleași priveliști, interesante, priveghindu-și buna stare a ființii sale.

Cel dintăi popas mare de sară îl făcură într-un sat, ferit între dealurile ținutului Fălciului. Sara veni repede, ca o negură care năștea din păduri, tîrîndu-se către ei. Coborîră la o gospodărie de creștin și, într-o odăiță cu fîn așternut pe jos, trimesul domnului de Colbert marchiz de Croissy se grăbi să-și odihnească oasele. Era așa de trudit și-i era așa de somn, încît își plecă tîmpla pe braț cu sentimentul unei fericiri supreme, uitînd cu desăvîrșire orice griji și bănuieli. Leagănul somnului însă i se dovedi îndată spinos, căci toate zdruncinăturile zilei i se întoarseră în ființă și pînă tîrziu avu visuri rupte de tresăriri, socotindu-se încă în căruța ușoară, pe hîrtoapele drumurilor rele, amenințat să fie repezit cînd spre stuhuri și mlaștini, cînd spre zboruri de gîște fantastice, care umpleau cerul într-un număr înspăimîntător.

Căpitanul Brahă trimese oameni să caute cai de schimb. Ruset intră la hodină, lîngă ava Paul, într-un tîrziu, după ce rînduielile drumului de a doua zi fură îndeplinite. Vîlcu Bîrlădeanu se așeză de strajă în ușă, aprinzînd foc și veghind cu slujitorii franțuji și lioveni.

Ferestrele căsuței erau cît pumnul ; ușa de stejar era încuiată pe dinlăuntru. Pe fîn, la căpătăi, între el și fran-

ţuz, Ruset îşi potrivi pistoalele şi sabia. Noaptea se petrecu în linişte. Dar spre ziuă se ridică un vînt iute de cătră asfinţit, aducînd de la munte nouri. Iar cînd trupa se găti de plecare, începură să cadă stropi reci.

Ava Paul hotărînd să meargă înainte, alaiul se alcătui ca şi în ajun şi ieşiră iarăşi la tract. Aveau de străbătut drumul pînă la Huşi în acea zi.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, zise abatele cătră prietinul său, să ne scutească de întîrzieri. După cît am înţeles, în Moldova ploile sînt repezi şi scurte.

— Am întrebat pe Bîrlădeanu, răspunse beizade, şi el şi-a spus cuvîntul.

— Aşa este, prinţule, omul domniei tale are uimitoare cunoştinţi meteorologice, ca şi căpitanul Turculeţ. Poţi să-mi comunici şi mie părerea lui ?

— Negreşit. Bîrlădeanu crede că vîntul are să conteneascâ.

— Asta mă bucură ; înseamnă că nu mai aduce ploaia.

— Dimpotrivă, domnule abate. Cu regret trebuie să-ţi comunic că Bîrlădeanu hotărăşte ploaie. Dacă stă vîntul — zice el — plouă negreşit. Sînt nevoit să adaog că în ţara asta cad şi ploi lungi.

Abatele primi cu îndoială prognosticul. Dorinţa lui era alta şi, în chip logic, o atribui şi elementelor. Mai întăi nădăjdui că vîntul nu va sta şi deci va purta nourii suri aiurea. Dar vîntul se alină încet-încet. Şi pe măsură ce vîntul contenea, spori ploaia. Era o ploaie cu totul alta decît în valea Siretului. Cenuşie, măruntă şi deasă, — şi, mai ales, stăruitoare. Sub dulamele lor de şiac, drăganii, împresurînd căruţa, avură în curînd înfăţişări de vedenii estompate. Dintre ei ava Paul nu-l mai deosebi nici pe Ruset, înfăşurat din creştet pînă la scări de mantaua-i largă. În curînd nu mai văzu pe nimeni, căci se ghemui şi se strînse şi el ca un arici în dulama domnească ; îşi acoperi picioarele, mînile şi ochii şi nu mai voi să ştie nimic de această lume, blăstămînd-o.

Numai surugiul își mistuise cușma lui frumoasă sub șa, ca să nu i-o ponosească apa cerului ; și, cu capul gol. cu ploaie șiroind în plete, urma să-și îndemne telegarii din glas și din puhă.

Din cînd în cînd, domnul Paul de Maremne desfăcea un colț al învălișului în care se concentrase și inspecta împrejurimea, nădăjduind o bruscă schimbare. Totdeauna însă brațul îi cădea descurajat și ochii i se înălțau spre cer. «Se înalțau spre cer» își dădea domnia sa bine samă că nu era decît o deșartă figură de stil. Cerul coborîse foarte jos, sprijinit pe dealuri. și era alcătuit dintr-un fel de cenușă udă. Zările se îngustaseră și ele, apropiindu-se la o zvîrlitură de băț. Într-această lume vizibilă cu totul redusă, curgea apă în șiraguri de hurmuzuri fine, siraguri dese, străpunse din vreme în vreme de săgeți de vînt.

Cît putea să dureze această situație ? Nu se putea ști. Dura de un ceas ori două. Putea să dureze oricît, deoarece apa părea a curge dintr-o sită a nepăsării eterne. Animale și oameni mergeau înainte în tăcere, încovoiați sub destin. Dar într-o vreme și înaintarea deveni anevoioasă, din ce în ce mai înceată. Drumului îi crescuseră brațe și cängi, care cuprindeau roțile căruței și copitele cailor. Pămîntul clisos se desfăcea cu plescăiri — și calea începea să samene cu două brazde de arătură, întortochiate și viermuite. Însfîrșit se opriră, urmînd ca locul să se desfacă și să-i înghită. Țiganul începu a bate în cai ș-a sudui c-o energie înfricoșată.

La porunca lui Brahă, doi oșteni descălecară și puseră umerile la loitre. Căluții se încordară și izbutiră să tragă din clisa mocirloasă căruța. O tîrîră pufnind și gîfîind o vreme, apoi iar se opriră. cu moțurile dintre ochi șiroind de ploaie și atîrnînd în glod.

Atunci Brahă. surugiul și beizade ținură un prim sfat, aplecînd unul spre altul frunțile. Rezultatul acestui sfat îl simțiră îndată caii, mușcați de harapnice și îngroziți de sudălmi. Se întinseră cu silinți cumplite în streanguri,

ajunseră într-un pisc rupt, coborîră într-o vale, şi acolo, în fund, se opriră ca într-o mlaştină, închizînd ochii la lovituri şi aşteptînd moartea. Surugiul descălecă însfîrşit şi le dădu ocol. Se scărpina lîngă ureche şi-i admira. Tremurau din toate încheieturile, aburind în ploaia nemilostivă.

Urmă al doilea sfat. Domnul abate desfăcu apărătoarea întărită de curgerea apei şi făcu loc unui ochi desnădăjduit. Alecu Ruset veni lîngă el şi se aplecă în şa. Ca să fie auzit, crezu de trebuinţă să ridice glasul :

— Domnule abate, se pare că am ajuns într-o poziţie destul de grea.

— Văd, prinţule, de şi mă folosesc numai de jumătate din mijloacele mele vizuale. Ce-i de făcut ?

— Mărturisesc că nu ştiu. Totuşi ţiganul crede că are o soluţie. Capul său, udat de ploaie, s-a păstrat mai rece decît al nostru. El pretinde că domnia ta ar trebui să coborî şi să urmezi drumul călare, în şaua lui.

— Dacă se poate asta, să încercăm. El însă ce va face ?

— El rămîne aici, aşteptînd sfîrşitul lumii. Pînă atunci noi poate izbutim să ne salvăm într-un adăpost.

— Bine, primi domnul abate, să ne supunem acestei inspiraţii.

Calul fu scos dintre ştreanguri, ava franţuz fu aburcat în şa şi-n scări. Căruţa, cu trei cai şi surugiul, rămase în mlaştina văii şi ceilalţi porniră la deal, nădăjduind într-un mila celui care are totdeauna grijă de zidirile sale.

Într-acea zi ar fi trebuit să ajungă la tîrgul Huşilor. Acuma însă nu se mai ştia unde vor ajunge. La capătul lumii, la sfîrşitul vremurilor, orişiunde era cu putinţă printr-o minune ; negura de apă îi închidea de pretutindeni, purtîndu-i, cu mişcare de broască ţestoasă, în necunoscut, sau ţinîndu-i pe loc ca să frămînte un pămînt descompus în elementele-i primare.

— Aş voi să întreb unde mergem, vorbi într-o vreme cu disperare domnul Paul de Marenne ; însă nu îndrăznesc. Ploaia îmi umple gura de apă.

— Într-adevăr, domnule abate, asta-i tot ce poate fi mai displăcut. Totuşi întreabă. Îţi voi răspunde că nici eu nu ştiu.

— Să fie cu putinţă, prinţule ? Nu se găseşte în apropiere un tîrg, ori un sat ? ori măcar o fermă ?

— Domnule abate, lămuri rîzînd beizade Alecu, tătarilor le plac orizonturi deschise. Pămînteniîor, dimpotrivă, le plac pădurile, deoarece îşi pot adăposti în ele avutul şi viaţa. Tatarii arzîndu-le, ca să deschidă zarea, oamenii s-au retras, cătîndu-le mai înlăuntru. Păduri şi sate s-au împuţinat ; aici domneşte lege de pustie şi de pradă. Totuşi sper să găsim un han. Tovarăşul nostru căpitanul Brahă mă încredinţează că pe aici pe undeva, dacă nu se va fi scufundat.

De Marenne crezu şi el de cuviinţă să rîdă ; însă, cugetînd puţin, simţi în sine o mustrare pentru asemenea absurdităţe. Elementele nu cunosc această aptitudine specială omului, şi nepăsarea lor severă devine activă în faţa blasfemiei. Găsi sub rîsul său realitatea, adică o tristeţă umedă şi-o foame neliniştitoare.

— Ce facem, în privinţa prînzului, prinţule ? întrebă el cu glas înăbuşit.

Beizade Alecu îşi arătă iarăşi dinţii, ceea ce era fără îndoială un semn de nebunie. Abatele îşi trase peste obraz gluga şi urmă a călări la pas, în tăcere.

Tîrziu, la un ceas pe care nu-l putea socoti, auzi lătrat de cîni. Era un semn al lui Dumnezeu ; singura aspiraţie a vieţii lui găsea însfîrşit o izbăvire.

— Prinţule, aici să fie hanul de care mi-ai vorbit ? tresări el, aprig.

— Aici, domnule abate.

Mirîndu-se că tovarăşii săi n-au bucuria lui, abatele îşi îndemnă calul cu călcăiele. Dar, ca şi oamenii, nici calul

nu părea grăbit. Urmă a călca încet ș-a luneca prin pămîntul desfundat cu aceeași resemnare a fatalității, pînă la șandramaua neagră, care acoperea ziduri de cetățuie.

Lumea dinlăuntru stătea închisă cu drugi și zăvoare Căpitanul Brahă bătu în porți. Printr-o ferestruică zăbrelită, un cap holbat îi cercetă și puse întrebări.

— Slujba Domniei ! strigă Brahă.

Zăvoarele scrîșniră. Sub bolta dinlăuntru stăteau grămădite care cu poveri. Negustori turci înălțară capetele, ca să vadă pe musafiri. Între boi și-ntre roți, cărăuși pămînteni ospătau pită și brînză. De Marenne îi socoti deplin fericiți.

Stăpînul locului era un om uscățiv, cu obraz mongolic și bărbuță cărunță. Purta anteriu și cealma de coloare întunecoasă, albastră. Era cel dintăi oriental pe care-l vedea domnul Paul de Marenne. Îl interesă felul lui de a se închina cu gravitate, ducîndu-și mîna dreaptă la inimă; la buze și la frunte, oferindu-i cu asemenea gest mut toate însușirile ființii sale.

— Aș dori mai degrabă odihnă și mîncare, zise de Marenne către Alecu Ruset. N-am ce face nici cu inima, nici cu vorba, nici cu știința lui.

— Să-i cerem, răspunse liniștit beizade, și ne va da poate, dacă cei care au căzut înaintea noastră n-au istovit totul. După cît știu. căci am mai poposit aici și l-am mai văzut, acest jidov de la Crim are numele Zeida.

— Așa mă chiamă, stăpîne, răspunse hangiul, auzindu-și numele rostit.

— Răspunde, omule, dacă se găsește aicea foc, să ne încălzim și să ne zbicim de ploaie...

— Se găsește, stăpîne.

— Dacă avem unde ne odihni...

— Am o casă mare, stăpîne, în care poate încăpea toată lumea.

— Pîn-acuma-i bine. Mai răspunde dacă ne poți da de mîncare.

— Se poate și asta, măria ta. Căci acești negustori de la Anatolia, fiind de legea lui Mahomet, mi-au mîncat numai lumînările de seu, pe care le-am topit ca să le fac lor scrob cu ouă. Fiind opriți a bea vin, s-au mulțămit cu apa. Eu asta niciodată n-am putut înțelege la dînșii și nu știu ce cap a avut prorocul lor. Iar cărăușii își au mîncare de-acasă, ca totdeauna. Așa că, din mila lui Dumnezeu, se găsește cît poftiți și ce poftiți. Eu nu mă feresc de cîștig și banul boieresc îmi place.

Zeida rîse cu prietinie lui de Marenne, înțelegînd foarte bine ce-i explica Ruset, de și pentru întăia oară auzea limba franțuzească.

Hanul avea o singură odaie mare, în care se putea îngrămădi o parte din drumeți, pe rogojini întinse în lungul pereților. Ruset încerca să facă pe franțuz a înțelege că un pat cu polog nu s-a văzut niciodată pe aceste meleaguri. De Marenne era însă prea mulțămit că Dumnezeu i-a îngăduit să ajungă pînă la această arcă a lui Noe, și, așteptînd mîncarea, binecuvînta focul de sub horn, ca cea mai mare mîngîiere a clipei prezente. Își lepădase mantaua și se destindea cu scîncete de satisfacție în bătaia pojarului.

— Ce om admirabil și binefăcător al omenirii e acest Zeida al dumneavoastră, observă el. Cu primejdia vieții se așează în pustie, pregătind foc, odihnă și mîncare.

— Foc, odihnă, mîncare și vin, completă Rusèt.

— Într-adevăr, cu atît mai mult îi mulțămesc și cu atît mai mult îl admir. Îmi închipui că e un protejat al cerului ori are mijloace deosebite de apărare.

— Că-l ocrotește Dumnezeu, domnule abate, nu rămîne îndoială : poporul lui de mult a făcut în această privință contract cu Iehova. Însă știe să se și apere, trăind în înțelegere și cu oamenii cinstiți, și cu ceilalți. Tuturora li-i de folos. Iar banii pe care-i agonisește nu-i ține aici, ci-i trimete c-un fecior ori c-un frate la Iași, în sama zarafului lor Mindila, la carele din cînd în cînd și eu mă duc nu

ca să dau, ci ca să iau. Iau bani puțini pentru juvaeruri bune, — ceea ce dovedește că și acel Mindila e un binefăcător.

— Cunoaștem instituția și știm și noi a ne folosi de ea, zîmbi abatele.

Zeida umbla cu repeziciune, pregătind țigle cu buturi de berbece. Găsi vremea să lepede și-un cofăiel de vin în preajma unor oameni trudiți și însetați. Ca și cum n-ar fi vrut să fie băgat în samă lăsă pe colțul vetrei pită de grîu ș-un burduf cu brînză. Străchini n-avea, cuțite n-avea, mese n-avea, lumînări de seu nu mai avea, cu toate acestea abatele nu-și aducea aminte să fi fost vreodată în viața lui mai mulțămit decît în acel ceas.

XXI

Unde se vădește mai bine vrednicia fraților lioveni

O samă din negustorii anadoleni, cîți nu încăpuseră pe sub coviltirele carălor, își căutară loc de hodină într-un ungher din fundul odăii. Intrară unul după altul, cinci, în papuci, pășind grav, cu fundurile șalvarilor atîrnînd pînă în dreptul genunchilor. Înturnîndu-și cu toții odată trupurile și obrazurile bărboase către Meca, se rugară tainic, numai din buze, fără să murmure ; pe urmă se lăsară pe rogojini, oftînd și cuibărindu-se îndelung. Brahă găsi loc lîngă rogojinile turcilor pentru el și pentru trei drăgani ; ceilalți se vîrîseră prin ungherele grajdului și prin cotloanele cu fîn. Tuspatru slujitorii abatelui se lăsară pe

pământul lipit, între uşă şi horn. Lor li se adaose şi Vîlcu Bîrlădeanu, după ce mai hrăni o dată focul c-un braţ de lemne. Însfîrşit, de partea cealaltă a hornului, în colţul cel mai cald şi mai adăpostit, se întinseră în voie pe fîn şi-ntre straie zbicite Alecu Ruset şi abatele de Marenne.

Afară, pe acoperişul nalt de şindrilă, se auzi ploaia sunînd încă o vreme, monoton. Apoi stătu. De la înserat şi de la cină, trecuseră trei ceasuri. Atunci începu să cînte un cucoş în boltă, dintr-un prepeleac de deasupra cărăuşilor. Bătea din aripi şi striga singur în tăcerea pustiei, îngînînd alţi cucoşi de pe tărîmul celălalt, ori din generaţiile moarte pe care le purta în el. După ce-şi făcu datoria trezind pe toată lumea, închise ochii şi-şi urmă somnul pe înălţimea lui.

Unul din slujitorii de lîngă uşă găsi de cuviinţă să iasă în boltă. Îi era uşor, căci dormea îmbrăcat. Numai stăpînii se hotărîseră să lepede de pe ei straiele, ca să le fie odihna mai plăcută. Slujitorul se întoarse îndată c-un braţ de paie — ceea ce dovedea că se răsucise tot timpul pe pămîntul gol, în colţurile şi monturile oaselor. Era lioveanul cel uscat şi nalt, cu numele Istratie. Îşi potrivi culcuşul, trezi focul, şi, lepădîndu-se oarecum la locul său, îşi urmă şi el somnul ca şi cucoşul, adăogind îndeosebi acestui somn un sforăit tremurat.

În tăcerea pe care o aşezase văzduhul asupra hanului cu încetarea curgerii de apă, din cînd în cînd pufneau boii cărăuşilor. Cei treziţi uitaseră de cucoş şi se pregăteau să călătorească iar spre visuri. Atunci se auziră tropote, răcnete şi zăpăituri de cîni afară, la poarta cetăţuii, şi Bîrlădeanu, cu ochii grei de somn, îşi făcea socoteala că trebuie să fi ajuns la han cu căruţa şi cu caii lui, şi surugiul domnesc.

Zeida întreba din ferestruica lui cu gratii. Nu voia să dea drumul. Cel de afară începu să amestece ameninţări şi sudălmi. Zeida îl potolea iar cu întrebări. Atunci Vîlcu Bîrlădeanu, c-un oftat prelung şi c-un mîrîit de nemulţă-

mire, se smulse din locul său şi ieşi ca să fie martur celui de afară şi să dea hangiului lămuririle trebuitoare.

Cum căzu uşa în clampă în urma lui Vîlcu, alt slujitor se mişcă. Părea tulburat în somnul lui. Un baltag ori o săneaţă păru a cădea din nebăgare de samă asupra focului. Jarul se risipi şi cîţiva cărbuni se rostogoliră de pe vatră. Paiele luară foc într-o clipă. Cel care se mişcase tresări cu spaimă, simţind cel dintăi primejdia. Zvîcni în picioare, scuturînd, în juru-i flacările ca pe nişte fluturi. Cuibarul de foc se prefăcu în vîlvătaie. C-un strigăt îl izbi cu picioarele spre uşă. Apoi, din pricina tulburării, îl repezi în partea dimpotrivă, spre culcuşul stăpînilor.

Într-o clipă alt slujitor fu în picioare. Se mişcară drăganii şi căpitanul Brahă, cu strigătul de primejdie : foc ! foc ! Ameţiţi de somn, ava Paul şi Alecu Ruset se treziră în aceste răcnete şi-n aceste scăpărări de fulger.

Cea dintăi mişcare a lui beizade fu să întindă mîna la căpătăi asupra pistolului. Îndată însă îşi dădu socoteală că, împotriva duşmanului care se vedea, mai bună era o altă apărare. Îşi strînge hainele şi armele în braţe şi se năpusteşte afară. Această idee tresărise şi mai grabnic în ava Paul. El se şi apleca să-şi adune toate ale lui, cînd beizade Alecu lepăda pistolul. Atunci îi veni un ajutor, ca o binefacere la timp rînduită de Dumnezeu. Slujitorii de lîngă uşă, năpustindu-se, îl luară aproape pe sus. Smuncindu-l puţintel şi trăgîndu-l unul de la altul, îl săltară la uşă şi-l scoaseră cel dintăi.

Ava franţuz se socoti în siguranţă. Sub boltă şi şandrama era răcoare, ceea ce-i aminti starea în care îl găsise clipa de primejdie. Era desculţ şi aproape gol, însă îşi strîngea cu putere la piept şi pe pîntece toate ale sale. Băgă de samă că răcoarea-i venea, ca un pîrău scăpat din zăgaz, dinspre porţile deschise. Auzi glasul lui Vîlcu şi al surugiului ţigan şi înţelese ce este.

Mai puţin uşor îi veni să înţeleagă altceva. Slujitorii voiau să-l uşureze de sarcina pe care o purta. El îşi avea

pesemne socotelile și rînduielile lui și ținea să păstreze strîns asupra lui ce era al său. Dar slujitorii stăruiau atît, încît unul îi cuprinse o mînă de sub cot răsucindu-i-o și-i strecură cîngi puternice în beregată.

Însfîrșit, lumina care izbucnise înlăuntru se aprinse și-n înțelegerea domnului abate. Holbînd ochii, zări, prin lucirea care venea din urmă de la ușa deschisă, că-l strîngea de gît cuviosul frate Afanasie. Iar pentru boclucurile pe care le apăsa cu disperare sub vintre, lupta tăcut și rînjind fratele Istratie.

Domnul de Marenne dădu un strigăt de ajutor, un strigăt scurt, îndată înăbușit. Cuviosul Afanasie își slăbi ghiarele de la beregata părintelui abate și-i astupă gura cu palma. La strigătul de chemare, apărură și slujitorii franțuji. În acea clipă, c-o putere pe care nimeni nu i-o putea bănui, firavul frate Istratie dădu acestor slujitori două lovituri de pumn. Erau două lovituri grozave c-un buzdugan scurt, mlădios și cu o boambă de plumb la capăt. Slujitorii se prăbușiră îndărăt.

Ava, în înfățișarea lui obișnuită, părea a fi un om greoi. Deodată însă tresări, ca și cum l-ar fi împuns primejdia. Obrazul lui Istratie se înturna spre el : eliberîndu-și mîna dreaptă brusc, îl săgetă în ochi cu degetul arătător și cel mijlociu desfăcute în chip de furcuță. Lioveanul se cumpăni pe spate, c-un răcnet înfricoșat.

Atunci și beizade Alecu puse pistolul în tîmpla lui Afanasie.

Gîfîind, ava franțuz își pipăi lucrurile și căuta mai ales o haină subțire de mătasă, pe care obișnuia s-o poarte dedesubt. O cerceta în căptușelile ei, mîngîind-o cu degetele.

Izbucnind în laturi pe neașteptate cu brațele, liovenii prăvăliră pe cei care-i împresurau. Fratele Istratie smunci din mîna părintelui abate chiar acea haină subțire ; ș-amîndoi, dintr-un salt, se năpustiră la porțile deschise.

Era un amestec așa de mare de oameni, negustori și drăgani, încît beizade Alecu rămase cu pistolul înălțat, fără

a putea aprinde. Cuvioșii frați izbiră la o parte pe Zeida, ca pe un adevărat necredincios care a răstignit pe Domnul nostru Hristos. Îndată după aceea traseră de sub rasele lor junghere.

Mai era însă cineva, care-i pîndea de cum ieșiseră pe ușă și îmbrățișaseră prea strîns pe ava franțuz. Bîrlădeanu repezi îndărăt canaturile porții, închizîndu-le. Cei doi lioveni se abătură cu piepturile și cu brațele asupra zăvoarelor. Peste ei se îmbulziră toți cei din urmă. Într-o clipă nu se mai putură mișca. Rămaseră prinși ca într-o minghinea, și beizade Alecu, răzbind pînă la ei, aplecă din nou pistolul.

Afanasie ridică brațele. Istratie întinse haina de matasă. Domnul de Marenne o trase pe deasupra capetelor, o strînse lîngă sine și o pipăi grabnic.

— Nu-i ucide ! strigă el către beizade.

— Nu-i ucid, dacă vor mărturisi de ce au săvîrșit asemenea faptă... răspunse Ruset. Dacă nu mărturisesc pe dată, viața lor s-a încheiat în clipa acéasta.

Istratie înălță și el brațele :

— Viața noastră, măria ta, e a luminăției sale slăvitul Duca-Voievod, strigă el c-un glas gros, care nu izbucnea din spaimă, ci din îndîrjire.

Clipa de primejdie trecuse, căci în loc să ucidă scurt și mut, oamenii vorbeau.

— Ne punem capetele noastre la picioarele dumnealui căpitanului Brahă... îngînă cu smerenie și fratele Afanasie.

Ruset înălță glasul aprig :

— Cum îndrăznit-ați voi, mișeilor, să ridicați labele asupra stăpînului vostru ? Să vie îndată aici căpitanul Brahă să vă puie sub sabie !

— Nu sînt vinovat, măria ta, nu sînt vinovat ! scîncea Afanasie făcîndu-și semnul crucii cu repeziciune. Dumnezeu din cer mi-i martur că n-am vrut să fac nici un rău părintelui franțuz. Am vrut numai să-l sprijin, să-i

dau ajutor, să-l ușurez de sarcină... Numai atîta am vrut, cinstite căpitane Brahă !

Căpitanul se opri lîngă lioveni, cu bărbia în piept. Îi privi crunt, la lumina unui tăciune înălțat deasupra capetelor de o mînă din mulțime.

— În noaptea asta v-ați scris moartea... vorbi el cu voce joasă.

Se întoarse spre drăgani :

— Legați-i și cetluiți-i strîns. Păziți-i bine. Sînt șerpi vicleni.

Între piepturile și brațele care-l apăsau, Istratie își încordă grumazul și se înălță, furișînd în jur privirea-i ascuțită.

— Cinstite căpitane, zise el cu liniște, dacă avem vreo greșală, măria sa Vodă va judeca. Dacă am făcut rău apărînd viața părintelui franțuz, măria sa va cumpăni.

— Ați vrut să ucideți și să prădați pe stăpînul vostru.

— N-am vrut să-l ucidem ! n-am vrut să-l prădăm ! scînci Afanasie.

— Au vrut să-i fure hîrtiile și cărțile... lămuri Ruset.

Se opri, căci Istratie fulgerase spre el c-o privire și c-un rînjet.

— Se poate să fie asta, cinstite căpitane, se grăbi el să adaoge. Noi nu putem da samă despre asta decît măriei sale Vodă, fiind și supuși ai Craiului și știind chiar măria sa rînduielile noastre...

— Legați-i ! hotărî Brahă.

Drăganii îi smunciră în două părți, îi legară cetluindu-i și-i prăvăliră pe coaste.

— Domnule abate, vorbi Ruset către tovarășul său, în franțuzește ; cred că nu mă înșel : ticăloșii aceștia nu sînt la sfîrșitul carierei lor. Sînt mai tari și mai șireți decît bănuiam. Dacă au trecut întăiul sfert de ceas nepedepsiți, ne scapă.

— Iubite prietine, răspunse abatele zîmbind, viața ori moartea lor mă interesează mai puțin. Fiind aici cam

umed şi rece, dă-mi voie să mă îmbrac în grabă, spre a putea avea o înfăţişare cuviincioasă. M-ar interesa mai mult să ştiu ce-au voit ei de la mine, urmă abatele, trăgînd cu grabă pe el straiele. Şi asta mai ales nu pot nici într-un chip s-o înţeleg, deoarece eu n-am de ascuns nimic. Asta ţin eu să se ştie. Ei totuşi au urmat, pe cît se vede, unei porunci. Am putea pricepe, ori putem bănui a cui unealtă sînt ?

— Mă întreb şi eu, domnule abate. Acest hoţ cu înfăţişare de viperă mai are desigur ceva de şoptit în taină căpitanului şi-i va şopti, — după care îi vom vedea purcegînd la scaunul Domniei. Dacă de-acolo trec sănătoşi spre hotar, trebuie să înţelegem ce este de înţeles.

Abatele urma a zîmbi c-o nepăsare ce i se părea lui beizade prefăcută.

— Crezi că au vreo legătură cu Domnia ?

— Aşa se pare. Musafirul pe care l-am avut la Iaşi în momentul plecării ne-a vestit întrucîtva această lovitură a lor.

— Atunci ar însemna să socotesc pe Domn duşman al meu ?

— Aici în ţara asta, n-ai decît un prietin, iubite domnule abate. De asta te rog să-ţi aduci aminte cînd va veni vremea. Hotărîrea lui Vodă ne va lumina deplin. Am aici pe omul meu credincios, care-i va urma la Iaşi ; şi el ne va ajunge pe drum cu ştirea.

— Să vedem, prinţule, şi s-aşteptăm. Se pare că ai dreptate. În orice caz, în călătoria aceasta a mea, observ că mi se prezintă interesante enigme. Aş dori să le desleg ; totuşi mai bine să amînăm şi să ne ducem la culcare. N-a fost decît un foc de paie.

O trîmbiţă puternică izbucni deodată în înălţime. Negustorii anadoleni, cărăuşii şi oştenii îmbulziţi în jur ridicară capetele cu spaimă, apoi se priviră rîzînd. Cucoşul vestea miezul nopţii.

— Să se aleagă patru oameni, hotărî căpitanul Brahă, care să păzească pe aceşti nemernici cu străşnicie. Mîni dimineaţă îi cercetăm.

— Cinstite căpitane, vorbi Istratie cu vocea-i joasă, eu mai am a spune domniei tale cîteva cuvinte în taină şi poţi hotărî pe loc plecarea noastră la Iaşi.

Urechea atentă a lui Ruset prinse aceste vorbe. Înţelese că cercetarea şi caznele pe care voia să le puie la cale în cursul nopţii erau un plan fără îndeplinire. Chemă pe Bîrlădeanu lîngă el şi-i dădu în pripă porunci.

Într-adevăr, după ce se aşezară iarăşi la hodină în colţul lor, cu slujitorii franţuji aproape şi cu armele gata, de şi nu mai era nici o primejdie, la al şaptelea ceas al nopţii, cînd încă stăteau treji, ascultînd atent zgomotele hanului, Vîlcu intră înfăşurat în dulamă, gata de drum, şi se plecă asupra culcuşului stăpînului său. Îi şopti cîteva cuvinte şi se duse.

— Îi pornesc la Iaşi... zise către de Marenne Alecu beizade.

— Am înţeles, zise abatele, căscînd. Acuma pot să dorm liniştit. Una din enigme se desleagă singură.

Rămăşiţa de noapte se petrecu fără altă tulburare. Dimineaţa, abatele se urni de la locul său, pipăindu-şi cu mulţămire straiele cu care dormise îmbrăcat. Erau bine rînduite pe el, de la cel mai subţire de dedesubt pînă la cel mai gros de deasupra, de şi le trăsese pe el aşa de precipitat.

Ziua era astupată de o pîclă groasă — ca o tălăzuire neclintită de fire de păpădie. Umezeala lucea întunecos pretutindeni, în împrejurimile mocirloase ale hanului. Negustorii turci nu-şi mişcară tabăra. După spălăturile rituale şi rugăciune, se aşezară cu picioarele încrucişate subt ei în covilţire şi-n unghere, tăcînd şi aşteptînd bunăvoinţa lui Zeida. Ţăranii se îngrijiră de hrană dis-de-dimineaţă.

Traseră dinaintea boilor fîn ; și între boturi și coarne desfăcură, pentru sine, trăistile cu pită, brînză și ceapă.

Hangiul umbla de colo-colo printre muşterii, cu mantia lui dungată în spate și cu tfilinele înfășurate de braţ și la frunte, tînguindu-se cînd către beizade, cînd către căpitanul Brahă.

— Oi, domnilor și stăpînilor, nu știu ce să fac cu acești oaspeți de la Anatolia. Au istovit lumînările de seu și nu m-ajută mintea ce să le mai dau de mîncare. Cînd au să isprăvească de tăcut, au să tragă iataganele să mă taie pe mine.

Se oprea și murmura către Dumnezeul singur și fără nume rugăciuni, bătîndu-și pieptul cu pumnul.

Într-un tîrziu totuși găsi și pentru turci ceva, și le puse sub nas. Iar pe fraţii săi creștini îi fu mai uşor să-i împace, adăogindu-le, la friptură rece și brînză, vin bun din podgoriile Huşilor.

Către amiază se topi negura în soare și tabăra de cară, cu scîrțiiri de osii și îndemnuri de glasuri, se puse în mișcare spre Iași. Abatele se cuibări și el în căruță și porni în jos, împresurat de straja domnească. Zeida rămase în prag ploconindu-se cu mîna dreaptă la inimă și cumpănindu-și în palma stîngă zloţii cu zimți.

Un vînt subțire bîzîia de către amiază, împuținînd bălțile și zbicind glodurile. Pînă la tîrgul Huşilor, unde ajunseră către sară, abatele văzu, nu fără mirare, că drumul se alegea singur din mlaștină, ca după o poruncă a Celui prea înalt, întărindu-se și lucind între văi și colnice ca o piele de balaur rămas după potop.

Și beizade Alecu și ava Paul erau înegurați de preocupări pe care nu și le mărturiseau, precum și de apropiata despărțire.

În tîrg la Huși îi întîmpinară zvonuri despre tulburările de la Orhei, unde, după cît se spunea, Constantin serdarul Cantemir învăluise pe mazilii și răzășii care se rocoșiseră împotriva Domniei, spîrcuindu-i cu sabia și prigo-

nindu-i pînă la Codru. Căpitanul Brahă asculta aceste ştiri fără zîmbet şi fără cuvînt ; şi localnicii păreau şi ei închişi în muţenie, fiind cu luare-aminte numai la chemările de toacă şi clopot ale vecerniilor, aşteptînd deslegare spre rău şi spre bine de la slăvitul Stăpîn din ceruri care toate le rînduieşte după păcatele noastre.

Ruset măcina în sine şi alte gînduri deosebite, căci tremura în el, aţîţîndu-se din ce în ce, o flacără. În lumina ei, izolîndu-se singur cu sufletul său, i se apropia tulburătoare fiica lui Georgie-Vodă. Se dusese către ea zîmbind ; se depărta de ea cu suferinţă ; şi dorea aprig să se întoarcă iarăşi către dînsa. Îi trimesese veste de dragoste, care-l străbătea pînă-n fundul fiinţii ca o picătură de venin. Calea pînă la Dunăre i se arăta lungă de şi se scurta, iar întoarcerea spinoasă, şi mai ales întortochiată, în întuneric şi nesiguranţă.

La o zi de cale dincolo de tîrgul Huşilor, i-ajunse din urmă Bîrlădeanu cu cei patru drăgani ai căpitanului Brahă. Oştenii aduceau carte gospod pentru ava franţuz. Pe cînd o silabisea căpitanul, Ruset o urmărea c-un ochi de alături, şi c-o ureche asculta cele ce-i adăogea Vîlcu despre întîmplarea de la Iaşi în privinţa fraţilor întru Hristos lioveni.

Cum fuseseră înfăţişaţi Domniei, cu scrisoarea lui Brahă şi cu mărturia drăganilor, Vodă se posomorîse şi poruncise să vie armaşul. Aşa arătau oştenii care fuseseră de faţă. Cuvioşii Afanasie şi Istratie îngenunchiaseră şi ceruseră milă, cu îndrăzneală. Măria sa zîmbise fără a rosti cuvînt şi se trăsese în chilia lui de taină, cu domnia sa Fhondor armaş. Îndată după aceea venind slujitorul cel mare, a poruncit să fie deslegaţi acei ticăloşi ; de care lucru ei s-au bucurat foarte, dînd slavă măriei sale. Trecîndu-i drăganii, după porunca marelui armaş, devale, către poarta dinspre Bahlui, la odăile siimenilor, acolo le-a poruncit să se oprească. Rîzînd către oşteni, îşi desmorţeau ciolanele şi pofteau un ulcior de apă, ca să-şi poto-

lească setea. Atuncea s-a arătat Buga, pe care ei dintru-ntăi nu l-au cunoscut cine este. Iar mai pe urmă l-au cunoscut și abia au avut vreme să holbeze ochii, fără a putea da un strigăt. Le-a aruncat pe rînd după grumaz cîte-un juvăț, doborîndu-i la pămînt ; și ajutoarele lui Buga, repezindu-se, i-au tîrît afară de Curte, pe poartă, către Bahlui, pălindu-i după cap cu măciuci de fier. Trupurile lor, purtate cu grabă dincolo de apă, le-au înălțat în furcile de osîndă, pe malul iazului, împotriva mănăstirii lui Balica, ce-i zice și Frumoasa.

Iar în cartea pe care o ținea încă în mînă Brahă căpitanul, Domnia arăta că, scîrbindu-se de o nelegiuire ca aceea a ticăloșilor acelora tălhari, fără întîrziere i-a supus pedepsei, ca să fie pildă și altora, rugîndu-se să ierte cuviosia sa ava franțuz acea urîtă întîmplare și adăugind rugăciune către Dumnezeu pentru cale luminoasă cuviosiei sale, la locul unde merge, în hotarul fericitului și slăvitului Mehmet-Sultan-Padișah.

Domnul abate de Marenne ascultă cu luare-aminte tălmăcirea cărții și nu păru așa de uimit pe cît se aștepta beizade Alecu. Rămase mai mult întristat și oftă.

— Prietine, zise el, enigma rămîne enigmă, și numai de asta îmi pare rău. Mă mai gîndesc, pe lîngă asta, că simt încă degetele fratelui Afanasie în beregată, ca și cum mi-ar fi rămas de la el ceva viu. El însă și-a isprăvit cariera și-l ciugulesc hultanii.

— Cum, domnule abate ? n-ai nimic de zis în privința acestei purtări a lui Duca-Vodă ?

De Marenne clătină din cap, cu blîndețe :

— N-am nimic de zis, domnule Ruset.

— E totuși o purtare neomenească.

— N-am nimic de zis, deoarece cunosc, în această privință, cele ce-a scris un celebru italian, signor Nicolo, ale cărui opere de bună-samă și domnia ta le prețuiești. Morala prinților e una și a particularilor alta. Să ne urmăm drumul, căci domnia ta te grăbești mai mult decît mine.

— Nu mă grăbesc deloc, domnule de Marenne, și-ți țin cu plăcere tovărășie.

— Mărturisește totuși că te-ai întoarce cu plăcere și mai mare pe un drum mai drept decît acela pe care am venit. Drumul dragostei nu cunoaște cotituri.

Beizade Alecu strînse mîna abatelui, fără a-i răspunde și ochii lui dinlăuntru i se aprinseră de imagini aţîţătoare, ca și cum în peisagiul de toamnă din juru-le ar fi răsărit pe neașteptate primăvara.

«Într-adevăr, cugeta el cu viclenie, nici nu bănuiam că abia aștept ceasul cînd voi îmbrăţișa și voi da sărutare de despărţire acestui avă franţuz.»

XXII

Alte puteri ale Măgdălinei dădaca

În scaunul Domniei, la Iași, mișuna pe toate uliţile și la toate hanurile prostime multă, sosită din toată ţara și chiar de peste Nistru, așteptînd slujba de vecernie la mănăstirea Trisfetitelor. A doua zi, în 14 ale lunii lui octomvrie, era sărbătoare cu mare slavă legată încă din domnia lui Vasile-Vodă-Lupu, întru cinstirea sfintei noastre maice Paraschiva. Părinţii monahi deschiseseră sicriul cu moaștele așezîndu-se cu răbdare și cu tărie de strajă, ca să privegheze trecerea în bună rînduială a închinătorilor și să primească daniile. Toată noaptea de priveghere și toată ziua următoare avea a curge norod fără întrerupere, viind fiecare cu plată și cu jalobă pentru felurite nevoi. Se dovedise în alte dăţi că, dînd sărutare prea cu-

vioasei, unele babe vrăjitoare ori descîntătoare aveau blăstămat obicei să rupă cu colţii lor negri şi s-ascundă între buze aşchii din sfintele-i ciolane ; aşa că straja monahicească trebuia să aibă priveghere neînduplecată întru această privinţă. Apoi unele muieri aveau alt năravi, să cadă plîngînd lîngă sicriu şi să spuie sfintei toată povestea lor, întîrziind peste samă şiragurile care aşteptau îmbulzite. Şi către acestea vrednicii părinţi aveau a arăta cuvenita asprime, împingîndu-le de spate în curgerea şiragului. Apoi erau slăbănogi de toate felurile şi bolnavi de lepre, care-şi descopereau mădulările ca să le vadă numaidecît cuvioasa şi-i cereau în gura mare sprijin la scaunul Împărăţiei dumnezeieşti ; iar aceştia, făgăduind lumînări şi undelemn pentru izbăvire, se dovedeau a fi nişte mişei mincinoşi, care înălţau numai glas şi nu lăsau să cadă în tipsii nimic : deci şi pentru ei era nevoie de braţe vîrtoase. Bine primiţi cu zîmbet şi închinăciuni erau cinstiţii boiarini şi jupînese cu coconii şi duducile lor, căci arătau feţe frumoase şi straie scumpe şi aduceau nu numai făclie aprinsă, ci şi bun dar, pe care cuvioşii călugări ştiau să-l preţuiască, iar mai ales îl preţuia sfînta, bucurîndu-se în racla sa.

După ce ornicul din turn vesti al zecelea ceas, cuviosul Gherontie, mare meşter al ciocanelor, dădu semn în toacă, şi-apoi bătu un cîntec, care părea că zboară în împrejurimi cu veselie, pe aripi sprintene. Clopotarii, şi ei aleşi, pentru sfînta zi care era numai una într-un an, cîntară din clopote, cît stăteau noroadele ascultînd cu gura căscată.

Dumnezeu rînduise, pentru cinstea sfintei, tihnă văzduhului ; vînturile stăteau legate în peştera lor, la marginea pămîntului. Soarele se lăsa spre dealul Galatei împrăştiind ca o bură de aur asupra tîrgului şi cerul se boltea fără nouri. Era o zi lină de toamnă. Iar domniţa Catrina asculta prin fereastra chilici sale de la palatul domnesc cîntarea de toacă şi de clopote.

Ochii ei păreau mîhniți ; totuși, cînd zvonul se alină, se întoarse cu obraz vesel către dadaca ei Măgdălina, care pregătea pentru noapte candela de la icoane.

— Ai isprăvit, dadacă ? o întrebă ea, cu glasu-i subțire.

— Isprăvit, sufletul mămucăi.

— Ai adus ce ți-am poruncit ?

— Adus.

— Atuncea nu mă mai face s-aștept.

Dadaca își încrucișă brațele pe piept, ațintind-o cu dragoste ca pe un odor scump, s-apropie ș-o sărută pe umărul stîng, apoi, întorcîndu-se, trase de după sobă sita cu bobi. Veni iar lîngă domniță, o împinse lin pe divan și i se așeză lîngă genunchi, jos, cu fusta revărsată falduri în juru-i. Potrivi sita de păr în poală și meni bobii, mîngîindu-i cu palma dreaptă și despărțindu-i în două.

— Sufletul mămucăi, șopti ea cu glas schimbat, întăi să-i alegem cîte patru. Iată, rămîne bob stingher. Cel la care te gîndești stă singur și întristat, dorindu-te, pe cînd alții petrec în adunări.

— Se poate, dadaca, să fie singur, însă nu se știe dacă nu se gîndește la altceva.

— Nu se poate, domniță.. Măria ta știi bine ce-am menit, ș-aici nu se poate să fie minciună. Să-i alegem și să-i menim în cîte trei, sufletul mămucăi. Iată, găsim bobul însoțit, gînd la gînd.

Domnița rămase o clipă serioasă, apoi își scutură capul

— Să vedem ce minciuni îmi mai poți spune, dadacă Măgdălină.

— Vai, domniță, nu se cade să vorbești astfel. Cine nu crede-n bobi, păcătuiește. Stai cuminte, cugetă la el și menește. Eu amestec, menesc, despart și aleg cîte doi. Uită-te singură, sufletul mămucăi, și nu te mai îndoi. Rămîne bob stingher iarăși, adică bob sositor, întăi cu mîhnire și la urmă cu bucurie.

— Să fie asta adevărat ?

— Să deie Dumnezeu și Maica Domnului, sufletul mămucăi, să n-ajung a mă închina mîni la racla sfintei, dacă mi s-a întîmplat vreodată să fiu amăgită. Toate avînd rînduiala lor, bobii nu le pot arăta decît așa cum sînt. Mai ales cînd avem credință, altfel nu pot fi. Nici mamei, nici bunicăi știu că nu le-a arătat vreodată greșală. De aceea, crede. Iar ca să vezi și mai deplin adevărul, pot să întind cărțile.

— Le-ai adus ?

— Le-am adus, măria ta.

— Ce pot să spuie cărțile, dadacă ? Să zicem c-au să arate ca și bobii. Dar mi-ai mai dat în bobi și mi-ai mai căutat în cărți. Sosirea asta mi-ai mai vestit-o, fără ca să văd pe nimeni. Nu vreau să spun că mi-i dor, dar vreau să știu ce este. Cuvînt de dragoste de la mine n-a auzit și nici nu cred s-audă. Pentr-un asemenea crăișor, mai ales eu nu mi-oi strica tihna. Facă ce știe. Dorm bine și nici nu mă gîndesc la el.

— Sufletul mămucăi, de cine vorbești ?

— Vorbesc de cine știi, dadacă.

— De ce zîmbești, sufletul mămucăi ? Vorbești de Ștefan beizade.

— Se poate, Măgdălină. Dar mai degrabă poate vorbesc de altcineva.

— Apoi dacă vorbești de altcineva, domniță, crede în ceea ce arată bobii și cărțile. Adevărat că nu s-a împlinit ieri ori alaltăieri ce s-a arătat ; dar se poate împlini mîni.

— Poate. Dacă vrei numaidecît, întinde și cărțile

— Așa, mămucuță. Iată crăița de spatii. Pune-o la buze și menește-o.

Domnița Catrina primi dama de treflă, își acoperi cu ea buzele ca rodia și-i șopti, puțintel cam îndelungat, o mare taină. Apoi o întinse țigăncii.

Dadaca desfăcu jocul pe sită și găsi în colțul din stînga, sus, mare adunare de crai și de crăițe. Lipsea din sobor numai craiul de ghindă, care se afla la dreapta jos, cu

aprodul de aceeași maslă, adică cu dorul său, și alături cu șapte de spatii, adică cu lacrimile sale.

— Privește, sufletelul mămucăi, zise dadaca, întinzînd gheara-i neagră, și cetește singură. Și dacă ai plăcere să mai cetești o dată, să prefac cărțile și să le mai înșir iarăși. Cetește-le ș-acuma și spune dacă nu vezi drum de sară și bucurie la așternut, adică dragoste.

Domniţa cetea cu oarecare uimire, căci învățase să tălmăcească și ea bine acele tainice arătări. Cu toate acestea făcu semn cu mîna, ca și cum ar fi vrut să înlăture ceva.

Dadaca oftă, făcu bot înegurată și rămase privind ca-n-tr-un vis jocul desfăcut. În acea clipă se auzi un pas ușor în tindă ș-o mînă zgrepțenă la ușă. Domniţa se grăbi să salte în picioare și trecu la fereastră. Măgdălina învălmăși cărțile, le aruncă în sită și împinse sita sub divan. Se ridică în picioare și-și pături fusta.

— Dadacă, zise domniţa, adă o făclie și aprinde candela.

Țiganca trecu la ușă ș-o deschise. Domniţa întoarse capul. În umbra pragului ș-a tinzii sta Zoița, nepoata Măgdălinei, țigăncuşa cea cu fustă roșă. Acuma însă nu mai era desculță. Venise încălțată cu ciuboțele galbene, de care se vedea a fi tare fudulă ; înainte de a intra, le privi cu admirație.

— Tu ești, Zoiță ? Intră ! șopti pripit dadaca. Ce este ?

Domniţa avu o răsucire din mijloc, ca și cum ar fi vrut să pornească spre ușă. Dar se opri cu spatele spre țigancă, dar cu urechea atentă.

— Mătușă Măgdălină, vorbi moale și trăgănat țigăncuşa ; a venit la vie și așteaptă măria sa beizade.

Dadaca se întoarse de către nepoată-sa c-un obraz înflorit de bucurie ; veni repegior pînă la domniţa Catrina, o ocoli gudurîndu-se ș-o sărută iar, de data asta pe sîn, deasupra inimii.

— Ai auzit, sufletul mămucăi ?

Domniţa nu răspunse, însă o flacără i se suise în obraji şi-n ochi.

— Ce facem, mămucuţă ?

Domniţa înălţă din umeri, cu nepăsare.

— Du-te, Zoiţă, şopti Măgdălina, întorcîndu-se iar la uşă : du-te şi m-aşteaptă în tindă. Vin şi eu îndată după tine. Aşa. Ce facem, mămucuţă ? urmă ea revenind spre odrasla domnească. Vremea-i cătră sară şi-n acelaşi loc nu ne mai putem întoarce.

— Dadacă, vorbi rîzînd deodată domniţa, uită-te în ochii mei şi spune drept că tu ai ştiut de sosirea lui beizade Alecu.

— Vai de mine, mămucuţă, dar unde se află una ca asta ? Să deie Dumnezeu să mă mînînce corbi şi viermi la răspintene de drumuri, dac-am ştiut pînă într-această clipă ceva. N-am ştiut nimica, sufletule, ş-acuma aflu şi eu cu mare bucurie, şi mă gîndesc ce putem face.

— Nu se poate face nimica, Măgdălină, căci drumurile mele sînt rînduite şi privegheate. Socot că tot astfel sînt privegheate şi mişcările lui beizade Alecu. Ştiind el că-n aceste zile intră în Iaşi atîta norod, cu mare îmbulzeală şi mare amestec, foarte bine a cugetat că mai uşor s-a putea apropia. Bine era să mă gîndesc şi eu la asta ; dar nemaiputîndu-i scrie, nu m-am putut nici gîndi. Tu, care eşti meşteră la toate, vei fi cunoscînd vreun farmec.

— Nu rîde de mine, domniţă, se tîngui dadaca. Dacă-i nevoie, fac şi asta. Dac-aş avea macar un fir din straiele sfintei, în noaptea asta de priveghere, care-i noaptea ei aş putea îndrăzni să fac lucru mare. Ştii că pentru odorul pe care l-am crescut, hrănindu-l cu laptele meu, îmi dau şi sufletul. Acesta lucru îmi trebuie, măicuţă, ş-atuncea putem avea nădejde. Spre vii nu putem ieşi şi din altă pricină, căci, fiind slujbă împărătească la Trisfetite în sara asta, se duce ca totdeauna măria sa cu toată casa şi nu se poate să lipseşti.

— Aşa este, Măgdălină. Ştiam şi uitasem. Crezi tu că ducîndu-mă după poruncă acolo, ca o roabă, am să am vreun folos ? Îmi poate şopti sfînta ceva la ureche, cînd mă voi apleca asupra ei ?

— Sufletule, şopti dadaca, aţintind-o aprig, are să-ţi spuie că poţi trage din straiul ei un fir de sîrmă ori de matasă.

— Vai, dadacă, lasă-mă să cuget şi eu singură. Acuşi mă chiamă la cină ş-am să stau iar moartă în colţul meu, ascultînd cum mă ceartă maica de o parte şi tata de alta pentru năcazurile lor şi pentru al meu. Nu te depărta, dadacă, mai stai puţin şi răspunde dacă ai cugetat la cele ce ţi-am mai spus. Ştii să dai veştile. Trebuie să ştii să coşi gurile şi să faci pe urîţi să se pustiască şi să nu se mai întoarcă în lume.

Domniţa şoptea abia auzit aceste cuvinte ţigăncii, rîzînd, cu ochii în abur de lacrimi.

— Sufletul mămucuţei, rabdă pînă ce vine vremea... o alină dadaca. Este leac pentru toate. Du-te la masă, unde te aşteaptă stăpînii. Ia ceva în gură, ca să nu-ţi bănuiască, şi mai ales fii veselă şi supusă. Şi să fii gata în orice clipă, ştiind că şi eu sînt aproape.

Domniţa rămase la fereastră, privind coloarea de stînjenel a amurgului. Era sfertul de ceas al lacrimilor, după care toată lumea avea s-o vadă rîzînd şi muşcînd cu dinţişorii ei.

Dadaca închise domol uşa şi căută într-un cotlon de tindă pe ţigăncuşă. Paşii slujitorilor sunau spre sufragerie, în celălalt capăt. Totuşi bătrîna îşi suci gîtul în toate felurile, spionînd împrejur.

— Fată, grăi ea nepoatei cu glas de mustrare ; văd că ai frumoase ciuboţele galbene şi bag de samă în salba ta un irmilic nou ; însă află de la mine că nu trebuie să te semeţeşti cu asemenea daruri în orice loc. Aicea mai ales niciodată.

— Irmilicul e din cealaltă dată, mătușă Măgdălină.

— Ești o proastă și nu înțelegi nimica, ori ești mai șireată decît am fost eu la vîrsta ta. Dă fuga înapoi la vie și adă-l numaidecît pe beizade la Trisfetite în astăsară. Să intrați pe portița de dindos. Eu aștept acolo. Dă fuga cu ciuboțelele tale și, cum ajungi, spune-i veste bună din partea domniței și-l pornește la vale, ne mai întîrziind pentru nerozii ori daruri.

Țigăncușa începu în șoaptă a se jura ș-a se apăra de mustrări. Rîzînd, dadaca o împinse de umeri, fără s-o mai asculte ; o scoase la ușa de afară ș-acolo o scăpă din mînă ca pe-o zvîrlugă în umbra înserării. Se auzi în sufragerie bătînd din palme și slujitorii se grăbiră la ușă. Domnița trecu încet de la chilia ei, prin tinda fără lumină. Din colțul în care se oprise, Măgdălina o auzi cum murmură o frîntură de cîntec subțirel. O aștepta să intre la părinții ei, sub sprîncenele pururi posomorîte de cîtăva vreme ale lui Vodă și subt ochii reci ai Doamnei Nastasia. Pentru această Doamnă curată, severă și strîns-rînduită, dadaca de mulți ani descînta nouă ghimpi de păr pădureț, zîmbindu-i ca o roabă supusă în față și dușmănind-o în taină din felurite pricini, dar mai ales pentru că asuprise pe domnița Catrina cu acel tîmp și slut beizade Ștefan, cu care o logodise de pe cînd era numai o copiliță crudă.

Trecu la cuhnii și luă o făclioară, cu care se întoarse în chilia goală a stăpînei sale. Aprinse candela de la icoane. Trase de sub divan sita cu cărțile și le întinse iar, întrebîndu-le.

— Af-af-af ! oftă ea, cufundată în gînduri, sfredelind cu ochii în ceasul viitor.

Dadaca nu dușmănea într-ascuns numai pe Nastasia-Doamna, ci pe toți acei care puneau o umbră pe sufletul domniței Catrina. Urîse pe rînd pe dascălii de elinește, de franțuzește și de danț de la Țarigrad și nu uita să-i pomenească în șoaptele ei tainice, ca pe niște demoni pentru care trebuiau descîntece de deslegare. Numai cu bei-

zade Alecu se împăca — şi-l privea ş-acuma fix şi-l cunoştea în craiul de ghindă, întristat şi singuratic, sub lumina făclioarei de ceară. Aştepta de la el cumaş de rochie pentru sine şi galbini pentru salbă, iar pentru copilă mare bucurie, aşa cum e rînduită de Dumnezeu tuturor primăverilor şi tuturor tinereţelor.

XXIII

Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie şi ce părere are despre asta Vîlcu Bîrlădeanu

La al treilea ceas al nopţii, Vodă se sui cu Doamna în rădvan, între facle şi călăreţi, ca să facă cu mare pohfală drumul scurt pînă la Trisfetite, după rînduiala rămasă de la binecinstitorul Vasilie-Voievod. Iar domniţa Catrina îi urmă de-aproape în calcaşca ei, ne mai bucurîndu-se de paza lui Ioniţă Corjescul.

Podul de lemn din uliţa cea mare era înţesat de roiuri de oameni. Unii stăteau la focuri pe sub zaplazuri, cinînd din merindele aduse în căruţe. Alţii se îmbulzeau fremătînd spre turnul Trisfetitelor. O samă se căţăraseră şi pe zidul de împrejmuire al mănăstirii, ca să vadă trecînd alaiul domnesc. Drăganii deschideau loc cu caii, şi chiverele lor scînteiau în pilpîirile luminilor. Cînd răzbătură în ograda sfîntului lăcaş, chimvalele sunară cu zvon asurzitor în turn şi soborul, în odăjdii, cu prea cuvioşia sa stareţul în frunte, ieşi întru întîmpinare, cu cîntări de slavă. Primiră pe măriţii oaspeţi cu închinăciuni şi spriji-

niră pe Vodă de subsuori, urmîndu-l cu capetele plecate în biserică, pe cînd măria sa călca domol, privind în jur cu posomorîta-i trufie.

Domniţa Catrina urmă după Doamnă, printre credincioşii tălăzuiţi în două laturi, într-un miros greu de mulţime, tămîie şi ceară. Se opri şi ea la sicriul sfintei, plecînd fruntea şi atingînd cu mîna-i mică straiul de fir şi matasă. Apoi se aşeză în strana mică dintre uşa veşmîntăriei şi tronurile Domniei, zîmbind fumului, lumînărilor, oamenilor şi sfinţilor zugrăviţi, fără a vedea nimic. Se zbătea în pieptul ei inima într-o fierbinţeală dulce, aşteptînd necunoscutul, dorindu-l şi bănuindu-l în mulţime, ori după ziduri ori undeva în altă parte, în noaptea tulbure. Nu putea spune — se gîndea ea — că iubeşte pe Alecu beizade ; cu toate acestea îl doreşte şi în acelaşi timp se teme de el. Însă are să-l înfrunte fără frică.

Privi furiş spre maică-sa. Cu tot roşul pe care-l pusese în umerii obrajilor, Doamna Anastasia nu putea ascunde decît mulţimii oboseala care îi încovoia grumazul. Catrina îi ceti în ochi preocupările care astupau îndîrjirea datoriei. Toată ziua stătuse în picioare descîntînd slujitori, boieri şi negustori, primind ştofe, bani şi mărfuri pentru cămări, sămile oilor de la munte, a boilor de la Bohotin, a herghelíei din braniştea de la Neamţ — căci la sfînta Paraschiva hotărîse ea sorocul tuturor acestor daraveri. Iar a doua zi avea din nou să fie în picioare la revărsatul zilei, ca să isprăvească, să vădească unora minciunile şi înşelările, iar pe slugile cele bune să le răsplătească c-o vorbă de milă — căci la bani şi straie se ştia că Doamna Anastasia e zgîrcită. Îndată după aceea trebuia să drămăluiască în cămară cele de cuviinţă, pentru ospăţul curţii din acea zi mare, să vadă aducîndu-se subt ochii ei toate, să deie pe samă bucătarilor lucru cu lucru, bucăţică cu bucăţică, rămînîndu-i pe urmă celelalte ceasuri să pîndească pe fiecare la datoria lui, ca să nu se părăduiască un fir de orez ori un strop de undelemn.

Doamna căscă prelung, cu ochii înlăcrimaţi şi bătuţi de gînduri. Catrina zîmbi întorcîndu-şi în altă parte obrazul.

Pe lîngă toate acestea, care erau înlăuntrul ei, Doamna simţea îngroşîndu-se aerul pe care-l înghiţea ; avea sub limbă gust de funingine, amestecat şi cu duhoarea tuturor acelor cojoace ale prostimii, îmbulzită trup lîngă trup, cap pletos lîngă cap pletos, cu ochii holbaţi spre ea. Se mai adăogeau şi mişei cu braţe ori picioare schiloade, descoperite vederii. Cu toată paza şi lupta cuvioşilor călugări, ei răzbeau ; şi fiind unii ameţiţi de rachiu slobozeau glas de ceartă, arătînd că poftesc să vadă nu numai pe sfîntă, ci şi pe măria sa Vodă, decît care nici un crai pe lumea asta nu se află să aibă straie mai podobite şi mai falnice.

Ochii trudiţi ai Doamnei Anastasia crescură ca de-o spaimă în orbite. Atunci domniţa, văzînd-o bolnavă, trecu lîngă ea ş-o sprijini. Vodă mormăi nemulţămit deocamdată, apoi, la şoaptele iuţi ale Catrinei, înţelegînd ce este, porunci cu blîndeţă soţiei sale să iasă fără a tulbura prea mult lumea — şi să se ducă la Curte, spre a se linişti, avînd vreme destulă şi pentru hodină, ca să nu fie treburile smintite a doua zi dimineaţă.

Fiind o clipă de întrerupere în slujbă, pe cînd ieromonahii se aflau intraţi în altar şi eclesiarhii desfăşuraseră la uşile de aur perdele de matasă purpurie, Doamna putu coborî din strană. Se închină spre racla cuvioasei şi urmă pe Catrina, care o petrecu prin uşa veşmîntăriei. Cum ajunseră în noaptea lină de-afară, Doamna respiră prelung, ameţeala şi greaţa îi trecură. Se gîndea chiar dacă n-ar fi bine, după ce va sta aşa cîtva, să se întoarcă îndărăt, ca să aştepte sfîrşitul slujbei. Catrina se împotrivea — cu mare grijă şi frică — deoarece slujba avea să mai ţie cel puţin două ceasuri, dacă nu şi mai mult. În sprijinul domniţei se înfăţişară grăbiţi şi slujitori ai curţii care văzuseră, în biserică, ceea ce se petrecuse ; ş-acuma

chiar dăduseră poruncă rădvanului să înainteze în laturea altarului, la uşa cea mică a veşmîntăriei.

— Atuncea rămîi tu, domniţă, numaidecît ; şi te întoarce lîngă măria sa, hotărî Doamna.

Catrina plecă fruntea cu supunere, bucurînd pe maica sa, simţindu-se ea însăşi şi mai bucuroasă. Acum începea să aibă încredinţarea că în acele două ceasuri va avea putinţa să vadă pe beizade Alecu. Altfel îi rămîne să găsească neapărat un mijloc pe a doua zi, în vremea ospăţului domnesc. Totuşi, mai bine ar fi să-l vadă în astă-sară.

Rădvanul plecase. Mulţimea, o clipă desfăcută, se încheiase la loc, frămîntîndu-se în tot cuprinsul ogrăzii, pînă la porţi şi pînă la stăreţie şi chiliile monahilor. Numai sus, în cerul cu stele, era pace, şi de-acolo privea sufletul maicei noastre sfînta Paraschivă trupul său din racla Trisfetitelor — foarte mult plăcîndu-i slujba şi năvala omenirii. În acea clipă îi plăceau toate şi domniţei. Cu toate acestea, nu putuse trage din straiul moaştelor nici un fir de matasă ori de sîrmă.

Se pregătea să intre în biserică şi sta încă nehotărîtă. Atunci, prin mulţimea iarăşi desfăcută, văzu trecînd caleaşca ei. Se gîndi : «Într-adevăr nu mai am nevoie de ea ; mă pot întoarce cu tata.» Totuşi avu o mişcare s-o oprească. Cineva o atinse pe umăr. Cunoscu îndată, la ureche, şoapta dadacei :

— Măria ta, întoarce-te în biserică şi las-o să se ducă.

— Tu eşti, dadacă ? rîse domniţa. M-ai spăriat.

— Eu sînt, măicuţă, şi te-aştept în acest loc ; dacă-i putea, să vii iar.

Domniţa trecu pe dinaintea fratelui care păzea uşa, printre sipetele de stejar, şi, intrînd prin cealaltă uşă ascunsă, pătrunse la locul său. Se apropie de Domn, care-o întrebă din ochi. Ea răspunse încet :

— E bine. S-a dus la Curte.

Vodă păru mulţămit şi-i zîmbi cu bunătate.

Copila intră în strana ei şi-şi aşează coatele în sprijinitori. Mulţimea era tot aşa de deasă şi tot aşa de puţin binemirositoare, cu toată tămîia cadelniţilor ; şi făcliile fumegau. Îi veni în gînd că ar putea să se simtă şi ea rău, şi închise ochii. Apoi îi deschise. Nu-şi simţea nimic tulburat în fiinţă. Dimpotrivă, era bine încredinţată că o aşteaptă o bucurie. Dadaca era afară, avînd în palmă firul de matasă şi descîntîndu-l.

Întoarse privire spre tatăl său. Vodă îi făcu semn să se apropie. Ea se aplecă spre cuvîntul lui. Îi porunceşte să se ducă şi ea la Curte.

— Dacă vrei să te duci...

Ea, fără îndoială, deocamdată, se împotriveşte. Apoi se supune. Vodă o urmări mulţămit cu privirea cum se strecoară prin acelaşi cotlon tainic. În aceeaşi clipă perdelele de purpură lunecară în laturi şi porţile împărăteşti se deschiseră. Vodă îşi plecă urechea slăvitelor cîntări, cu mare desfătare a inimii.

Domniţa zîmbi fratelui paznic. El i se închină smerit. Afară, aceeaşi boare de sănătate şi murmurul mulţimii. Dadaca îi cuprinse cotul stîng ş-o conduse, cotit, către bolta turnului de la poartă. Acolo, îi aruncă pe umeri şi pe cap un şal. Ocolind, o întoarse către chilii. Într-un fund de cerdac, la o uşă scundă, o opri. Ţiganca ciocăni o singură dată cu degetul.

— Dadacă, să nu mă leşi singură, şopti domniţa cu frică. Intră şi tu cu mine.

— Intru şi eu, sufleţelul mămucuţei. Şi nici mult nu putem sta.

Uşa se deschise singură. Măgdălina rămase afară.

— Intră şi tu, dadacă, şopti ea uşii închise. Apoi tresări de surprinderea pe care o aştepta. Beizade Alecu îi cuprinse mînile. Înlănţuind-o cu celălalt braţ pe după grumaz, îi sărută ochii. Ea se zbătu şi se hotărî să ţipe. Atunci glasul îi fu înăbuşit. Încordîndu-se cu mînie îşi sprijini

mînile în pieptul dușmanului său. Apoi își plecă fruntea în același loc și-și lăsă brațele să cadă, supunîndu-se.

— Dadacă ! suspină ea.

— Îndată ! îndată ! îi răspunse ușa, înăbușit.

Încredințată de acest sprijin mare și știindu-și vremea așa de scurtă, își sui brațele pe după gîtul lui beizade și-l privi rîzînd de jos în sus.

În chilia îngustă, pe măsuța din fund de la fereastra oblonită, ardea o lumînare slabă de seu. Cu toată puțina ei lucire, domnița putu băga de samă că obrazul lui beizade e slab și pălit.

— Ce ai, beizade ? îl întrebă ea retrăgîndu-și brațele și făcînd un pas îndărăt. Te văd slăbit.

— N-am nimic, domniță, răspunse Ruset c-un zîmbet, de cît cred c-aș fi pierit, dacă n-aveam bucuria de-acum.

Într-adevăr, în ochii lui copila văzu ceea ce o putea face fericită și ceea ce o înfricoșa.

El se apropie grav, cu zîmbetul pierit. Ea se retrase, încercînd să rîdă ; privi spre ușă ; se întoarse la el cu hotărîre și se lăsă îmbrățișată iar și sărutată. Și iar zîmbi cînd el găsi de cuviință să-i facă mărturisirea supunerii și robiei lui pînă la moarte. Atunci ușa dădu semn și se deschise, lăsînd pe dadacă să intre.

Domnița se așeză pe divan. Ruset rămase în picioare. Măgdălina culese de jos șalul căzut și trecu în fund ca să rupă mucul lumînării. Se întoarse după aceea la ușă stînd cu urechea la pîndă.

— Spune repede ce-ai făcut în vremea asta, de cînd nu ne-am văzut, îndemnă cu vioiciune domnița.

— Am dus pe ava franțuz pînă către Galați, domniță, și-am fost bucuros să capăt învoire de la el pentru a mă întoarce. Am avut vreme rea și întîmplări neplăcute, pe care pot să ți le spun, dacă ai vreme să mă asculți. Iar cum m-am văzut slobod, am venit în preajma Iașilor, așezîndu-mă la pîndă și așteptînd vreme cu prilej. Am și eu un om priceput cum ai domnia ta pe această dadacă fără preț,

şi el mi-a adus aminte de hramul sfintei mucenice Paraschiva. Atuncea m-am aşezat cîteva zile la odihnă la mine, la Hîrlău. Şi cînd a trebuit, m-am sculat ca de pe boală şi m-am grăbit să vin.

— Atîta-i ?

— Atîta. Crezi, domniţă, că eu trăiesc acuma pentru altceva ?

— Cugetă bine, beizade, şi nu spune vorbe mari, căci această dadacă ştie să dea în bobi şi să caute în cărţi, şi ea cunoaşte toate răutăţile.

— Cuget, domniţă, şi nu găsesc nimic altceva. Între Hîrlău şi clipa asta a fost pustie. Şi n-am văzut pe nimeni. Ba am văzut, în fugă şi mare taină, pe Mîndila zaraf. I-am dus amanet cinci olmazuri.

— Ai nevoie de bani ? Pleci undeva ?

— Nu. Dar vreau să fiu gata.

— Atuncea ştii că am să mă duc eu cu părintele meu la Stambul ?

— Ştiu, şi am să te urmez ş-acolo, dacă-mi îngădui.

— Vai, beizade, acest drum pe care trebuie numaidecît să-l facem, e în legătură cu scîrba vieţii mele. Beizade, îşi schimbă domniţa sonul glasului sub năvala lacrimilor, nu ştiu cum şi nu înţeleg cum am să-mi pot lumina viaţa din partea acelui om pe care am ajuns să-l urăsc. S-a făcut cîndva între mine şi el o legătură pentru care eu n-am nici o vină, nedorind-o şi neînţelegînd-o. Acuma el ştie că eu nu-l voiesc şi totuşi stăruieşte. Tata şovăieşte ca un părinte şi, cu toate încruntările lui, socot că l-aş înduplеca. Dar este mama, care, în înţelepciunea ei, socoate folosul. Iată, vine înoirea Domniei ; iată, are să iasă hotărîre de la Împărăţie pentru hătmănia Ucrainei turceşti ; iată că domnia sa Ştefan beizade a căzut cu jalobă la măritul Sultan, că noi ne împotrivim nunţii şi dorim să stricăm logodna. Mama îndeamnă să facem nuntă. Iar eu socot mai degrabă să pun hobot de moarte.

— Ce-ai hotărît, domniţă ? întrebă, cu grijă, Ruset.

— N-am hotărît nimic, căci eu n-am puterea să sfărm ce-au hotărît alţii. Dar am să mă înfăţişez şi eu la Stambul şi voi spune şi eu ce mă ajunge mintea la divanul Împărăţiei. Pe urmă, cum va da Dumnezeu. Pînă atuncea, sfîrşi ea înălţînd ochii spre Ruset, mă pot bucura puţintel de viaţă.

— Eu te urmez ş-acolo, domniţă, zise beizade Alecu, îngenunchind, şi voi face cum îţi va fi porunca.

— Dadacă Măgdălină, rîse subţirel copila. Să-l primim şi pe beizade Alecu să meargă ?

— Să-l primim, sufletul mămucăi.

— Acolo avem să ne putem vedea ?

— Am să merg şi eu, mămucuţă, şi are să ne ajute Maica Domnului.

— Vra să zică, oftă beizade. pe alt ţărm şi subt alt cer poate vom fi mai norocoşi decît aici. Acolo se află locuri încîntate în care am petrecut altădată fără grijă. Am să te fur odată într-o luntre, macar pe două ceasuri, să trecem în taină peste Boaz la Scudar.

Domniţa Catrina simţi o strîngere plăcută şi fierbinte deasupra inimii, în locul unde o sărutase dadaca Măgdălina, cînd îi vestise acest drum de sară cu bucurie de dragoste. Cuprinse mînile lui Ruset ca să-l atragă spre ea ; apoi îl depărtă încet, zîmbindu-i cu ochii în lacrimi.

— Cînd ai să pleci, domniţă ?

— Nu pot încă şti... se tîngui ea. Tata are încă multe şi încurcate treburi şi grele griji, cu bunturile şi birurile ţării. Dar cînd va fi, te vestesc. Dacă întîrziem, pînă atuncea nu se poate să nu ne vedem iarăşi. Vină în locul cunoscut şi dă ştire.

Dadaca Măgdălina suspină de lîngă uşă :

— Cu sprijinul Maicei Domnului, vom mai găsi ceas şi cale. La asta nu se poate pune nimeni împotrivă. Iar acuma, nu întîrziaţi, căci s-aud clopotele bătînd. Eu mă duc să văd ce este afară şi dau îndată semn de ieşire.

Dadaca se strecură pe uşă.

— Ne despărțim într-adevăr ?

Aceeași întrebare și-o punea și domnița. Fără a răspunde, lăsă pe Ruset să vie asupra ei, acoperind-o într-o îmbrățișare și sărutare prelungă. Făcîndu-se mică, îi scăpă din brațe, apucă de pe-un scaun șalul, îmbodolindu-se cu el, și fugi la ușă. Ruset rămase rănit, ca și cum ar fi pierdut-o pentru totdeauna. De la ușă mai întoarse o dată spre el ochii și zîmbetul ca o lumină. Porni s-o cuprindă iar. Atunci sună în ușă o bătaie. Ea deschise și dispăru.

Alecu beizade păși înainte ca amețit de o băutură tare. Știind bine că nu se găsește în fața-i decît lemn, înaintă repede și se izbi de două ori cu fruntea de locul pe unde ieșise domnița Catrina, găsind încă o plăcere în această suferință. Se întoarse și începu a rîde către sine însuși.

Bîrlădeanu intră. Stătuse afară, alături de ușori, ca un zăvod și auzise bătăile.

— Măria ta, m-ai chemat ?

— Cum ? Da, Bîrlădene, te-am chemat. Stai acolo unde ești și uită-te la mine. Răspunde dacă mă cunoști.

Vîlcu nu răspunse.

— Ce zici, măi Bîrlădene ? se întoarse iar Ruset cu masca-i de zîmbet întristat. Ai fi crezut tu vreodată să mă vezi astfel ?

— Dă, măria ta, ce să zic ? Nu zic nimica.

— După atîtea blăstămății și rele pe care le-am trecut cu bine și le-am lăsat în urmă, acuma a venit vremea să-mi plec grumazul.

— Asta-i socoteala căpcăunilor, măria ta, și așa-i rînduit ticălosului om de lut ; n-avem ce-i face. Pînă ce nu plătește vamă, nu scapă.

— Într-asemenea capcană și vamă își lasă lupul pielea, Vîlcule.

— Poate n-a fi chiar așa, stăpîne. Nu moare omu de asta.

— Ce ştii tu, bre Bîrlădene ? strigă Ruset, umblînd pe dinaintea slujitorului şi cercetîndu-l cu ochii în toate felurile, ca şi cum ar fi vrut să-l cumpere. Nu-i, bre Bîrlădene, cum ştii tu : să furi fata şi s-o duci pe cuptor la tatu-tău acasă, cum ai făcut tu, şi pe urmă să te-mpaci şi să bei cu socrii o vadră de vin. Asta-i fată care nu se fură. Şi dac-o fur e cu primejdia vieţii. Iar dacă rămîn aşa, nu înţeleg unde pot ajunge. Tu eşti un prost, Vîlcule, şi nu poţi înţelege nimica ; iar eu mi se pare că am intrat în anul morţii.

— Măria ta, rînji Bîrlădeanu, muindu-şi glasul, poate să te mai domoleşti cînd s-a îmblînzi de istov. Acuma, pe cît înţeleg, are ghiare.

— Are şi-mi strînge în ele inima. Iar dacă n-ar face astfel, nu m-aş simţi atît de fericit. Dar parcă tu poţi pricepe ce spun eu ?

— Ca un cap prost, măria ta, nu pot într-adevăr pricepe că altele nu ţi-au fost dragi ş-ai umblat cu ele din zburdălnicie ; iar asta ţi-i dragă şi-i plăteşti ei şi pentru celelalte. Rînduit este de la Dumnezeu, precum am spus, să nu scape omul de asta, cum nu scapă de moarte. Venindu-ţi şi măriei tale vremea, supune-te.

— Asta fac, omule, strigă beizade măsurîndu-l şi preţăluindu-l ; mă supun.

— Atuncea-i bine, măria ta. Ne chiamă, — venim. Ne spune să ne ducem, — ne ducem. Aicea nu-i cum vrem noi ; facem după poruncă.

— Aşa-i, Bîrlădene ; nu eşti tu chiar aşa de prost pe cît se pare.

Vîlcu rînji iar :

— De-acu ne ducem ca frunza pe apă, măria ta.

— Şi asta-i adevărat. Du-te, Vîlcule, şi păzeşte în cerdac. Aştept să vie dadaca, să vedem ce răspuns îmi mai aduce şi pe urmă ne întoarcem la Hîrlău, la osîndă.

Vîlcu trecu în cerdac afară şi se sprijini de uşor. Clătină din cap şi stupi cu dispreţ într-o parte.

Nu după tîrzie vreme, din mulțimea întunecoasă care foia murmurînd în apropiere, se desprinse o umbră și veni către el. Se apropie și-l cunoscu ; deschise ușa și intră.

Dadaca Măgdălina găsi pe Ruset în aceeași stare în care-l lăsase pădurarul. Se plimba neliniștit, ca într-o colivie.

— Ce facem, dadacă ? izbucni el, venind către dînsa. Cînd o mai pot vedea ? Mîni ?

— Nu se poate, măria ta, știi bine care-s greutățile și primejdiile noastre.

— Atuncea cînd ?

— Nu putem ști. Vină-n două săptămîni. Alege o vreme lină, ca să putem ieși la plimbare. Și precum am avut ajutor pînă acum de la Aceea care stă sus văzînd toate și ocrotind, tot așa și de-acum înainte să nădăjduim la dînsa. Eu oi face tot ce pot, măria ta ; mai mult decît mine nu poate nimene, căci am și ajutor de la dragostea domniței. Fiind așa, vină. Dacă nu-i nici un chip și te întorci fără s-o vezi, îți rămîne nădejdea pe altă dată.

— Ascultă, dadacă, vorbi întunecos și nemulțămit Ruset, asta însemnează să mă jupuiești de viu pe de o parte și să mă întrebi dacă-mi place și pe cealaltă.

Dadaca Măgdălina își încrucișă mînile pe pîntece și-și plecă fruntea.

Beizade o privi pieziș. Apoi se pipăi și trase din buzunar doi icosari de aur de mai nainte pregătiți.

— Iată pentru salba ta, dadăcă.

Dadaca primi banii sărutînd mîna care i-i dădea.

— Mulțămesc măriei tale, își subție ea glasul, și mai aștept ș-o păreche de ciuboțele galbene.

— Se poate, zîmbi Ruset, dacă nu te gîndești la o prostie și dacă-mi dai drumul de-aici c-o încredințare.

— Încredințare îți pot da, măria ta, nu de atîta preț, ci cît toate bogățiile lumii. Slove din carte n-am învățat a

ceti, dar sufletul oamenilor l-am deprins. Şi eu cetesc la domniţa noastră cîntec dulce pentru măria ta.

— Fie : să mă duc, să mă-ntorc şi să mă zbat. Ceea ce spui, dacă-i adevărat, preţuieşte şi mai mult. Să nu cuget decît la asta : cînd o mai văd ; căci mai încolo e întuneric. Nici macar un răvaş nu mai pot primi ?

— Mai ales asta nu se mai poate, măria ta, căci de oara trecută, cînd te-ai înfăţişat măriei sale, s-a pus mai cumplită pază asupra noastră.

După cît poţi auzi şi înţelege şi măria ta, acest Georgie-Vodă se îngraşă de veninuri şi răutăţi. Din ce în ce mai varvar se face şi prigonirea lui o simţim şi noi. Venind acuma îndărăt de la Curte, auzeam norodul şi calicimea blăstămînd. De aceea stau cu mare spaimă şi cu zilele în palme, aşteptîndu-l pe Buga Sîrbul. Fii şi măria ta cu grijă. Iar eu nu pot face decît să vă slujesc, nu pentru ciuboţelele cele galbene şi sălbă, ci pentru inima domniţei noastre.

Dadaca se închină, veni lîngă Ruset şi, descîntînd, îl atinse cu gura sub umărul stîng în locul unde sărutase şi pe domniţă.

Rămas singur, beizade Alecu trase pe mînici burca si îndesă pînă la sprîncene cuşma, îşi strecură în mînică un jungher mic italienesc şi ieşi în cerdac ; iar de-acolo, urmat de Bîrlădeanu ca de-o umbră, se cufundă în valul de norod.

În acelaşi ceas, înainte de a porni spre Hîrlău, bătu la uşa de stejar a lui Mindila, în uliţa mare boierească, Intrînd în odăiţa boltită şi oblonită a zarafului, îşi scoase jungherul şi despărţi pulpana hainei de dedesubt într-o cusutură. Trase alte pietre scumpe, pe care nădăjduise să le cruţe şi le puse pe măsuţa acoperită cu catifea neagră, sub barba albă şi respectabilă a jidovului. Aplecîndu-se foarte aproape de ele cu o lentilă mică, Mindila le cercetă îndelung, apoi, cuviincios, şi închinîndu-se înaltului şi cunoscutului său oaspete, îi făcu preţul amanetului. Puse olmazurile într-o răcliţă, dădu însemnare şi se re-

trase într-o cameră necunoscută, de unde se întoarse c-o pungă de monede de aur pe care le numără, petrecîndu-le pe fiecare printre degetele sale și pe subt ochii lui beizade, pentru încredințare.

Ruset primi banii și-i cumpăni în mînă. Întrebă cu dispreț privind de sus pe jidov :

— Nu socotești tu că-i prea puțin ?

— Vai, stăpîne, se tîngui Mindila cu blîndețe : trăim în vremuri aspre și banii s-adună greu. Era mai bine în domnia slăvitului măriei tale părinte. Acuma stăm cu sufletul la gură.

El ofta încă și se tînguia, închizînd cu cheia ușa ferecată de stejar și punînd zăvoarele, cînd beizade era departe cu pădurarul, în căruța lor de negustori de țară, trasă de doi cai cu mult mai tari și mai repezi decît arătau după înfățișarea lor umilită.

XXIV

Despre cele șase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă

În vremea aceea, îndată după Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, la purcesul iernii, au început a se arăta pe acest pămînt semne, care pe urmă s-au dovedit vestitoare creștinilor de multe nenorociri și cumpene. Pentru păcatele noastre astfel a voit să ne certe Dumnezeu, mai întăi prin nesătula lăcomie a Ducăi-Vodă, care a adus ridicarea noroadelor, apoi sărăcia și risipa lor. După asta au

venit tatarii, războaiele și molimele, care sînt rînduite totdeauna pedeapsă ticăloșilor moldoveni.

S-a arătat semn la sfînta icoană a Maicei Domnului de la mănăstirea Neamțu, cea zugrăvită de Luca Evanghelistul și dăruită cu veacuri în urmă lui Alexandru-Vodă Bătrînul de către Ion Paleologul împăratul de la Bizanț. Acea icoană a vădit lacrimi, la slujba de priveghere a Arhanghelilor, care lacrimi le-au cules părinții într-o tipsie de argint, suflată cu aur, mărturisind apoi cu jurămînt minunea. De așa lucru auzind norodul s-a înfricoșat dînd vestea pretutindeni

Iar apoi la șapte zile, în noaptea de 13 spre 14 a lunii lui noemvrie, s-a cutremurat pămîntul și s-a auzit în adîncimi huiet venind de către miazăzi. Unele ziduri de la sfintele mănăstiri au crăpat. Și s-a găsit într-o risipitură, subt o lespede, la mănăstirea lui Barnovschie-Vodă, scrisoare, tălmăcind războiul pe care nu mult după aceea l-a pornit puternicul Sultan Padișah Mehmet asupra crailor creștinătății.

După cutremur, la trei zile, a venit de către asfințit un vifor mare, cu pietre de ghiață amestecate cu ninsoare, care asta n-o văzuseră și n-o pomeniseră bătrînii de cînd e lumea și de cînd țineau ei minte. Și părintele nostru Dosoftei mitropolit a tălmăcit acest semn în taină drept mînie a lui Hristos Dumnezeu și biruință a crucii asupra spurcatului Ismailitean. Dar nimeni nu îndrăznea să spuie pe față această mare taină, ca să nu afle negustorii și agalele de la Împărăție, veniți în acea lună în scaunul Domniei pentru datoriile și cametele lui Georgie Duca-Vodă către dînșii și pentru daruri cuvenite slujitorilor celor mari de la Țarigrad.

Iar în luna lui dechemvrie 10 zile, cursul anilor fiind 7188, s-a arătat, noaptea, pe cer, stea cu coadă, căreia latinii îi zic cometa, adică mătură. Începînd dintr-un sîmburc cu mare lumină din zarea țării ungurești, cuprindea în sus cu lungimea sa jumătate de cer între amiază și

apus. Şi zi cu zi scurgîndu-se, se tot urca în sus către miezul-nopţii, învîrtindu-se precum este umbletul cerului, cu stelele, către apus. Acesta semn a fost scris şi-n letopiseţi — şi învăţaţii oameni ai ţării şi vlădicii, strîngîndu-se în sobor, au arătat că este tot mare veste a lui Dumnezeu, însă nu sfîrşitul lumii cum răcnea şi se spăimînta prostimea de la ţară.

A doua zi sîmbătă, în 11 dechemvrie, s-a fost oprit la Tîrgu-Frumos, în curţile domneşti de-acolo, aga Roşca, aducînd cu slujitorii săi pe fiastrul Hîncului Donie, care era staroste la ţinutul Putnei. Din porunca Domniei, Roşca îl călcase noaptea şi-l ridicase din pat de lîngă jupîneasă, pornindu-l într-aceeaşi clipă de la Focşani către scaun. Iar pe cale, într-a doua noapte, s-a arătat cometa.

Umblînd călare lîngă agă, între slujitori, Donie se mira de ce-l va fi chemînd năprasnic Domnia.

— Căci eu, cinstite agă Roşca, mă ştiu drept, cu mare credinţă lui Dumnezeu şi stăpînului meu. Eu norodul nu l-am asuprit şi lacrimile sărmanilor şi văduvelor le-am şters. Pe cei răi i-am prigonit şi posturile le-am ţinut cu rînduială.

— Prea cinstite staroste Donie, răspunse aga, gîndurile lui Vodă noi nu le putem şti, după cum nu putem cunoaşte voia lui Dumnezeu, care s-arată în acest semn de spaimă. Socot că n-a fi nimic rău şi are numai nevoie de domnia ta să-ţi deie o poruncă, ori să-ţi ceară un sfat.

— Se poate, încuviinţă Donie, cu inimă curată. De cînd s-au tulburat iarăşi mazilii şi răzăşii de la Orhei, măria sa stă cu grijă, cu toate că serdarul Constantin îi stropşeşte pretutindeni pe unde-i ajunge. Nu poate însă uita măria sa trecuta oară, cînd a burzuluit ţara Hîncu, barbatul de-al doilea al maicii mele. Se îndoieşte că buntul va putea fi supus degrabă, şi, ştiind că eu atuncea l-am urît pentru fapta sa pe tatăl meu cel vitreg, Vodă mă chiamă să-mi deie şi mie slujba lui Cantemir serdar. Ori poate vrea să mă-ntrebe dacă nu cunosc eu anume pe unii făptaşi din

trecut, care ar fi amestecaţi în tulburările de-acuma. Am aflat într-adevăr de unii care au fost ş-atunci şi care s-au sculat ş-acuma.

— Se poate... răspunse la rîndul său aga.

Despre aceasta au mai vorbit iarăşi într-alt chip : Donie se întorcea la grija sa ca cerbul către adăpătoare, găsind-o însă uscată, căci de la aga Roşca n-avea de unde scoate mai mult. Apoi, cînd s-a arătat steaua cea cu coadă pe cerul nopţii, au ascultat în lungul drumului felurite vorbe de înfricoşare care l-au tulburat pe agă, iar pe Donie l-au făcut să puie peste grija dintăi altă grijă mai mare. Astfel au ajuns la Tîrgu-Frumos în amurg ş-au descălecat în ograda caselor domneşti în popas.

Acolo, un călăraş aştepta pe aga, c-o însemnare pecetluită. În picioare, între slujitorii săi descălecaţi, Roşca a desfăcut-o ş-a vrut s-o cetească în zarea luminii. Neputînd, a intrat în casă, la o făclie. Cînd a ieşit, a privit cu frică parcă împrejur şi şi-a întors ochii spre steaua cea nouă.

— Veste bună ? îl întrebă starostele de Putna.

— Dumnezeu ştie... răspunse Roşca, oftînd.

— Te uiţi către acel pojar tainic din cer ? îl întrebă iar Donie. Nici eu nu-mi pot lua ochii de la el. Şi tot astfel ca noi, stau şi privesc cu uimire toate sufletele de pe acest pămînt fără a-l înţelege. Stau privind copiii mei şi soaţa mea, în casa noastră de la Focşani, şi se tem, cugetînd că eu sînt călător şi poate mă duc către o primejdie.

— Cinstite şi iubite staroste Donie, acuma mă gîndesc că steaua aceasta poate să fie semn împotriva tiranilor, mormăi Roşca, aşa încît să nu-l audă slujitorii.

Apoi chemînd patru dintre oamenii lui la poruncă, intră iarăşi în casă pentru puţină vreme.

Curînd ieşiră ; şi cei patru slujitori înaintară spre Donie, fără ca să li se audă paşii prin omătul moale. Donie nu-i auzea şi din pricină că se uita cu luare-aminte spre o pasere străină care se aşezase pe-un vîrf de mes-

teacăn bătrîn în laturea casei şi se cumpănea legănîndu-se lin pe crenguţa mlădie, în lucirea dulce a serii. Era o vreme de moină, fără pic de vînt.

Aga Roşca ridică şi el ochii şi văzu paserea străină. Era cît un corb, însă avea pene albastre ş-un clonţ încovoiat. În lucirea de la asfinţit îi fulgerau ochii ca două rubinuri mari. În acel minut, slujitorii cei patru care ieşiseră cu poruncă strînseră pe Donie între piepturi şi-l cuprinseră de grumaz. Cînd îl simţiră răsărind, se abătură asupra lui zugrumîndu-l, după ticălosul obicei al păgînilor. Donie n-avu vreme, în clipa morţii. să sloboadă decît un răcnet scurt, un fel de zbucnire a groazei, care n-avea nimic omenesc. Paserea cea străină din mesteacăn răspunse întocmai, cu acelaşi sunet, căscînd pliscul de trei ori. Desfăcînd aripi ascuţite. fîlfîi în înălţime ocolind mortul şi observîndu-l cu ochii ei de jar : apoi lunecă spre asfinţit. Aga Roşca rămase la locul său îngrozit, urmărind-o cu privirile şi fiind încredinţat că s-a suit spre steaua cu coadă. Într-adevăr, toată lumea care a aflat de întîmplare nu s-a mai îndoit de aceasta şi nici paserea n-a mai fost văzută vreodată de-atunci pe pămînt, — rămînînd numai ca un semn al acelei vremi.

Duminică, dechemvrie 12, s-a vestit măi ici sale la curte, în Iaşi, că a sosit Constantin serdar cu robii orheieni. După ce spîrcuise satele sculate, punînd asupra celor supuşi şi iertaţi grea dajdie de bani şi vite oşteanul Domniei se întorsese asupra răilor care se trăseseră în Codru. Urmărindu-i din ascunziş în ascunziş, hărţuindu-i, împresurîndu-i şi ţinînd toate drumurile, a ajuns să-i flămînzească şi să-i sălbătăcească desăvîrşit. Iar apoi dezgolindu-se codrii de frunzişuri şi venind şi iarna, au ieşit acei buntuşnici, ca lupii, în văi, către sate, şi i-a prins pe toţi Cantemir de grumaz.

Georgie-Vodă îi lăsă să steie pînă ce-şi isprăvi rugăciunea, făcînd de trei ori cruci mari din creştetul capului pînă sub vintre, şi la umeri cît putea ajunge cu braţul. Se

aplecă spre icoane, dîndu-le oarecum buna-dimineaţă, apoi, îmbrăcînd contăş şi punînd în cap gugiuman, apucă buzduganul cel mic şi ieşi în foişor, unde îl aşteptau vel-hatman şi vel-armaş, precum şi mulţi slujitori domneşti.

Călăreţii lui Cantemir aveau caii bine hrăniţi şi straie bune pe dînşii, ceea ce băgînd de samă Vodă, zîmbi cu plăcere, ştiind de unde au mîncat acei cai şi de unde s-au îmbrăcat acei călăreţi ai săi, scutindu-i cheltuielile. Roata călăreţilor desfăcîndu-se în două laturi cînd apăru Domnul, se arătară şi cei pe care-i roseseră caii şi-i dezbrăcaseră oştenii. Erau cincizeci ori şaizeci de oameni, slabi şi cu puţine straie rupte şi proaste. Unii erau fără cuşme şi îmbrobodiţi cu nişte petici, ca muierile. Tîrau în picioare opinci ori zdrenţe legate cu aţe de tei. Umiliţi de bătăi şi foame, îşi plecau frunţile, şi la ieşirea măriei sale căzură în genunchi. Duca-Vodă îi privi întunecos. Întoarse o clipă zîmbet spre închinarea lui Cantemir serdar ; apoi, înălţînd barba, lăsă să cadă cu greaţă vorbe de întrebare :

— Aceştia sînt nelegiuiţii care s-au sculat împotriva domniei mele ?

— Aceştia sînt robii, cîţi au mai rămas, măria ta, răspunse serdarul. Alţii au pierit, alţii au fugit.

— Ha-ha ! au pierit ş-au fugit ? Asta-i bătaia lui Dumnezeu, că s-au sculat împotriva sfinţiei sale, care rînduieşte domn şi lege.

— Iar aceştia, măria ta, s-au supus, căzînd în genunchi la mila măriei tale.

— La mila mea ? strigă Vodă ridicînd o clipă buzduganul şi lăsîndu-l iar în lungul coapsei.

— La mila măriei tale, Doamne ! scînciră ticăloşii robi, plecîndu-şi fruntea în omăt.

Vodă îi privi cu asprime.

— Acum acele locuri ş-acele sate s-au potolit toate ?

— S-au potolit, măria ta, răspunse serdarul.

— Datoria lor către vistierie au plătit-o ?

— O plătesc, măria ta. Au primit pe zlotași și fac socoteli drepte. Cel ce are dă pentru cel ce n-are. Averea satului răspunde pentru toți. Fiind îndărătnici de multă vreme, acuma li s-a împlinit tot, pînă la un capăt de ață. Mai rămîne să răspundă pentru nebunia și îndrăzneala lor.

Domnul se întoarse către prietinul său Buhuș hatman, căutînd a-i ceti pe obraz părerea. Dar nici Buhuș nici Fliondor armaș nu puteau fi pătrunși în ființa lor lăuntrică, și obrazurile le stăteau neclintite.

În acea clipă dinspre bolta turnului de la intrare răzbiră glasuri. Cineva chema într-ajutor. Străjerii îl repezeau îndărăt, cu vorbe aspre.

— Ce este ? întrebă Vodă. Cinstite vel-armaș, vezi domnia ta, și adă la mine pe cei care mă chiamă, nădăjduind întru dreptatea mea. Eu pe buni îi apăr, pe răi îi zdrobesc.

Înțelegîndu-și soarta, robii suspinară, închinîndu-și iar frunțile.

Vel-armaș veni de către poarta cea mare c-un bătrîn gîrbov și slab, care înainta încet și sprijinit de doi flăcăuași cuviincios îmbrăcați în straie răzășești, de lînă sură. Erau balani, numai cu puf sub nas. Cum ajunseră în preajma lui Vodă, lîngă grămada robilor, își traseră cușmele de pe plete cu frică, neîndrăznind să-și înalțe privirile către luminăția sa. În aceeași vreme unul din ei se aplecă la urechea bătrînului, îngînîndu-i cîteva cuvinte. Bătrînul se opri, se descoperi și se îndreptă puțin de șale, săltînd în sus fruntea. Atuncea Domnul și boierii săi putură băga de samă că acest moșneag, alb ca năgara, era orb.

Robii, sucind către el capetele, îl cunoscură și-și șoptiră numele lui. Îl cunoscu și Constantin serdar. Făcînd un pas înainte, dădu lămurire Domniei.

— Măria ta, zise el, acesta-i un bătrîn care s-a înfățișat și la mine, cerînd iertarea vieții pentru răzășii săi. Iar eu încredințîndu-l că numai măria sa Vodă ține în

dreapta sa cumpăna vieţii şi a morţii, el a purces în urma noastră cu aceşti doi nepoţi ai săi într-o căruţă şi acuma se înfăţişează şi el cu rugămintea lui. Ticăloşii aceştia, pe care i-am adus eu, îl cunosc şi mi-au spus că numele lui este moş Tudor, şi că în vremea tinereţelor lui a fost şi el rohmistru la leşi Iar mai apoi, la domnia Tomşei-Vodă, a venit în ţară, şi a fost căpitan în oastea acelui domn, făcîndu-se cunoscut pentru isprăvi ; care şi pînă astăzi mulţi ştiu de faima lui şi-i zic căpitanul Tudor. E orb şi slab precum se vede, dar are neamuri care stau în jurul său.

— Ce ţi-i voia, moşule ? întrebă cu bunătate Domnul.

— Măria ta, porni glas slab bătrînul, bulbucînd albuşurile ochilor, am venit la Domnul meu şi la stăpînul meu, pe care l-a rînduit Domnul Dumnezeu asupra ţării, ca să-mi scot nepoţii şi neamurile de la pieire.

— Spune, moşule, cine eşti şi ce vrei ?

— Precum a spus cinstitul boier Constantin serdar, eu sînt acuma un moşneag slab, măria ta, dar în zilele mele am fost ostaş nu numai la leşi, ci şi la alţi crai şi împăraţi creştini. Iar la Vodă Tomşa am tras sabia cu toţi orheienii şi lăpuşnenii sprijinind Domnia, şi de la acel domn ne-am bucurat de multă milă eu şi neamurile mele. Pe urmă de la alţi voievozi n-am mai avut acea milă, şi am mers în scădere, împuţinîndu-ni-se moşia şi averea. Pînă ce s-au sculat unii dintre ai noştri în vremea Hîncului şi a lui Durac. Durac-Vodă întăi a fugit de ei ; iar apoi, întorcîndu-se cu putere, i-a stîns de pe faţa pămîntului. Atuncea s-au prăpădit mulţi care erau neamuri ale melè, din Şoimăreşti. Iar acuma, slăvite Doamne, sculîndu-se iarăşi noroadele, Domnia le-a bătut şi le-a supus iar.

— Ei, şi ce vrei, bătrînule ?

— Slăvite şi luminate Doamne, mă rog să ierţi şi să slobozi din lanţ pe acei care au greşit.

— De ce să-i iert şi să-i slobod ? Pentru că păcătuiesc împotriva lui Dumnezeu ? pentru că se scoală asupra

Domnului lor ? Pentru aceste ticăloșii nu se cuvine să plătească ?

— Slăvite și luminate Doamne, neamurile mele au plătit totdeauna cu dreptate. Au plătit nu numai cu ban și rod ; au plătit cu sînge ; căci ei din veci stau aici pe această moșie, de la voievozii cei de demult. Și sa știi, slăvite și luminate Doamne, ca noroadele nu se tulbură din pricina binelui.

La aceste cuvinte nechibzuite, ale unui bătrîn slab de minte, Duca-Vodă s-a oțărît și a strigat cu mînie :

— Dar de ce se tulbură, moșneag nebun și neînțelept ? Căci în țara asta Dumnezeu a rînduit destul bielșug, iar la divanul meu se judecă totdeauna cu sfîntă dreptate.

Bătrînul a tăcut, întunecîndu-și albușurile ochilor, sub sprîncene. Apoi a ridicat iar glasul :

— Doamne, nebunia și slăbăciunea mea sînt de la acel care ține în mîinile sale văzduhul și pamîntul și care împărățiile ca pleava le vîntură. Mulțămește-te, maria ta, cu banii noștri, cu vitele și cu rodurile pămîntului și cu mierea știubeielor noastre ; nu-ți încărca sufletul cu sînge. Căci se suie pînă la cer plîngerile obijduiților, iar moșnegii cei neînțelepți și orbi te blastămă să mori neiertat și singur !

Atunci Vodă, scuturînd buzduganul, a crîșnit. Boierii, slujitorii și robii s-au înfricoșat nu de mînia lui Duca-Vodă, ci de fapta pe care voia s-o săvîrșească.

Bătrînul, cu ochii cei morți ațintiți, și-a pus palmele pe capetele nepoților săi, care-i stăteau de o parte și de alta, și i-a mîngîiat.

— Măria ta, a cuvîntat el apoi, fără frică ; aștept să mă lovești, ca să pier de buzduganul măriei tale, cum a pierit și părintele meu de buzduganul lui Aron-Vodă.

Pufnind, Duca-Vodă s-a sucit spre Buhuș. Înțelegînd puțin din ochii prietinului său, s-a întors către zid, singur, descărcîndu-și într-acolo obida. A stat așa un răstimp ca-ntr-o rugăciune și după aceea și-a arătat iar obrazul,

c-un zîmbet de milă, spre moșneag, și i-a zvîrlit un ban de aramă, pe care orbul nu l-a văzut și nici copiii nu l-au culcs.

— Cei săraci cu duhul, a grăit el cu mare stăpînire, sînt subt aripă dumnezeiască. Scoateți-l și lăsați-l să se ducă.

Oștenii au împins spre poartă pe orb, între nepoții lui.

— Iar acestor ticăloși, a urmat Duca-Vodă, tinzînd buzduganul asupra robilor, iertată să le fie viața ; și să-i vîrîți în beciuri, să steie în obezi pînă ce satele lor vor plăti de două ori cît arată tablele vistieriei.

Robii s-au sculat, luminați la chipuri că li s-a iertat viața de către măria sa, și slujitorii lui Cantemir, încălecînd, i-au luat înainte, spre temnicurile de osîndă, pe cei mai slabi repezindu-i de la spate caii cu frunțile.

Vodă, trecînd în casele cele mari, a chemat la sine pe Fliondor și i-a dat poruncă tare împotriva acelui orb smintit, care a spurcat cu blăstăm sfînta zi de duminică. În mare taină, armaș a purces slujitori pe urmele bătrînului, hotărîndu-le să-l aducă la sine în acela ceas, fără ca nimeni să simtă cumva. Slujitorii au cercetat, au întrebat ș-au aflat de trecerea sărmanului, însă nu l-au putut găsi atunci. Prea mare fiind supărarea armașului, ei s-au întors iară ; pînă ce abia într-un tîrziu au adus știre despre el. Dar acea știre acuma nu mai era tainică, deoarece despre ea zvonea tot tîrgul umplut de prostime, ca în orice zi de iarmaroc.

— Măria ta, ar fi zis Fliondor, intrînd la Domnul său, acel ticălos a mers, dus de nepoții săi, pînă la sfînta mănăstire la Golia, ș-acolo s-a rugat de cuvioșii părinți să-l miluiască c-un duhovnic, carele să-l ispovedească și să-i deie sfînta împărtășanie. Iar starețul, milostivindu-se, i-a dat duhovnic. La sfîrșitul sfintei slujbe, cînd l-au dus să-l împărtășească, el a primit trupul și sîngele lui Hristos. a căzut în genunchi și a strigat : Mă duc la morți ; căci în această viață și-n această lume s-a arătat Anti-

hrist ! Şi a îndrăznit acel mişel să rostească numele luminatului şi binecredinciosului Domn al ţării. Sărind monahii din strane, l-au împresurat. Dar el n-a mai aşteptat, nici vorbă n-a mai rostit. Întinzîndu-se pe lespezi, şi-a dat suflarea. Şi-n acea clipă a bătut singur clopotul cel mare din turn, iar cuvioşii părinţi au răsărit, privindu-se unul pe altul cu teamă.

Astfel, spuneau bătrînii şi muierile, a fost al şaselea semn, la domnia lui Duca, la începutul acelei ierni, anul de la zidire 7188. Însă, după firea moldovenilor, ş-aceasta putea să fie numai o scornitură ; cu toate că şi scornăturile, ca şi cîntecele, răspund unor afunde tainiţi ale sufletului.

XXV

Mila Ducăi-Vodă

Înainte de sărbătoarea dulcii Naşteri cu două săptămîni, s-a ţinut iar mare divan pentru pricina dintre Ursachi şi Balaban. Era o veche pîră între acest semeţ boier Grigorie Ursachi şi Alexa Balaban, negustorul de la Liov. Încă din trecuţi ani moldovanul pîrîse pe negustor la judeţii Craiului leşesc şi-l prigonise pentru nişte bude şi dobîndise de la divanurile Craiului dreptate. Şi nu numai aceasta făcuse, ci mînase plîngere mare pînă la Stambul şi împotriva Ducăi-Vodă, cînd fusese Duca-Vodă în a doua domnie, cum că l-ar părtini pe acel Alexa. Jăluise şi pentru alte multe, dar mai cu samă pentru asta. Iar acum, în a treia domnie a măriei sale, se sculase Alexa Balaban împotriva lui Ursachi la cinstitul divan al Moldovei ; şi

s-a nimerit să aleagă măritul judeţ lui Alexa Balaban dreptate, hotărînd boierului să plătească negustorului patru sute pungi bani buni, despăgubire şi dobîndă pentru cîte suferinţi şi răutăţi îndurase. Iar boierul neîmplinind banii, Alexa Balaban îl scosese acum iar la judeţ ; şi divanul îl pusese pe Grigorie Ursachi sub mîna lui Vodă. Deci l-au prins armaşii şi l-au vîrît la închisoare, cu picioarele în butuc, pînă ce-i va veni minte să plătească şi vistieriei şi lui Balaban cele după cuviinţă şi după judecată.

În dimineaţa în care s-a fost arătat orbul cel nebun, măria sa a trecut în divanul mic, dînd poruncile sale lui armaş şi stînd de vorbă şi cu alţi boieri, zîmbindu-le unora cu bunătate. După aceea un aprod s-a înfăţişat, dîndu-i o ştire în şoaptă. Vodă a ascultat cu sprînceana încruntată, privind într-o parte spre colţul odăii. A răspuns cu nepăsare :

— Bine ; să-l vîrîţi în camara mea de taină şi să aştepte.

Slujitorul s-a retras închinîndu-se, şi îndată după aceea şi măria sa şi-a isprăvit poruncile, orînduind boierilor săi alte ceasuri. Ieşind, a intrat în cămara sa şi acolo a găsit pe negustorul de la Liov.

Alexa Balaban era frumos om : nu era numai voinic şi gras, dar avea ş-o barbă mare cît o mătură, acoperindu-i tot pieptul. O şubă scumpă, cu guler lat, strînsă peste pîntece în curea cu paftale de argint, îi dădea o înfăţişare şi mai bună. Se închină Domnului, zîmbind cu obrazu-i roş şi plin şi-i sărută mîna.

— Care sînt cele din urmă veşti pe care mi le poţi da, kir Alexa ? întrebă greceşte Vodă, căci Balaban era de baştina lui din Rumelia.

— Dumnezeu vrea să nu fie rele, măria ta Din îndurarea lui, pe urmă vor fi şi mai bune.

— Ţi s-au întors oamenii pe care i-ai trimes la Liov ?

— Mi s-au întors asară, şi au adus carte. Iat-o. Binevoieşte, măria ta, a nu ceti cuprinsul cărţii, căci el nu

arată nimic și vorbește despre treburi negustorești ; să bagi de samă numai, măria ta, la niște semne care se află în trei locuri.

Vorbind, Alexa Balaban ținea departe cartea, cu mîna stîngă, în vederea lui Vodă ; și cu o unghie lungă a degetului celui mic de la mîna dreaptă îi arăta anumite semne.

— Cum tălmăcești aceste semne, prietine Alexa ?

— Măria ta, răspunse Balaban, mîngîindu-și barba cu scrisoarea ; precum se vede, semnele sînt trei. Trei pricini ale noastre, adică ale măriei tale, au ieșit bine.

— Se poate, prietine Balabane, și să ascultăm cu plăcere, așezîndu-ne pe acest divan și poftindu-te și pe domnia ta să te așezi în scaun, aproape de mine, ca să putem grăi cu glasuri cît de încete.

— Mulțămesc măriei tale de cinste, se închină negustorul liovean, așezîndu-se. Cea dintăi pricină, urmă el c-o voce care gîlgîia în bunătățile grăsimii lui, cea dintăi pricină este a nemernicilor acelora care au fost dați slujitori franțuzului. De sub mîna mea au ieșit și aveau poruncă, pe lîngă ale noastre, să împlinească și slujbă pentru Împărăție. Fiind supuși ai Împăratului, cancelaria de la Viena a găsit de cuviință să ceară socoteală pentru pieirea lor. A făcut întrebare la mine ; eu am răspuns că nu știu nimica, rugînd în același timp cinstita cancelarie să aibă încredere în mine, căci voi cerceta și voi da samă. Eu am mai spus întrucîtva măriei tale ce amenințări de plîngere la Înalta Poartă au ei gata, numai să le repeadă — arătînd pe măria ta ca un tulburător a rînduielilor și a păcii dintre împărății. Venind la scaunul Moldovei pentru ale mele, nemții au știut că am venit și pentru acea cercetare a lor. Am trimes de-aici lămurire, așa precum am înțeles eu de la măria ta, că vina este a unui oarecare Alecu Ruset, fecior al lui Antonie-Vodă, mazilul. Aici în carte, vorbirea de la pontul întăi începe așa : Binecuvîntat fie Domnul, pentru veștile bune și celelalte. Asta înseamnă că-i bine.

Duca încuviinţă din cap, zîmbind.

— Înţeleg. Rămîne numai să dai lămuriri şi dovezi, ceea ce nu-i prea uşor.

— Dumnezeu va lumina pe măria ta, oftă negustorul, clipind din ochii lui mici şi ageri.

— Într-adevăr, numai de la Dumnezeu putem nădăjdui cele bune. Să vedem ce mai este.

— Al doilea lucru este pentru acel franţuz. Primind ştire, măria ta, de la capuchehaia măriei tale, cum că nu mai poate fi îndoială asupra rînduielii acelui călugăr papistaş, care cum a ajuns a şi dat la iveală scrisoare cătră Cara Mustafa vizir, eu am făcut ştire nemţilor mei. Ei răspund : bine este ; şi mulţămesc măriei tale pentru veste. Pontul doi din carte se găseşte la sfîrşit, unde zice : mulţămind Domniei de la Moldova... şi celelalte...

— Mîna a doua poate spăla pe întăia, îngînă Vodă. Iată una din dovezi gata...

— Bună ş-această dovadă, măria ta, pentru turci. Acuma să trecem la al treilea pont, unde zice : Aici toate fiind neschimabte, primeşte, cinstite stăpîne, închinare de la sluga ta. Aici, măria ta, este vorba despre acele blăstămate cărţi, care se află în mîna leşilor. Nemţii, supărîndu-se pe măria ta, au aflat la leşi sprijin şi încredinţare că au ei în stăpînire şi păstrează pentru ceasul potrivit cărţi ale măriei tale, scrise şi iscălite de mîna măriei tale, care cînd vor ajunge la Poarta Împărăţiei, la Stambul, vor răpune capul măriei tale. Cărţile sînt deci la locul lor şi asta ai vrut să ştii măria ta, că stau neclintite şi n-au pornit.

— Asta-i cea mai bună veste, cinstite prietine, grăi Duca-Vodă, punînd înaintea sa pe masă cartea cu ponturile şi privind-o gînditor. Acele cărţi minciunoase au putut să ne dăuneze, de şi nici noi nu sîntem lipsiţi de sprijin la Împărăţie. A venit însă vremea, ştiind acea primejdie, să facem lumină, arătînd nu numai că sînt minciunoase

acele cărți, dar dovedind cine le-a plăsmuit, ca să-și ieie pedeapsa.

Balabań privi cu luare-aminte la Vodă.

— Măria ta, numai acel desmățat fecior al lui Antonie a putut săvîrși atare faptă, otrăvit fiind de pizmă împotriva măriei tale. A săvîrșit aceasta, precum a săvîrșit și cealaltă cu slujitorii pe care i-am dat, la Liov, călugărului franțuz ; însă mă rog cu umilință măriei tale a-mi îngădui să-i spun că trebuiesc dovezi unor oameni neîncrezători cum sînt nu numai turcii, dar și frații noștri creștini.

— Aceste dovezi vor veni la vreme, foarte curînd, prietine Alexa.

— Dovezi bune și grele, măria ta...

— Dovezi bune și grele ca aurul, prietine ; tot așa de bune ca acelea pe care le-ai pus la divan împotriva lui Grigorie Ursachi, boierul nostru. Se vor dovedi cu cărți drepte toate. Dacă-i nevoie, se vor dovedi și cu jurăminte. Am mare încredere în sprijinul lui Dumnezeu pentru faptele mele, căci nu încep nimica fără a îngenunchia cu umilință în fața sa, cerîndu-i blagoslovenie.

— Atunci, măria ta, toate sînt bune ; și întocmai ca slăvitul măriei tale ocrotitor, marele ostaș al lui Hristos Georgie, poți bate cu sabia capetele balaurului și poți pune piciorul pe leșul lui. Și te poți înfățișa cu tărie la Stambul, ca să dobîndești încă o cinste și-o putere, spre întărirea creștinătății.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc într-adevăr să nu-mi steie nimic împotrivă și voi dobîndi hătmănia Ucrainei. Am primit și-n noaptea asta veste bună de la capuchehaia noastră din Stambul. Numai cît nu pot fi toate desăvîrșit de bune. Ș-acest trandafir își are spinii lui. Nesățioasa lăcomie de-acolo e ca un pojar care usucă tot. Oricît aș abate ca un pîrău spre gura ei, tot mai trebuie, și tot se mai cere. Iar eu aici cu greu mă nevoiesc a agonisi, adunînd picătură cu picătură și asudînd sînge.

— Vremurile sînt grele, măria ta, şi ţara în scădere şi săracă.

— Vremurile nu sînt uşoare, într-adevăr, dar ţara-i mai mult vicleană decît săracă şi-i deprinsă a se împotrivi totdeauna Domnului său. Dar acuma-i învăţ pe toţi minte, ca să se supuie legii mele. Poruncă dau să se plece toţi vistieriei, plătind rînduielile pînă la o para şi pînă la un bob de linte. Nu vor scăpa mai ales cei semeţi, pe care noi cu osebire nu-i putem suferi ; şi vor pătîmi ca acest Ursachi, pe care-l scot în fiecare zi din butuc slujitorii şi-l bat la tălpi ca să-şi plătească datoriile, fie cătră negustorul liovean, fie cătră Domnul său.

— Dintr-ale mele, eu îi mai pot ierta, Doamne, ca să se poată îndestula şi vistieria.

— Domnia ta vei face cum vei crede de cuviinţă, prietine ; eu n-am să-i iert nimica, deoarece în toate ceasurile zilelor mele, cînd ridic ochii spre sfintele icoane, îmi aduc aminte de duşmanii mei şi de pîrile lor. Nu m-au iertat ei ; nu-i iert nici eu.

Alexa Balaban, încuviinţînd din cap, tăcu, spre a lăsa lui Vodă timp să-şi pufnească supărarea deodată trezită.

— Astfel, mărite Doamne, zise el, după aceea, pe cît se vede din ştirile pe care le avem, pot dobîndi de la luminăţia ta învoire să mă întorc la locul meu.

— Da, vei putea pleca, prietine Alexa ; iar pînă în două zile am să pun subt ochii domniei tale acele dovezi de care este nevoie să se încredinţeze nemţii şi leşii, ca să nu-i mai am potrivnici. Îndată după aceea se va încredinţa şi vizirul că trebuie să-şi tragă braţul de deasupra răilor, şi atunci, cu ajutorul Precistei şi al sfinţilor mari mucenici, voi putea avea în mîna mea pe Alecu Ruset, cum am pe Grigorie Ursachi. Nici la leşi nici la nemţi nu va mai avea primire, din pricina atîtor uneltiri şi minciuni ; nici la poarta seraiului nu va putea năzui, fără a se teme de ştreangul muţilor.

— Slăvite Doamne, răspunse mișcat Alexa Balaban, Dumnezeu știe să toarne ca un undelemn bun înțelepciune sub cununile stăpînitorilor de noroade. Ca unul care mă bucur de toate izbînzile măriei tale, rog să fiu iertat a pune la picioarele slăvite ale măriei tale puține și proaste daruri care mi-au venit de la Liov, odată cu această carte. Te poftesc din toată inima mea, slăvite, să primești cîteva blăni de soboli pe care le am de la muscali, și cîteva brățări de aur lucrate la Veneția. Pe lîngă aceasta un cal pentru măria ta, cu tot tacîmul său. Și alte cîteva mărunțișuri care se află într-un sunducel de argint, pentru mărita Doamnă Anastasia. Iar pentru tot ce-mi datorește dumnealui Grigorie Ursachi, am nădejde că vei ști măria ta a mă despăgubi, după judecata divanului și după sfînta dreptate.

— Așa va fi, prietine Alexa, și să n-ai grijă. Îți mulțămesc pentru darurile domniei tale și poate vom avea a ne spune și alte vești bune în ziua cînd vei pleca.

— Nu voi lipsi să fiu atunci la genunchii măriei tale... răspunse Balaban, sărutînd mîna Domnului și retrăgîndu-se.

Îndată slujitori ai negustorului liovean intrară cu mare umilință îngenunchind și înfățișînd darurile, iar unul din ei îndrăzni a pofti pe măria sa să privească pe fereastră ca să vadă un harmasar arab de patru ani, sprinten, numai nervi și fiori.

Vodă făcu semn cu dosul mînii să fie lăsat singur. Slujitorii se retraseră cu dosurile înainte, și măria sa cercetă darurile, cumpănindu-le în mîni și prețăluindu-le. Apoi trecu la geam și privi, cu plăcere încă tînără, calul.

Stătu așa o vreme cugetînd, pînă ce veni, la ceasul care-i fusese hotărît, Toader Fliondor armașul. Ceru prin aprod voie să se înfățișeze, și Domnul îl primi numaidecît.

— Cinstite vel-armaș, îi zise Vodă privindu-l cu voie-bună, ziua de astăzi am hotărît-o multor ierțări. Cugetînd și cîntărind, socot îndestulătoare pedeapsa pe care am rîn-

duit-o boierului nostru Ion Milescu pentru greşala lui. Deci îl deslegăm şi-l slobozim din închisoare. Binevoieşte a-l aduce la noi, ca să ne sărute mîna şi să-l iertăm.

— Măria ta, în odaia pe care i-ai rînduit-o în această din urmă săptămînă, boier Milescu se putea socoti ca şi la dumnealui acasă, avînd pană de scris şi cărţi de cetit. Bine are să-i pară că-l slobozim, rău are să-i pară că se desparte de noi. El de mai multă vreme simte mila măriei tale asupra sa.

— Bine, adă-l la noi, cinstite vel-armaş.

Slujitorii aduseră pe Milescu. Era gătit, curat şi cu barba tunsă. Intrînd, îngenunche şi Vodă îi dădu dreapta spre sărutare. Stătu astfel, cu fruntea plecată, pînă ce slujitorii ieşiră şi se retrase şi Fliondor.

— A venit vremea, Milescule, vorbi grav Domnul, să se întoarcă iarăsi asupra ta mila Domnului tău.

— Stăpîne, răspunse Milescu înăbuşit, nu voi uita asta pînă la ceasul morţii.

— Să te întorci la casa domniei tale fără grijă, să-ţi iei în stăpînire toate cîte le-ai fost avut şi să ne slujeşti cu credinţă de azi înainte fără a mai şovăi. Iată, icoana sfîntului Nicolai în faţa domniei tale. Nalţă ochii, fă-ţi sfînta cruce, bate mătanie şi jură pe sufletul tău, ş-al copiilor tăi, ş-al soţiei tale, şi pe mormîntul părinţilor tăi, care dorm în ctitoria lor la Sfîntul Teodor, că nu vei mai greşi şi vei ţinea lacată asupra gurii tale pentru cele pe care nu trebuie să le spui.

— Jur, măria ta, în faţa icoanei sfîntului Nicolai, pe sufletul meu, ş-al copiilor, ş-al femeii mele şi pe mormîntul părinţilor mei. Amin. Iată cărţile de care măria ta are nevoie, pentru a-şi vădi dreptatea şi pentru a cufunda pe duşmanii săi. Întocmai precum le-ai poruncit, aşa le-am alcătuit, şi iscălitura lui Ruset este întocmai, ca-n sinetul cătră Mindila, pe care-l pun aici, cu toate celelalte, nădăjduind şi de-acum înainte, ca şi pînă acum, să mă bucur de bunăvoinţa măriei tale.

Trăgînd de sub haină cărţile şi sinetul, Milescu le înfăţişă. Duca-Vodă le primi desfăcîndu-le şi cercetîndu-le.

— Poate să n-am nevoie de ele, murmură el oftînd, căci inima mea înclină cătră milă.

Milescu găsi de cuviinţă să ofteze şi el. Domnul îl îndemnă să se ridice, îi întinse iar dreapta spre sărutare şi-i dădu drumul.

XXVI

Domniţa Catrina începe să poruncească

În una din zilele iernii, Catrina se afla în odaia maicei sale la lucru, cu surorile ei mai mici şi cu dadacele roabe. Împungînd cu acul în ghergheful întins pe veşca de sită, alegea un trandafir. În gîndul ei mîhnit, acel trandafir era inima sa. Cu obrazul încerca din cînd în cînd să zîmbească şi rostea cuvinte plăcute, întrebînd şi răspunzînd ; însă dadaca Măgdălina o cunoştea că-i plină de otravă. Uneori o simţea oftînd : însă numai ea o simţea. Stînd cuviincioasă la locul său, pe scăunaş, dadaca avea în sine o lumină de rîs, căci, ştiind boala stăpînei sale, îi cunoştea şi leacul.

Beizade Alecu mai răzbise de trei ori la Iaşi în vremea sărbătorilor de iarnă. Întăia oară, nu-i fusese cu putinţă în nici un chip domniţei să ajungă pînă la el, din pricina viscolului, care bîntuise în tustrele zilele Crăciunului ca o mînie a lui Dumnezeu. Mult nu putea sta pe loc fără primejdie beizade, nu pentru viaţa, ci pentru dragostea lor, şi fusese nevoit să fugă cu viforniţa. Se întorsese

după două săptămîni şi atunci Catrina îl văzuse, la via Gheuculesei. Roaba îşi amintea cu mirare ascunsă de acea întîlnire, judecînd nebuniile oamenilor la această vîrstă ca un foc şi ca o pedeapsă în care Dumnezeu îi aruncă şi-i amestecă. Încercase şi ea destul în vremea ei şi cunoscuse şi la alţii, dar aici era ceva de care ar fi trebuit să rîdă, dacă nu era mai curînd împrejurare de plîns. Părea că stă prăpăd deasupra lor, aşa se cufundau unul în altul şi rosteau vorbe nebune, mai ales beizade, ca în cartea aceea grecească pe care domniţa o ceteşte cu glas murmurat cînd e singură.

Cartea aceea Catrina o avea sub pieptar şi acum, şi o atingea din cînd în cînd ca pe un talisman. Era povestea a doi amorezaţi rătăcitori, *Theaghene şi Haricleea*, scrisă cu paisprezece veacuri în urmă de grecul Heliodor. Pe aceleaşi ţărmuri înflorite ale mării şi subt acelaşi cer ca o boltă de dragoste, ar fi vrut să se găsească şi ea cu beizade Alecu. Acolo nu-i iarnă, nici viscol. Bine ar fi să nu fie nici rînduielile proaste ale oamenilor, nici robiile măririi, nici ruşinea unei lumi în care nu mai poţi încăpea.

Doamna Anastasia îşi lăsase o clipă horbota pe o măsuţă şi scoase din dulap catastiful, în care îşi adusese aminte că mai are de însemnat ceva. Muie pana de gîscă în cerneală şi scrise cu slove maşcate. Domniţele cele mici, uitîndu-se pe sub sprîncene una la alta, găsiră de cuviinţă să rîdă. Erau în număr de cinci : domniţa Ileana, domniţa Sanda, domniţa Maria, domniţa Safta şi domniţa Nastasia. Stăteau, după rînduială, în stînga Catrinei, pe scăunaşe la fel şi îmbrăcate în acelaşi chip, cu pieptăraşe de catifea şi fuste înfoiate de matasă subţire, cu aceeaşi pieptănătură, cu acelaşi conci, cu spelci de aur, de la cea mai mare pînă la cea mezină.

— De ce rîdeţi ? le întrebă Catrina, cu glas de ceartă.

Ele întoarseră toate odată capetele privind-o mirate, căci n-o văzuseră încă pînă atunci rostind şi privind ca tatăl lor.

— Ești drept tatăl tău... observă Doamna Anastasia.

— Se poate... răspunse scurt Catrina, împungîndu-și iară trandafirul și inima.

— Astăzi nu te-ai plimbat încă.

— Nici nu mă plimb. Văd în toate părțile, și în Curte și pe uliți, oameni urîți și obraznici.

— Care oameni urîți ? Așa i-a lăsat Dumnezeu ! Și ce obraznici ?

— I-ai văzut, mamă, și măria ta. Slujitorii au vîrît în beciuri și la odăile siimenilor oameni de toate felurile, în care se află și bărbi, și giubele. Au vîrît și muieri de rînd și jupînese. I-am auzit cum zvîrl vorbe după mine. Parc-ar zvîrli pietre !

— Aceștia sînt sărmanii care nu și-au răspuns datoriile către vistierie. Eu am rugat pe măria sa de multe ori să-i îngăduie, sau, și mai bine, să-i ierte.

— Să nu-i îngăduie și să nu-i ierte ! răspunse făcînd botișor domnița Catrina.

— Atuncea de ce te plîngi ?

— Să nu-i văd în calea mea !

Anastasia-Doamna privi lung pe domniță, după aceea își isprăvi însemnarea. Rînduind catastiful, pana și cerneala la locul lor, își luă horbota și veni lîngă Catrina.

O întrebă încet grecește, ca să nu înțeleagă roabele.

— Ce este ?

Catrina nu răspunse.

— Ți-a mai spus măria sa ceva ? Vîră-ți, copilă, mințile în cap și nu-ți închipui că poți ieși vreodată din hotărîrea lui. Toate cele ce vezi, strînsorile acestea ale slujitorilor și mulțimile care ți se par obraznice, sînt o nevoie de care și inima noastră sîngeră, căci și noi sîntem creștini și milostivi. Dar ce putem face împotriva îndărătnicici ? Avînd atîta nevoie să răspundem și noi celor care ne cer nouă, cată să strîngem. Plîngem și dăm, — căci ni se cere. Trebuie să deie toți, — căci le cerem. Și pe lîngă împăratul lumesc avem să mulțămim pe cel din cer, zidind biserici

și înzestrîndu-le cu cele cuvenite, ca să poată vieţui în ele sfinţi părinţi. Iată, vine vremea înoirii domniei, cînd va să răspundem la Ţarigrad mucarerul — bani grei. Iar apoi hătmănia Ucrainei, cu care vrea să-l cinstească Împărăţia pe măria sa, nu se poate primi fără jertfă de bani. Toate cele bune și frumoase sînt scumpe în lumea asta. De aceea, pentru ca să iasă toate bune, unii trebuie să aducă bani, — iar alţii ascultare.

Domniţa Catrina oftă și-și plecă fruntea.

— Mamă, ai dreptate, murmură ea ; și, în acelaşi timp, își pipăi sub pieptar cartea dragostei sale. De atîtea ori mi le-ai spus acestea, de atîtea ori le-am auzit și de la tata, încît nu se poate să nu-mi fi intrat în cap. Supunerea nu-i de trebuinţă numai în această viaţă. Ca o mucenicie, poate să fie folositoare și-n cealaltă.

Fu rîndul Doamnei să ofteze, cu obrazul întunecat de nemulţămire.

Atunci un aprod deschise ușa și vesti pe măria sa Vodă.

Dadacele se săltară din locurile lor și-și strînseră lucrul, gata să se strecoare pe o ușă lăturalnică. Domnul intră răsuflînd ca după o grabă.

Pe cînd dadacele ieşeau, domniţele se ridicară odată cu mama lor, închinîndu-i-se. Atunci îl vedeau pe măria sa întăia oară, în acea zi. Veniră pe rînd și-i sărutară mîna dreaptă. El își punea barba pe fruntea lor.

— Duceţi-vă în cămările voastre, zise măria sa domniţelor cele mici. Poate să rămîie numai domniţa Catrina.

Domniţele trecură printre Doamnă și Vodă închinîndu-se cu ochii plecaţi, pe rînd, după mărime, pînă la cea mai mărunţică. Aceasta, închizînd ușa, aruncă o privire iute de spioană în urma ei. Domnul le ascultă pașii, cu urechea aplecată. După aceea se mișcă pînă la ușa pe unde ieșiseră dadacele și o deschise, cercetînd de cealaltă parte. Întorcîndu-se spre soaţa sa și spre Catrina, zise cu liniște, zîmbind :

— Înainte de a vorbi de ale noastre, aflaţi că dumnealui beizade Alecu Ruset a fost asară văzut în Iaşi şi, dacă nu mă înşel, pînă acuma trebuie să fi fost prins.

Domniţa Catrina primi în plin lovitura şi inima i se ghemui sub năvala sîngelui. Dacă ar fi fost în picioare, s-ar fi cumpănit. Aşa, se ţinea tare pe scaunul ei. Într-o fulgerare îşi făcu judecata acelei veşti, despicînd-o, desfăcînd-o şi lepădînd-o în jurul ei ca pe o floare falşă. Dacă Alecu beizade a fost prins, el n-are de ce se teme, căci asupra vieţii lui numai Sultanul hotărăşte. Şi chiar dacă ar avea a se teme pentru viaţa lui, fără îndoială că nu va rosti nici cel mai mic cuvînt despre taina care-i leagă. L-a simţit, în ziua întîlnirii din urmă, la via Gheuculesei, că poate să piară pentru ea. Atunci ce scop au aceste vorbe rostite în faţa ei şi mai ales îndreptate ei ? Numai pentru asta avea să se întrebe. Sînt o cercătură, pentru un rest de îndoială asupra simţirilor ei şi asupra împotrivirilor ei necontenite ?

Duca o observa. Ea îşi strînse domol lucrul şi se pregăti să plece.

— Mi se pare că şi eu sînt de prisos aici, zise ea c-un glas liniştit. N-am nimic cu vestea asta. Numai dacă vrei măria ta să-mi spui de ce trebuie să mă bucur.

— Rămîi, răspunse Vodă.

— Bine, rămîn.

— Ştii, domniţă Catrină, urmă Domnul, ca acest nebun s-ar fi lăudat cîndva că ar putea să-mi fie ginere fără voie ?

— De la un nebun, măria ta, nu poţi auzi decît o nebunie.

— Aşa. Şi i-am hotărît să nu-l mai văd în scaunul domniei mele. Mai întăi, ca să se stingă vorbele. Al doilea, pentru că-l ştiu duşman al meu. Al treilea, pentru că-l cunosc îndrăzneţ şi în stare să săvîrşească orice faptă smintită.

Înfricoşată numai de gîndul acesta, se amestecă Doamna Anastasia.

— Măria ta, asta nu se poate.

— Vreau să înţeleg de ce faptă smintită poate fi vorba, întrebă, cu nedumerire, domniţa.

— Dintre cele ce a mai făptuit ! Ca un desfrînat ce se află, nu ştiţi oare cîte muieri şi fete a răpit, încît a ajuns plîngere pînă la Poarta Împărăţiei ? Ca să ne facă rău şi să ne strice tocmai acum, asemenea zănatic îşi poate pune şi viaţa în primejdie ; ca acela care, în desnădejdea înecului, te cuprinde şi te duce cu el la fund.

— Măria ta, îndrăzni domniţa, cu glas însă potolit ; greu lucru socot că este pentru el să răpească o fată de rînd, căci, pe lîngă îndrăzneala lui, mai trebuie şi voia ei. Iar pentru o domniţă, nu mi se pare a fi mai uşor. Dar dacă a fost prins, măria ta, atunci nici nu-i nevoie să mai vorbim ; fapta nu mai este cu putinţă.

— Adevărat, mormăi Domnul, fapta nu mai este cu putinţă.

— Măria ta, se întoarse Catrina cu îndrăzneala sporită : să-l lăsăm atunci la judecata Împărăţiei.

— De ce ? îl pot judeca şi eu. Găsesc eu mijlocul să-l judec.

— Atunci judecă-l.

— Îl judec, după ce-l voi avea în mînile mele şi după ce-i voi tăia toate ghiarele.

— Atuncea, măria ta, mai ai şi alte pricini de teamă din partea lui ?

— Le-am avut, rînji Duca ; le-am avut ş-acuma nu le mai am. Au fost cărţi care se aflau la mîna unor prietini ai lui, în Ţara Leşască ; cărţi care zicea el că ar fi fiind ale mele, închinîndu-mă prin ele Craiului şi lepădînd supunerea mea către Sultan Padişah. Dar acuma au ieşit la iveală alte cărţi, care arată minciunile lui şi răstoarnă uneltirile pe care din zavistie le-a pornit împotriva noastră. Asta-i va aduce pieirea. Încă puţin şi Împărăţia

își trage de deasupra lui mîna, dacă mîna asta a fost asupra lui, cum se lăuda el.

Măria sa, așezîndu-se în scaun, se umflă de un fel de mulțămire cugetînd la împrejurările viitoare în care încă un dușman al său va cădea, ca să nu se mai scoale. Domniţa Catrina îl observa mai liniștită. Înțelesese, de și-i mai rămîneau tulburi îndoieli, că beizade Alecu stă încă teafăr, în afară de primejdie. Totuși îl aștepta o primejdie în ceasul viitor. Descătușîndu-și răsuflarea, aruncă o privire de dragoste tatălui său și se simți gata să-l îmbrățișeze. Dar se stăpîni la timp.

— Tot nu înțeleg, vorbi ea vesel, de ce slăvitul meu părinte mi-a dat acea veste întăi și întăi mie, și nu mamei, care se afla și ea de față.

— Ai să înțelegi, domniță, mai tîrziu, răspunse Domnul, cînd vei cunoaște năcazuri și dureri ca noi, cînd vei fi trecut prin ispite și cînd vei fi la casa ta, avînd copii și mai ales copile.

— Ca să am copii și copile, trebuie să am întăi soț.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, vei avea, domniță, dacă într-adevăr ești ascultătoare părinților, dorindu-le binele și dacă nu ți-i cugetul la altele.

— Vra să zică asta a fost, măria ta ? N-ai avut credință în mine și ți-a mai rămas în suflet o bănuială ?

Doamna Anastasia își puse mîna dreaptă pe umărul copilei.

— Am crescut-o curată ca o floare, îndreptă ea, cu ochii în lacrimi, cuvînt către măritul său soț ; și nu s-a atins de sufletul ei nici umbra prefăcătoriei ; așa încît o obijduiești avînd îndoieli, măria ta. Chiar mai înainte de a veni măria ta aici a arătat înțelegere pentru năcazurile noastre, supunîndu-se tatălui și Domnului său.

— Mă supun și maicei mele, adaose Catrina, cuprinzînd și sărutînd mîna Doamnei, căci o văd mîhnită ; dar rog pe tatăl meu să întîrzie pentru totdeauna, dacă se

poate, acel ceas al însoțirii cu urîtul, pe care eu îl socotesc ceas de moarte.

— Bine, bine ; lasă pe părintele tău să călăuzească luntrea vieții tale spre liman... zise Domnul cu bunătate. Vom încerca să facem cum e potrivit pentru folosul nostru. Înlăturînd piedicile și dușmanii, calea cea bună se deschide.

— Necontenit piedici, necontenit dușmani... suspină domnița, gîndindu-se aiurea.

Doamna Anastasia suspină și ea, dintr-o inimă dreaptă.

— Sînt și ne luptăm cu ei și-i biruim ca pe balaur, cu ajutorul lui Dumnezeu, grăi Duca-Vodă. Unul care ne-a hulit și ne-a ponegrit, fălindu-se cu haznalele fără fund ale averii lui și sprijinindu-și cu mult bănărit jalobele la Împărăție, stă la pămînt. L-am oborît ș-am pus piciorul pe el. Nu noi îl batem, ci legea ; noi numai împlinim hotărîrile ei. Acesta-i dumnealui Grigorie Ursachi, decît care se părea că nu este altul mai presus în țara Moldovei. Au mai fost și alții, care au fugit la leși. Vin la mîna noastră pe rînd. Acuma, iată s-alege și-n privința feciorului celui nebun al lui Chiriță Dracu. Îi vor cunoaste leșii minciunile, îi va judeca și Stambulul viclenia. Părăsindu-l Împărăția în mîna mea, eu nici n-am nevoie să ridic buzduganul ; ci las slobodă asupra lui ura acelora pe care i-a necinstit, răpindu-le muierile ori fetele, pentru desfrînările lui.

Domnița coborî pleoapele, ca să nu privească spre tatăl său cu spaimă, ori cu dușmănie.

— Într-adevăr, zîmbi ea deschizînd ochii înainte-i, asemenea om se cuvine să fie hăituit ca un lup în codru.

Vodă păru mulțămit de acest cuvînt. Cu mînile la spate, se mișcă prin odaie pe dinaintea femeilor. Scurt și burduhos, părea încercuit într-un butoi, pe care-l clătina, ca să mai trezească drojdii de îndoieli. Catrina îl urmărea cu privirea-i ascuțită.

— Este nevoie, începu el iar, să mă duc la Stambul, ca s-astup gurile cele flămînde, să deştept prietiniile, să îndestulez vistieria lui Mehmet, să fac să curgă daruri în harem. Dacă dă Dumnezeu, după înoirea domniei, să ne alegem şi cu hătmănia Ucrainei, putem îndrăzni să şedem la tocmeală în privinţa lui Ştefan beizade, care nici nouă nu ne este prea drag. Se poate să scăpăm de el, cu ajutorul tău, domniţă Catrină, dacă te-ai hotărî să faci un drum atît de lung.

Catrina stătea la îndoială pentru răspuns, bănuind iar o cursă.

— Părintele meu, vorbi ea blînd, adevărat este că drumu-i greu, însă l-am mai făcut, şi nu numai o dată. Dacă socoţi că-i mai bine să rămîn aici, voi rămînea, avînd încredinţarea că vei scoate totul după dorinţa mea, urmînd să-mi alegi apoi un soţ vrednic de o domniţă nu numai a Moldovei, ci şi a Ucrainei ; care, dacă va binevoi Maica Precista, va fi şi Voievodului de la munteni soră. Căci şi pentru domnia Munteniei a lui Constantin, fratele meu, ai să te trudeşti, măria ta, la Stambul ; şi pentru aceasta e nevoie de destule cheltuieli şi strădanii. Fiind împovărat cu atît de multe, poate n-ar fi rău să fiu şi eu acolo, apărînd şi eu fiinţa şi inima mea, cum oi socoti mai bine, nădăjduind de la Dumnezeu putere şi minte. Iar dacă măria ta socoţi că nu-i bine să mă duc, voi sta pe loc. Cum vei hotărî, aşa va fi.

Vodă privi cu plăcere pe copila sa, uimit de înţelepciunea ei.

— Vei merge cu mine, grăi el ; aceasta este hotărîrea cea bună.

— Cea mai bună, fără îndoială, încuviinţă Doamna Anastasia, ca un ecou.

Catrina plecă fruntea cu supunere. Ridicîndu-se apoi de pe scăunaş, sărută mîna tatălui său şi a maicei sale şi le ceru îngăduinţă să se retragă. Tocmai asta dorea şi Duca, deoarece venise mai cu samă pentru sfatul lui obiş-

nuit cu Doamna Anastasia în privința gospodăriilor lor împănate în toată țara — hanuri, mori, iazuri, prisăci, tamazlîcuri, turme și herghelii, — neuitînd soma care creștea ca apa în vistierie. Cu multă trudă se privegheau și se lucrau toate, dar amîndoi soții erau vrednici de laudă pentru hărnicie și binecuvîntați întru deplina lor înțelegere.

Catrina ieși liniștită ; dar cum închise ușa, grăbi pașii și intră aproape în fugă în chilia ei. Dadaca Măgdălina o primi în brațe, observînd-o cu luare-aminte. Domnița se desfăcu din îmbrățișare și se abătu cu fața în jos pe divan.

— Ce s-a întîmplat, sufletul mămucuței ? șopti dadaca, urmînd-o și aplecîndu-se asupra ei. Totdeauna mi-i teamă, cînd îl văd venind astfel pe măria sa, c-un zîmbet pe care i-l cunosc. Ascultă, sufletul măicuței ; am primit iar veste prin Zoița. Nu știu dacă s-a putea să-l vezi, dar a venit.

Domnița răsări, se îndreptă pe divan și cuprinse umerii țigăncii.

— Adevărat ? Mai spune-mi o dată.

— Îți mai spun, mămucută. A venit.

— Așa este. Nu era de crezut ce lăsa tata să se înțeleagă. Acuma, însfîrșit, răsuflu : căci stăruia în mine frica, de și judecata arăta altfel.

— Ce dădea a înțelege măria sa, sufletul mămucuței ?

— Că beizade ar fi căzut în mîna slujitorilor agiei.

— Asta nu, mămucuță. Vai de mine ! cum pot minți oamenii astfel ! Mai nainte a sosit într-un suflet Zoița. L-a lăsat în bună stare la via Gheuculesei.

— Da, se vede că așa este, dadacă. Însă a fost văzut de oamenii domnești.

— Se poate, sufletule. Destulă primejdie este și asta. Va fi fost iarăși la jidovul lui, la care leapădă pietrele pe care le mai are. Mie nu-mi place treaba asta a lui beizade.

— Dadacă, să te duci să i-o spui lui asta, dacă ai asemenea îndrăzneală, rîse domnița. Sa te duci și pentru că

eu nu pot ieși nici într-un chip. M-am mai gîndit, și găsesc orice drum al meu către el, acuma, cu primejdie. Stau oameni care pîndesc. Și nu vreau să cred că n-ar îndrăzni să mă urmărească și pe mine, dacă astfel li s-a poruncit. Deci numai tu, dadacă, poți ajunge la el. Încă și pentru tine mă tem. Dar trebuie numaidecît, deoarece este de dus o veste mare.

— Te temi și pentru mine ? Ai dreptate, sufletul mămucăi. Dacă te-ar putea urmări pe măria ta, de ce nu m-ar urmări pe mine ? Însă este chip să găsim o chibzuință, căci orice lucru își are umbra lui și orice treabă chibzuința sa. Măria ta poruncești săniuța ; ieși la plimbare și te întovărășesc și eu, ca totdeauna. Atuncea bag de samă ce și cum.

— Nu ies, Măgdălină, căci nu vreau să întîrzii nimica.

— Atuncea nu ieși, mămucuță, și să ne gîndim la altceva.

— N-ar fi bine, dadacă, într-o împrejurare ca asta, să vezi ce spun cărțile tale ?

— Mie-mi pare bine, sufletule, că rîzi : să știi că ele sînt totdeauna mai înțelepte decît noi. Dacă măria ta socoți potrivit să aștepți aicea, atunci am să mă reped eu pînă în țigănie la noi. Am acolo cumătri, fini și nepoți cît lumea. Dacă sînt iscoade care se țin de mine, pînă acolo am să le văd ș-am sa le cunosc. Iar cînd oi ajunge între cînii de la bordeie și între toți ai noștri, fac eu o nuntă ș-o încurcătură, din care numai eu am să ieșă singură și neștiută, pe-un drum cotit, cum numai drumul raiului poate să fie, mămucuță, și mă duc unde am treabă și dau vestea pe care mi-o poruncești.

— Să te întorci însă degrabă, Măgdălină, ca să mai fiu o dată încredințată că nu i s-a întîmplat nimic. Și să-i spui așa, că asupra lui acuma s-a ridicat o primejdie, încît nu poate să mai steie în țară și cît mai degraba să scape undeva. La leși nu-i bine să se ducă, pentru că și-acolo

s-au pus împotriva lui vorbe. Mai degrabă la munteni, ori la unguri : dar nici acolo nu-i bine, pentru că ne despărţim. Totuşi, pentru scăparea vieţii lui, să primească această suferinţă. Dar dacă poate să se bizuie pe Şişman serascher de la Juravna şi pe Soliman paşa de la Obluciţa şi, cu prietinia lor armat, să ajungă cu bine la Stambul — să încerce mai bine asta. Acolo, după cît mi-a spus, are ocrotirea lui Cara Mustafa. Mă întorc iar şi cuget că pe prietiniile necredincioşilor nu se poate bizui multă vreme ; ochii lor se pot întoarce către aurul şi peşchesurile de la Moldova. Mai potrivit ar fi să caute dragostea pe care i-a arătat-o acel cuvios părinte franţuz, cît l-a întovărăşit în drumul lui către hotarul Împărăţiei. Asta să-i spui.

— Întocmai, sufletule. Am să-i spun să se ducă la Ţarigrad şi să caute pe popa cel franţuz.

— Aşa ; dacă poate, Măgdălină, acolo să se ducă ; pentru că, după porunca măriei sale, şi eu voi fi la Ţarigrad nu peste multă vreme, pentru a mă apăra de logodnicul pe care nu-l poftesc. Cu ajutorul Maicei Domnului mă voi duce ; şi am mare dorinţă să ne vedem acolo, într-acel loc încîntat cum nu se află altul pe pămînt. Dacă şi beizade Alecu hotărăşte aşa, atunci drumul lui să fie în cea mai mare taină, şi şederea sa la Ţarigrad să i-o ştie numai cel mai de samă al său prietin. Numai aşa avem să putem fi alături. Altfel, la primejdia vieţii lui se adaogă primejdia să nu ne mai vedem poate pînă la sfîrşitul zilelor noastre.

— Am să-i spun toate, sufletul mămucuţei. Să se ducă şi să te aştepte în mare taină. Am să-i mai spun eu şi altele.

— Poţi să-i spui, dadacă, mai ales că m-ai văzut lăcrămînd pentru soarta lui. Ai putea să-l săruţi pentru mine, însă nu se poate şi nu primeşte.

— Ştiu, sufletule, căci sînt bătrînă şi urîtă. Ar trebui să fiu cu patruzeci de ani în urmă, în vîrsta Zoiţei. Mă duc ; şi să ştii că n-ai să aştepţi multă vreme.

Dadaca trase pe mînici caţaveica de vulpe cu faţa albastră şi se învăli cu şal turcesc pînă la ochi şi pînă la nas. Şalul era naramziu şi faţa caţaveicei ca piatra vînătă, semne vii şi tari, pe care anume gîndea să le lepede şi să le schimbe într-un bordei din ţigănimea domnească de la malul Bahluiului. Păşind cît putea mai uşor cu ciubotele-i de marochin roş cu turetci, se strecură prin tinzi şi ieşi pe la cuhnii, coborînd către odăile siimenilor, la portiţa dinspre iaz. Înainte de a trece mai departe, se opri la o priveliştе la care se strînsese toată argăţimea şi slujitorimea Curţii.

Armăşeii scoseseră din beciul siimenilor pe ticălosul boier Grigorie, asupra căruia răcnea în fiecare zi Domnia, şi-l băteau la tălpi cu toiege în opt muchi. Îl întinseseră cu pîntecele pe omăt şi-l băteau. Alt chin şi altă pedeapsă erau oprite. Trebuiau să-i rupă şi să-i sîngereze toate rănile vechi. I se cuvenea aşa pedeapsă, deoarece nu se mai pomenise asemenea bătrîn îndărătnic, ţinîndu-şi încleştaţi dinţii şi ne voind să mărturisească ascunzişurile banilor cîţi îi mai rămăseseră.

— Doamne Dumnezeule ! bolborosea îndărătnicul rugăciune, icnind cu spaimă sub lovituri ; milostiveşte-te, Doamne, şi pune sfîrşit durerii, luîndu-mi zilele puţine cîte mi-au mai rămas ! ~

Slujitorii se îndemnau rînjind :

— Vedeţi că ştie să vorbească ? Dar nu spune ce trebuie. Daţi-i vîrtos !

Bătrînul arăţă o mască galbenă asudată cu sînge şi închise ochii, istovit.

Dadaca privi curioasă un timp, apoi se deslipi de lîngă grămada la care se alăturase şi dispăru pe portiţă. Unii argaţi o ştiau lîngă ei şi dintrodată n-o mai văzură. Rîzînd, stupiră în locul unde stătuse, şi-şi făcură cruce.

Înserarea de iarnă veni grăbită, c-o negură de ninsoare. Domniţa stătu în neclintire la fereastră, privind cum creşte întunericul, ca şi neliniştea din ea. Cînd se

făcu noapte deplină deasupra omăturilor cenușii, se trase lîngă soba lungă. Înăuntru ardeau despicături mari de lemn ; le adusese, gîfîind sub greutate, o roabă și le aruncase peste jarul vechi. La lumina flacărilor, domnița deschise istorisirea minunată a lui Theaghene și a Haricleei, și, lîngă amorezații aceia din veacuri vechi, intră cu propria ei dragoste, amestecînd timpurile, locurile și ființile, — pînă ce dadaca Măgdălina se întoarse cu veste.

O auzi scuturîndu-se de omăt în tindă și tresări. De mult cartea-i căzuse pe genunchi. Măgdălina intră.

— Veste bună, dadacă ?

— Bună, sufletule. Se duce unde i-ai poruncit. Ca șarpele cel înțelept stă tupilat în Stambul și te-așteaptă să vii, ascuns și de nimeni știut. Iar semnul venirii noastre să i-l dăm la casa franțujilor, în Pera.

— Bine, dadacă Măgdălină, ți-ai cîștigat cu vrednicie cerceii. Ș-am să și te sărut.

— Și una și alta am avut si din partea lui beizade... miorlăi cu glas de tinerețe dadaca.

XXVII

Depărtată cale spre rai

Alecu Ruset se simți și mai strîmtorat în viața lui. Nu era vorba atît de drumurile către miazănoapte, apus și răsărit, unde prietiniile poate-i fuseseră surpate de uneltiri ; nici de întoarcere în sălașul lui de la Hîrlău : acolo amenința să rămîie stăpînă pustia ; nici chiar de nourul cu furtună care se grămădea la Stambul venind împotrivă-i ;

cît de lipsa domniței Catrina. După hotărîrea ei, care părea luminată de înțelepciune, el trebuia să părăsească țara. Dar părăsea mai ales izvorul din care i se adăpa viața. Așteptările înfiorate, fericirile fără nume ale întîlnirilor și durerea despărțirilor — care durere cuprindea și ea destulă fericire, însoțită fiind de nădejdea altei întîlniri, toate acestea rămîneau căzute în noaptea și înghețul iernii.

Se mai putea întoarce un răsărit al vieții ? Fără îndoială, căci pentru asta trăia el. Iar acea lumină nouă de aur avea să încununeze marea albastră de la miazăzi.

Pornind cu luare-aminte din preajma Iașilor, beizade Alecu se lăsă cu sania lui de țară, cu doi căluți și cu Bîrlădeanu, spre Vaslui, nu pe drumul cel mare al Șantei, ci printre păduri, urmînd pîrtii înguste. Mergea destul de încet, poposind la margini de sate și rareori la hanuri, neguțătorind de la localnici piei de vulpe și de lup. Ocoli tîrgul Vaslui și coti la dreapta spre apa Siretului, trecînd-o pe ghiață la ținutul Bacăului. Ferindu-se astfel de drumul domnesc al Galaților, își închipui că poate răsufla mai în voie.

La ținutul Bacăului, sui din muncel în muncel pînă la mănăstirea Cașin. Acolo era stareț cuviosul Teofan, unchi al său, frate cu maica sa Profira-Doamna, de mult trecută la odihna celor veșnice. Părintele Teofan, umilit stareț, venit de la Aton, era bun rînduitor al gospodăriei Cașinului și-și purta cei patruzeci de cuvioși părinți de subt ascultarea sa ca un căpitan oștenii săi. Se afla încă în putere, ajuns la căruntețe ; știa să mînînce și să beie bine după monahicească rînduială și nu se sfia, în zile de post, să iasă la vînat în codru, cu argații și cu cînii săi. În poarta acestei așezări a Sfîntului Munte bătu Alecu Ruset într-o sară, la începutul lunii martie, și fratele portar îl primi cu bunăvoie ca pe-un străin călător.

Acest călător străin dorea să vadă pe cuviosul părinte arhimandrit Teofan.

Prea cuvioşia sa era în strana lui, în sfînta biserică, ascultînd slujba de vecernie.

Lăsînd caii, sania şi pe Vîlcu afară, la poarta deschisă, beizade Alecu pătrunse în biserică. Se opri la intrarea naosului, îşi făcu de trei ori semnul crucii şi trecu pe la icoane, sărutîndu-le cu umilinţă. Ajuns în drept cu jilţul cuviosului stareţ, se închină şi spre cuvioşia sa. Iar cuviosul Teofan, ca şi ceilalţi cuvioşi monahi, îl privea cu mirare, însă şi cu plăcere, văzînd venind în chinovia lor om cu veşti din lume. Părea a fi un negustor : gros îmbrăcat cu şubă de oaie şi încălţat cu ciubote de iuft, cam nepieptănat şi prea bărbos pentru un mirean tînăr. Venind spre Teofan la sărutarea mînii, sfinţitul stareţ îl cunoscu şi tresări în scaunul său ; dar îndată înţelese că nu-i bine să-l vădească în acel loc faţă cu toţi ; căci toată înfăţişarea acelui nepot iubit al său i-l arăta pribeag şi poate urmărit, aşa cum e, în această ţară, soarta domnilor şi a feciorilor de domni, mai nefericită şi mai proastă soartă decît a oamenilor de rînd.

Deci îi întinse mîna spre sărutare şi-l binecuvîntă, fără a-i da semn pe faţă. Şi fără a se clinti din locul său, cuviosul Teofan ascultă sfînta slujbă pînă la sfîrşit. Ştia că străinul a rămas în biserică, în laturea şi-n umbra unui stîlp ; însă nu-şi întoarse ochii spre el. Numai după ce toate se isprăviră şi camilafcele cuvioşilor părinţi se mişcară într-acolo, veni şi stareţul ; iar negustorul sărutîndu-i din nou mîna, se rugă de găzduire pe noapte, pentru sine, pentru o slugă a sa şi pentru sania cu doi cai.

— Asta se cuvine oricărui călător, răspunse cu blîndeţă Teofan.

— N-am îndrăznit, prea cuvioase părinte, răspunse beizade, şi am socotit că am datorinţa să cer învoire şi binecuvîntare întăi.

— Datoria noastră creştinească, frate, ne porunceşte să primim pe aproapele nostru ca pe Hristos, şi să-l ajutăm în năcaz fără a-l întreba cine este şi de unde vine.

La aceste vorbe străinul se bucură, zîmbind. Ieşi, ca să deie poruncă slujitorului său. Iar cuviosul stareţ rîndui fratelui arhondar să pregătească cină şi chilie de odihnă, trimeţînd în aceeaşi vreme şi răspuns acelui străin să binevoiască a pofti în chilia prea cuvioşiei sale, pînă ce masa şi patul vor fi gata.

Cuvioşii monahi înţeleseră acest drept al mai marelui lor să afle el cel dintăi ce s-a petrecut pe lumea asta de cînd asupra iernii s-a arătat steaua cu coadă ; ce-a fost cu cutremurul şi cu moşneagul cel care a înviat din moarte în sfînta mănăstire Golia la Iaşi ; cum şi despre paserea Roc, care iar a ieşit, vestind războiul împăraţilor. Căci acea pasere uriaşă clocește la un veac un ou în stîncile mării, şi din acel ou iese un şarpe care scapă la uscat, printre munţi şi ape, însemnînd, în trecerea sa, hotare nouă şi scornind zavistie şi pieire printre oameni. Iar apoi, cînd se scrie şi se iscăleşte pacea, pocneşte şi piere şi se scufundă în ţărîna pămîntului. Deci cuvioşiile lor aşteptau cu răbdare şi pîndeau, vîrîndu-şi bărbile în ferestruicile şi între gratiile chiliilor.

Ruset intră la unchiul său şi, lepadîndu-şi blana de berbece lîngă uşă, îl îmbrăţişă în tăcere. Sfinţitul Teofan împinse zăvorul, potrivi bine perdelele ferestrelor şi, punîndu-şi mînile pe umerii nepotului său, îl întrebă şoptit :

— Spune, ce este ?

— Părintele meu, răspunse beizade Alecu, am a-ţi mărturisi multe ; şi toate ţi le voi înşira pe rînd, cerîndu-ţi sfat în năcazurile mele. Deocamdată te rog să-mi spui dacă aicea sînt destul de departe de slujitori domneşti şi de prietini ai lui Duca-Vodă.

— Eşti departe, beizade, căci noi aici, cît ţine iarna, trăim singuri ca într-o pustie. Eşti prigonit şi ai nevoie să te ascunzi ?

— Cred că sînt prigonit, de şi pînă acuma am avut cuvînt să mă socotesc eu mai tare decît Duca. Fiind mare meşter precum ştim, măria sa a găsit mijloc să mă zugră-

vească în anumit chip prietinilor mei şi ocrotitorilor mei. Şi mă tem că braţele cele tari care mă sprijineau se vor trage de către mine. Asta încă n-ar fi nimic, dacă n-ar fi căzut asupra inimii mele un blăstăm, care mă osîndeşte să mă duc neapărat la Stambul. Trebuie să mă înfăţişez acolo neştiut şi necunoscut, precum îţi voi lămuri îndată. Iar ca să pot ajunge acolo astfel, printre primejdii pe care nu le cunosc, am nevoie de sfatul şi de ajutorul sfinţiei tale...

— Îmi vei spune toate, beizade, şi vom chibzui, răspunse cu liniştea lui de om gras şi balan prea cuviosul părinte stareţ. Se cade însă, înainte de aceasta, să-ţi întăreşti trupul cu mîncare şi inima cu vin. Ştiu că asemenea bunătăţi, de Dumnezeu rînduite năcăjitului om, nu le lepezi de către tine. Iar vinul mai ales, să ştii că este din acel cu carele mă îndeletnicesc şi eu. Făcîndu-mi o bucurie ca asta, de a veni în braţele mele ca la un părinte al tău, după ce nu ne-am văzut atîta vreme, se cade să cinstim ceasul, însemnîndu-l la răbuş printre cele puţine ale sărmanei vieţi. Închinînd pahare, să lepădăm din fiecare cîte un strop pentru toţi cei iubiţi ai noştri, unii în viaţă şi suferind, alţii trecuţi la veşnică hodină. Printre morţi eu număr şi tinereţele mele ; printre vii, tu numără dragostile tale. Şi te poftesc. beizade, un ceas să fii vesel, ca să putem pe urmă în tihnă vorbi despre mîhnirea ta.

Aceste vorbe potrivite au fost ele singure ca o băutură întăritoare pentru Ruset. Şi cunoscînd pe cuvioşia sa unchiul său ca pe unul dintre cei mai vrednici întru ostenelile petrecerilor, s-a bucurat şi a zvîrlit de pe sine şi cojocelul şi grija clipei. Şi-a frecat mînile, s-a apropiat de pojarul din sobă, văzînd în vîlvătăile lui un chip de departe, şi, cu privirile aprinse, a poftit cît mai degrabă pe masă, în faţa sa, vinul cel lăudat.

— Să-l cunoaştem şi să-l bem pre el, a grăit cu aţîţare, cuprinzînd de după mijloc pe sfinţitul părinte Teofan şi cercînd să-l salte în sus, ca pe un sac de mei.

Dar cu toată silința de a părea vesel, beizade Alecu s-a oprit, cu mult înainte de vremea lui obișnuită, și a început să se mărturisească unchiului său, spunîndu-i toate cîte avea de spus, pînă într-un tîrziu ceas, în al treilea cîntat al cucoșilor.

A doua zi, către amiază, părintele arhimandrit Teofan a poruncit să i se pregătească sania cea văpsită roș și să-i puie la oiște doi cai pe care-i știa prea cuviosia sa mai iuți. Frații de la odaie împlinind porunca. prea cuviosia sa a coborît de la stăreție și s-a așezat singur în sanie. punînd pe sine blană de lup și în jurul său cergi mițoase. Fratele surugiu, pocnind din puhă, a dat veste între ziduri de plecare și a slobozit fugarii cu mare repeziciune pe poartă.

Părintele arhimandrit n-a lipsit mai mult de trei zile, și, în vremea asta, negustorul cel străin s-a oplosit bine între frați, ținînd tare cu cinșii felurite probe de mîncare ori băutură și mai ales încîntîndu-i cu istorisiri care de care mai minunate, lumești lucruri cu mult mai de haz, orice s-ar spune, decît sfintele povești de la Metafrast, Damaschin și alți părinți care au scris și au povestit.

Venind sfințitul Teofan a treia zi, a chemat la sine pe negustor iarăși în chilia de la stăreție, unde ardea foc mare în sobă și erau trase perdelele. Poftind întăi pe părintele pivnicer să aducă puțintel vin din cel de care știa el, au rămas amîndoi, străinul și cu părintele Teofan, singuri, sfătuind, pe cît spuneau cuvioșii monahi, despre o negustorie.

— Ascultă, beizade. îi zise cuviosia sa viind aproape și cuprinzînd cu dreapta grumazul nepotului său ; am făcut precum mi-ai spus și m-am dus pînă la Tîrgul-Ocnei și am coborît și mai departe la Bacău, ispitind pe unii și pe alții dintre boieri și slujbași. Apoi, într-adevăr, se spune că ar fi ieșit vorbă de la Împărăție asupra domniei tale pentru niște vicleșuguri pe care le-ai fi săvîrșit, dar n-am înțeles că ar fi avînd cineva o poruncă să te poprească.

Decît, zic ei, de-acu au să se spargă răutățile care au mai rămas de la Antonie-Vodă. Și-ndată după aceea, cum e năravul moldovenilor, suduie și pe Duca Vodă ca pe un Antihrist, care ar fi ieșit în acest sfîrșit de veac spre pierirea lumii.

— Am înțeles că bine este să mă păzesc, precum am început, zîmbi Ruset ; și mai ales cată să găsesc mijloc să trec Dunărea și s-ajung unde vreau, ascuns, din două pricini, într-o îndoită taină ; să nu mă știe prietinii mei păgîni și să nu mă știe dușmanul nostru Duca, pînă ce va veni vremea să ies la lumină pentru o singură ființă, fără de care viața mea nu mai are preț.

— Această singură ființă, beizade, se pare că este primejdia cea mai mare a vieții domniei tale. Nu te uita supărat la mine, căci n-am să cerc a te opri din drumul care ți-a fost scris din veci. Du-te, și te voi ajuta cum se cuvine. Bea acest pahar, ca să te îndulcești ; zîmbește fratelui fericitei tale maici, care se află acum între sfinte, într-un liman fără vifor, și ascultă bine care este sfatul meu.

Aceasta a fost cea din urmă noapte pe care a petrecut-o Ruset la mănăstirea Cașin. Sculîndu-se a doua zi, a sărutat mîna prea cuviosului stareț în văzul tuturor monahilor, primind binecuvîntarea, și a purces la drum în munte cu săniuța lui cu cai și cu Bîrlădeanu, avînd călăuz un frate tînăr, cu numele Nicodim.

Era într-o miercuri, în opt zile ale lunii lui martie, și tustrei călătorii și-au făcut cruce, cerînd ajutor de la sfîntul părinte Teofilact, care stăpînea acea zi. cît și de la cei patruzeci de sfinți mucenici din Sevasta, a căror mare slujbă la mănăstire era a doua zi. Au umblat astfel încet patru zile. Lăsînd la un schit de sub Cernegură sania cu cai, au suit cu piciorul potecile pe sub cetini și pe sub pereți de stîncă, trecînd hotarul muntenesc către apa Buzăului.

Venea un vînt cu sunet mare de către miazăzi și pălise soare cald pe țancuri. În ziua a șasea beizade Alecu Ruset

cunoscu, după fumegarea văilor, că pocnesc gheţurile şi porneşte zăporul primăverii. Atunci avu în sine bucurie, ca şi cum berbecele lunii martie ar fi spart pentru el peştera întunericului, dînd drumul luminii anului. În adevăr, în noaptea următoare, la straja a treia, fiind poposit la mănăstirea Cheia, auzi spre piscurile încă stăpînite de tăcere cîntarea cucoşilor sălbatici. Iar în cealaltă noapte prinseră a bubui puhoaiele către vai.

De la acea sfîntă mănăstire Cheia, din muntele încă alb, au coborît spre cîmpie doi cuvioşi monahi, avînd la ei cărţi şi daruri pentru Sfîntul Munte. Au călătorit cu pace din sat în sat pînă la Brăila. Acolo au aşteptat să curgă gheţurile şi au putut trece cu luntrea la Măcin subt ochii cavafilor Împărăţiei. Erau acolo şi mulţi alţi slujbaşi cu cealmale, stînd pe vine în jurul tipsiilor de aramă pline de mangal aprins. Îi priveau zîmbind cu nepăsare şi dormitînd, apoi le făceau semn să-şi vadă de drum, ca unor oameni ai lui Dumnezeu. Unii harapi mormăiau în urma lor, dar nu îndrăzneau să-i atingă. Toţi, şi osmanlîi şi creştini, se adunară o clipă ca la o petrecere, cît călugării neguţară de la un bulgar doi asini. Se desfăcură, lăsîndu-i să treacă în calea lor, încălecaţi şi bălăbănind din picioare lungi pe animalul Domnului nostru Hristos. Apoi de-acolo au umblat tot către primăvară, descălecînd şi închinîndu-se la toate bisericile, şi cînd au străbătut dincolo de Etropol munţii care se chiamă Balcani, au găsit migdali înfloriţi.

Au mers cu asemenea rînduială prin Rumelia şi au văzut primavara în toiul ei, cu strălucire de argint şi purpură spre coasta mării. Dînd laudă prea curatei Panaghii, au intrat pe drumul Sfîntului Munte ei închinat, unde se înşiră şi se înalţă în stînci, pe două ţărmuri, cele douăzeci de mari mănăstiri ale creştinătăţii, c-o mie de biserici şi paraclisuri, c-un popor negru şi bărbos de monahi. Acolo bine primit este numai bărbatul, zidirea cea

fără greș a Pantocratorului, neavînd intrare nici muiere, nici dobitoc femeiesc. Însă bine primită întru laudă pretutindeni este Aceea care a zămislit în sine pe răscumpărătorul păcatului omenesc.

Acolo cei doi călători pe asini au intrat ca într-o altă lume, cu blînd văzduh și grădini încîntate. Li s-a îmbălsămat sufletul de miresme, li s-a bucurat auzul de murmur de ape, cîntece de paseri și zboruri sunătoare de albine. Sus, pe piscuri, stătea tăcerea singurătății pădurilor, și, din pacea văilor, li se deschidea aria nemărginită a mării.

Așa, umblînd printre sfinte lăcașuri unde cîntau simandrele de aramă, s-au oprit la Kiliandari, lăcașul împăraților celor vechi de la Bizanț și și-au dat, în taină, părintelui egumen, scrisorile și îndreptările. S-a aflat îndată că acei străini monahi au adus sămi de la anumite metocuri din Moldova ale sfîntului lăcaș și s-au bucurat toți frații de sosirea lor, îmbrățișîndu-i.

Au hălăduit cei doi călători, în acea cetățuie a credinții, două săptămîni, odihnindu-se de lung și ostenitor drum ; apoi s-au supus poruncii prea sfințitului egumen de a duce alte cărți și alte sămi la sfîntul patriarh de la Țarigrad, stăpînul tuturor dreptcredincioșilor creștini. Li s-au dat și doi slujitori alvaniți, cu arme bune, care să-i călăuzească și să-i apere o parte din cale ; și astfel, la începutul lunii lui mai, urmînd coasta mării, smeriții călugări cu asinii lor au ajuns pe la miazăzi la Cetatea Împărăției, către poarta de la Edi-Culè. Au trecut fără supărare pe lîngă hamgerele stăpînirii în lungul zidurilor celor mari, și au bătut în poartă la o sfîntă mănăstire a legii noastre, închinîndu-se fratelui portar și poftindu-i cu vesel glas ceas bun.

— Kali ora ! a răspuns fratele portar înclinîndu-și barba și a cunoscut îndată, pe carte, pecetea de la Kaliandari, sărutînd-o cu evlavie.

A doua zi. la casa Crăiei franțuzești din Pera, în preajma grădinilor celor mari de harbuji, s-a înfățișat cu fruntea plecată și cu mînile încrucișate pe piept unul din cei doi călători. Slujitorii s-au mirat : ce caută un călugăr grec într-un loc unde nu se aflau decît ascultători ai sfîntului părinte de la Roma ; și l-au întrebat cu ce poate fi îndatorat. Din înălțimea lui, cuviosul și-a scuturat barba și pletele, nedînd răspuns cu glas. A scos din mînica largă a giubelei o scrisoare ș-a pus-o sub nasurile slujitorilor, ca să-i cetească însemnarea numelui, însă ținînd-o strîns între degetele-i groase.

I-au cerut, prin semne, scrisoarea ; el a vîrît-o binișor la loc. scuturînd iar din cap. Ș-atuncea l-au luat de dinapoi și l-au vîrît întăi într-un cerdac, apoi într-o tindă lungă, după aceea într-o odaie cu aurării pe pereți, în care stăteau în jilțuri, la sfat, cîțiva boieri stăini. Călugărul se miră de straiele lor de catifea și matasă, de papucii cu călcăie nalte și de pieptănăturile lor ; căci, păstrîndu-și tăcerea, îi judeca din cap pînă în picioare.

Pe o ușă prea naltă intră și veni către el un om scurt și gros, în strai posomorît mai cuviincios. Văzîndu-l, călugărul se lumină la obraz.

— Ce este ? întrebă domnul de Marenne, privind cu curiozitate pe musafir.

Îl măsură și el de jos în sus și i se păru că-l cunoaște ; dar nu-și putea deocamdată aduce aminte cum și unde l-a mai văzut. Era un adevărat anàxios ieromonàhos, netrebnic călugăr, urmînd bine regula sfîntului Vasile, care stăpînește la Haghionoros și care glăsuiește astfel : «umilința monahului să se arate în cele dinafara sa : nepieptănat să-i fie părul, iar straiul neîngrijit și scîrnav». Gulerul straiului, sub pletele unsuroase, îi era împodobit de un strălucitor slim.

Domnul abate, fără a se apropia mai mult de el, îi adresă încă o dată întrebarea în grecește.

Cuviosul zîmbi cu umilinţă, făcînd semn de împotrivire spre buze.

— Pe cît se pare, se îndreptă vesel domnul de Marenne către boierii franţuji, acest frate al meu întru Hristos, de cînd nu l-am mai văzut, şi-a luat ca rînduială a vieţii muţenia.

Monahul trase din mînică scrisoarea, şi, la acel gest, fără a-şi da sama de ce, abatele Paul îl cunoscu.

— Închipuieşte-ţi ! strigă el cu surprindere ; nici nu mă aşteptam să întîlnesc aşa de curînd aici şi aşa de departe de locul unde ne-am văzut întăi, pe prietinul nostru Bîrlădeanu.

Acest nume ava Paul îl rosti în felul său, schimonosindu-l ciudat ; însă cuviosul Vîlcu îl pricepu şi-şi plecă fruntea în semn de încuviinţare.

Rupînd peceţea şi desfăcînd cartea, domnul de Marenne se trase la o parte, mai către lumină. Ceti repede cele cîteva rînduri şi se întoarse cu prefăcută bucurie spre tovarăşii săi.

— Însfîrşit, lămuri el, a sosit şi acea dorită zi, cînd voi putea să vizitez mănăstirea veche Balîklî. Lenea poate m-ar face să amîn iar, însă de data asta găsesc acolo un cunoscut de departe.

— Îţi putem fi de folos la ceva, şi te putem întovărăşi, domnule abate ? întrebă unul dintre cei de faţă.

— Domnii mei, vă mulţumesc. Ştiţi bine că m-am deprins cu meandrele Stambulului ca şi cu cele ale Parisului, şi vă rog să nu vă osteniţi, lipsind de la îndeletnicirile dumneavoastră obişnuite. Îmi voi găsi singur drumul ; mai cu samă că am tovarăş pe acest cuvios Bîrlădean.

Nobilii măritului rege Ludovic rămaseră încredinţaţi că acel nume reprezintă o titulatură religioasă şi importanţa lui Vîlcu spori în ochii lor. Se înclinară în faţa domnului abate, lăsîndu-l liber să se ducă la o aventură ori la o afacere importantă, şi-i poftiră zîmbind izbîndă.

Deci domnul de Marenne neluînd cu sine decît un cavaf dintre oştenii pe care Împărăţia îi rînduise slujitori la poarta casei franţuzeşti, porni cu Vîlcu Bîrlădeanu spre mănăstirea Pighia, căreia necredincioşii îi zic Balîklî. Cuvioşia sa mergea călare. iar Bîrlădeanu alături, la scara din stînga. Cavaful înainte, deschizînd drum cu toiagul său Astfel trecură cu pod umblător de vase peste Cornul-de-Aur

Era o zi dumnezeiască de primăvară şi grădinile risipeau de pretutindeni mirezme şi colori. într-un soare orbitor şi subt un cer de matasă sinilie. De Marenne înălţă nasul său fin ca să primească adierile delicate ale florilor şi ale mării, ocolind cu grijă stîrvurile şi gunoaiele din uliţile întortochiate. Medeanuri goale, minarete subţiri, bolţi înţesate de negustorime şi muşterii, hanuri şi cişmele, stoluri de copii gălăgioşi ca şi vrăbiile din copacii încovoiaţi peste ziduri : femeile în feregele şi iaşmacuri, umblînd pîlcuri cu chicote şi cîcîiri de ţărci ; gravii osmanlîi cu turban şi ciubuc, binecuvîntînd prin tăcere tihna şi chiefful : harabale purtate de boi cu podoabe în coarne, ducînd cucoane grecoaice ori armence, cu obrazurile descoperite, spre ferodeie ori vizite : toate erau pentru franţuz de un interes necontenit împrospătat. Vîlcu le privea c-un ochi nepăsător, ca şi cum s-ar fi aflat în sat la el, la ţinutul Hîrlăului, în Moldova.

Au trecut astfel de la Silivri-Capu, zidurile cele vechi de la Constantin cel Mare împărat, şi au răzbit pe sub chiparoşi la poarta mănăstirii Balîklî, încărcată de trandafiri şi cununi de caprafoi. Cavaful a rămas afară în soare ; apoi, auzind cucul cîntînd într-un platan, l-a ascultat şi s-a tras la umbra acelui cort de frunze

De Marenne străbătu între cerdacuri şi chilii şi intră cu toată cuviinţa în catolicon, ca să se încline în faţa inconostasului. Asemenea purtare a unui papistaş plăcînd foarte mult părintelui egumen, l-a luat de mînă chiar prea cuvioşia sa şi l-a coborît sub pămînt, ca să-i arate izvorul

sfînt. Sub bolta aghezmatarului apa minunată curge şi bolboroseşte din ziua cea de jale cînd au pătruns ismailitenii în Bizanţ, punînd asupra crucii ticăloasa lor stăpînire. Atuncea şi barbunii, pe care-i frigea pe grătar un cuvios monah cu numele Glicherie, au înviat ş-au sărit de pe foc în izvorul izbucnit, înotînd pînă astăzi, ca să se vadă semn de la Dumnezeu pentru viitoarea izbîndă a creştinătăţii.

De Marenne asculta şi privea cu mirare şi nu găsea cuvinte destule să arate cîtă laudă se cuvine prea cuviosului egumen Ghelasie, fratele său, pentru bunăvoinţa pe care i-o arată Domnul Hristos şi cinstita sa Maică, punîndu-l stăpîn cu vrednicie în acel sfinţit loc. Fericitul Ghelasie îşi închină cu umilinţă barba-i albă şi obrazul uscat şi pofti în arhondaric pe străin, ca să se odihnească şi să se răcorească.

Într-o odaia a arhondaricului, de Marenne găsi pe celălalt cuvios venit de la Sfîntul Munte şi rămase uimit văzîndu-l slăbit şi cu barba aşa de crescută.

Ruset închise cu grijă uşa, punînd zăvorul, îşi lepădă rantia, şi în această stare domnul abate putu să-l îmbrăţişeze.

— Ce este, prinţule ? ce s-a întîmplat ? întrebă el cu grijă. Cărei împrejurări se datoreşte enigma pe care mi-o înfăţişezi ? A trebuit poate să fugi din Moldova ?

— A trebuit să fug, domnule abate, răspunse Ruset. Asta pentru mine, însă, nu însemnează nimic. Mi s-a mai întîmplat să pribegesc, căci aşa-i soarta noastră. Măria sa Duca-Vodă a pus la cale lucruri care-mi pot primejdui viaţa din partea Împărăţiei. Dar nu de teama morţii mă vezi schimbat, slăbit şi umblînd ascuns, ci din altă pricină, care nu-i greu de înţeles.

— Plecările şi despărţirile sînt otrava vieţii noastre în tinereţă... zise abatele, cuprinzînd mîna lui beizade.

— Ai înţeles, şi nici nu-i greu, domnule de Marenne. Vei înţelege şi mai bine că moartea mea eu n-o aştept atît

de la strălucitul Împărat-Padișah. cît de la o umbră care-mi zîmbește în toate visurile nopților mele. Să rîdem amîndoi, dacă vrei ; să știi însă că sfîrșitul meu nu poate fi altul.

— Aici ai ajuns. prietine ? întrebă de Marenne cu grijă, privindu-l lung.

— Aici, domnule abate. Iubirea mea e tot ce poate fi mai fără înțeles. Cu atît mai fără înțeles, cu cît am pornit-o rîzînd și jucîndu-mă. Acuma am venit aici ca s-o aștept pe domnița Catrina. Trebuie să vie cu tatăl său la Stambul pentru nunta ei cu beizade Ștefan, împotriva căreia se zbate. Atunci înțelegi domnia ta ce interes mare am să știu cît preț mai are viața mea în ochii celor care mi-au fost prietini în serai și care poate acuma nu-mi mai sînt. Dacă sînt căzut în ochii lor și uneltirile lui Duca au crezare, mă rog să fiu cruțat pînă la o epocă pe care eu o socotesc fericirea din urmă. Am venit într-ascuns și-n cea mai mare taină vreau să rămîn — și din pricina nesiguranței în care mă aflu dinspre turci, și pentru ca să nu mă simtă oamenii pe care-i are Duca-Vodă aici, la Poartă. Iubite domnule de Marenne, te rog să te ostenești, dacă este cu putință, pentru acest năcăjit prietin al domniei tale, să afli de la Mustafa vizir zodia vieții mele. Să nu știe că am ajuns aici, chiar dacă răspunsul său e bun. Iar dacă în cartea lui scrie rău, să se întindă asupra mea o indulgență, pînă ce vor cădea florile și iubirile acestui an.

Vorbind frînt și c-o veselie răutăcioasă pe care domnul de Marenne nu i-o cunoștea, Alecu Ruset urmă a mărturisi în amănunt toate prietinului său. Îi plăcea chiar să-și desfășure suferința, cu cruzime. După ce povesti toate, rămase împovărat la locul său și-i tremurară mînile cînd le ridică spre frunte. Privea țintă pe fereastra deschisă. către strălucirea mării. Părea bolnav.

Domnul de Marenne. mîhnit, îl cuprinse de după umeri. Ruset tresări.

— Iubite prietine, îi zise abatele, pe mine nu mă neliniștește atît primejdia dușmăniei, cît a iubirii.

— De ce ?

— Îți spun numaidecît. De și, precum știi, călătoria mea în împărăția otomană n-a avut o țintă politică, a trebuit, ca străin cu oarecare nume și însemnătate, să cer intrare în serai, spre a înfățișa omagiile mele marelui Padișah. Așa au fost împrejurările, încît m-am legat destul de amical cu vizirul. Și alte împrejurări au făcut să mă pot bucura de o deosebită bunăvoință din partea lui Mehmet-Sultan. Puțini europeni au avut și au favoarea de care mă bucur eu, putînd sta singur de vorbă cu maiestatea sa, spunîndu-i anecdote și făcîndu-l să zîmbească. Așa încît sper să-ți fiu de oarecare folos.

Beizade Alecu apucă palmele domnului abate și le strînse la pieptul său, unde-i bătea inima ca un ornic grăbit.

— După cîte văd, urmă de Marenne, suferința e deosebit de gravă. Nu socotești, prințule, că ar fi potrivit să-ți întorc macar o parte din datoriile pe care le-am contractat față de domnia ta, într-o plăcută noapte, într-un colț de lume ?

— Ceea ce vrei să faci e mai mult, răspunse cu însuflețire Ruset.

— Asta e o datorie de altă natură, pe care eu înțeleg s-o rînduim între afacerile serioase ale vieții. Datoriile celelalte privesc un vin bun din ostroavele Arhipelagului, o duzină de barbuni prăjiți în unt și alte lucruri fine ale bucătăriei grecești ; căci eu cu baclavalele turcilor nu mă pot împăca. Cu acest prilej domnia ta ai putea să-mi mai arăți ceva din voia bună cu care m-ai deprins. Voi încerca deci, pe de o parte, să domolesc dușmaniile ; iar pe de alta să luminez iar această față cernită. Ai căzut într-adevăr într-o sclavie iremediabilă ?

— Am căzut, șopti beizade Alecu. Este de necrezut ce mi se întîmplă, cu toate acestea spun adevărul. Am pe mine cămașa lui Nessus.

Abatele suspină :

— Am avut-o și eu odată și sînt fericit c-am schimbat-o. Îți doresc s-ajungi cu bine, prietine, în anii liniștii mele. Viața e un mare medic. Îmi dai voie să filosofez, știind totuși că rostesc zădărnicii ?

Ruset plecă fruntea și lăsă pe prietinul său să-i spuie multă vreme lucruri zadarnice.

XXVIII

Arată că, în intimitate, și cei mai înfricoșați stăpînitori pot fi oameni ; și că, uneori, o partidă de șah o poți cîștiga pierzînd-o

Domnul de Marenne n-a întîrziat multă vreme, ca să se ducă să cerce, la Poartă, treburile lui beizade. Domnia sa era gata oricînd să facă drumul pentr-un prietin căzut la năcaz : însă Împărăția nu era tot așa de grăbită ca el ; mergea pe altfel de roți decît Apusul.

Cara Mustafa vizir trecuse pe celălalt țărm de mare, în Asia, ca să puie subt ochii slăvitului său stăpîn Mehmet cele din urmă firmanuri, care de mult așteptau să primească frumoasa lui iscălitură.

Padișahul însă n-avea vreme de pierdut și nu prea era mulțămit să fie tulburat în plăcerea lui de vînătoare întru care nu ostenea niciodată. Sosise cea mai potrivită vreme a

rațelor la smîrcuri și a potîrnichilor la ierburi, cu proba celor din urmă cîni și șoimi dresați. Corturile se mutau în fiecare zi din loc în loc cu tot calabalîcul și bucătăriile. Mustafa ajunse alaiul împărătesc între dumbrăvile de la Uzunderè și, după ce descălecă, vesti pe icioglanii strălucitului stăpîn că stă cu fruntea în pulbere, așteptînd învoire să intre sub cortul de matasă. Mehmet îl primi numaidecît ; și servul său, intrînd la el, îi sărută poalele straiului, desfășură pergamentele și se pregăti să scoată din răcliţa lor de argint penele pentru iscălit. Dar strălucitul Mehmet avea în mînile sale arc și la șold cucura de săgeți. Zîmbindu-i, îl bătu pe umăr și-l pofti să lese trebuințile lumii neclătite în ziua aceea și să ieie și el parte mai bine la o privelişte rară. Anume, vînătorii curții aveau să pună la încercare în desișurile văii un vultur mare caucazian, învățat împotriva vulpilor. Mustafa se închină și făcu stăpînului său această plăcere. Se minună chiar mai mult decît era nevoie de dibăcia bercuțului și firitisi pe icioglanii care-i erau învățători. Căci acești icioglani erau cei mai apropiați tovarăși ai măriei sale Sultanul, urechea lui și sfatul lui de fiecare ceas ; și cel dintăi slujbaș al Împărăției nu se putea să nu ție samă de acest fapt.

În ziua a cincea, Împăratul hotărî să se întoarcă la Stambul, aducîndu-și aminte de o făgăduință a lui către frumoasa Rebia Gülnuk, sultană hasseki, adică favorită. Lămurit nu era despre ce anume fusese vorba, însă trebuia să-și împlinească făgăduința pe care i-o dăduse în ceasul plecării, cînd ea își arătase dinții albi și-și mișcase la urechea lui buzele vopsite trandafiriu.

Făcu semn și corturile se dărîmară. Vizirul îl urmă agale ; și se așezară în ceamuri pe Marmara, într-amurgul zilei a opta. Nici aici nu era potrivit să scoată firmanurile și penele de gîscă, căci sara era dintre cele mai tihnite. Plutiră fără facle pe sub cerul cu stele, către Vîrful-Seraiului și Mehmet Padișah, în perinile-i moi, dorea pe Rebia Gülnuk, fără a-și putea încă deslusi dacă făgăduința pe

care o dăduse privea o moarte de om ori un colan de mărgăritare.

În ziua a noua, domnul abate de Marenne se aburcă în șa. Cu slujitorul său în urmă și cu cel împărătesc înainte, coborî din Pera la podul umblător, între catargurile de la Cornul-de-Aur. De aici sui ulița cea mare a Stambulului către Sfînta Sofia și o clipă făcu popas, ca să-și mai desfăteze încă o dată ochii de priveliștea aceea unică în lume. Boazul era ca o oglindă ; pe Marmara licăreau fluturi de diamante ; deasupra Cornului-de-Aur cununa Stambulului se desfășura cu minaretele-i subțiri și cu cupolele vii ale geamiilor pînă în fund, la sumbrul Eyub. Bizanțul vechi dormea în mormîntu-i de ruini și palate scufundate sub mahalalele de case de lemn ale turcilor. De la Șapte-Turnuri pînă la Vlacherne, îl închideau zidurile uriașe de la Sfîntul Constantin și de la Atila. Crucile oborîte ale creștinătății — pajuri cu aripile neclintite — apăreau din cînd în cînd simbolic în cerul curat, la mari înălțimi.

Domnul de Marenne oftă, cugetînd că Dumnezeu a binevoit, pentru pedeapsa copiilor săi iubiți, să îngăduie necredincioșilor a se așeza cu tabăra lor vremelnică în cea mai frumoasă grădină din lume, în acel serai încîntat pe care-l bate, fremătînd dulce, marea clasică.

Dincolo de Aghia-Sofia, după întreite zidiri de piatră, stau, sub chiparoși, clădirile împăraților războiului. Între săbii, s-au grămădit comorile lumii. Subt unul din baldachinurile lui Mehmet, își aducea domnia sa aminte că a văzut cu uimire atîrnînd un smarand enorm cît un ou de lebădă. Acel juvaer nu va fi desigur șlefuit niciodată în fețe meșteșugite și se va întoarce în mare, ori în pămînt, în starea-i primitivă, ca și-acel popor de războinici, pe care l-a împins aici vîntul pustiei.

Solul francez își îndemnă calul și zîmbi filosofic veșniciei. În soarele fierbinte al ceasului al patrulea al dimineții, clipeau prin desișurile livezilor acoperișuri bom-

bate de alamă deasupra streşinilor de chioşcuri. Suna susur de paseri în frunzişuri şi-n lianele care atîrnau în draperii deasupra havuzurilor. Dar de şi după întăiul zid şi după al doilea, şi-n mijlocul cel mai tainic, trăiau, în zeci de clădiri capriţios rînduite, opt ori nouă mii de suflete, totuşi, deasupra chiparoşilor, ca deasupra unui ţintirim, părea că pluteşte un suflet al tăcerii. Şi marea era singuratică în acea parte, numai la zidurile de la malul apei aştepta, dormitînd în soare, flotila de bărci, împodobită cu purpură şi aurării, a marelui stăpîn.

Domnul de Marenne ajunse la poarta dinafară a Împărăţiei, care se chema, într-o limbă absurdă, Bab-i-Humaiun, şi se opri iarăşi. Ieniceri ţineau straja, împodobiţi cu chiverele lor cilindrice. Căpitenia de ortă cunoştea pe franţuz ca pe-un de-aproape prietin împărătesc şi-l pofti să treacă, făcîndu-i o temenè... Domnul de Marenne îşi puse calul în trap, întorcînd spre mare privirile de cătră cupa de marmura unde gealaţii aruncau capetele sîngerate ale osîndiţilor.

La Bab-i-Selam, adică Poarta Închinăciunilor, abatele descălecă protestînd în sine, şi trecu singur pe sub boltă, printre două turnuri subţiri şi pe sub creneluri. Slujitorii erau înarmaţi pînă în dinţi şi arătau ostentativ străinului obrazuri încruntate şi foarte mustăcioase. Alt agă se înfăţişă şi-l cunoscu zîmbindu-i cu semeţie şi dîndu-i drumul să treacă mai departe. De-aici începeau grădinile umbroase, cu balcoane, chioşcuri şi cafasuri, între scînteieri de cişmele, sub paza bostangiilor.

Haremul era undeva, într-o tainiţă, după alte ziduri, sub paza hadîmbilor negri, necunoscut încă unui ochi străin. Casa divanului şi-a tronului erau dincoace, subt alte rînduri de chiparoşi. Umbra lor tragică acoperea nu numai pajiştile, dar şi trecutul cu înlănţuirea lui de necontenite morţi năprasnice. Muţii, care rînjeau de după gratiile cămărilor, păreau o întrupare a acestor tăceri posomorîte. Aşa era legea locului : să nu se ridice glas şi sunet ome-

nesc în jurul aceluia care era slăvit de toate limbile pământului, Padișah, prea strălucit Împărat, căpitenie a credincioșilor, urmaș al proorocului și umbra lui Dumnezeu pe pământ.

Mustafa vizir primi pe franțuz c-o gravitate întunecoasă ca și barba lui, în odaia-i cu divanuri joase și măsuțe în șase colțuri, înflorite cu fildeș. Nu erau alte podoabe pe pereți decît arme și trofee. Între ele, Cara Mustafa se socotea într-un loc mai plăcut decît între hîrțoagele icioglanilor secretari, căci iscusința lui era îndeosebi războinică. La o vîrstă de patruzeci și șase ori patruzeci și șapte de ani, simțea în brațul lui toată puterea stăpînului său și a nebiruitelor oști osmanlîi. Asta îi plăcuse lui s-o lămurească franțuzului chiar de la început, cînd îl văzuse întăia oară.

Bătînd în palme, chemă slugi și le porunci să aducă ciubuc, cafea și jîlț. Pofti pe musafir să șadă în acea unealtă evropienească și el se așeză pe divan, alături, după moda orientală. De Marenne înlătură ciubucul cu imamè de chilimbar pe care i-l înfățișa ciubucciul, dar primi cafeaua, în filigean cu zarf de aur.

Un icioglan, îmbrăcat cu anteriu violet de mătasă, rămase în picioare la spatele stăpînului său, pregătindu-se să tălmăcească sfatul. Fața lui curată părea tînără, de și era scrisă de ușoare creturi, iar ochii, deștepți și vicleni, aveau o oboseală femeiască, cu umbre vinete dedesubtul lor.

— Cu ce-aș putea fi plăcut și folositor iubitului meu oaspete ? întrebă vizirul. Nu l-am văzut de multă vreme ; am avut îndeletniciri însemnate cu măritul meu stăpîn dincolo, peste Mare. De atunci poate au sosit știri nouă de la prea luminatul Rege, cel mai sus și mai ales între domnii creștinătății, sau s-a aflat ceva de la dușmanii noștri de totdeauna, pe care-i dorim umiliți și căzuți în pulbere...

Domnul de Marenne asculta cu luare-aminte și vorbele neînțelese, și tălmăcirea lor pompoasă, și-și dădu răspunsul înclinîndu-se politicos :

— Oarecare știri sînt, vorbi el. Suveranul meu urmează a socoti legătura de bună prietinie cu marele Padișah drept cea mai prețioasă dintre legăturile sale cu stăpînitorii popoarelor lumii. Tradiția și interesul legînd două puteri, biruința lor împotriva unuia este asigurată. Aceste lucruri domnia sa domnul abate nu le spune ca un reprezentant oficial care rostește vorbe deșarte, ci ca prietin al măritului vizir. Bucurîndu-se și de favoarea Domnului său și de aceea a puternicului Sultan, domnia sa se crede, în chip dezinteresat, fericit de buna legătură dintre ei. La casa franțuzească din Pera ar fi venit știri că Împăratul de la Viena a poruncit din vistieria sa plăți însemnate pentru arme și straie ostășești.

— E vorba deci de pregătiri ? observă Cara Mustafa.

— Pe cît se pare.

— Atunci nu se va putea spune că războiul l-am dorit și l-am ațîțat noi.

— Asta niciodată. Cel puțin maiestatea sa Regele meu iubește pacea ca pe-un lucru de preț, ca pe un diamant rar.

— Și eu socotesc pacea, declară Mustafa, ca cel mai prielnic lucru pentru împărați și noroade.

— Negreșit, aprobă domnul de Marenne, acesta este și punctul meu de vedere personal. Nefiind însă prinț, ci un om din mulțime, eu n-o pot socoti ca un juvaer, ci cel mult ca o cafea bună pe care o cunosc cu simțurile de rînd. Celui care mi-o răpește, și mai ales celui care mi-o face rea, aș fi în stare să-i trimet o declarație ca cea pe care ne-o pregătește împăratul Leopold.

Mustafa aprobă din barbă, zîmbind. Apoi mai porunci o cafea pentru franțuz.

— Astfel vreau să-mi întăresc dovezile mele de prietinie către domnul abate... zise el.

Abatele mulțămi, c-un surîs neclintit pe obrazu-i fin.

— Alte veşti nu s-au mai primit din părțile Apusului ?

— Pe cît ştiu, alte veşti nu sînt, răspunse domnul de Marenne.

În umbra şi tăcerea de la Divan-Yolù, Cara Mustafa căscă şi se bătu peste barbă. Afacerile diplomatice îl plictiseau. Totuşi, după părerea lui, franțuzul a venit c-un scop. Cată să fie cu luare-aminte.

Sosiră cafelele.

— Am auzit un lucru, zise cu îndoială abatele, pe care eu unul nu vreau să-l cred.

— Poate fi împărtăşită şi altora această taină, de către iubitul oaspete ?

— Fără îndoială. Nici nu-i o taină. Desigur înțeleptul vizir cunoaşte mai bine afacerea, deoarece interesează mai mult Poarta.

— Despre ce este vorba ?

— Despre beiul de la Moldova, pe care eu îl prețuiesc... mărturisi abatele. Atrag luarea-aminte a înțeleptului vizir că ştirea vine de la leşi, care nu sînt prietini cu Georgie Duca.

Vizirul tăcu, aşteptînd.

— Leşii aştăzi sînt în bună petrecere cu nemții, adăogi abatele.

— Ştiu, încuviință vizirul. Noi n-am pus niciodată credință în leşi ; de aceea Împărăția i-a lovit adeseori, pedepsindu-i pentru minciunile lor.

— Diplomația nu cunoaşte acest cuvînt... protestă de Marenne.

— Ştiu, răspunse Mustafa ; dar eu sînt oştean. Ce pot pune leşii în sarcina beiului nostru de la Moldova ?

— Îi pun în sarcină niste cărți, pe care Duca le-ar fi scris lor, într-o vreme cînd Împărăția i-a retras încrederea, mazilindu-l. Aceste scrisori se zice că sînt în mîna unor nobili leşi. Repet că aşa ceva nu pot crede,

deoarece, dacă aceste scrisori ar fi fost, ele ar fi ieșit pînă acum la iveală.

Icioglanul tălmăci cugetarea franțuzului. Cara Mustafa își mîngîie barba și-și micșoră ochii.

— Totuși aceste scrișori sînt, zise el cu liniște. Prietinul nostru poate afla acest adevăr.

— Atunci mă găsesc destul de încurcat, declară domnul de Marenne ; căci eu n-aș fi crezut pe Duca-Vodă capabil de asemenea faptă.

— Scrisorile sînt, confirmă iar viziriul, sînt și poartă semnătura beiului de la Moldova.

— Să fie cu putință ? Poarta e sigură de asta ?

— E sigură, zîmbi Cara Mustafa. Chiar beiul ne-a adus faptul la cunoștință.

— Înțeleg din ce în ce mai puțin.

— Cu toate acestea lămurirea e ușoară și o pot da neprețuitului meu musafir. Nefiind diplomați, noi întrebuințăm arme mai puțin diplomaticești decît apusenii, însă tot așa de bune. În părțile noastre deseori se întîmplă să umble dintr-un hotar în altul scrisori. De cele mai multe ori sînt numai o cercare, pentru a vedea răspunsul. Beiul nostru ne-a mai făcut asemenea slujbă, față cu hanul de la Crîm, după dorința Împărăției. Se întîmplă însă ca asemenea cărți numai să pară adevărate, iar iscălițurile să fie plăsmuite. Să nu fie mirat oaspetele nostru. Asemenea încurcături pot stîrni mînia slăvitului nostru stăpîn. Mînia stăpînului nostru e ca furtuna și supușii săi sînt, în fața săbiei lui, ca iarba sub coasă. Mai tîrziu se vede că au căzut capetele fără vină, dar morții rămîn morți. Așa, de data asta, s-a întîmplat să cerce careva dintre dușmanii săi pieirea lui Duca. Beiul a simțit și a vestit pe stăpînii săi din vreme.

De Marenne rămase o clipă pe gînduri ; păru vesel.

— Îndeletnicirile rele ale omului, reluă el, se vede că sînt aceleași pretutindeni, în Apus ca și-n Răsărit. Mă bucur că am avut dreptate.

— Care bucurie și care dreptate ?

— Dreptate, socotind pe beiul domniei voastre năpăstuit.

Mustafa își mîngîie barba și rîse :

— Cine știe ! Sufletul omului e ca marea fără fund, în care numai Dumnezeu poate vedea.

Abatele încuviință din cap și se grăbi să întărească această cugetare.

— Numai Dumnezeu, și uneori nici Dumnezeu. Să lăsăm acestea.

— Dacă cinstitul nostru musafir vrea, să le lăsăm. Ar rămîne poate să aflu de ce domnul abate se îngrijește de soarta beiului de la Moldova.

— Nu mă îngrijesc atît de soarta lui, cît de interesele aliaților noștri.

— Mulțămim domnului abate.

— De aceea, răspunzînd îndoielilor domniei tale, mă cred dator să fac o observație. Scrisorile sînt — și nu le-ar fi scris beiul. Împărăția de la el află asta. Dacă nu le-a scris el, atuncea de unde a aflat că sînt ? Pe lîngă asta, aflînd nu se știe cum despre ele, de ce nu știe cine anume le-a plăsmuit ?

— El zice că știe.

— Rog să fiu iertat dacă aceste două împrejurări mi se par deosebit de ciudate. Dacă le-a scris un dușman al lui Duca, pentru ca să-i dăuneze, acel dușman de ce nu le vădește ?

— Hm ! hm ! făcu marele vizir. Văd că și judecata poate să fie întrebuințată ca o sabie. Cinstitul musafir are dreptate. Mai dorește să cunoască ceva ?

— Nu. Știu numele celui pe care-l învinuiește Duca-Vodă.

— Hm ! hm ! făcu iarăși marele vizir, crescîndu-și ochii, strîngînd buzele și înălțînd sprîncenele

— E vorba de Alecu Ruset beizade

Vizirul rînji în barba-i neagră.

— Da, așa este. Împotriva acestui fecior zvînturat al mazilului Antonie sînt și alte pîri. Stăpînul nostru l-a mai certat o dată pentru nebuniile lui.

— E un bun prietin al meu, lămuri încet abatele, de care mă leagă plăcute amintiri. Să mă ierte înțeleptul vizir dacă am făcut un așa de lung ocol ca s-ajung aici. Sînt gata să recunosc că Duca nu-i vinovat către Poartă. Cît despre Ruset, chiar dacă ar fi păcătuit, nu-i vinovat decît către un dușman al tatălui său.

— Hm !

— Aș dori să aflu dacă măria sa vizirul nu simțește nevoie să se lumineze deplin.

— Ba simțesc nevoie să mă luminez deplin ; însă voi atrage băgarea de samă a iubitului meu musafir că acolo unde a înodat firul un grec, nu pot să-l mai descurce o mie și unul de dreptcredincioși. Trebuie să cadă sabia.

— Asupra cui ?

— Asupra aceluia care are scris în cartea lui Allah acest sfîrșit.

Abatele de Marenne tăcu și plecă fruntea. Vizirul zîmbi cu voie-bună. mîngîindu-și barba, apoi lepădă ciubucul.

— Am să mai adaog, reluă el, că pentru acest fecior al lui Antonie simțim și noi prietinie ; însă Împărăția mai are nevoie de beiul de la Moldova, care se arată harnic și încă destul de înțelept. Altfel, drept vorbind, în cumpăna noastră amîndoi n-atîrnă nici cît un fir de puf. Totuși inima de prietin a iubitului nostru musafir plăcîndu-mi foarte mult, îl sfătuiesc să puie două cuvinte la măritul stăpîn, care poate, ca și Dumnezeu, lăsa viața supușilor săi după buna sa poftă. Să părăsim acestea și să vorbim numai de ale noastre.

Domnul de Marenne trecu la alte lucruri zîmbind gazdei. cumpănind însă, în același timp, în sine, soarta

prietinului său. După cît înţelegea el, şi după cît ştia din obiceiurile şi năravurile acelei curţi asiatice, beizade Alecu era într-o primejdioasă cumpănă. Totuşi, Allah kerim ! cum spun musulmanii, — Dumnezeu e mare, şi ajutoarele lui sînt neasteptate.

Un slujitor veni să vestească pe Mustafa vizir că strălucitul stăpîn e singur şi poate îngădui părintelui franţuz să-l vadă, acest lucru făcîndu-i, ca totdeauna, plăcere. Domnul de Marenne se ridică de la locul său şi urmă pe slujitor prin coridorul umbros al porţii a treia — Saadat — a fericirii. Domnia sa nici nu mai cugeta să aprecieze cum se cuvenea cinstea ce i se făcea. Era gînditor si mîhnit : şi pacea tristă a acestor aşezări îi sporea şi mai mult depresiunea sufletească.

În umbra şi încăperile acelui serai viaţa era nesigură : apărea si trecea ca o floare de lumină. Marele Soliman înţeleptul a mişcat un deget şi a poruncit astfel zugrumarea prea iubitului său fiu Mustafa. Mehmet al treilea a pus pe muţi să strîngă în juvăţuri pe cei nouăsprezece fraţi ai săi. Alţii, care au ucis fraţi şi rude, au căzut la rîndul lor sub legea nemilostivă care-i comprima. Însuşi Mehmet al patrulea, care-l aştepta acum în odaia-i împodobită cu somptuoase covoare, a fost nevoit, în cel dintăi ceas al suirii lui pe tron, să isc㠄lească osînda bunicei sale validè Kösem. N-avea decît opt ani şi i-a tremurat mîna care de-atunci n-a mai tremurat.

Intră sub coloanele subţiri de marmură de la Arz-Odasî. Eunucul alb dădu la o parte perdeaua si făcu loc abatelui e-o închinăciune adîncă. Marele stăpînitor îl primi cu zîmbet pe faţa-i obosită, de o albeaţă mată. Sultan Mehmet avea atunci patruzeci de ani şi era un om cu înfăţişare blajină. Nimic din cruzimea strămoşilor nu ardea în privirile lui. Avea ochii albaştri ai maicei sale validè Targan, — roabă răpită de copilă din ţara muscalească şi adusă în serai de către tătari crîmleni.

Doi copii de casă — hadîmbi blonzi — care cîntaseră pînă atunci din bandură și țimbală, se ridicară și ieșiră. De tălmaci nu era nevoie. Parte grecește, parte franțuzește, cei doi oameni, așa de deosebiți și așa de bizar adunați, izbutiseră totdeauna să se înțeleagă singuri. Și asta era, pe lîngă altele, una din plăcerile Sultanului.

Mehmet se așeză întâi în jilț și rosti cu bună-voie primele vorbe de politeță.

— Trebuie să socot acest ceas îndeosebi plăcut, zise el, cînd abatele își sfîrși plecăciunea prelungită. Am nevoie de un om liber între atîția robi.

De Marenne se înclină iar :

— Acest om liber e cu totul la dispoziția maiestății voastre.

— Pe cît înțeleg, domnule abate, surîse Sultanul, ai fost așa de bun să împărtășești unele știri politice marelui meu vizir.

— Da, maiestate.

— Pe mine vei fi și mai bun, domnule abate, să mă scutești de ele ?

— Negreșit, dacă aceasta este dorința maiestății voastre.

— Este. Vreau să uiți că ești un sol și să-mi vorbești cu prietinie despre lucruri obișnuite.

Abatele clătină din cap.

— Se poate asta ? În umbra unui împărat așa de temut toate devin grave. Viața și moartea se amestecă.

Mehmet suspină. Atinse cu degetul un gong de aur umplînd încăperea de sunet moale. Ca prin farmec icioglani, în lungi anterie de matasă galbenă, se strecurară înlăuntru, cu mișcări iuți. Se purtau ca umbre, fără cel mai mic zgomot, pe covoarele moi, rînduind șerbeturi, filigene de cafea și narghilele. Ieșiră și intrară cu alte măsuțe joase, acoperite discret cu naframe vișinii. Cînd le descoperiră, abatele cunoscu tabla de șah pe una și o amforă de

alabastru cu vin franțuzesc pe alta. Două cupe de cristal întovărășeau amfora.

Icioglanii dispărură, stîngîndu-se odată cu sonul gongului. Mehmet-Padișah își părăsi jilțul și trecu pe divan, așezîndu-se cu picioarele subpuse. Se simțea mult mai bine în poziția aceasta firească, moștenită din veacurile de pribegie ale strămoșilor, care n-aveau popas decît pămîntul gol, în jurul focului, sub cer. Așa și inima-i era mai aplecată spre blîndeță.

— Domnule abate, zise el, Allah vrea ca un stăpînitor să fulgere cu ochii și să tindă asupra supușilor săi buzduganul. Aceasta este legea noastră și mulțimea nu trebuie să ne cunoască altfel. Pentru domnia ta însă pot fi altul și-ți pot da iertarea pe care bănuiesc că mi-o ceri pentru cineva.

Abatele rămase cugetînd, ori păru a cugeta, cu ochii spre fereastra deschisă care da în grădină. Mehmet sună iar și făcu un semn abia văzut slujitorului care răsărise de după perdele. Înaintînd, acesta deschise cișmeaua mică de marmură de lîngă trandafirii ferestrei și-un fir de apă tresări cu zvon și murmur, căzînd în havuz. De Marenne înțelese că poate vorbi fără grija de a fi auzit de vreo ureche omenească. Deci la sfatul cu vizirul fuseseră urechi.

— N-am nici o taină, maiestate, zise el. Am de spus numai o mică istorisire de vînătoare.

— Voi asculta-o cu plăcere, domnule abate.

— Istorisirea aceasta, maiestate, nu mă privește pe mine, ci pe un prietin al meu.

— E vînător ?

— Da, însă cu mult mai puțin dibaci decît maiestatea voastră. Acest vînător și prietin al meu îmi povestea într-un rînd că se afla într-o pădure din Moldova.

— După cît se vede, e un supus al meu.

— Da, maiestate. Se afla în locuri pustii, în acea pădure din Moldova, singur și rătăcit de tovarășii săi. N-avea cu el nici cîni, nici sulița, nici baltagul ; iar în ziua

aceea vînătoarea stîrnise mulți urși. Iată că-i iese în cărare una din aceste jivine, mormăind. Prietinul meu se ferește, se întoarce și caută altă ieșire. Însă și-n cărarea a doua i se arată ursul. Încearcă în altă parte, în dreapta : dă de-o prăpastie ; încearcă în stînga : îl oprește un părete de stîncă. Mormăirile se. întețesc și prietinul meu înțelege că se află într-un ceas de mare primejdie.

Domnul de Marenne se opri. Măritul Padișah surîse, așteptînd urmarea.

— Ce-a făcut fără arme ? întrebă el.

— Ce putea face ?

— I-au sosit ajutoarele și prietinii ?

— Nu i-au sosit. Erau departe de dînsul.

— Atunci ce s-a întîmplat ?

— După cît îmi povestea prietinul meu, maiestate, altceva nu se putea întîmpla decît să-l mînînce urșii. Ceea ce s-a și întîmplat.

Mehmet își mîngiie barba rară, rîzînd cu plăcere.

— Se vedea din istorisire că prietinul domniei tale face în adevăr parte din breasla noastră vînătorească.

— Nebănuite și puternice Padișah, zise cu patos domnul de Marenne, povestirea mea e în adevăr o anecdotă din țara Moldovei și mi-a istorisit-o prietinul meu, într-o sară, la o petrecere. Anecdota răspunde însă unui adevăr, și acel prietin al meu se află împresurat de sălbătăciunile de care vorbește. Acel prietin al meu e un bărbat de bun neam, pe care-l iubesc și-l prețuiesc, și, din cît am înțeles, e un supus credincios al maiestății voastre. Împotriva lui s-au ridicat dușmanii și vor să-l zugrume.

Mehmet întinse brațul spre amfora de alabastru, dar de Marenne se grăbi înaintea lui și umplu cupele.

Mehmet gustă ca un vechi cunoscător.

— Aș putea, grăi el, să întreb de numele acelui prietin, domnule abate. Aducîndu-mi însă aminte că de cîteva ori l-ai pomenit povestindu-mi întîmplările trecerii domniei

tale prin acea țară a mea, cred că nu este nevoie să mai stăruiesc. Astfel mă scutesc să cer lămurire lui Mustafa vizir de ce greutăți îl apasă și ce greșeli va fi săvîrșit. Să ți-l dau fără a cerceta ?

— Îl primesc, nebiruite și puternice Padișah, se învoi ava Paul. Dar sînt gata să-i dovedesc curația ; căci nu pot pune cuvîntul pentru un vinovat.

— Aferim ! rîse Padișahul. E nevinovat într-adevăr ?

— E nevinovat, maiestate.

O adiere trecu printre trandafiri și prin zvonul cismelei. Urmașul proorocului trase pe nas mirezmele grădinii și strănută c-o plăcere mare cît și explozia.

— Augurler ola ! îl firitisi, închinîndu-se, ava Paul.

Măritul stăpîn îi mulțămi, întinzînd mîna cu palma în jos, în semn de pace.

— Îmi vei spune numele prietinului domniei tale și-i vei dovedi nevinovăția mai tîrziu. Acum ți-l dau așa. Dacă vrei să-l mai cîștigi într-un fel, atunci luptă pentru el cu mine pe această tablă.

Maiestatea sa Mehmet era destul de tare jucător de șah. Chiar se credea cel mai tare din cuprinsul seraiului său. Dar legea aceasta nu-l putea atinge pe abatele Paul, care izbutise în mai multe rînduri să-i dovedească superioritatea apusenilor. Primi provocarea și începu să lupte, îndemnîndu-și cu glas cavalerii, pionii și nebunii. În curînd oastea împărătească se găsi într-o mare strîmtoare.

Prea puternica umbră rămase într-o îndelungată cugetare, cu bărbia rezemată în palmă și cu cotul pe genunchi. Însfîrșit se hotărî și dădu o poruncă de îndrăzneață săritură unuia din cei doi călăreți negri ai săi.

Ava Paul cugetă și el mai îndelung și văzu, în sine, chipul slăbit și întristat de dragoste al prietinului său. Oftînd, făcu mișcarea trebuitoare și, ca prin minune, oastea împărătească dobîndi loc și biruință desăvîrșită.

— Am pierdut ! mărturisi cu glas jalnic domnul abate.

— Dimpotrivă, ai cîştigat ! răspunse cu bunăvoinţă cel mai mare şi mai puternic dintre stăpînii lumii.

Cu toate acestea, întorcîndu-se călare la casa Crăiei franţuzeşti, domnul abate de Marenne nu credea îndeajuns în această primă a sa izbîndă ; şi socoti că paza şi taina sub care sta Ruset trebuie să rămîie neclintite.

XXIX

Nu numai abatele Paul filosofează, ci şi Vîlcu Bîrlădeanu

Era într-o vineri, în vremea căldurilor celor mari ale lunii iunie. Fiind ziua odihnei şi închinărilor, rînduită de proroc, prea strălucitul întocmai ca soarele Padişah ieşise cu alai la slujba cea mare de la moscheia lui Beyazid. Uliţile pe unde trecea astfel Împărăţia călare erau pustii, cu uşile şi ferestrele caselor oblonite, ca să nu se poată învrednici nici un ghiaur a vedea faţa de idol, cu turban de fir şi surguci de nestemate-a celui întâi, mai mare şi mai groaznic dintre biruitorii dreptcredincioşi. Ienicerii îi făceau ziduri vii în laturi, iar alţi ostaşi călăreţi şi pedestri alergau înainte, unii cu toiege, alţii cu şfichiuri plumbuite, ca să întoarcă în huduiţi pe trecători, să abată pe oricine cu fruntea în pulbere, — să fie pretutindeni numai viermi şi tină.

În una din aceste huduiţi se simţi luat ca de vînt şi zvîrlit într-o parte Bîrlădeanu, călugărul cel mut de la Balîklî. Se feri după un stîlp de poartă şi stătu neclintit,

mormăind, oricît era de mut, cîteva vorbe îndesate, al căror înţeles ar fi rămas tainic pentru oricare ureche, fie turcească, fie grecească ; însă nu-l auzi nimeni. Strecurînd o privire piezişă pe sub braţ, zări împrejurimea pustie şi auzi numai în depărtare. sub văzduhul aprins, freamătul alaiului Atunci se desfăcu de stîlpul pe care-l îmbrăţişase, pornind tupiluş pe sub ziduri. Nu-i era frică de nimica ; un cuvios monah găseşte totdeauna la Stambul destulă acoperire în straiul tagmei lui ; se ferea însă de soare, care, orice-ar fi spus dreptcredincioşii, era mai înfricoşat decît luminăţia sa Mehmet al patrulea. Vărsa o dogoare aşa de cumplită, încît Bîrlădeanu ar fi fost în stare să îndrepte ş-asupra lui vorbele tainice, dacă nu l-ar fi oprit o rînduială strămoşească, mai tare decît credinţa al cărei strai îl purta. Acea rînduială îl învăţase a socoti totdeauna sfînt acest izvor al vieţii. Într-o vreme, însă, nu mai putu răbda şi se opri, căutînd cu ochii împrejurul lui o scăpare. În clipă i se înfăţişară în minte codrii de la Hîrlău şi cele paisprezece şipote care izvorau în budăie, subt un deal poreclit Coman. Se simţi ars de pojar pînă în adîncurile măruntaielor. Dar tot atunci dădu binecuvîntare lui Dumnezeu, căci zări o cişmea de marmură la un colţ de uliţă. Cîţiva copii desculţi şi cu capetele goale, bine înzestraţi însă din partea şalvarilor, stăteau împrejur cu ibrice şi căni de aramă, aşteptînd rînd. Cum sosi acel călugăr mare, nalt şi bărbos. pufnind c-un fel de spaimă, copiii se dădură la o parte privindu-l uimiţi şi aşteptîndu-se la o minune. Bîrlădeanu îşi lepădă comanacul, fără a-i alege cuvenit loc de cinste ; se dădu lîngă firul de apă şi ţinu palmele potrivite în chip de căuş. Întăi voi să beie, dar văzu că are prea puţin. Încercă să se stropească şi să se răcorească : avea prea puţin. Cele paisprezece şipote de sub dealul lui Coman îi năluciseră în amintire numai ca o pedeapsă Stropindu-şi obrazul aprins, înghiţind cît putea

din căuşul palmelor, iarăşi stropindu-se şi iar înghiţind, se opri însfîrşit, suflînd cu zgomot şi privind fioros în jurul-i. Copiii se împrăştiau în fugă, ca să ducă acasă veste despre acel ceva nemaivăzut care s-a arătat la cişmea.

Bîrlădeanu îşi şterse cu mînicile giubelei fruntea, obrazul şi barba. Ridicînd din colb comanacul, îl aşeză pe plete fără a-l mai scutura, şi porni iar prin umbră. Se lăsă la vale pe lîngă slăvita moscheie Nuri-Osmaniè, năzuind spre cel mai scurt drum către casa franţuzească, dincolo de Cornul-de-Aur. În curînd începu să caute din nou, cu ochii, o cişmea. De mers mergea înainte, barba însă îi era sucită în laturi. La o răspîntie de ulicioară dădu peste o muiere ; o păli cu pieptul, o prăvăli la pămînt, şi, cînd întoarse ochii, o găsi zbătîndu-se sub dînsul şi ţipînd cu desnădejde.

Bîrlădeanu sări într-o parte, ca muşcat de ceva. Muierea îl binecuvînta într-o limbă pe care de mult n-o auzise.

— Bată-te Dumnezeu să te bată şi te-ar lua dracu, şi n-ai mai ajunge...

Bîrlădeanu se bucură de acest blăstăm ; iar femeia se opri deodată, punîndu-şi palma la gură. Băgase de samă că are de-a face cu o cuvioasă faţă bisericească.

Uitîndu-se unul la altul, Bîrlădeanu căscă ochii şi se încovoie mai aproape, ca să vadă mai bine ; iar muierea se înălţă în sus, ca şi cum monahul o trăgea către dînsul.

— Dumnezeu să mă trăsnească ! ţipă ea, rotindu-şi brusc ochii în jur ; să mă trăsnească, dacă aist călugăr bărbos nu-i Vîlcu !

— El este, mormăi Vîlcu ; nu ţipa şi scoală-te din colb. Să ştii că eu îs mut.

— Cum eşti mut ? Doamne fereşte şi apără, să nu fii cumva sărit din minte.

— Nu, dadacă Măgdălină ; altfel sînt întreg. Bine-ai face să muţeşti şi dumneata, ori macar să-ţi îndulceşti glasul. Oricît de mare ar fi Ţarigradul, mai bine este să

flori. Cum închise ușa după intrarea lui de Marenne și puse zăvorul, beizade cuprinse de după umeri pe prietinul său și-l îmbrățișă strîns.

Abatele se desfăcu încet și trecu la un divan. Ruset îl urmă și-i împinse alături o măsuță pe care stătea un ulcior între două cupe de argint. Se așeză și el în apropiere, jos, pe covor, ridicînd priviri în care domnul de Marenne îl ceti cu ușurință sufletul.

— Am înțeles, îi zîmbi el. Ți s-a isprăvit ciclul de zile nefaste.

— Într-adevăr. Acum încep cele fericite.

— Și după asta, — nu-i așa ? — urmează sfîrșitul lumii.

Ruset umplu cupele. Abia atunci îi ajunse la înțelegere observația prietinului său.

— Ce vrei să spui, domnule de Marenne ?

— Vreau să spun că prudența este fiica înțelepciunii.

Beizade rise c-un fel de întărîtare :

— Numai atît ?

— Vreau să-ți chem încă o dată luarea-aminte spre cele ce ți-am mai spus, prietine, că nu văd deloc un deznodămînt acestei povești.

— Nici eu.

— Poate să fie o nuntă ; nu vei fi însă domnia ta mirele. Nici nu poți răpi pe mireasă, fără a o pierde și fără a te pierde. Nici nu poți coborî pe-o fiică de prinț, făcîndu-i această siluire. Mi-ai spus singur că, la un asemenea act, ea nu s-ar învoi niciodată, fie din mîndrie, fie că nu te iubește îndestul. Nu-ți rămîne decît să te întorci și să privești ca un bărbat realitatea. Ce vrei să faci ?

— Iubite prietine, răspunse vesel beizade, nu vreau să fac nimic. Vreau să beau cu domnia ta un pahar, și chiar mai multe, din acest vin destul de bun. Pe urmă las să curgă orele pînă la împlinirea destinului. După ce am răbdat ș-am suferit atît, acuma domnia ta pretinzi să n-o mai văd ?

— Nu pretind asta. S-o vezi, şi, dacă este cu putinţă, de mai multe ori. Între ceasurile de febră să laşi însă şi judecăţii loc. Situaţia pe care ţi-au creat-o duşmanii domniei tale e destul de grea. Am izbutit, după cît ştii, să îndepărtez sabia, care, în această ţară, îşi face slujba foarte cu uşurinţă.

— Aici se întrebuinţează şi juvăţul, domnule de Marenne.

— Veselia domniei tale mă mîhneşte. Vrei să tac ?

— Nu, prietine, protestă beizade atingînd mîna domnului abate ; dimpotrivă ; te rog, vorbeşte ; te ascult.

— N-am multe de spus, urmă de Marenne. Vreau întăi să ştiu dacă ţii să încerci una din cele două metode.

— A, nu. Ţin la viaţă.

— Atunci încep să răsuflu.

— Ţin la viaţă, la vin şi la dragostea mea.

— Ar fi bine dacă ai da preferinţă hotărîtă celor dintăi două. Căci dragostea domniei tale, dacă nu-i pui un hotar şi supraveghere, poate spori duşmăniile şi întărîta pe stăpînii de aici, care, deocamdată, par că dormitează şi se prefac că uită. Crezi domnia ta că Duca vine neînarmat ? Şi cum spuneai singur, oare numai o căruţă, dintre cele care îl urmează, e plină cu saci de bani din vistieria lui ?

— Despre asta nu poate fi îndoială. Căci nu-i destul să aştepte pe strălucirea sa cînd iese la geamie, calare, ca să-i sărute scara slăvitului picior ; nici nu-i destul să cadă şi să sărute poala strălucirii sale, cînd intră cu frică la el. E nevoie să verse bani mulţi ; numai cu aceasta se dobîndeşte totul.

— Atunci ?

— Atunci, ai dreptate. Îmi apăr viaţa ca şi pînă acum, cu prudenţă şi dibăcie, căci îmi apăr în acelaşi timp fericirea.

vorbim ca și cum ar fi cît o camară. Unde te duceai așa de aprig ?

— Mă duceam să vă caut la casa franțujilor.

— Acolo mă duceam și eu. Dacă vrei să ne găsești, nu ne căuta acolo, ci în altă parte, de unde vin eu.

— De găsit vă găseam orișiunde, chiar sub pămînt, rîse dadaca. Te duceai să-l cauți pe franțuz, să-l duci stăpînului tău ?

— De unde știi ?

— Asta-i treaba mea, și taina mea, Vîlcule. Dar de-aici pînă la acea mănăstire departe-i ?

Bîrlădeanu privi pe țigancă pieziș și clătină din cap.

— Mă duceam într-adevăr să i-l aduc pe popă lui beizade. Iar pînă la Balîklî este destulă cale. Uitîndu-te la mine și văzîndu-mă asudat și însetat, ai putut cunoaște că vin de departe. Dar de unde ai știut că vin de la o mănăstire ?

— Asta-i altă taină. Poate pentru că ești îmbrăcat în acest strai, pe care dumneata, se vede, ai uitat că-l porți.

Vîlcu oftă și-și șterse iar sudoarea, cu mînica. Dadaca păru a-și aduce aminte :

— La Balîklî, la marginea cetății, știu eu drumul, căci l-am mai făcut și altă dată, cu carul cu boi.

— Măi, aici tot trebuie să fie un drac la mijloc ! Acuma știi și numele mănăstirii ?

— Sărace Vîlcule ! îl căină Măgdălina ; căldura de la Țarigrad nu-ți prieste. Spune repede ce face beizade.

— Ce să facă ? Stă ascuns și oftează. A căzut la suferință și la slăbăciune.

— Nu-i nimica. Acestea trec. Cum te-ntorci la dînsul, îi spui că domnița Catrina e aici, cu părintele său, la Bogdan-serai. Așteaptă cu mare dor să-l întîlnească. Spune-i asta și se face sănătos. Să ne aștepte mîni, cel mai tîrziu poimîni. Are să poftească domnița să se plimbe pînă-ntr-a-

cel loc, la izvorul aghesmei, și are s-o vadă. Să fie însă cu băgare de samă.

— N-ai grijă, nu-l știe nimeni. Stă acolo ca-n mormînt. Eu am canon muțenia, el singurătatea. Numai popa franțuz vine și-l vede. Ca să-ți mai spun altele, dadacă, nu-i nevoie. Aș vrea să am acu picioare de iepure. M-arăt numai să mă vadă popa și știe el ce este. Și mă-ntorc înapoi cît oi putea mai degrabă, nu atîta ca să dau lui beizade veste, cît ca să lepăd toate de pe mine și să mă-ntind la pămînt subt un copac, cu fața în sus și cu brațele în laturi, c-un ulcior de apă rece la îndămînă.

Vîlcu rămase gînditor, cu ochii ațintiți într-o desfătare lăuntrică, întocmai ca un drept următor al legii proroculuí. Își scutură barba.

— Nu poți să știi, dadacă Măgdălină, zise el, la ce lucru mă gîndesc eu acuma.

— Te-i fi gîndind cum de ne-am întîlnit noi dintr-odată într-un tîrg așa de mare ca Țarigradul. Pesemne că unde mergeam către același loc.

— Hm ! așa este ; însă mie nu mi-a venit în minte asemenea întrebare. Eu mă gîndesc la alta. Anume, ce-oi fi căutînd eu aicea în țara asta de lege străină ? Acuma de dumneata nu zic. Ai venit cu șal și nu pare a-ți fi cald ; cu cercei, inele și salbă împodobită : poate să găsești vreun turc să te ieie a patra nevastă. Dar ce caut eu — nu pricep. Poate ca să răscumpăr niște pacate trecute.

— Ce spui de turc, îmi place, Vîlcule ; dar nu se poate. Urmăm amîndoi năcazul și bucuria stăpînilor noștri.

— Așa este, oftă Bîrlădeanu, întrebuințînd cu putere mînica.

Spre sară, cînd domnul abate Paul de Marenne intră în pacea de la Balîklî, găsi pe beizade Alecu proaspăt spălat, și pieptănat cu îngrijire, cu anteriul călugăresc desfăcut la piept. Ochii se desprinseseră din visul lor mohorît. Pe fereastra deschisă intra aer proaspăt, cu mirezme de

— Iarăşi te întorci în cercul domnicei tale, prinţule, ca un cal orb.

— Ai putea zice ca un catîr, domnule de Marenne, căci ca el sînt îndărătnic şi, pe lîngă asta, nerecunoscător.

— Nu îndrăznesc, prinţule, a merge aşa de departe ; vreau numai să te încredinţezi că acestei fericiri îi urmează un sfîrşit.

Beizade turnă iar vin şi închină.

— Nu ne putem gîndi la moarte în toate zilele vieţii, suspină el ; ni-s de ajuns cele din urmă clipe.

După ce deşertă cupa, rămase privind într-o parte, pe fereastra deschisă, grădina, care punea o horbotă neagră pe albăstrimea serii. Venea dintr-acolo o răcoare uşoară cu miros de levănţică. Din biserica nevăzută răzbăteau cîntări, înăbuşite de ziduri.

După ce stătu un lung răstimp neclintit. Ruset se întoarse din depărtarea unde rătăcise. Căută mîna abatelui şi-o strînse prea tare. ca şi cum n-ar fi fost a unui prietin.

— Cîteodată o urăsc, şopti el, cu rînjetu-i rău ; şi sînt convins că se joacă cu mine.

Dar îndată se întoarse asupra acestei păreri. încredinţînd pe domnul abate că nu-i nimic adevărat. Domnul de Marenne zîmbi cu bunătate, îl bătu pe umăr şi-i mîngîie tîmpla înfierbîntată. Apoi îl lăsă singur.

Ruset răsuflă. parc-ar fi scăpat de o povară. Se întoarse de la uşă către fereastră şi se rezemă de prichici. privind noaptea plină de stele. Curînd văzu, pe o mare calmă, fantomele din fiecare noapte ale iubirii lui. Pluti spre Büiuk-Derè. apoi spre Anadol, strîngînd la piept şi scufundînd în sine pe fiica Ducăi-Vodă. Şi rămase îndelung rătăcind. fără vîslaşi şi fără cîrmaci. c-o făclie albastră la proră. Era singur cu Catrina Duca, potolindu-şi pătima ca pe-o sete în pustie, cînd ajungi la o oază. Ea nu mai era în stare să i se împotrivească şi-i zîmbea, lăsîndu-se biruită. Astfel, cu mirare, într-un tîrziu, băgă de samă ca se apropie către livezi înflorite. la şipotele dulci ale Asiei.

XXX

Despre dobînzile întîrziate ale lui beizade Alecu Ruset

O aşteptă a doua zi pe domniţa Catrina cu oarecare nelinişte, însă cu încredinţarea că va veni. Nu se atinse de mîncarea pe care i-o adusese Bîrlădeanu şi stătu toată vremea la fereastră, după perdea, pîndind mişcarea ogrăzii, în preajma bisericii şi a izvorului de aghiasmă.

Catrina nu veni. Nu se arătă nici dadaca. Ruset se trînti în culcuşul său, aruncînd o privire de mînie lui Bîrlădeanu ; dar pădurarul îi aminti că ţiganca n-a rostit vorbă hotărîtă, întrucît stăpîna ei n-avea putinţă să iasă în ziua şi-n ceasul cînd ar fi dorit.

— Dacă n-a venit azi, vine mîni, mormăi el, aprinzînd lampa grecească şi potrivindu-i mucul în clonţ. Slavă Domnului, nu-i în noaptea asta sfîrşitul lumii !

Aşa era. Bîrlădeanu avea dreptate. Ruset se întoarse cu faţa în jos şi se cufundă cu capu-n pernă, ca s-o întîlnească măcar în sine pe cea dorită. Era însă o înşelare care-l istovea. Ş-a doua zi fu iarăşi în picioare, c-o nădejde nouă pentru fiinţa cea aeve, cu trup de sînge în care bătea inima ca o hulubiţă spăriată.

Domniţa Catrina nu veni însă nici în ziua cealaltă.

Ce poate să fie ? Dacă ar fi bolnavă, ar fi dat un semn prin dadacă. Nădăjduia să-i vie măcar o veste, ca să se încredinţeze că n-a căzut în viaţa ei o întîmplare năprasnică.

Nu veni nici dadaca Măgdălina ; şi Ruset se cufundă mai tare în negură. Bîrlădeanu îi observă ochii cu sclipiri duşmănoase spre el şi-l socoti, în sinea lui, pornit spre scădere, ca un cal care începe să-şi mînînce din preţ. O vrăjmăşie acră sporea în stăpîn din ceas în ceas în vorbe, în

mișcări. În ziua a treia, pădurarul înlătură jumgherul de sub perini ; apoi stropi culcușul cu apă din izvorul Pighiei. În rugăciunile lui de dimineață, își pipăi capul și dorea fierbinte să-l găsească în același loc sara, căci cunoștea și din alte împrejurări trecute mîniile beizadelei. Dar nu-i fu greu să vadă că, din zi în zi, și puterea aceasta de mînie slăbise. Se topise în el de fierbințeala patimei.

Într-o dimineață, intrînd în odaie, găsi pe Ruset zbîrlit, cu straiele învălmășite pe el, cu obrazul unsuros și aburit de truda nesomnului. Îl privea de departe ; îl întrebă cu glas răgușit :

— A venit cineva ?

— N-a venit, măria ta.

— Ai aflat vreo veste ?

— N-am aflat.

— Atunci cum îndrăznești să te înfățișezi înaintea mea ?

— Ce pot face eu, măria ta, și cu ce-s vinovat ?

— Ești vinovat că nu te-ai dus pînă acuma la Bogdan-serai, să vezi, să-ntrebi oameni și să-mi aduci știre.

Pădurarul privi spre stăpînul său c-o nedumerire în care se ascundea dispreț.

— Cum mă pot duce acolo fără poruncă ? Și chiar dacă ai porunci măria ta, mă duc degeaba, căci eu îs mut. Ca să pot avea glas, ar trebui să grăiesc grecește. Altfel, cum oi începe moldovenește, pun cei de acolo mîna pe mine și mă bagă-n butuc.

— De ce nu știi grecește ? rînji Ruset. De ce nu s-a întîmplat să fie tatu-tău grec ? Acuma mi-ai fi de folos.

— Măria ta, răspunse jignit pădurarul, că n-am avut părinte de soi, nu-i vina mea, ci a cîmpului cu flori.

— Ești un prost, Bîrlădene. Am să mă duc eu.

— Așa sîntem noi cei credincioși, măria ta. În prostia mea, socot că nici măria ta nu te poți clinti de-aici fără primejdie de moarte.

Beizade pufni şi bătu din picior. Vîlcu ieşi la cuibarul lui subt umbră de copac şi acolo, cugetînd îndelung şi sfătuindu-se cu sine însuşi, hotărî să înfrunte iar căldura nemilostivă şi setea. pînă la casa franţuzească.

Domnul de Marenne nu răspunse chiar în ziua aceea la chemare. Avea treburi şi fu nevoit să amîne, pînă ce sosi în una din zile, ca de obicei, în amurg.

Nu se aştepta să găsească o situaţie aşa de gravă. Cu toată împotrivirea împrejurărilor, asupra cărora domnia sa ştia ceva, nădăjduia în puterile de rezistenţă ale lui Ruset. Lungile şi chinuitoarele aşteptări nu atacaseră numai trupul. Părea că i se descompune şi sufletul.

Întorcînd de pe divanul lui numai capul către domnul de Marenne, Alecu Ruset zise, fără să se clintească şi zîmbind neprietinos :

— Domnule abate, vii să vezi pe cel mai ticălos om din lume ?

— Vin să văd un bărbat, sărmane prietine, şi găsesc ceva mai puţin decît o femeie.

— Spune tot ce vrei, iubite domnule de Marenne, şi categoriseşte-mă cum pofteşti ; mi-i indiferent. Ieri mai nădăjduiam să vie ; astăzi însă am aşteptat-o fără nici o nădejde. Probabil că a suferit o catastrofă. S-a îmbolnăvit brusc. Ori a plecat pe neaşteptate din Stambul, cu tot cu dadacă. Ori poate bătrînul o bănuieşte din nou, şi supunînd pe ţigancă la chinuri, a făcut-o să mărturisească. Mai curînd. însă, îmi vine să cred un lucru mai grozav : că domniţa mea Catrina, pentru care am îngenunchiat, ş-am suferit ş-am umblat drumuri lungi, s-a întors către altul. M-a făcut să cred în iubire. Am fost un prost ; căci am avut-o în aceste braţe...

Acele braţe beizade le lepădă trudite în lungul trupului.

Domnul abate îl privea atent :

— Se poate să fie şi asta... zise el, domol

— Nu se poate ! tresări Ruset. Trebuie să fie altceva. Încearcă și găsește măcar domnia ta, care ai mintea limpede, o deslegare problemei.

— Vom cerceta la Bogdan-serai chiar în astăsară, răspunse domnul abate. Pentru a aștepta rezultatul, îți cer să mai găsești în domnia ta puțină tărie și puțină răbdare.

— Voi găsi, domnule abate. De altminteri nici nu pot face altfel. Vreau să știu adevărul.

Bîrlădeanu bătu la ușă cu pumnul, cum îi era obiceiul. Ruset se sculă cu mișcări lenește și-i deschise.

— Ce este ? Iar îmi aduci mîncare ? Tu nu înțelegi că-mi aduci otravă ?

— Aduc o veste neagră, mormăi Vilcu, privind într-o parte, ca și cum i-ar fi fost silă să-și ridice ochii la stăpînul său. A venit dadaca.

— Cum ? Ad-o aici, numaidecît ! tresări Ruset, îndreptîndu-se și mișcîndu-se deodată cu vioiciune.

Domnul de Marenne îl observa. Avu lămurirea acestei tresăriri îndată ce văzu pe țigancă intrînd. Dar îndată înțelese și ce va urma, cînd văzu ochii de îngropăciune ai femeii.

— Ce s-a întîmplat ? izbucni Ruset repezindu-se și cuprinzînd-o cu amîndouă mînile de umeri și zguduind-o ; e bolnavă ? ori a murit ?

— Of ! Doamne Dumnezeule ! se tîngui dadaca ; văd că-mi sosește mie ceasul din urmă ; domnița noastră mai are a se chinui, — sărăcuța ! N-a murit, nu te teme ; nu-i nici bolnavă.

— Atunci ce este ?

— Vai de noi, beizade. Vai de noi, femeile, care sîntem pedepsite în toată viața să nu facem după inima noastră !

— Ai să spui ori n-ai să spui ?

— Am să spun, vai de pacatele mele ; căci de asta am venit. În ce chip am scăpat și cum am venit, numai eu știu. Iaca ce este. Îndată ce a ajuns aici măria sa

Vodă și s-a așezat la Bogdan-serai, a chemat la sfat pe feciorul măriei sale, Constantin. După ce s-a sfătuit cu Constantin-Vodă, măria sa Duca-Vodă s-a sculat și s-a dus calare la Împărăție, ca să se sfătuiască și cu Mustafa vizir. Cum s-a întors, a spus că toate sînt bune și merg după voia măriei sale, numai pîra care a vîrît-o la Împărăție Ștefan beizade nu poate s-o înlăture. Că Împărăția cere să se binecuvînteze numaidecît iarăși inelele lui Ștefan beizade ș-a domniței, și pe urmă să se facă nuntă. Dacă nu se face după porunca Împărăției, apoi și celelalte treburi ale măriei sale Duca-Vodă cad jos și rămîn rele. Ba poate să cadă și domnia măriei sale. Și avînd păgînii și alte obiceiuri proaste, poate să cadă și capul măriei sale. Atuncea a îndrăznit să se scoale domnița Catrina, punîndu-se împotriva lui beizade Ștefan. A rostit asemenea vorbe îndrăznețe, cît măria sa Duca-Vodă s-a făcut ca pămîntul la obraz de mînie ș-a ridicat mîna s-o lovească. N-a lovit-o decît o dată ș-a prins a boncălui de se sculase toată casa, șezînd toate slugile pe la uși, cu urechile ciulite. Domnița nu se îndupleca nici la amenințările, nici la rugăminţile măriei sale și sta mută ca o piatră. S-a sculat Vodă iar ș-a bătut din picior, poruncind închisoare fetei. la mănăstirea de maici a sfintei Marii, în mahalaua grecească. De atuncea, beizade, domnița Catrina stă în chilie, sub zăvor, cu strașnică poruncă să nu intre nimeni la dumneaei, nici să vadă macar pe fereastră pe cineva. Numai maica stareță intră la dînsa o dată pe zi. O mîngîie și-i spune vorbe de împăcare. Și mă mai strecor și eu lîngă ușă, zgrepțen, pun urechea, ascult și răspund, dar nici eu n-am voie să ies pe poarta mănăstirii. Ne-am gîndit ce să facem, ca să putem da o știre. A rugat domnița astăzi după-amiază pe maică să mă trimeată cu veste la Ducă-Vodă, precum că ea se înduplecă și se supune la porunca părintească, numai să i se sfîrșească acel chin al singurătății. Cum am ieșit, am dus această bucurie lui Vodă. Pe urmă, m-am abătut degrabă aicea. După aceea

mă întorc înapoi la mănăstire. Stăi, beizade, nu te uita așa la mine, parcă ai vrea să mă lovești. Cînd s-a duce Duca-Vodă ca să ierte pe copila lui, are să afle că dumneaei s-a răzgîndit ; iar se îndărătnicește și iar nu mai vrea.

Dadaca vorbise cu mare grăbire, sunîndu-și brățările de la mîini și învăluindu-și fustele. Acuma gîfîia și se uita cu ochii holbați la popa franțuz, pe care-l bănuia cine este, dar atunci îl vedea pentru întăia oară.

— Ai spus tot, dadacă ? întrebă Ruset c-un glas istovit.

— Tot, măria ta.

— Ce dorește domnița ?

— Dorește să știi întîmplarea și să n-o socotești pe dumneaei întru nimic vinovată. Zice că s-aștepți.

— Ce s-aștept ?

— Nu știu. Așa a spus ea, s-aștepți.

— Cît s-aștept ? și ce s-aștept ? Dacă nu se supune, bătrînul e în stare s-o îngroape acolo de vie. Dacă slăbește și, la urmă, se supune, atunci așteptarea mea e cea mai mare zădărnicie și cea mai mare prostie. Du-te, dadacă, și spune-i c-am aflat. Spune-i că m-ai găsit gata să-mi sfîrșesc viața ; dar cum am aflat de întîmplarea ei, am înviat. Mult n-are să treacă și are să afle și ea de la mine veste ; aceea are să fie însă mai bună.

Dadaca îl privi cu frică.

— Ce vrei să faci, beizade ? Nu îndrăzni în țară păgînă să faci vreo nebunie, ca să nu-ți pierzi capul și s-ajungă în chilia domniței numai numele măriei tale.

— N-ai grijă, dadacă, sînt eu destul de cuminte. Știu ce am de făcut.

Dadaca sărută mîna lui beizade, privi furiș pe popa franțuz și se strecură grăbită afară.

După ce se închise ușa, Ruset rămase în picioare, ațintind locul unde stătuse țiganca. Ca și cum abia atunci îi intrase în înțelegere vestea, se cutremură ca de-o

otravă înghiţită şi începu a lămuri abatelui împrejurarea, c-un glas care era mai mult un şuier de disperare. Otrava părea că urmează să-l sfîşie lăuntric, căci, cu ochii înflăcăraţi şi crescuţi în orbite, începu a izbi ameninţări spre păreţii goi, făcînd semne cu pumnii strînşi.

— Spune, domnule abate, gîfîi el, cu obrazul strîmbat ; spune ce pedeapsă se cuvîne acelui tiran burduhos şi buzat care, pentru lăcomiile lui, calcă în picioare tinereţa şi viaţa unei copile ? Pentru mine-i totuna. Dacă-i vorba s-o pierd astfel, mă duc să mă pierd şi eu. Îl pîndesc undeva, cînd iese ori cînd trece ; mă reped şi-l apuc de barba cănită pentru care nu i-i ruşine la bătrîneţă ; şi-l pălesc cu jungherul în gîtlej, pe unde a scos blăstăm şi vorbe de ocară, şi-i zdrobesc mîna care a lovit-o pe dînsa !

Urmă a se zvîrcoli, vorbind ca-ntr-o nălucire în care şi-l închipuia de faţă pe duşmanul său. Apoi prinse a-şi smulge părul şi a-şi rupe hainele, ceea ce păru domnului de Marenne cu totul lipsit nu numai de demnitate, dar şi de înţeles.

— Asta nu mi-am putut închipui şi n-am aşteptat-o de la domnia ta ! strigă el ridicîndu-se cu hotărîre în faţa lui Ruset şi pregătindu-se să plece.

Bolnavul îl privi uimit şi se retrase doi paşi.

— Ce este, domnule abate ? am greşit cu ceva faţă de domnia ta ?

Abatele nu răspunse şi urmă a-l privi. Beizade se lăsă să cadă pe divan cu faţa în sus şi cu braţele răstignite în laturi. Avu sughiţuri de plîns, care-l muşcau pînă în măruntaie. Domnul de Marenne se aşeză alături şi aşteptă să-l vadă întrucîtva domolit. Atunci îi apucă mîna.

— Prinţule, zise el blînd, cred că ai isprăvit cu vărsările de sînge care nu-ţi pot da înapoi ce-ai pierdut deocamdată.

Ruset oftă.

— Iartă-mă, domnule de Marenne, șopti el. Sînt un biet om care nu mai pot cugeta. E o izbitură care m-a dat jos.

— Văd. Duca își mătură ușor potrivnicii din cale.

— Cum ? Nu-i mătură ; căci am să mă scol ș-am să-i stau în față.

— Iar ? Logic este să faci altceva.

Beizade Alecu se sculă și, rămînînd ghemuit pe divan, își puse coatele pe genunchi și fruntea în palme. Ferindu-și după aceea degetele, privi lung pe abate. Păru a înțelege, căci îi apăru rînjetul.

— Și nici asta nu-i cuminte, adăogi abatele Paul.

— Ce ? tresări Ruset. S-o fur ? Ba da ; asta numai-decît !

— Stăruiesc în părerea mea, prințule ; nici asta nu-i cuminte.

— Știu. Cuminte este să stau cu brațele încrucișate și s-aștept să se împlinească ce-i scris.

— De cînd sînt între orientali, pricep mai bine adîncimea acestei discipline ; și, în împrejurarea de față. mi-o însușesc cu desăvîrșire. Mai ales că nu poți întrebuința violența acolo unde nu ți se cere. Lasă să se isprăvească întâi războiul care s-a deschis între tată și fiică. Dacă fata îl pierde, mai este încă vreme să te amesteci.

— Numai să nu fie prea tîrziu.

— De ce ? Crezi că domnița Catrina are să piară în chilia de la mănăstire ? Să-ți iasă asta din cap. În împrejurarea în care se află ea, și vrăjmășia și iubirea sporesc. Pe lîngă asta, copila lui Duca e o ființă care știe să-și apere viața și ființa, *unguibus et rostro.*

Ruset rămase gînditor, părînd a cumpăni în sine sfatul. Nu cumpănea însă nimic ; îl judeca pe abate, cu părerile lui, ca pe un străin care dintrodată i se pune în cale. Totuși întrebuință blîndețe în întrebare :

— Domnia ta, domnule abate, ești deci, hotărît, împotriva unei asemenea fapte ?

— Hotărît, căci vreau să te folosești deplin de bunăvoința pe care ți-am dobîndit-o. O partidă de șah ca aceea pe care am pierdut-o se joacă numai o dată pentru viața unui om. Iartă-mă că-ți amintesc asta ; însă e necesar.

Ruset se simți totuși atins și depărtă de la sine și mai mult pe acest prietin, rămînînd el singur, cu hotărîrea lui ascunsă.

— Bine, vorbi el cu prefăcută voie-bună ; mă supun prietiniei și înțelepciunii.

Abatele îl privi ascuțit, la rîndul său bănuitor. Se sculă să plece. Beizade Alecu nu-l opri. Avea în el o preocupare bolnavă, cu ochii întorși înlăuntru, la nebunia lui.

Domnul de Marenne vru să afle încă o dată numele mănăstirii de monahii, unde era închisă domnița Catrina. Îl uitase ; și rugă pe Ruset să i-l rostească și să i-l lămurească.

— L-am uitat și eu, domnule de Marenne, răspunse beizade.

Pe urmă și-l aduse aminte. Însă violenia aceasta nu-l mai putea înșela pe abate. Domnul de Marenne plecă încredințat că Alecu Ruset pregătește o lovitură, ca și cum ar coace în el o bubă ; și merge spre pieire. Nici nu fusese petrecut pînă la ușă ca-n alte dăți : și, înainte de a scoborî treptele sălii, auzise chemarea către Bîrlădeanu.

«Se grăbește, gîndea abatele. Turcii au dreptate : fatalitatea ne apasă și ne îmbrîncește în prăpastia eternității. De data aceasta însă vreau să propun, acestor vorbe pompoase și catastifului lui Dumnezeu, o mică rectificare.»

În vremea asta Ruset ținea pe Bîrlădeanu în picioare în fața sa, și, înainte de a-i da poruncă, se desfăta din nou povestind slugii nenorocirea și tăvălindu-se în durere ca-n spini.

— Înţelegi tu, Birlădene ?

— Înţeleg, măria ta.

— Nu înţelegi nimica, Bîrlădene ; căci, dacă ai înţelege, ai şti că asta-i moarte pentru mine.

Bîrlădeanu clătină din cap, neîncrezător. Mişcarea aceasta întărîtă pe beizade.

— Şi tu eşti ca popa franţuz ? strigă el. Te socoteşti mai înţelept decît mine ?

Bîrlădeanu tăcu. socotindu-se mai înţelept.

— N-auzi ce te întreb eu ? Te socoteşti mai înţelept ?

— Nu mă socotesc mai înţelept.

— Atunci nu crezi că-i mare greşală să furăm pe domniţă de la mănăstirea sfintei Marii ?

— De ce să fie greşală ? Nu-i nici o greşală. Am mai făcut noi asemenea lucruri. Am furat chiar trup sfinţit de călugăriţă. Dumnezeu poate-a ierta, căci a fost cu învoirea cuvioasei. Mi se pare c-o chema Vîrvara.

— Bîrlădene, adă-ţi aminte că eşti mut, şi răspunde la ce te întreb.

— Eu pot să şi tac, măria ta, şi să împlinesc numai ce-i binevoi să-mi poruncești măria ta. Dacă-i vorba să sărim zidul, să-l sărim. Ajutîndu-ne Dumnezeu, poate nu ne-om lăsa capetele pe aceste meleaguri.

Ruset îşi încruntă sprînceana şi slujitorul tăcu, rămînînd neclintit lîngă uşă. Beizade începu a umbla pe dinaintea lui, cîştigat deodată de o putere nouă, izvorîtă din adîncimea durerii. Această putere avea nevoie s-o cheltuiască pe loc, cu înfrigurare.

Trebuiau să se înarmeze pe dedesubt şi să iasă cît mai era vreme, în cele dintăi ceasuri ale nopţii. Ajung la sfînta Maria Mugliotissa, în Fener, şi cunosc în astă-sară locul şi împrejurimile. Dacă găsesc un han aproape, ori o cămară într-o casă de creştin acolo, pot sta ziua următoare la pîndă ; dacă-i nevoie, stau şi-a doua, şi-a treia zi, pînă ce cunosc rînduiala chiliilor şi iau cumva înţelegere cu Măgdălina. Atunci îşi întocmesc planul, îşi agonisesc scările de

care au nevoie și se tocmesc cu vreun căpitan grec de corabie, ca să-i primească și să-i ducă să-i lepede undeva, într-un ostrov : la Crit, ori la Chipru.

Ruset era aţîţat și vedea limpede toate. Vorbea c-o hotărîre nebiruită. Vîlcu îl asculta supus, cu capul plecat, într-o deplină nepăsare. Era încredinţat că, de cînd a pus pe el cuvios strai și și-a luat canon muţenia, înţelegerea lui a sporit așa de mult, încît beizade a rămas cu totul în urmă ; ș-acuma ar fi bun el de boier și beizade de pădurar.

— Să facem precum spui, măria ta, încuviinţă el, fără a ridica ochii. Bine ar fi să cîntărim la faţa locului ce se poate și ce nu se poate. Dacă găsim un loc ș-o chilie de pîndă ; dacă putem vedea pe ţiganca domniţei ; dacă găsim scările, dacă găsim grecul și corabia și cîte altele vor mai fi fiind : toate cată să le socotim. Și dacă n-or fi turci pe dinafară și creștini pe dinlăuntru, ș-om intra ca la noi acasă, ș-om ieși ca de la noi de-acasă, ș-a vrea domniţa să vie cu noi, va fi bine și mi-a plăcea și mie, ca și măriei tale.

XXXI

Unde Vîlcu Bîrlădeanu crede tot mai mult că-i mai cuminte decît stăpînul său. Dar cel mai cuminte dintre toţi e altul

Beizade Alecu Ruset își rîndui lucrarea lui c-o liniște sub care sta ascunsă aţîţare bolnavă. Puse pe Vîlcu să oblonească fereastra și să cerce dacă-i bine pus zăvorul de la ușă. Ceru să-i tragă măsuţa lîngă pat și să cureţe nucul lămpii. Sub limba de lumină, ajutat de slujitor,

desprinse căptușelile de la straiul de dedesubt, tăîndu-le cu jungherul. Scoase și înșiră pe măsuță monedele de aur și cele cîteva pietre care-i mai rămăseseră. Avea de-ajuns pentru toate ; și pentru plata corăbierului, și pentru petrecere pe-un an de zile într-o țară din Apus. Căci din ostrovul Critului, ori de la Chipru, — lămurea el lui Bîrlădeanu, — trebuiau numaidecît să se depărteze. Numai cînd or ajunge la italieni, ori la franțuji, pot să se socotească slobozi de orice grijă.

După această socoteală, își cusu comoara la loc cu dibăcie, împrăștiind-o potrivit la subsuori și la șolduri și păstrînd în chimirul de piele, la spate, ceea ce-i era trebuitor pentru început. Veni, după asta, rîndul armelor. Vîlcu găsi de cuviință să deie sfat pentru cumpărare de pistoale de la un armurier. N-ar strica poate nici două sănețe. Cît despre săbii, apoi fără acelea nu se poate sfîrși nimic.

— Sarace Vîlcule, îl înfruntă rîzînd Ruset : căldura asta, de care te plîngi tu de la o vreme, ți-a topit înțelegerea. Tu socoți că avem să umblăm cu săneața în stînga, cu pistolul în dreapta și cu sabia în dinți ? Dacă-i vorba să ne batem, atuncea să ne ducem la un război. Aicea, cum s-a auzi bufnind pistolul, tăbărăște asupra noastră o mahala întreagă. Așa încît, să înlăturăm armele de foc.

— Să le înlăturăm, se învoi Bîrlădeanu. Dacă-i vorba pe-aceea, să înlăturăm și săbiile.

— Asta nu, Vîlcule, se împotrivi Ruset, judecînd în sine toate. Să chibzuim de ce avem nevoie ca să ne scăpăm viețile la o primejdie. Căci se poate întîmpla să fim simțiți : ori să deie peste noi cineva. Fie singuri, fie cu domnița, trebuie s-avem cu ce ne apăra. Italienii spun că, în asemenea împrejurări, mai bun este jungherul. Eu am fost deprins mai mult cu sabia. Cu jungherul e bine împotriva unuia. Cu săbii bine ascuțite, putem ține piept mai multora.

— Atunci au să ne trebuiască două săbii, se învoi pădurarul.

— Cînd om ieși, atunci, nimic altceva decît două săbii. Le alegi tu mîni, ușoare. Ș-ai să le tragi pe piatră cum știi tu, ca să le faci ca briciul.

Bîrlădeanul avu o nedumerire.

— Măria ta, cum avem să încingem săbii peste straiul nostru călugăresc ? Altfel, de ascuțit le-ascut, și le fac agere, să taie ș-un fir de păr.

— Vîlcule, nu arăta mai puțină minte decît ai. De ce să-încingem ? N-avem nevoie decît de penele săbiilor, pe care le purtăm învălite în ceva. Trecem cuviincioși, ca niște buni monahi, și nimene nu știe că ducem la subsuoară primejdie.

— Bună socoteală ! se minună pădurarul, scuturîndu-și barba. Cînd ajungem la corabie, numai le lepădăm în mare și gata !

— Pînă la corabie avem drum greu, oftă Ruset. Deci cumperi două săbii. Cumperi, de la alt negustor, frînghioară, ca să întocmim scări, și le înțepenim cîngi într-un capăt, ca să se cațăre de zid cînd le-om zvîrli. Acuma ne rămîne să găsim gazda, să pîndim pe dadacă și să socotim cu ochii, în vremea zilei, locul pe unde trecem și unde avem s-ajungem. Eu n-am nici o îndoială în privința izbînzii.

— Măria ta, dar dacă cumva domnița Catrina pune împotrivire ?

— Ai mai făcut o dată întrebarea asta Vîlcule, și m-am mai gîndit la ea. Socot că n-are să se împotrivească. Am uitat să socotesc, între cumpărături, o basma de matasă.

— Așa este, asta-i bună, încuviință pădurarul ; s-o însemnăm la răbuș și pe asta.

Îmbrăcîndu-se și încingîndu-se, Ruset se uită în juru-i fără părere de rău. Puse pe Bîrlădeanu să rînduiască patul și să așeze lucrurile la locurile lor : măsuța subt icoane, scaunul lîngă fereastră, ș-un tom din *Viețile Sfinților* în

raft. Aprinseră candela și pe măsuță, lîngă lampă, beizade potrivi un galbăn peste o foiță de hîrtie cu însemnare de pomelnic, în limba elinească :

Pomenește, Doamne,
pe Profira
și pe Antonie
și pe Alexandru,
robii tăi.

După aceea, stînseră lampa și ieșiră, închizînd cu grijă și vîrînd cheia pe sub ușă înapoi în chilie.

Trecură pe la fratele portar, care-i cunoscu și li se ploconi. Beizade îi lăsă și lui un ban de aramă, pe prichiciul ferestrei. Cu fratele Bîrlădeanu alături și puțintel în urmă, beizade înaintă pe sub zăvoaiele de chiparoși și platani către ziduri. Își făcură loc printre negustători cărăuși pe la Silivri-Capù și curînd se amestecară în mișcarea de sară a Cetății. Ici-colo tremurau lumini pe la case și dugheni. Ulițile curgeau întortocheate ca niște gîrle de întuneric. Unii trecători începeau a umbla în tovărășie, cu fînare ori facle. Pe-alocuri. la un ceas mai tîrziu, era primejdie ca într-o pădure dinspre partea hoților, ori ca într-o strîmtoare a mării din partea corsarilor.

Beizade îi lămuri acestea lui Bîrlădeanu, gîndindu-se la o corabie necunoscută si la un căpitan cu bună inimă. Pădurarul însă nu se temea de nimica.

Așa ajunseră în mahalaua romeilor, care se chiamă Fener. De-acolo, pe povîrnișul pietros, fugeau ulicioare spre țărmul Cornului-de-Aur. Nu departe de biserica umilită a patriarhiei se adăpostea, după ziduri tăcute și încununate de iederi, singura mănăstioară îngăduită de necredincioși în cuprinsul Stambulului. Ruset cunoștea bine locurile și găsi cu ușurință hanul de care avea nevoie. Ceru de mîncare pentru sine și pentru tovarășul său și dădu dovadă de o mare agerime de minte, poftind ș-o oală de vin de

la stăpînul locului și rugîndu-l și pe el să guste, în sănătatea a doi frați ai săi creștini. Unul din acești frați are canon mutenia și tace. Celuilalt însă îi plac prea mult sfaturile cu soții, mai ales cu negustorii cinstiți, și le spune tot ce poftesc să afle : de unde vin, unde se duc, ce treabă au în Cetate. Vin de la Sfîntul Munte și se duc la locurile sfinte, la Ierusalim. Pe unde au trecut, s-au bucurat de frățească primire. Și stau și-aici în Stambul cîteva zile, ca să se închine la sfîntul patriarh. Astfel, numărînd toate cele care sînt de văzut, cinstitul negustor îi pune în vedere vorbarețului că se înalță nu departe de-acolo și-o mănăstioară a sfintei Marii către care să nu cumva să se facă vinovați de uitare. Foarte frumoasă mănăstire, în care s-au întîmplat și minuni. Chipul Maicei lui Dumnezeu, care se găsește în biserica acestei mănăstiri, are o cunună cu totul de aur și-o salbă de la împărăteasa Teodora. Nu este călător care să nu cerșească intrare și să nu se închine acelei icoane bogate. Este și-o istorisire despre Maria, fiica lui Mihail Basileus Paleologul, care a zidit lăcașul. Trebuie numaidecît s-asculte și istorisirea.

Nici cei doi umiliți drumeți nu se vor lipsi de asemenea binecuvîntată bucurie, recunoaște călugărul vorbarеț, închinînd iar oala către cinstitul negustor.

«Vinul acesta s-arată bun, cugeta Bîrlădeanu ; socot că e neprefăcut, deoarece negustorul suge dintr-însul cu hărnicie.»

Pe urmă înțelese că asemenea meșteșug e cel mai bun pe care-l poate găsi beizade, ca să afle tot ce poftește nu numai despre sfînta mănăstire a Mugliotissei, dar despre toate cîte au fost pe lumea asta.

Într-adevăr, kir Teodor hangiul n-a lipsit să le spuie în amănunt istoria cu Maria Paleologhina, cea care a stat împărătească la Mongolia, fiind întăi soața hanului și după aceea a feciorului hanului, și a venit cu întristare să-și sfîrșească amurgul vieții în acest lăcaș. Le-a spus și altele, ba

despre ticăloşiile păgînilor, ba despre minunile sfintelor icoane şi-a sfintelor moaşte. Oricît îl cerca însă Ruset să-l facă a arăta anume întîmplări proaspete care s-au petrecut de curînd la mănăstirea Mugliotissei, kir Teodor nu răspundea dorinţii lui şi avea mare plăcere să-i înşire numai lucruri din alte veacuri.

De băut, bea bine : ştia să facă şi socoteli şi să le însemne cu cărbune pe dosul uşii. Cînd îl văzu că bolboroseşte, beizade îl privi cu dezgust şi-l lăsă în sama Bîrlădeanului, iar el se duse la hodină, ca să-şi cloceasă nădejdea.

Cu aceeaşi neştirbită rînduială, beizade şi-a urmat a doua zi pregătirile.

Stăpînind sub degetul cel mare un galbăn de aur în palma mînii stîngi, Vîlcu ieşi să caute săbii şi frînghioare de matasă. După ce umblă cu nepasare pe sub bolţi în Büiuk Cearşî, se opri şi cumpără întăi pînză de sac, după aceea se întoarse în alte părţi, unde ochise săbiile. Făcea semne cu mînile şi cu degetele şi se holba cu ochii. pînă ce ajungea să se faca înţeles şi să dobîndească marfa ce poftea şi cusurul ce i se cuvenea. Astfel se întoarse pe furiş, cu săbiile învălite întăi în frînghioară ş-apoi în sac, şi le puse pe divan subt ochii lui beizade, descoperindu-le.

Ruset le trase pe rînd. le cumpăni, le găsi bune. Îşi alese frînghioara şi începu să înjghebe scările ; pe cînd slujitorul se cinchea într-un colţ al chilicl, cu ulciorul de apă şi cu piatra, ca să deie ascuţişul trebuitor fierului.

Asta a fost în ziua întăia. Sara, au ieşit ş-au dat tîrcoale mănăstirii. În unele locuri zidul era astupat de case şi dugheni ; în alte părţi pietrăria, cu tencuiala învechită şi căzută, se păstra slobodă. sub cununile de iederă. Era într-un loc un colţ, la o toloacă goală. unde, ziua, se jucau copiii în arşice. Acolo pămîntul se înalţa puţin, subt umbră de arbori ; şi de partea cealaltă nu se zăreau acoperişuri de chilii. Era cel mai potrivit punct de trecere.

Toate acestea le socotea cu liniștea lui înșelătoare stăpînul ; și Vîlcu le încuviință, cu fruntea plecată. Se întoarseră la han, unul cu inima umflată de îndîrjire, celălalt punîndu-și cu întristare credința numai în unul Dumnezeu. Pe dadacă n-o zăriseră. Nu numai pe dadacă n-o zăriseră, dar nici pe altcineva intrînd ori ieșind pe poarta pardosită cu fier a acelei cetăți moarte. Sunase numai simandra după ziduri, către amurg, stins, ca într-o pustie depărtare.

După ce ospătară puțină friptură de batal și băură vin dulce, beizade porunci lui Vîlcu să zăvorască ușa și înșiră pe divanuri scara, încercîndu-i noduri le. Trase din ascunzătoare săbiile și, ținîndu-le pe rînd cu stînga de mîner, cu ascuțișul în sus, le pipăi cu degetul cel mare al mîinii drepte.

— Acuma, sîntem gata. Bîrlădene, încuviință Ruset, rîzînd. Uită-te la mine, urmă el punîndu-și barba în piept și înflăcărîndu-și privirile, uită-te la mine și dă-ți samă dacă am judecat bine și am liniștea care trebuiește. Ai putut vedea singur că locul pustiu de pe medean ne îngăduie să trecem vadul, pe țărmul cel dorit.

— Încă n-am văzut pe dadacă, se împotrivi, moale, Bîrlădeanu.

— Ai s-o vezi mîni. Ai să bați la poartă, rugîndu-te de intrare, ca un monah străin, fără cuvînt, numai punînd mîinile pe piept și închinîndu-te. Au să-ți deie drumul ș-ai să te duci s-aprinzi făclii la icoana Panaghiei. Atuncea ai să bagi de samă ce este înlăuntru. Ieșind, ai să te uiți către toate ferestrele chiliilor, și nu se poate să nu te vadă și să nu te cunoască țiganca domniței.

— Așa întocmai am să fac, stăpîne... oftă Vîlcu.

— M-aș duce eu să bat la poartă, porni iar glas beizade, cu același pojar în priviri ; însă eu abia îndrăznesc să ies de-aici, de la han, sara. Căci eu am petrecut cîțiva ani, în copilăria și în tinerețea mea, în aceste părți. Și sînt mulți creștini de-ai noștri care își aduc aminte de

chipul meu. Să știi, Bîrlădene, și alta. Că și părintele meu Antonie-Vodă e trăitor în aceste părți și-și sfîrșește zilele într-u năcazuri Acuma ai să înțelegi tu ce venin am eu în mine, dacă-l părăsesc pe părintele meu și mă întorc de cătra el spre acea domniță. Pînă ce n-o dobîndesc, nu poate să aibă hodină trupul meu.

— S-ar putea să fie vinovată, stăpîne, și țiganca aceea cu salbă, amestecînd poate farmece ale ei. Ar fi bine s-o pălesc pe dînsa întâi cu sabia.

Beizade crezu de cuviință să rîdă și urmă să umble prin chilie fără astîmpăr, ca o fiară în cușcă Rîsul acela strîmb și slăbit îl înfricoșă pe Bîrlădeanu și-l făcu să nu mai ridice privirile. Își pregăti culcușul în colț, lîngă ușă, și se cufundă în tăcerea-i întristată.

În cealaltă zi, după amiază, Ruset îl împinse afară din odaie ; și el se duse, cu capul plecat, pînă la poarta sfintei mănăstiri. Sălta ciocanul de lîngă zăbrea și-l lăsă să cadă , dar nimeni nu-i răspunse. Stărui și-a doua, și-a treia oară, fără altă izbîndă. Dădu ocol zidului și veni la han c-o mutră nedumerită. Beizade îi deschise, îl trase de guler după el și-l puse într-un colț subt întrebări ca subt amenințarea unui cutit. Vîlcu strînse din umeri, neînțelegînd nimic.

Atunci se întîmplă să bată la ușă, nepoftit, kir Teodor și să îndemne la un ulcioraș de vin proaspăt pe frații săi întru Hristos. Beizade mai curînd l-ar fi izbit îndărăt, c-un pumn în falcă, ne mai așteptînd nimic de la dînsul Dar se nevoi să-l urmeze plictisit și să beie vin prost

— Am uitat să vă spun o întîmplare rară, zise kir Teodor, rîzînd. Ați fost astăzi la mănăstire ?

— A fost acest frate al meu, răspunse beizade, s-a bătut la poartă, dar cei dinlăuntru s-au dovedit muți, ca și dînsul.

— Aha ! apoi asta-i din pricina întîmplării pe care nu v-am spus-o.

Beizade tresări, dar obrazul îi rămase cu totul nepăsător.

— A întîmplării pe care nu v-am spus-o, întări kir Teodor. De cîteva zile sfînta mănăstire a fost oprită cu carte pecetluită de la înalt prea sfinţitul nostru patriarh. Dacă vreţi să ştiţi de ce...

Beizade nu voia numaidecît să ştie de ce.

— Dacă vreţi să ştiţi de ce, pot să vă spun că această poruncă a adus-o un slujitor de la sfinţia sa îndată după ce a fost închisă aici copila lui Duca-Vodă, Domnul de la Moldova

Ruset se miră întrucîtva de întîmplare.

— A fost închisă în sfînta mănăstire o domniţă de la Moldova ? Din ce pricină a fost închisă această domniţă de la Moldova ?

— Povestea e o trufanda care mi s-a adus, răspunse hangiul, ş-o vînd aşa cum am cumpărat-o. Zice că această copilă a lui Duca s-ar fi făcut prea vinovată de neascultare către părinţii săi, căzînd la dragoste pentru-un jidov, cu care s-ar fi pregătit să fugă. Iar acuma au osîndit-o Duca-Vodă tatăl său şi părintele nostru patriarh să steie la întuneric, în hrubele de dedesubt, numai cu pîne de orz şi apă, cu rugăciuni de fiecare zi a preoţilor, pînă ce va lepăda demonii pe care-i are într-însa.

Beizade se miră iarăşi şi găsi vinul ceva mai bun. După ce scăpă de hangiu, porunci lui Vîlcu să coboare numaidecît la Cornul-de-Aur, să caute şi să tocmească, pentru noaptea aceea, corăbioara unui căpitan din ostroavele eline.

— Te-a duce pe tine mintea, Vîlcule, aşa mut precum eşti, să te înţelegi c-un căpitan grec. El ştie ce-i poţi cere ; să fie gata şi să te-aştepte ; şi pe degetele mînilor faceţi tocmeala.

Vîlcu găsi de cuviinţă să mormăiască ; dar se duse. Şi tot mormăind se întoarse, nu după tîrzie vreme, dî-

răspuns că a năimit un vas cam vechi c-un preț cam scump.

— Cu cît ?

— C-un galbăn ori c-un zlot.

— Pînă la Crit ?

— Asta nu i-am putut spune prin semne, măria ta. A merge pînă unde a vrea el, numai să ne scoată de-aici.

Beizade primi ș-această rînduială și pe loc începu pregătirile de ieșire.

Puse pe Vîlcu să însire înaintea sa scările de matasă și să le înfășoare pe bucăți de lemn, ca să nu se încurce cînd le vor desface. Sabiile, îngemănate, le învălui singurel în sac. Așteptă să se îndesească negura serii și porunci plecarea.

Plăti întâi hangiului, căci înapoi n-avea a se mai întoarce. Din acel ceas, drumul lui mergea drept înainte, pe mări, către ostrovul fericirii.

Cu grabă, trecu pe ulițile povîrnite, urmat de slujitorul său. Ajunse la zidul mănăstirii și-l pipăi. Îi dădu ocol și se opri subt arborele știut, la marginea medeanului. Atunci Bîrlădeanu îl auzi pe beizade suflînd pripit ; și se neliniști și el, cercetînd cu ochii în jur și întinzînd urechea. Pentru mintea lui, toată această strădanie era o nebunie curată. Sta cu luare-aminte, ca să deschidă pe undeva un drum de retragere, cînd dincolo de ziduri vor izbucni lătrături de zăvozi și țipete de muieri.

— Nebunia îmbracă straie de înțelepciune, mormăia el, desfășurînd scările.

— Ai spus ceva ? îl întrebă beizade, clănțănind de nerăbdare.

— N-am spus nimica, stăpîne. Cred că mai avem vreme să ne întoarcem. Dincolo de zid au să se deștepte cînii.

— Zvîrle scara ! scrîșni Ruset, lovindu-l cu mînerele săbiilor.

Bîrlădeanu zvîrli scara. Întâia oară căzu îndărăt. A doua oară se prinse în cângile de fier.

— Ţine săbiile şi atîrnă-te de scară cu toată greutatea, îi porunci Ruset. Dă-mi scara a doua.

Vîlcu primi săbiile, trecu cealaltă scară în mîinile reci ale lui beizade şi se atîrnă în frînghia de matasă. Beizade se repezi în sus.

În acea clipă, cinci ori şase oameni răsăriră lîngă ei, parcă i-ar fi fătat pămîntul. Grămădiră pe Bîrlădeanu şi-i rupseră din braţe sacul cu săbiile. Doi se săltară după beizade şi-l traseră de picioare, prăvălindu-l la pămînt şi punîndu-se asupra lui cu piepturile.

Şi Ruset şi Vîlcu se simţiră răsuciţi sub ghionturi, întorşi cu faţa în jos, aduşi cu faţa în sus şi cotrobăiţi sub straie.

Un glas gros îi judeca şi-i osîndea în limba romeilor:

— Aha ! cei mai puturoşi dintre toate dobitoacele ! Ţapii lui Belzebut ! Au adus cu dînşii nu numai săbii, ci şi pumnale ! Ţineţi-i bine. Vor să necinstească, blestemaţii, sfînta mănăstire şi pe mircsele lui Hristos. Trage şi cealaltă scară, Panaioti, să-i legăm burduf !

Beizade se zvîrcolca cu înviersunare nebună, muşcîndu-şi pînă la sînge buzele. Pieirea pe care i-o vestise abatele franţuz era asupra lui.

— Stăpîne, gemu lîngă el pădurarul, ţine-te bine, căci vreau să-i lovesc şi să-i dărîm.

Trecînd, în aceeaşi clipă, de la vorbă la faptă, slujitorul îşi încordă arcurile picioarelor şi dădu peste cap pe cei doi care-l încălecaseră. Îi căzu, după ei, şi comanacul. Cu fruntea descoperită năpusti în cei de peste beizade lovituri de berbece, — două detunături una după alta, scurte şi înăbuşite. În acelaşi timp repezi şi pumnii în laturi cu străşnicie. Zvîcnind de la pămînt, îl ajută şi Ruset, fulgerînd cu pumnu-i osos în orice cap se înălţa în preajmă.

— Kirie eleison ! se tîngui unul dintre năvălitori ; aceştia nu-s călugări ; aceştia-s dracu ! Daţi năvală asupra lor, fraţilor, şi nu-i lăsaţi, că ne scapă !

Bîrlădeanu împinse înaintea lui pe Ruset. Dușmanii veneau din nou asupra lor. În capul descoperit al lui Vîlcu sunară de două ori toiegele ca-n piatră. În comanacul lui beizade se îngropară moale. Judecînd fără vorbe primejdia și înțelegînd în același chip scăparea, și stăpînul și slujitorul năvăliră unul după altul în întuneric, la vale, pe rîpa Fenerului. După tropotul îngemănat al pașilor, se simțeau alături. Li se păru că dușmanii, rămași în urmă, au amestecat bețele unii asupra altora. Totuși își sporiră fuga pînă ce, la o răspîntie de hudiță, se socotiră destul de adăpostiți în cotitura unui zid și în întuneric. Vîlcu prinse pe beizade și-l opri în pas. Apoi stătură ca să răsufle foc, cu ochii holbați unul asupra altuia și cu trupurile încovoiate.

— Ei, acu ce facem, stăpîne ? întrebă pădurarul, nu fără o ascunsă bucurie. Să știi, măria ta, că ticăloșii aceștia ne cunosc cine sîntem. De cum am intrat la han ne pîndesc și se țin în jurul nostru.

— Se poate, Vîlcule, răspunse cu amărăciune Ruset. Nici la Baliklî nu mai îndrăznesc a mă întoarce. Ar fi fost mai bine să cad acolo, sub zid.

— Cugetînd cuminte, măria ta, mai bine este c-am scăpat.

— Poate ai dreptate, mormăi, posomorît, beizade. Cît mai am viață în mine, merg înainte.

— Să ne ținem, stăpîne, ca lupu-n preajma oii ; numai să ne păzim viața. Acuma eu spun că în altă parte decît la casa franțujilor nu putem hălădui.

Își înălțară amîndoi frunțile, cu urechile la pîndă. Coborau din urmă de pe deal tropote și glasuri amestecate. Sfîșie noaptea ș-un fluierat prelung, al unui străjer turc. Dar nimeni, de la casele negre din preajmă, din uliți și din ulicioare, nu îndrăznea să scoată capul și să scapere lumină. Fără să se grăbească prea tare, cei doi fugari cotiră pe unde cădea umbra cerdacurilor, pînă ce tihna îi îm-

presură de pretutindeni. La malul apei găsiră un caicgiu bătrîn, care-i trecu dincolo.

Fără alt năcaz, suiră în Pera, la casa prietinească și Bîrlădeanu ciocăni la poartă. Îndată li se deschise, ca și cum ar fi fost așteptați ; însă slujitorii se retraseră cu uimire cînd îi văzură. Înțelegînd că străinul pe care nu-l cunoșteau și care părea stăpîn dorește să vorbească numaidecît cu domnul abate Paul de Marenne, ținură sfat, privind din cînd în cînd îndărăt, peste umăr, la noii veniți. Dincolo de ferestrele oblonite, în sălile dinlăuntru, lumea nu dormea: Unul din slujitorii franțuji ai părintelui Paul ieși dintr-acolo c-o lumînare în mînă și, apropiindu-se de adunare și de vorbe, cunoscu pe Bîrlădeanu. Cunoscu îndată și pe Ruset și dădu fuga înapoi, înlăuntru.

Peste puțină vreme abatele își primi oaspeții singur, într-o odaie în care părea că fuseseră și alți musafiri, căci masa era întinsă, cu farfurii de mîncări reci și cu sticle de vin roș. Domnul de Marenne se miră nespus de asemenea neașteptată și plăcută întîlnire. Văzînd însă obrazul otrăvit al lui Ruset, îl rugă să-i aducă numaidecît la cunoștință ce i s-a întîmplat. Căci se vedea că s-a întîmplat ceva.

Atunci beizade Alecu îi povesti tot, privind urît într-o parte.

Domnul de Marenne îl ascultă în tăcere, fără deosebită simpatie, ceea ce îndîrji întrucîtva pe boier.

— Totuși, eu nu sînt vinovat cu nimica, îi zise franțuzul cu blîndețe, cuprinzîndu-i mîna. Bine te-ai gîndit, prințule, să cauți la noi scăpare. Aici ești ca într-o cetățuie și nimeni nu te poate vătăma. Nu încerc nici într-un chip să-mi lămuresc cum și de ce palicarii aceia nebuni au sărit asupra domniei tale. De aflat, e cu putință să aflu, însă acuma avem ceva mai folositor de făcut. Fii bun și te așează pe acest scaun și, ascultînd alte vești pe care vreau să ți le împărtășesc, întinde mîna spre friptură și spre un pahar

de vin. De mult te-aştept, ca să-mi plătesc cu plăcere către domnia ta o datorie veche.

— Nu mă simţesc în stare să pun mîna pe nimic din bunătăţile pămîntului, răspunse cu desnădejde beizade Alecu.

— Atunci ascultă veştile.

— Ascult. Nici o veste nu mai poate fi bună pentru mine.

— Nu sînt bune, într-adevăr, veştile mele ; însă te interesează. Vreau să-ţi spun, prinţule, că, dacă ai fi avut prevederea să mă înştiinţezi şi pe mine de încercarea domniei tale, ai fi fost scutit de neplăcerea din astă-sară. Din ziua cînd am fost la domnia ta, domniţa Catrina nu se mai află la mănăstirea sfintei Marii Mugliotissa.

Ruset tresări, fără să-şi dezvăluie ochii.

— În ziua aceea, urmă de Marenne, Duca a ridicat-o, înfăţişînd-o prea sfinţitului patriarh, ca să primească de la el binecuvîntare. A doua zi dimineaţa, urmînd porunca Împărăţiei, s-a înfăţişat cu ea la Divan-Yolù, ca să steie la pîra lui Ştefan beizade. Îmi închipuiesc că, la această înfăţişare, domniţa a înţeles fie zădărnicia împotrivirilor ei. fie interesul de viaţă şi de moarte al părintelui său, legat nu numai de cîştigarea hătmăniei Ucrainei, ci şi de pierderea Moldovei. A plecat capul şi-a primit hotărîrea. Poate nădăjduieşte încă într-un ajutor al lui Dumnezeu. Să-l dorim şi noi şi să-l aşteptăm precum îl aşteaptă ea.

Beizade Alecu nu făcu nici un semn, nu rosti nici un cuvînt. Bîrlădeanu îl privea furiş de lîngă uşă. Înţelegea că se frămîntă în el o dihanie şi-l aştepta să cadă cu obrazul înainte în jos şi să piară ; ori să se repeadă cu pumnii la gura zîmbitoare a franţuzului.

— Bine, răspunse însfîrşit, greu, Ruset, înghiţindu-şi întruna amărăciunea gurii ; văd că nu-mi mai rămîne nimic de făcut.

Domnul de Marenne păru mulţămit de acest răspuns şi apucă iarăşi, cu bunătate, mînile prietinului său. Dar

le găsi moi și moarte. Cu buzele strînse, beizade îl privea pieziș și viclean, ca și cum s-ar fi gîndit la altceva.

— Au plecat spre țară ? întrebă el.

— Da.

— Bine. Eu rămîn atunci oaspetele domniei tale, pînă ce-mi va lumina Dumnezeu alte cărări.

Atunci abia îi țîșniră din ochi lacrimi și, plecînd fruntea pe umărul prietinului său, dori să moară.

— Aceste lacrimi sînt bune, zise blînd de Marenne. După ce le vei înghiți, ai să cugeți mai liniștit ce ai de făcut. Îndrăznește a încerca acest piept de fazan, pe care l-a fript destul de bine bucătarul nostru. Și ascultă un sfat pe care ți-l dau din prisosul unor vechi dureri. Dumnezeu, iubite prietine, a înmulțit neamul Evei, prevăzînd, în marea lui înțelepciune, suferinți ca ale domniei tale.

Ruset împinse la o parte fazanul.

— Domnule de Marenne, răspunse el cu zîmbetu-i stîmb, pentru mine domnița Catrina e singura femeie pe lume.

— Cu toate acestea, ai știut și de existența altora.

— Nu-mi mai pot aduce aminte de nici una.

— Încearcă a-ți închipui altele. E o bună doctorie. Experiența ne arată că instinctul acesta e crud și înșelător. În oscilațiile lui alternează dezgustul. Focul lui lasă totdeauna cenușă rece.

Ruset privi pieziș pe abate, închise ochii și scrîșni.

— Cu toate acestea nu-ți sînt dușman, zîmbi domnul de Marenne.

— O, nu.

— Făgăduiește-mi că vei încerca să fii cuminte.

— Făgăduiesc.

— Încearcă friptura pe care ai respins-o și vinul care-ți stă dinainte. Fii tare, ca acel răzăș al cărui nume nu-l mai țin minte.

— Dacă dorești, încerc.

— Eşti hotărît într-adevăr să primeşti ospitalitatea mea cîtva timp ?

— Fără-ndoială.

— Atuncea să bem un pahar de vin pentru pacea inimii domniei tale.

— Primesc şi asta, oftă Ruset, cu pleoapele coborîte.

XXXII

Pregătiri de mare nuntă domnească

Urmarea fu că Ruset părăsi chiar a doua zi Stambulul, pe neaşteptate şi fără ştirea domnului abate de Marenne

Planul lui, foarte ascuţit şi întru nimic atins de mormăirile lui Bîrlădeanu, ţintea nu atît graba cît paza. Ştia că alaiul domnesc, cu rădvanuri şi cară, înainta încet din poştă în poştă pe drumul Odriiului.

— Umblînd calare, noi putem oricînd să-l întrecem, dădea el, cu întărîtare, lămuriri tovarăşului său ; însă nu voi face nebunia să umblu pe acelaşi drum, în bătaia duşmanilor mei. Nu vreau să mă întîlnească sluiitorii Împărăţiei, nici mai ales să mă găsească oamenii solilor franţuzeşti. Multă pază s-avem dinspre duşmani ; iar dinspre prietini şi mai multă. Prin urmare, fac un drum cu ocol chibzuindu-l bine.

— Oricît am ocoli, mîrîi Bîrlădeanu, ştiu eu că tot într-acelaşi loc ajungem.

— Nu cumva ai voi s-ajungem în altă parte ? Aşa că deocamdată ne pierdem urma, tot înspre asfinţit, pe unde am venit. Lăsînd asinii, care nu sînt buni la întoarcere, încălicăm cai iuţi. Ajungînd în Salonic cu bine, pălim spre

miezul nopții la Belgrad. Și de-acolo intrăm în țara ungurească. N-am nici o grijă. Nimenea nu mă oprește, nimenea nu mă știe. Chiar dacă mă oprește cineva, mă lasă cu Dumnezeu, neavînd cu mine nimica de împărțit. Mie îmi place foarte mult în țara ungurească.

— Îmi place și mie, încuviință Bîrlădeanu, căci m-apropii de țara Moldovei și de casă.

— Nu chiar așa degrabă cum socoți tu, Vîlcule, căci eu mai am o socoteală. Dacă măria sa Duca-Vodă m-așteaptă pe drumul Galaților cumva, eu am să vin de către Suceava.

— Înțeleg.

— Nu înțelegi ; căci n-am să vin singur, nici numai cu tine ; ci și cu alți tovarăși bine armați. Ce nu s-a putut face la mănăstirea Mugliotissei, fac eu la Iași.

— Înțeleg și asta, stăpîne. Turculeț e oștean îndrăzneț și are braț tare. Oricît i-ar plăcea galbinii cu zimți, nu știu dacă s-a prinde ; căci nici la Iași nu-i ușor ; sînt ș-acolo săbii vrednice.

Beizade privi cu dispreț pe soțul său. Apoi rămase întristat în sine, trudit de patima care-l rodea. Umblau pe-un drum plin de pulbere, printre livezi de smochini ; și-n stînga li se deschidea marea, strălucită și neclintită sub soare, spre aburul misterios al Anatoliei. Cu trăisti trecute pe după umăr și atîrnînd în stînga, cu toiege în mîna dreaptă, se încovoiau subt arșiță, avînd înaintea lor calea necunoscută a destinului.

În vremea asta Georgie-Vodă Duca umbla, cu alaiul său, pe drumul cel mare al Împărăției, către țara Moldovei. Se ducea și spre țara Moldovei, și spre Ucraina turcească, al cărei tui îl dobîndise în ziua împăcării sale cu Ștefan beizade, față fiind Sultan Mehmet. Îmbrăcase caftan nou și sărutase poala strălucită. Toate-i ieșeau bine ; și nu mai rămînea alta Cuparului celui bătrîn, capùchehaia sa la Stambul, decît să scoată și domnia țării muntenești pentru Duca cel tînăr Constantin.

Greutatea mare rămînea acuma numai dinspre partea paralelor. O asemenea călătorie, şi mai ales petrecere la Împărăţie, istoveşte pe un Domn. Acel Stambul blăstămat e ca o gură a Tartorului. Poţi să torni în el comorile lumii, nu se alină în veci. De aceea, în rădvanul său, lîngă Catrina, străbătînd drumul Adrianopolului, Duca bătrînul sta cufundat într-o tăcere plină de îngrijorare. Se mai adăogau acum la toate şi cheltuielile nunţii. Fiind măria sa acum Voievod şi-n Moldova şi-n Ucraina, se cuvenea să facă ţeremonia aceasta cu mare strălucire, ca un crai, ca să se pomenească şi-n alte ţări şi la alte limbi de mărirea sa şi să rămîie însemnat şi-n letopiseţi.

— Nădăjduiesc de la Domnul Dumnezeu, vorbi el mai mult către sine, că secerişurile s-au făcut cu bine în ţară şi holdele dau folos. Fînaţuri au fost bune pentru vite şi oi ; şi fiind fînaţurile bune, au avut strînsură şi albinele ; căci aceste gîze, pe cît spune norodul, merg una cu oile. Om avea de unde strînge iar în vistierie.

— Socot c-a avut destulă grijă şi mama, pentru asta, răspunse Catrina, şi n-a fost zi să nu deie cu boldul în cinstiţii caimacani, ca să-i facă harnici. Cît despre nuntă, măria ta, poate să fie lăsată şi mai tîrziu şi mai ieftin, căci e destul o jertfă.

Duca-Vodă privi nemulţămit pe fiică-sa şi găsi în obrazul ei slăbit şi palid ochi încă împungători.

— Domniţă, îi răspunse el cu blîndeţă, pe cuvîntul şi pe învoirea ta m-am sprijinit eu la Împărăţie.

Catrina oftă. Îşi întoarse faţa către priveliştile astupate de pulberi, ca să nu i-o mai observe părintele său. Atuncea văzu, în laturea drumului, prin mirişti de mult secătuite, pe fratele său Constantin. Călărea mişcîndu-se mlădios, c-un trup semeţ şi-un obraz plăcut, cu ochii negri ca ai ei. Zîmbi către dînsa ; însă ea nu-i răspunse şi fugi cu privirile, căci de ceea parte a lui Constantin sta strîmb şi puţintel gheboşat în şa Ştefan beizade. Avea un obraz smolit. bucălat şi bun ; însă domniţa se simţi iarăşi arsă

înlăuntru de venin. Lîngă Constantin-Vodă călărea osînda ei. Misirliu de mare preţ, împodobit cu sîrmă de aur, strai bogat, vorbe bune şi supuse, pentru toate Catrina avea o respingere din fundul măruntaiclor, ca pentru o mîncare rea. Îi veneau prea ades şi subt ochi, şi-n nări, şi la auz, şi n-avea putinţă să le înlăture căci sta, ticăloasă, mititică, domesticită, subt umbra tatălui şi Domnului său.

În fruntea alaiului umblau slujbaşii împărăteşti cu cele trei tuiuri ; după obrazele domneşti, boieri şi slujitori de ţară, călări : iar la urmă care cu poveri. Popasurile erau destul de lungi şi costisitoare, deoarece pretutindeni se înfăţişau oameni ai Împărăţiei, de toată mîna, ca să primească un dar de bani ori de postav.

— Iaca, aşa ne mînîncă aceşti păgîni bucăţică cu bucăţică, mormăi iarăşi Duca.

Îndemna din nou la sfat blînd pe fiica sa, simţind către dînsa, uneori, o datorie de milă. Însă Catrina se păstra tot îndărătnică. Înălţă cu nepăsare din umeri, fără a răspunde.

— Abia după ce trecem Dunărea, urmă bătrînul, mă simţesc cu inimă bună, ca-ntr-o casă şi-o gospodărie a noastră.

Domniţa nu răspunse nici acum. Se întoarse iar spre Constantin. Îndată se simţi lovită şi dintr-acolo şi se ghemui iar spre tatăl său. Constantin se alăturase de rădvan. O strigă şi văzu că nu-i răspunde. Înţelese şi de ce, căci lîngă el sta mirele. Totuşi avea pentru Catrina prietinie şi ţinea să-i vadă obrazul zîmbind.

— Dragă şi frumoasă soră, îi zise el, plecîndu-se în şa, am aflat cu părere de rău că mîţa şi corbul fratelui meu beizade Ştefan n-au mîncat astăzi la amiază. I-au uitat bucătarii şi sînt în primejdie de moarte.

Mirele rîse, aţintind un ochi strîmb spre domniţă.

— Le-am găsit de mîncare, lămuri el ; am dat bacşiş şi îndată s-a găsit.

— Aşa este, îşi aduse aminte Catrina, îndreptîndu-se spre Constantin ; se pare că într-adevăr beizade Şte-

fan are plăcere pentru asemenea dobitoace ; n-am înțeles însă de ce. Căci le poartă cu sine și le îngrijește cu mîna sa.

— Mîța a luat-o să vadă dacă zgîrie, răspunse Constantin ; iar corbul, ca să vadă dacă trăiește o sută de ani.

— Nu-i adevărat ! nu-i adevărat ! strigă rîzînd beizade Ștefan.

— Ba da, urmă fratele ; e adevărat. Căci Domnul Dumnezeu, care, în înțelepciunea lui, precum știe beizade Ștefan, a pus moartea la sfîrșitul vieții, a dăruit corbului timp mai mult decît tuturor celorlalte viețuitoare.

— Asta da ; asta da.

— Vra să zică, e adevărat. Și de și cuvîntul a fost dat omului ca să-și ascundă gîndirea, eu am înțeles chiar din vorbele lui beizade Ștefan că nădăjduiește să ție tovărășie corbului pînă la acel veleat.

— Asta nu-i adevărat.

— Ba da.

— Atuncea, catadicsi să zîmbească domnița, mergem c-o mare noutate la Iași.

— N-are să se schimbe nimic în tîrg la Iași, șopti Constantin aplecîndu-se în șa spre urechea Catrinei, decît c-are să sporească numărul dihăniilor.

Bătrînul Duca întoarse spre copiii săi un obraz nemulțămit, cu fruntea posomorîtă. Atuncea, în chip firesc, ca să arate o plăcere îndoită, Catrina încercă să rîdă.

În afară de aceste fantazii de tinereță ale lui Constantin, domnița Catrina sta cu buzele strînse și cu ghimpii desfăcuți, ca ariciul, legănîndu-și, în umbletul rădvanului, amarele ei mîhniri. Iar Duca-Vodă n-avea nici el pricini de desfătare, socotindu-se mai obijduit de griji decît toți oamenii care trăiau sub soare. Cugeta, în somnia legănării drumului, nu atît la orînduielile unei nunți ca aceea poruncită de însuși Sultan Mehmet, cît la cheltuielile nouă — altele și iar altele — care aveau să se îngreuie asupra lui ca un munte.

Orînduielile le deslușì deplin îndată ce ajunse la Dunăre și trecu la Galați. Acolo îl întîmpinară boierii cu strălucit alai de călăreți. Miron Costin vel-logofăt și Sandu Buhuș vel-hatman veneau în frunte, cu firitisiri din partea țării. Fiind vreme bună și văzduh curat, după ce au apucat de la Galați drumul Tecuciului, au făcut popas la o dumbravă zisă a lui Macarie și au stat la prînzare sub săivan, cîntîndu-le din cobze și din lăute un taraf de țigani adus de boierii de la Bîrlad. Atunci a ținut sfat îndelung Duca-Vodă cu dregătorii săi cei mai de credință și au hotărît să se deie zvon în țară, făcîndu-se poftire tuturor de la mic pînă la mare la Iași, în zilele nunții. Nimănui să nu-i fie cu silă, ci cu bună-voie, pentru bucuria pe care o are însuși măria sa întorcîndu-se cu cinste nouă de la Împărăție, așezînd lîngă semnele Moldovei buzdugan și tui ale hătmăniei Ucrainei.

Deci-dară pofliți să fie toți mazilii și boierii. Învoită este și prostimea să vie cît și cum va putea, însă pe de laturi, în priveală. Iar către Domniile vecine să plece slujbași dintre cei mai sprinteni și mai isteți cu cărți, poftind la săptămîna nunții soli din țara muntenească, de la leși și de la cazacii din Ucraina cea mare de peste Bug.

Îndată s-a aflat în țară despre toate, ca și cum de deasupra acelui săivan de la poiana lui Macarie s-ar fi înșurubat demonul veștilor pe vînt și pe nouri, plouînd în toate cuprinsurile și suflînd în toate urechile.

În drumul către Iași, cu toate socotelile pe care le făcuse Vodă, au întîrziat necontenit pe la intrări de sate și pe la răscruci de drumuri. Căci ieșeau flăcăii călări, și gospodarii ceilalți, muierile și copiii pe jos, închinînd flori și daruri miresei : mioare țigăi, bărbînțe de brînză, budăie de miere și altele, cum se pricepeau și ei după mintea și inima lor.

Atuncea au început a se zvoni și altele, după cum e năravul norodului în țara asta, — că însoțirea domniței Catrina s-ar fi făcut sub silă, ceea ce nu era departe de

adevăr. Îndată muierilor, cum l-au văzut, nu le-a plăcut mirele ; însă se minunau de bogăţia straielor lui. Tot atunci şi tot după vechi şi neistovit năravi, decît care nu se află altul mai urît pe lume, prostimea a scornit şi vorbe de cîntec, într-o privinţă pentru domniţa mireasă, pe care o căinau muierile cu mîna la gură, şi într-o privinţă pentru ciuda Domniei :

Decît să mînînc unt
Şi să mă uit în pămînt,
Mai bine pîne cu sare
Şi să mă uit la soare !

Au ieşit şi alte vorbe. De asta sînt buni moldovenii. Oamenii săraci, neavînd moşii de împărţit, tamazlîcuri de vîndut şi bani de aur de numărat şi de frecat cu huşte, se pun de dimincaţă şi pînă în sară şi vorbesc. Îşi lasă şi boul să le moară, şi casa să le ardă şi năvălesc unde cade veste despre ceva.

Aşa a fost în acea vreme a întoarcerii domniţei şi a pornirii acelei nunţi vestite, că s-au mai iscat, nu se ştie de la cine şi cum, nişte prepusuri despre fiinţa lui beizade Alecu Ruset. Multă vreme nu se ştiuse nimica despre el. Spuneau unii că s-ar fi amistuit în vreo ţară străină. Pe urmă, deodată, a fulgerat o ştire nouă cum că a răsărit în hotarul leşesc. De acolo, ori din zavistie, ori din alte răutăţi ale inimii lui, ar pune la cale să tulbure desfătarea care pornise la Iaşi. Ar fi avînd putere şi bani de la duşmanii lui Duca-Vodă şi stă pitit pîndind numai ceasul.

În ziua cînd s-au fost înfăţişat solii străini cu darurile ş-au fost şi ei dăruiţi şi trimeşi cu alai de slujitori la gazde, măria sa Georgie-Vodă a stat în sfat cu Miron logofăt şi cu Buhuş hatman, scriind chiar cu mîna sa izvod pe masa spătăriei celei mici.

Hotărît a rămas să ţie desfătarea două săptămîni.

Şi să cînte muzici la curte şi-n tîrg : meterhaneaua la feţele alese şi ţiganii în alte părţi.

Lar cînd or sta muzicile, să sune clopotele bisericilor.

După ce-or suna clopotele bisericilor. să bată puștile. Cîte zece încărcături de fiecare ; în totul lui tot patruzeci de bubuituri în fiecare zi. Să se deie pulbere și furtuială îndeajuns. ca să pocnească tare.

La poarta Curții să se arăte, în vremea meselor domnești, peilivani și măscărici, ca să rîdă prostimea.

— Să rîdă prostimea, a încuviințat zîmbind logofătul Miron, și cei flămînzi să uite mesele celor îndestulați.

Nunta avea să înceapă a doua zi. Cum va pune mireasa hobot, să purceadă danțuri în ograda Curții și pe toate ulițile tîrgului. cu toți boierii și jupînesele. Un cinstit vornic mare să poarte un cap de danț și alt cinstit vornic mare alt cap de danț. Ș-atuncea, la pornirea danțurilor, să se îmbulzească și muzici, și detunete de puști, și clopote odată, ca să se suie slava pînă la cer. (Să se deie osebit pulbere și furtuială.)

În acest sfert de ceas, cinstitul vel-hatman cu drăganii să ridice în scări pe domnul mire, la gazdă lui, aducîndu-l la mănăstirea Goliei. O aduc și pe domniță părinții săi și druștele. Și cînd a face semn vel-armaș din clopotniță, cu toiag cu flamură albă, stau danțurile, muzicile și pistoalele. Stau așa tot tîrgul și noroadele, cum i-a găsit vremea, pînă ce înalt prea sfinția sa părintele mitropolit Dosoftei pune cununiile pe capetele slăviților miri și dă binecuvîntarea. Atunci vel-armaș face iar semn și muzicile, danțurile, clopotele și detunetele pornesc de iznoavă.

(Să nu se uite și pentru pistoale, osebit pulbere.)

— Așa ; foarte bună rînduială, încuviințează măria sa Vodă Duca, oftînd trudit, însă cu mulțămire. Se cuvine, pentru sfatul la acest izvod, laudă celor mai buni ai mei prietini.

— Măria ta, se cade să fie desfătarea noastră a moldovenilor mai presus decît a altora, răspunse logofătul Miron, cu semeție

— Ai dreptate, cinstite logofete Miroane. După atîtea năcazuri, macar această mîngîiere.

— Puţină este mîngîierea stăpînitorilor, însă strălucită, măria ta.

— Drept şi adevărat cuvînt, întăreşte vel-hatmanul Alecu Buhuş.

— Deci, iubiţilor mei, adaogă Vodă, să fie fieştecare la ale sale, mîni, la ceasul hotărît. Eu am ale mele şi Doamna are ale ei.

În acea noapte, sîmbătă spre duminică, domniţa Catrina a stătut în odaia maicei sale, plîngînd. Aşa este alt năravlaMoldoveni : să plîngă miresele, cînd se despart de vatra părintească. Iar pe cînd fetele plîng, neamurile rîd, — căci le ştiu cu mare dorinţă să fie cît mai degrabă neveste. Dar aici Doamna Anastasia era prea supărată, căci vedea că lacrimile fetei nu-s prefăcute. Socotea asta ca un năcaz de care Maica Domnului ar fi făcut bine s-o scutească.

Deci druştele pregăteau peteala şi Doamna Anastasia suspina şi ea cu oţărîre împotriva fiicei sale.

Văzînd pe maică-sa plîngînd, Catrina îşi întoarse fruntea şi-şi zvîntă ochii cu mişcări repezite. Apoi, prin altă cămară, trecu în cerdac, deasupra ogrăzii. Acolo dorea să steie singură. Unele din druşte încercară s-o urmeze. Ea le opri c-un gest şi c-un cuvînt neprietinos.

În alte seri, la ceasul acela, în cuprinsul zidurilor era deplină linişte. Acuma slujitorii curţii şi alţii străini foiau în toate părţile, vorbind vesel şi pregătind lucrurile fără folos şi fără urmare ale nunţii. Mai mult se încurcau unul pe altul, purtînd şi aducînd lucruri, mişcînd căruţe, aprinzînd focuri, cinstind băutură şi mîncînd fără încetare. De dincolo de ziduri, din noapte şi din rîpa Bahluiului, se înălţa zvonul tremurat şi monoton al miliardelor de broaşte. O adiere venea din cînd în cînd cu miros de baltă, umflînd perdelele de borangic ale uşii deschise.

Departe, înspre viile de la Bucium ori spre Dealul-lui-Păun, lucea steaua unui foc de cositori.

Domnița Catrina avu deșteptată din nou în ea un fel de amintire a simțurilor și, fără voie, chemă cu sufletul dintr-acolo o veste.

Tresări. Îi atinsese umărul dadaca Măgdălina.

— Stai singură, sufletul mămucuței ?

Catrina nu răspunse. Își feri umărul.

— Lasă gîndurile, mămucuță, îi strecură țiganca vorbe șoptite ; căci în acest ceas nu-ți sînt de folos. Acu începe cu adevărat pentru o domniță viața, cînd scapă din strînsoare și intră în lume. Slobodă este după asta să facă așa cum îi place, mai cu samă dacă are dibăcia care se cuvine, ori un sfat priceput.

— Dă-mi pace, dadacă ! răspunse fata.

— Toate ale copilăriei rămîn copilării, sufletul mămucăi, urmă dadaca Măgdălina. Nunta-i o hotărîre de la Dumnezeu și trebuie să ne supunem. Nu te mai uita într-acolo, căci nu mai poate veni nici o veste. Acel crăișor, la care te vei fi gîndind, își steclește ochii în altă parte și și-a început iar nebuniile. Eu într-însul n-am avut nici o încredere, macar că-i fecior de domn. Sînt alții mai vrednici ; sînt alții mai bogați.

Catrina întoarse capul, rîzînd răutăcios.

— Dadacă, spune ce ți-a mai dăruit iar Ștefan beizade ? Cercei ori salbă ?

— Las' să-mi dăruiască, mămucuță, că are de unde. Ai să-l vezi mîni îmbrăcat în fir de aur ca un Făt-frumos ; are să-ți fie soț ș-ai să-l iubești.

— Închide-ți clonțul, dadacă. Ești o vicleană !

— Vai, mămucuță, cum poți grăi astfel ? Te-am crescut și te-am făcut frumoasă ; te-am apărat de boale și ți-am împlinit toate gusturile. Se cuvine s-asculți și cuvîntul meu.

— Du-te, Măgdălină, și lasă-mă ! porunci domnița.

Țiganca prinse a se tîngui, cu lacrimi.

— Asta-i răsplata mea, sufletul mămucuței ? Vai de zilele mele ! Bobii și cărțile, care nu spun decît adevărul, te îndeamnă să fii cuminte și să te supui.

— Ți-am spus să te duci !

— Of ! Dumnezeu și Maica Domnului să-l bată pe acel pribeag care ți-a tulburat viața. Credeam să te lăs să petreci ca o fată mare, să ai plăcerea unei jucării, așa cum petrec fetele și cum am petrecut și eu în vremea mea. Dar cum a putut, blăstămatul, să-ți lese asemenea boală în oase ! Să nu mai ajungă a vedea lumina de mîne-dimineață ! Să-i intre în sînge furnicile și să-l înădușe pară de foc !

— Dadacă, nu blăstăma ! Tu ești vinovată.

— Vai de mine și de mine ! Cum se poate să vorbești astfel, sufletul mămucăi, și să mă osîndești ? De cînd am pornit de la Țarigrad și l-am lepădat pe celălalt, descînt și fac deslegări ; și cer Maicei Domnului să-ți schimbe căutăturile spre istalalt, să-l vezi frumos și drept și să-ți fie drag în ziua nunții.

— A rămas însă tot cum îl știu.

— Fii cuminte, mămucuță, și crede că barbatul nu-i urît noaptea.

Catrina se răsuci deodată aprig spre țigancă. Smulgîndu-și un ac din conci, i-l repezi la subsuoară. Împunsă, dadaca își gemu răcnetele și căzu în genunchi. cuprinzînd poala domniței și sărutînd-o.

— Omoară-mă, sufletul mămucăi, dar să știi că așa-i cum spun eu.

— Lasă-mă, suflă cu răutate, spre ea, copila. Du-te. Vreau să fiu singură.

— Nu te mai gîndi la el, mămucuță.

— Vreau să-l mai văd o dată.

— N-ai să-l mai vezi.

— Ba am să-l mai văd.

Își sticli iar acul. Țiganca se zvîrli îndărăt printre perdele, ca subt amenințarea unei vipere. Acolo se tîngui în șoaptă un timp ; apoi rămase tăcută, pîndind. Catrina o simți tot în preajma ei.

— Vină-ncoace, dadacă ! îi porunci ea într-un tîrziu.

Țiganca se tîrî în brînci, gudurîndu-se și căutîndu-i mîna.

— Stai aici, lîngă mine, și taci. Nici să nu te știu.

Măgdălina se ghemui într-un colț al cerdacului, ca un cîne supus ; și domnița, cu acul încă în mînă, urmă a privi pe gînduri noaptea și focul dinspre Dealul-lui-Păun. Vîrful acelui ac îl simți și-n inima ei. L-ar fi dorit în inima tuturor celor care o asupreau, robindu-i viața și tinerețea. Ar fi vrut să mai plîngă, dar amărăciunea înghețase în ea.

Murmurul și mișcarea ogrăzii domnești urmau dedesubtul său. În una din cămările de aproape ale casei mici, unde era lumină mare și ținea Vodă sfat, auzi deodată glasuri crescute. Înțelese că părintele său e mînios. În noaptea aceea pesemne că nu-i era dat nimănui să fie cu sufletul împăcat.

— Ce este iar ? striga Vodă.

— Măria ta, răspunse un aprod cu glas mai slab, ca de departe ; se roagă dumnealor vornicii de tîrg Neculai Ciocîrlan și Iordachi Ponici să binevoiești a-i primi, avînd a pune o rugare la picioarele măriei tale.

— Astăzi toți se roagă ! Astăzi toți cer ! răcni Vodă cu dezgust. Asta nu-i nuntă, ci bir. Bănuiesc eu ce poftesc dumnealor. Să îndrăznească să intre. Să vedem ce au a cere.

Prin lumina ușii, se strecurară în cămara măriei sale cei doi boieri, cu capetele plecate, strîngîndu-și, cu mîinile la piept, anteriile.

Se făcu o clipă tăcere mai mare.

— Spuneți ! porunci Vodă.

— Măria ta, se ridică un glas subțiratic, tîrgu-i plin de oaspeți, după cum se știe, care au venit, cu slugi, cu

cai și cu toate ale lor, la slăvita nuntă domnească. Pe lîngă soli, pe care i-am așezat pe toți după cuviință, au năvălit și prea mulți boieri și mazili, cărora iarăși le-am dat gazde și cuhnii.

— Prea bine ; așa am poruncit eu, așa trebuie să faceți. Ca să mulțămesc pe toți și mai ales pe străini, am scos sodom de bani, din vistierie, sîngerîndu-mă și i-am vărsat ca pe gîrlă. I-am vărsat ori nu ?

— Așa este, măria ta, dar atîta lume ca acum n-am pomenit în Iași niciodată.

— Să fie.

— Însă n-ajung paralele pentru tainuri, măria ta.

— Cum ?

— Banii n-ajung, măria ta. Iată, mîni e veselia cea mare și va să punem pe mese alte bucate și vinuri, mai multe decît pînă acum.

— Să se puie. De ce v-am rînduit ? De ce v-am lepădat bani ?

— Nu ne-ajunge, măria ta.

— Cum ? N-am auzit bine.

— N-ajunge, măria ta.

Glasul lui Vodă se iuți deodată, c-o mînie aspră.

— De asta ați venit voi să mă tulburați în această sară a nunții fiicei mele ? Asta e firitisirea pe care mi-o aduceți ? Voiți să mă jupuiți de viu ! Să vă dau și iar să vă dau ! alta nu știți. De cinci zile dau fără contenire. Am dat tot. Luați-mi încaltea și sufletul, ca niște varvari ce sînteți ! Ce-ți făcut cu paralele vistieriei mele, pe care vi le-am încredințat ? Ce-ați făcut cu ceea ce v-am deșertat din cămările Doamnei ? Ați putut hrăni o împărăție, — și voi veniți și cerșiți iarăși ?

— Măria ta, noi nu cerem pentru noi, ci pentru nuntă ; căci am istovit tot ce-am avut.

— Aha ! aceștia sînteți voi ? tună Duca. Ați luat ș-ați istovit ? Ieșiți !

— Luminate Doamne ! îndrăzni cu tărie al doilea glas.

— Cum ? Tot aicea sînteţi ? Lipsiţi din ochii mei !

— Unde să ne ducem, luminate Doamne ? Cui să cerem ?

— Unde ? Cui să cereţi ? Pe mine mă întrebaţi ? Scoateţi de unde aţi agonisit ! Ieşiţi la drumul mare şi prădaţi, cum m-aţi prădat pe mine !

Glasul lui Vodă era aşa de înviersunat, încît domniţa se cutremură.

— Ce mai aşteptaţi ? răcni Domnul. Îndrăzneala aceasta faţă de stăpînul vostru să nu socotiţi că rămîne fără pedeapsă.

Domniţa văzu pe perdele mişcîndu-se, greoaie şi fără formă, umbra părintelui său. Înalţă un braţ. Auzi, cu sunet năbuşit, bătaia buzduganului, şi căzu îndărăt, cu frică, în braţele dadacei Măgdălina.

— Vai, sufletul mămucăi ! scînci ţiganca. De acel buzdugan m-am temut eu totdeauna ; şi de iazul de devale, în care mă poate zvîrli, cusută în sac, Buga, — să mă mînînce racii. Nu te mai gîndi la nimica ; primeşte ce ţi-i scris, căci a intrat în măria sa un balaur !

Cu fruntea în palme, copila şovăi îndărăt şi intră iar în odaia în care Doamna Anastasia şi druştele pregăteau hobotul său de slăvită mireasă.

XXXIII

Cel din urmă, în care domniţa Catrina mai vede o dată pe beizade Alecu

Înspre sfînta duminică, înainte de a se lumina bine de ziuă, deodată s-a iscat zvon în tîrg de către feredeul turcesc, ca şi cum s-ar fi aprins un pojar. Acolo, la casa

dumnealui boierului Ilie Ţifescu, avea gazdă Ştefan beizade. mirele.

Zvonul se iuţi şi se aprinse ; era însă aşa de deşănţat, încît nici un cap cuminte nu voia să-i deie crezare. Numai prostimea, care-i gata la toate cu gura căscată, striga şi credea.

Ilie Ţifescu singur dăduse năvală, pe jumătate dezbrăcat, la Curtea Domnească, trecuse printre străji şi ceruse cu răcnete intrarea la măria sa Vodă.

Sărind din pat, Domnul se mira nespus, adunînd pe el straiele cu grabă şi gîfiind.

— Ce este ? s-a aprins tîrgul, Ţifescule ? De ce eşti într-o stare aşa de zbîrlită şi te uiţi aşa de holbat la mine ?

— Bine ar fi fost să se aprindă tîrgul, măria ta. Ar fi fost luminaţie. Aşa, e o poznă pe care numai un nebun o poate pune la cale. Am stat mult în cumpănă : să vin ori să nu vin ; ş-acu, după ce-am venit, nu ştiu ce să fac ; să spun, ori să nu spun...

— Ce este, pentru Dumnezeu ? Ai venit, — de-acuma nu mai poţi tăcea. Despre cine-i vorba ?

— Despre Ştefan beizade, măria ta.

— Cum ai zis ? E vorba de mire ? Ce i s-a întîmplat ? S-a îmbolnăvit tocmai azi ? ori i-a venit o fierbinţeală de fugă, precum i-a mai venit şi altădată ?

— Nu, măria ta. Mirele s-a arătat cuminte şi bucuros. Am stat pînă către miezul-nopţii cu el, la taifas, cinstind vin. Dar n-am băut mult ; numai două-trei pahare...

— Lasă asta, Ţifescule.

— Las. măria ta. Cum spun, după asta s-a dus în iatacul lui la culcare. I-am dat ş-o ţigancă mai vîrstnică, să-l scarpine la tălpi. Are naravul acesta, că nu poate adormi fără să-l scarpine cineva la tălpi. A aţipit în scurt ş-a dormit pînă acuma un ceas cînd l-au deşteptat nişte slujitori. Scoală, zice, că este poruncă de la măria sa Vodă.

— Eu ? pufni Duca, din ce în ce mai nedumerit ; n-am trimes după nimeni.

— Știu, măria ta ; am înțeles eu asta numaidecît. Să se scoale ! îi strigă acei slujitori, să se îmbrace și să vie singur. Beizade Ștefan se scoală și trage repede straiele pe dînsul. Eu stau întâi și mă gîndesc : ce să fie ? Și mai auzind o dată glasul și necunoscîndu-l nici într-un chip, mă scol din așternut în starea în care mă vezi ș-acuma, măria ta. Deschid ușa, să întreb : cum, ce-i ? Atuncea m-a poprit un oștean, punîndu-mi mîna în piept. Era unul înalt și pletos ; se uita urît. Cînd văd că-mi pune mîna în piept, mă supăr de asemenea obrăznicie ; mă răstesc la el și-i strig să piară din fața mea. Eu sînt Ilie Țifescu ! zic. Dar el a rînjit și iar mi-a pus mîna în piept. În vremea asta, aud pe mire grăind la scara cerdacului. Tot întreba ceva ; tot îi răspundeau unii și alții ; el părea că se împotrivește. Ș-odată, îl aud răcnind cu spaimă :

«Boierilor ! fraților ! slugile mele ! nu mă lăsați !»

Duca-Vodă, la acest punct al povestirii Țifesculuí, își cuprinse capul cu palmele, răcnind și el :

— Cum se poate asta ? Ce însemnează asta ? Ce s-a întîmplat ?

— Stăi, măria ta, că-ți spun : am aflat îndată ce-i. Cum aud chemarea, pălesc cu dosul palmei pe slujitorul acela care-mi sta în cale și trec. Începea să slăbească întunericul și se zărea ca prin sită. Atunci, cum am văzut pe Alecu Ruset în capul scării, am înțeles.

— Ce ? Nebunul și blăstămatul acela ? răcni iar Duca. De ce ? de unde ? Poate-ai băut prea mult, Țifescule, ori visezi.

— Nu, măria ta ; nu, măria ta. Precum spun, era el, împreună cu Turculeț și cu alți blăstămați, pesemne niște joimiri de la leși, în straie schimbate moldovenești.

— Cum îndrăznește ! cum îndrăznește ! strigă crișnind Duca și trăgînd smuncit alte straie pe mînici — și repezindu-și picioarele în încălțări. De ce nu mi-ai spus dintr-odată asta ? Și ce-ai înțeles dacă l-ai văzut ? L-au luat pe beizade Ștefan ?

— L-au luat, măria ta.

— Așa este ! Și tocmai într-o zi ca asta ! S-a mai pomenit asemenea nelegiuire ! Dar mai ales s-a mai pomenit o rușine ca asta, să lipsească mirele de la biserică în ziua nunții ! Nu se poate să-l fi luat. Nu s-a zbătut ? Nu i-a pălit cu sabia, cu pumnul ? Nu i-a mușcat cu dinții ?

— N-avea ce le face, măria ta. L-au luat ; dar îl întoarcem noi, măria ta, n-ai grijă.

— Cum să-l întorci, dacă zici că l-au luat și l-au dus ? Domnia ta ești aici și-mi spui : și ei se duc cu el. Eu mă zbat și-mi smulg părul și slujitorii mei dorm cu toții. Cum să-l întoarcă și cine să-l întoarcă ? Ah ! aceasta a fost soarta mea pe lume, să nu am în jurul meu decît gură lacomă, iar mie acuma îmi trebuiesc brațe de prietini.

— Măria ta, milostivește-te și-mi îngăduie.

— Ce să-ți îngădui ? se holbă Vodă la boier. Oare nu-i înțelegi domnia ta planul acestui blăstămat Alecu Ruset ? De mult coace el fapta aceasta ; de mult o vede cu ochii lui de șopîrlă ! Face asta, să creadă Împărăția că eu pun la cale depărtarea mirelui. Noi nu l-am dorit ; Împărăția ne-a silit să-l primim. Ș-acuma făptuiește Duca asemenea viclenie. Înțelegi ?

— Înțeleg, măria ta.

— Văd că înțelegi domnia ta asta ; dar eu nu înțeleg cealaltă. Cum s-a putut lăsa astfel ca un nemernic beizade Ștefan, să-l ridice pe sus ca pe-un sac de făină ? Dar domnia ta cum ai putut răbda să ți se petreacă subt ochi asemenea ticăloșie ? N-ai avut slujitori la care să strigi ? N-a sărit lumea de pe uliță ?

— Măria ta, rog cu umilință a-mi îngădui să isprăvesc cele începute. Nu ne certa și nu ne osîndi, măria ta ; căci nici beizade Ștefan nu s-a lăsat să-l ridice ca pe-un sac ; nici eu n-am stat cu mînile în sîn.

— Atunci vorbește ; spune ce s-a făcut ; nu mă lăsa astfel, Țifescule ! strigă Domnul bătînd cu piciorul în dușamea și cutremurînd-o.

— Spun, măria ta ; de asta am venit ; milostiveşte-te şi mă lasă să isprăvesc. Cînd am văzut una ca asta ş-am înţeles ce este, am răcnit la slugile mele. Ca un leu am răcnit, cu mult mai tare decît răcneşti măria ta acum. Numai ce-au ieşit care dincotro de la grajduri şi odăi ; unii cu săbii, alţii cu beţe, alţii cu nimica — numai cu vîrtutea. Iar beizade Ştefan a pălit cu palmele în hoţii care-l îmbrăţişaseră. Îi pălea şi-i suduia. Dar ei tăceau şi-l duceau. M-am repezit şi eu între dînşii. Atuncea am văzut pe Ruset la doi paşi numai, aşa cum te văd pe măria ta. Rînjea la mine, a ridicat braţul şi mi-a pus sabia în gît. A trebuit să dau îndărăt.

— Nu l-ai întrebat cum îndrăzneşte ?

— Am întrebat, măria ta... Cum îndrăzneşti ? zic. El răspunde : Îndrăznesc bine. M-am îmbrăcat frumos şi m-am bărbierit pe ziua de azi şi am poftit şi eu la nuntă ! S-a întors către Turculeţ, rîzînd. Amîndoi s-au aruncat pe cai ; l-au suit de aripi şi pe Ştefan beizade între ei pe alt cal, şi au dat năvală pe poartă. Atuncea au pălit în ei slujitorii mei ş-ai lui beizade Ştefan cu ce-au putut. S-a sculat şi uliţa, răcnind foc. Ei îşi deschideau cale, slobozind pistoale în vînt. Pe loc am ţipat la Ghiţă Stavnicu şi frate-său, oamenii mei de credinţă, pe care-i ştiu sprinteni şi i-am repezit pe unul la domnia sa Buhuş hatman şi pe celălalt la Cantemir serdar. Acesta mai ales ştie treaba leşilor şi are slujitori descălicaţi în ogradă la dînsul.

— Ai făcut asta, Ţifescule ?

— Am făcut, măria ta, se mîndri boierul, în straiele-i de noapte. De ce să nu fac, măria ta ? Acest cap a învăţat să judece, chiar în cea mai mare primejdie.

Domnul nu-şi putea veni în fire, scoţînd întruna strigăte de mirare şi de mînie. Tîrî după el afară pe boier şi-l scutura de braţ, răcnind în acelaşi timp cu glas răguşit, din foişor, către ograda înţesată şi frămîntată de lume şi de oşteni.

— Să se tragă clopotele de primejdie ! să se scoale toată slujitorimea asupra hoţilor !

Buhuş venea spre foişor. Cînd auzi asemenea răcnet, întinse braţele, zbătîndu-se spre Domnul său în semn de potolire :

— Ce este, măria ta ? Linişteşte-te ! Vrei s-aduni aici prostimea ? Ce-ai făcut, Ţifescule ? Ai venit la măria sa Vodă în asemenea stare ?

— Ai auzit ? ai aflat, vel-hamane ?

— Am auzit, măria ta ; am aflat ; ştiu tot, domoleşte-te. De mai bine de un ceas am dat porunci. Cinstitul acesta boier încă nu era hotărît să năvălească dezbrăcat asupra Curţii, să te tulbure pe măria ta, şi eu şi repezisem un pîlc de călăreţi cu Ciudin. Constantin serdar şi Dediu, care s-au nimerit sub mîna mea tot atunci, au fost şi ei pe cai în clipă. Şi dacă mai ales aceştia doi au pus picioru-n scară şi ţin în mîna lor sabie, nu este om pe lume pe care să nu-l ajungă şi care să le steie împotrivă.

Domnul pufnea încă precum îi era obiceiul şi-şi holba ochii în juru-i. Înţelegea însă, văzînd figura liniştită a lui Buhuş, că primejdia începe să fie cu mult mai mare pentru aceşti dezmetici care au cutezat peste ce se cuvine, decît pentru strălucita nuntă domnească. Izbuti să se domolească deplin. Îi era acum în grijă să nu se înteţească şi să crească în mulţime roiul zănatic al minciunilor.

— Bine este, hatmane, se întoarse el către Buhuş, să nu se simtă nimic, şi beizade Ştefan să fie întors la locul său ca de la o plimbare.

— Aşa este cuminte şi aşa se va face, măria ta ! încuviinţă Buhuş.

În acest răstimp, se făcuse ziuă deplin. Se arăta cununa trandafirie de soare în răsărit ; şi la mănăstirile de pe dealuri, la Galata şi la Cetăţuie, sunau cele dintăi clopote.

Buhuş coborî din foişor treptele şi slugile lui îl ajutară să încalece calul pe care i-l aduseseră.

— Încotro îi alungă ? întrebă din urmă Vodă.

— Înspre viile de la Copou. Rog pe măria ta să n-aibă nici o grijă. Sînt poteci de-a dreptul ; unii au să le iasă înainte și-n coastă. Alții îi alungă din urmă. Ori încotro ar face, cad ca într-un voloc.

Domnul avu un rîs silnic. După spaimă, simți înfiorarea bucuriei. În același timp își privi scîrbit straiele amestecate, aruncate și trase în neorînduială pe el. Dădu îndărăt, spre cămara lui, rînjindu-și din nou mînia pe care o avea în gîtlej ca pe o ragilă. Buzduganul cel mic, cu care bătuse în ajun pe vornicii de tîrg, fu cel dintăi lucru pe care-l căută și-l puse la îndămînă, pe masă.

Nu trecu vreme mai mult decît un ceas de la plecarea vel-hatmanului Sandu Buhuș, cînd Domnul simți în curte freamăt nou. Îndată ieși iarăși în foișor.

O samă de călăreți intraseră asudați și colbăiți ca după o trudă năprasnică și treceau spre odăi. Oamenii îi întrebau ce-a fost și ei nu răspundeau ; Vodă avu iarăși un val de neliniște. Dar Buhuș sosi îndată după ei, abătu spre Vodă, opri scurt și descălecă.

Duca n-avu nevoie să-l mai întrebe. Îi cunoscu vestea după față. Îi ceru lămurirea cea bună numai c-o mișcare în sus a sprîncenelor și c-o ușoară clătire din cap.

— S-a isprăvit, măria ta, răspunse cu liniște vel-hatman. Să dai măria ta, poruncă să cureție slujitorii ograda, mînînd lumea devale, către odăile siimenilor. Să le deie acolo pită și rachiu. Ca să poată drăganii care vin în urmă intra fără împiedicare. Să nu mai știe prostimea toate.

— Să le deie rachiu și pită, încuviință Domnul. Să-i mîie încolo, la vale. Vra să zică, iubite al meu vel-hatmane, au prins pe talhari.

— Asta era mai greu, măria ta, căci n-au stătut. Au avut cai bine hodiniți. Și s-au ținut tari. Mai ales acel Turculeț, care ș-acuma s-a dovedit viteaz. Au lepădat pe beizade și s-au dus. Dar unul tot a rămas.

— Cine ? tresări Duca.

Pe loc înţelese că izbînda lui însfîrşit se împlinea şi, făcînd o cruce mică în mijlocul pieptului, mulţămi sfîntului Neculai episcopul Miralichiilor şi lui Georgie biruitorul balaurului şi Maicii lui Dumnezeu cea fără de prihană. După ce se închină spre răsărit, se întoarse :

— L-au prins pe Ruset ?

— L-au prins, măria ta.

— Şi l-au pus acolo, pe loc sub sabie ?

— Asta nu, măria-ta. N-aş fi cutezat nici eu să fac asta, ştiindu-l ocrotit din anume parte.

Duca rînji şi pufni cu dispreţ prin buzele-i groase.

— A fost ceva de mirare, urmă Buhuş, fără a părea că bagă în samă mişcările frămîntate de nerăbdare ale Domnului său. Se pare că Alecu beizade s-a tulburat şi s-a rătăcit cu desăvîrşire. Cînd a văzut că-l ajung din urmă oştenii măriei tale, a prins a bate cu latul săbiei într-ai lui, ca să-i oprească : să facă faţă. Aceia însă nu erau nebuni ca el. Nu se socoteau destui ; se socoteau şi înşelaţi pesemne că au fost vîrîţi într-un tîrg plin nu ca un stup, ci ca un viespar. Iar dintr-o latură, din altă parte, se arătau şi Cantemir şi Dediu cu oamenii lor. Văzînd mare primejdie şi pieirea capului, s-au smuls de lîngă dînsul, au descălicat pe beizade Ştefan, şi, luîndu-i calul numai cu şaua, s-au năpustit pe-o vale. Atuncea acest nebun a rămas singur ş-a făcut faţă, ca un lup rău. Striga de departe la el un slujitor al său : măria ta, încalică şi fugi, că te prăpădeşti ! El a început să rîdă. A tras sabia. O cumpănea în stînga şi-i cerca ascuţişul cu dreapta. Slujitorul lui acela a stupit într-o parte, a bătut în cal cu pana săbiei şi n-a mai aşteptat. S-a tot dus după ceilalţi. Au venit către nebun serdarul Constantin şi Dediu. Le-a făcut faţă şi i-a ţinut pe amîndoi în loc. Au trebuit să se ferească în mai multe rînduri de sabia lui, ca de nişte clănţănituri de colţi, cînd ai vîrît fiara la strîmtoare. Însfîrşit, au sărit şi alţii. A prăvălit pe cîţiva sîngerîndu-i. Ceilalţi l-au pus cu greutate la pămînt, legîndu-i mînile şi cetluindu-i

gura ; căci încleştează cu unghiile şi rupe cu dinţii. Acuma îl aduc. Vin îndată în urma mea.

— Ha-ha ! săltă glas măria sa, ca şi cum îl păleau stropituri reci de apă. Îl aduc îndată pe domnia sa beizade Alecu ? Foarte se bucură sufletul meu. Iar ceilalţi s-au dus?

— S-au dus. Am poruncit la o samă de drăgani să-i alunge întruna, dar nu socot că avem nevoie de altă izbîndă.

— N-am nevoie de altceva, prietine Alecule. Spune ce-aţi făcut cu mirele şi m-am luminat.

— Mirele, măria ta, s-a întors la gazda lui fără nici o stricăciune. S-a arătat viteaz şi mi-a spus rîzînd că se duce la feredeu, ca să se cureţe pentru sfînta cununie care-l aşteaptă.

— Foarte bine, că s-a arătat viteaz, ca un ginere de domn. Ha-ha ! Şi mi-l aduc aici pe domnia sa beizade Alecu ?

— Întocmai, măria ta ; ar fi bine să-l primeşti cu linişte, cum se cuvine într-o zi ca asta.

— Se-nţelege, cinstite vel-hatmane ; nici nu se poate altfel. Am uitat toate cîte am suferit de la el. Am lepădat din mine tot veninul pe care mi l-a dat să-l beau.

Duca ridică ochii crunţi. Pîlcul al doilea de slujitori, cu Constantin serdarul Cantemir, intrase buluc în grabă pe sub bolta porţii celei mari, şi, prăvălind în dreapta şi-n stînga pe cei care mai stăruiau şi mai căscau acolo gura, se opri în vederea lui Vodă. Doi călăreţi coborîră din şa o fiinţă slabă, palidă, cu mustăţile încurcate de aţe de sînge. Gura îi era astupată ; mînile răsucite şi legate la spate.

Era o rămăşiţă dintr-un fudul beizade Alecu de anul trecut. Slujitorii îl puseră pe picioare. El se cumpăni. Îl aburcară de subsuori pe trepte. Duca îl aştepta cu ochii scăpărînd, cu gîtul şi cu barba întinse înainte.

— Aduceţi-l aici ! porunci Domnul încet, cu linişte. Voi l-aţi cruţat şi bine aţi făcut. Eu însă l-am cumpărat. L-am plătit bani mulţi.

Beizade Alecu îl privi fără ură, c-o oboseală nesfîrşită sub pleoapele pe jumătate căzute.

— Aduceţi-l aproape ! porunci iar Vodă, cu glas tremurat.

În aceeaşi clipă înălţă de la spate în sus buzduganul şi păli în frunte, între ochi, pe Ruset. Prinsul se cumpăni ; ochii i se încruntară şi partea de sus a feţei se coloră uşor trandafiriu sub năvala sîngelui. Pleoapele bătură. Apoi rămaseră deschise neclintit. Se abătu într-o parte ; după aceea înainte ; şi căzu cu faţa în jos, lovind cu fruntea lespezile.

Sandu Buhuş îşi suci într-o parte obrazul şi-şi ridică mîna dreaptă la tîmplă, apărîndu-şi privirea. Apoi se întoarse în grabă ; aduse pe mort cu faţa în sus. Scoţîndu-şi de pe sine, repezit, straiul, îl aruncă deasupra şi închise ochii care-l priveau ţintă.

Atunci, fiind soarele destul de înălţat şi auzindu-se de pretutindeni clopotele sfintelor biserici, chiotele nuntaşilor şi pocnetele pistoalelor, femeile ieşiră din odăile Doamnei, cum le fusese rînduit după izvod. Erau măria sa Anastasia-Doamna, mireasa, druşte şi jupînese multe de boier. Domnia sa cinstitul vel-hatman încă nu acoperise capul, cînd femeile, copilele şi Doamnele văzură pe mort şi-l cunoscură. Ţipînd cu spaimă, îşi zbătură în sus braţele şi fugiră îndărăt, cu foşnet de fuste.

Mai înfricoşată, căzută într-un colţ de divan, păru mireasa, învăluită în hobotul ei strălucit. Privi înainte-i fără să vadă pe nimeni, apoi îşi încovoie fruntea pe genunchi, lăsîndu-şi mînile albe să atîrne într-o parte, ca şi cum ar fi fost străine de dînsa. Veni către ea, cu spaimă, dadaca şi începu să-i sufle deasupra şi să-i descînte, ca să depărteze ceasul rău.

De la măria sa Domnul intră, nu tîrzie vreme, poruncă să se urmeze fără schimbare rînduielile hotărîte, şi femeile să iasă, căci leşul ticălosului a fost înlăturat.

CUPRINSUL

ZODIA CANCERULUI 213

I. În care se vede cum intră în Moldova un călător dintr-o țară depărtată și cum Ilie Turculeț nu-i numai căpitan de steag, ci și cetitor de stele 214

II. Apare beizade Alecu Ruset și cetește o scrisoare de la un prietin . . . .

III. Aici se vede că trecerea Siretului se face într-un chip cu totul deosebit ; se vede și cine-i Vîlcu Bîrlădeanu ; apoi încep să se ivească autohtonii 226

IV. Urmează alte apariții din ce în ce mai minunate 235

V. Domnul abate de Marenne face cunoștință cu dumnealui Lăzărel Griga, șătrar 242

VI. Vorbește tot despre dumnealui răzășul Griga și despre un vin de la Matiaș, precum și despre niște lăutari și niște sarmale, — totul spre desfătarea domnului abate Paul de Marenne . . . 247

VII. Unii sfătuiesc, alții dorm 262
VIII. Moldovenii cunosc leac pentru mahmuri, ori de ce nație ar fi 271
IX. Drum spre Iași 275
X. Scaunul țării Moldovei, măria sa Georgie Duca-Vodă și curtea sa 283
XI. Popas la Iași 295
XII. Beizade Alecu Ruset dovedește deodată o putere tainică 302
XIII. Se vede că și cei doi lioveni nu sînt niște nevrednici 309
XIV. Veste de la domnița Catrina . . . 316
XV. Despre tulburări în țară și viclenia unor boieri divaniți 326
XVI. Mare masă domnească 333
XVII. Întîlnire de dragoste, cu care prilej dadaca Măgdălina își dovedește meșteșugurile 344
XVIII. Hotărîrile cinstitului divan al măriei sale 354
XIX. Abatele Paul iese din tîrgul Iașilor, urmînd calea spre Împărăție, pe alte drumuri fără pereche în lume 374
XX. Îl întîmpină pe domnul abate o mică ploaie de început de toamnă . . . 385
XXI. Unde se vădește mai bine vrednicia fraților lioveni 393
XXII. Alte puteri ale Măgdălinei dădaca . 404
XXIII. Se vede cum beizade Alecu poate aluneca spre o mare primejdie și ce părere are despre asta Vîlcu Bîrlădeanu . . 412
XXIV. Despre cele șase semne care s-au arătat într-o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă . . 424
XXV. Mila Ducăi-Vodă 434
XXVI. Domnița Catrina începe să poruncească 442
XXVII. Depărtată cale spre rai 455

XXVIII. Arată că, în intimitate, și cei mai înfricoșați stăpînitori pot fi oameni ; și că, uneori, o partidă de șah o poți cîștiga pierzînd-o 470
XXIX. Nu numai abatele Paul filosofează, ci și Vîlcu Bîrlădeanu 485
XXX. Despre dobînzile întîrziate ale lui beizade Alecu Ruset 493
XXXI. Unde Alecu Bîrlădeanu crede tot mai mult că-i mai cuminte decît stăpînul său. Dar cel mai cuminte dintre toți e altul 503
XXXII. Pregătiri de mare nuntă domnească . 518
XXXIII. Cel din urmă, în care domnița Catrina mai vede o dată pe beizade Alecu 531

Lector : CORNEL POPESCU
Tehnoredactor : CONSTANȚA VULCĂNESCU

Apărut : 1980. Bun de tipar : 31.I.1980.
Format : 32/70×108. Coli tipo : 34.
Coli ed. : 27,29.

Comanda nr. 90 627
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București, Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

Vol. I—II Lei 28,50

• MARI SCRIITORI ROMÂNI •